

C U P R I N S U L

	Pag.
V. R. : O acțiune cu un caracter inedit	5
*	
MIHAI BENIUC : Roire	7
DEMOSTENE BOTEZ : Drumul spre comunism	8
MARIA BANUȘ : Cînt pura energie comunistă	10
EUGEN FRUNZĂ : Bucurii ; Casca albă	11
*	
EUGEN BARBU : Șoseaua Nordului (fragmente)	15
*	
MIHAI GAVRIL : Gîntec de fierar	59
SZEMLER FERENC : In Dobrogea (în romînește de H. Grănescu)	60
FLORIN MUGUR : Din anii aceia	62

OAMENI DIN DOBROGEA

— reportaj —

ILIE PURCARU : Incorigibilul Năstăsoiu ; NICOLAE ȚIC : Rememorări ; Un prieten ; POP SIMION : Zile de noiembrie	65
*	
AUREL STORIN : Strada ; Blocuri muncitorești	84
* FLORENȚA ALBU : Două muzee ; Cameră de oaspeți	87
ADELA POPESCU : Autobiografie	90
*	
TH. PIERIDIS : Un poet străin se plimbă prin București (în romînește de Tașcu Gheorghiu).	92

ANCHETA NOASTRĂ

*** Răspunsul cititorilor	101
-------------------------------------	-----

	<u>Pag.</u>	
CRONICA IDEILOR		
S'TANCIU STOIAN : Școala sovietică în perspectiva viitorului apropiat	120	
CRONICA ȘTIINȚIFICĂ		
Dr. NICOLAE HAAS : Căile evoluției biologice a omenirii	126	
CRONICA LITERARĂ		
OV. S. CROHMALNICEANU : Eugen Barbu : „Oaie și ai săi” .	136	
CRONICA POLITICĂ		
L. SARAȚEANU : „Cuvîntul înțelepților” -	140	J I
TEORIE ȘI CRITICA		
SILVIAN IOSIFESCU : Transformările personajului (II)	145	t 'I
VERA CALIN : Social și psihologic în romanul actual	154	- i
AL. PIRU : În jurul istoriei literare	164	
MISCELLANEA		
	169	i
CARJINOI		
GEO ȘERBAN : Paul Georgescu : „încercări critice”	187	
DUMIIRU SOLOMON : Neculai Tăutu : „Und au plecat cocorii”	188	
E. TUDOR : V. E.m. Galan : „D. la potop încoace”	191	
REMUS LUCA : Aliecu Ivan Ghilia : „Cîntece de drumeție” ".!["	193	
CARTEA SOVIETICA		
I. P. : Klara Zetkin despre artă și literatură	195	
REVISTA REVISTELOR		
- Din țară		
„Tribuna” (oct-noiembrie 1958) ; „lașul literar”, Nr. 7-8/958	197	
- De peste hotare		
„Mirovaia Ekonomika i Mejdunarodnie Otnosenia”; „Les Iettres nouvelles” „Critique” ; „Presence africaine” ; „Esprit”	199	
SUMARUL REVISTEI PE ANUL 1958	211	

O ACȚIUNE CU UN CARACTER INEDIT

Literatura e un mijloc de cunoaștere, cartea bună — o oglindă a adevărilor și realităților noastre. Munca literară e prin urmare investigație în viață, cercetare, confruntare, verificare a datelor existenței umane în epoca noastră. Literatura, ca orice rezultat al gândirii, nu trăiește și nu poate trăi fără fapte — fantezia nu poate inventa faptele, fantezia le selectează doar, le filtrează, le ordonează. Faptele se petrec în viață. Ca să poată face cunoscută, prin literatura pe care o scrie, viața, scriitorul trebuie el însuși s-o cunoască și nu oarecum, în general, sau prin mijlocirea • — să zicem a presei — • ci direct, adică trăind faptele, iar ca să aibă de unde selecta, trebuie să trăiască multe, foarte multe fapte, esențiale și neesențiale, să ia parte la întâmplări multe, să întâlnească oameni mulți, situații multe, stări sufletești multe. Pentru oa eroii lui să fie vii, să se comporte ca oamenii vii, să vorbească și să gândească asemenea lor, scriitorul trebuie să aibă de-a face cu oameni mulți, să-i vadă cum trăiesc, să-i asculte vorbind.

Toate acestea sînt știute și răs-știute și ori care dintre scriitorii noștri le semnează ca fiind opinii proprii și totodată punctul de vedere comun al scriitorilor realismului socialist. E evident că în general poezii, prozatorii, dramaturgii noștri cunosc viața poporului ; cărți de proză ca „Mitreă Cocor", „Desfășurarea" și „Moromeții", „Streinul" și „Setea", „Desculț" și „Rădăcinile sînt amare", „Pasărea furtunii", „Bărăgan", „Statuile nu rîd niciodată" și altele, piese de teatru ca „Minerii" și „Cetatea de foc", „Ziaristii", „Mielul turbat" și altele, volume de poezii ca „Mărul de lîngă drum" și „Inima bătrînului Vezuv", „în satul lui Sahia" și „Surîsul Hiroshimei", „Despre pămînt", „La porțile raiului" și „Ție-ți-vorbesc, Americă !", „Un cîntec din ulița noastră", „Vîrstele anului", „Ceva mai greu", „Cornul pădurarului" și încă multe altele, demonstrează răs-picat acest lucru.

Viața e însă un rproces continuu și 'in continuă prefacere, iar cunoașterea vieții e de asemenea un proces continuu ; nu poate exista un moment în care cineva să poată susține, fără să greșească grav : „cunosc bine viața", sau măcar „o cunosc suficient" — pentru că în viață — și mai ales în viața noastră de azi — se ivește mereu ceva nou și, dacă nu cunoști acest nou și nu-l exprimi, riști să repeți ce ai mai spus sau au spus alții, iar repetiția e moartea artei.

Orașele noastre se transformă, apar orașe noi pe harta țării. Un proces profund de transformare a cuprins în ultimii ani și satele noastre : 55 % din suprafața agricolă a țării este dominată de economia socialistă. Un avînt deo-

sebit, în neconținută creștere, a cuprins țărănimea muncitoare pornită pe oalea socialismului. Regiuni întinse cum sînt Cîmpia, Dunării, Oltenia, Dobrogea, ținute în cea mai cumplită mizerie de regimul burghezo-moșieresc, azi se înnoiesc: din regiuni ale foamei, devin regiuni ale belșugului; locul agriculturii ancestrale, retrograde, îl ia o agricultură modernă, înaintată — tot mai mult mecanizată. Nu © numai un proces de revoluție economică ci și o revoluție în conștiința oamenilor, în concepția lor de viață, în etică. Și acest proces trebuie cunoscut și bine cunoscut.

Și ar mai fi ceva : literatura noastră, ca literatură a realismului socialist, prin definiție, prin firea ei — putem zice — e pante integrantă a cauzei generale a proletariatului; nu-i deci o literatură care înregistrează numai și ia atitudine, doar, ci o literatură care participă activ — și-i caracteristica ei esențială — la procesul de transformare a societății. Scriitorii ei sînt de fapt activiști.

Iată explicația simplă a Însuflețirii pe care a trezit-o în rîndurile scriitorilor Chemarea biroului Uniunii Scriitorilor. E o- chemare nu atît a unui for de conducere a organizației noastre scriitoricești, cit o chemare a însăși conștiinței scriitorilor noștri, expresie a unei necesități vii a procesului de creație literară ; în răspunsurile lor, scriitorii arată adeviziunea fără rezerve la această nouă formă de cunoaștere — • prin participare directă. Nu sînt puțini aceia dintre scriitorii noștri care au lucrat ca ziarîști, activiști, îndrumători culturali, etc. Au fost însă experiențe sporadice și fără continuitate. Acum e vorba de o acțiune cu un caracter inedit. Va -pleca majoritatea scriitorilor, pentru mai mult timp ; sB-nitem convinși că e numai un început al unei activități care va deveni obicei cît de curînd și mai sîntem convinși că drumurile scriitorilor prin satele noastre nu vor fi o simplă excursie, ci munca, activitate concretă, că vor lăsa acolo unde vor sta un timp în mijlocul țărănimii muncitoare, o urmă trainică, un .cămin cultural bine organizat, o bibliotecă interesantă și cu mulți cititori, cercuri de citit active, interes sporit pentru cultură ; sîntero convinși că se va simți contribuția scriitorilor noștri la transformarea vieții, nu numai prin scrisul lor, ci direct, prin munca vie, politică, pe oare o voir efectua acolo unde vor merge. Sînt cunoscute rezultatele obținute de confrății noștri sovietici și chinezi, în acest domeniu; sîrjtem convinși că și scriitorii noștri vor îndreptăți și de astă dată titlul de onoare pe care-l poartă, de ingineri ai sufletelor omenești.

V . R .

R O I R E

*isînd inima-i aproape ca să crape
lar Lethe, cu tăcutele ei ape,
Mă-mbie să mă scald, să mă scufund,
Mi-apare iarăși soarele rotund.*

*Lăuntric foc într-însul se-njierhîntă,
Materia se coace, se frămîntă,
Atomii cu atomii se combină
Și iarăși dă căldură și lumină.*

*Pasiunea mea, mînie ce se schimbă
Cîntare dină în omeneasca limbă,
Să nu te stingi, aprinde-te mereu, –
Ești roibul meu la greu și la mai greu!*

*Și cum poți alta fi, cînd de-o viață
Ești vtntul care năvălește-n ceață,
Să iasă la ivală vâi și creste
Și toate bucuriile terestre ?*

*Eu am puterea-n mădulare toată
Ce-n Horea clocotea strivît pe roată,
lar din avîntul fără de repaos
Al muncii nou luceafăr i-am adaos.*

*Ca-n stup în mine zumzae puterea,
A zbor înalt mi se-ntărită vrerea
Și-naripate cîntecele mele
In zări se desfășoară – roi de stele!*

DEMOSTENE BOTEZ

DRUMUL SPRE COMUNISM

*Imensitățile-au pornit masive
Dincoace și dincolo de Ural
Cu noi și uriașe perspective
Pe-un sfert din emisferul boreal*

*Pornit-au sutele de milioane
In șapte ani să schimbe-a firii față,
za lege fluvii phiă în oceane
De la Azov la mările de ghiață.*

*Simt forța lor titanică în mers
Lucrind cu-aceleași mari dimensiuni
ce le-au împrumutat din Univers
Spre-a măsura extracții de cărbuni.*

*Presimt prin ani gigantica sfortare
De-a scoate fier și munți de minerale
De-a concura lumina de la soare
Cm kilowați în cantități astrale.*

*Presimt a mîinilm măreață artă
De-a fauri din fierul mort, mașini;
De-a da Siberiei o nouă hartă
Și tundra s-o-nsteleze cu lumini;*

*De-a împînzi întreaga Uniune
tu cai ferate-n lungi meridiane
Și cabluri de înaltă tensiune
In noi și-aerlene filigrane.*

*Pămîntul parcâ-ar crește fără zare
Glob aurit de lanuri mari de grîne -
Și liberat de ierburi milenare '
Va scoate și din piatra stîncii, pîne.*

*Și-acolo unde-au tras cîndva la plug
Acei ce nu aveau nici glas, nici nume,*

DRUMUL SPRE COMUNISM

*S-or bucura de toate din belșug
Ca nimeni altul din întreaga lume.*

*Acestea toate nu vor fi un vis,
Precum în ele nu-i nimic profetic
Ci-nfăptuirea planului. Ce-a scris
Și a semnat poporul sovietic.*

MARIA BANCȘ

CÎNT PURA ENERGIE COMUNISTĂ

*Cînt pura energie comunistă,
Gigantul arc voltaic ce unește
îndepărtatii poli ai vremii noastre;
Cînt transmutația lucrului în cuget
Și-a duhului în lucruri;
Mașina, de om gîndită, modelîndu-i gîndul;
Cînt pînza nesfirșită de releuri,
Semnalele ce cheamă și-și răspund,
Curenții vii ce-aleargă prin văzduhuri.
Și cei rătăcitori de sub țarină;
Văzutul cînt și nevăzutul sînge,
Ce înrudește antipozii — plasma;
Celula radar și pupila neagră,
Oglindă chemătoarelor abise;
Pulsații electronice și fîmpla,
Cu vina viorie ce se zbate.*

EUGEN FRUNZĂ

BUCURII

Am fost citat, alături de unii confrăți,
într-un articol calomniator apărut în
presa reacționară din apus și m-am
bucurat.

*„Vai, ce m-aș face de n-ar mai cădea
urletul fiarei Ungă inima mea ?
Vai, ce m-aș face dacă jungHERE
nu m-ar pîndi dinspre noaptea ce piere ?”...*

*Astfel și aseară gîndeam,
prieteni mei de luptă și vise...
Fulgi de zăpadă vrăjeau Ungă geam,
liniștea serii mă-nvăluise.*

în lume priveam...

*Ca și pe voi, mă bucură multe pe lume:
oameni și flori,
semănatul și strînsul,
și bobul de rouă cu luna într-insul,
și cumpeni care se pleacă prelung
între stele
și ierburi fără de nume.*

*Mă bucură-n codru,
hăt în codru
fragii și murele coapte,
izvoare fișnind ca săbii din, teci,
fete mari chicotind pe poteci
cînd merg la cules*

de cu noapte.

In lume priveam...

*Ca și pe voi, mă bucură mari și mărunte:
și ochii setoși de-adevăr,
și vinul mustind în bărdacă,
și – în alintu-i, șuvița de păr
pe fruntea iubitei cum joacă...*

Și drumuri atâteal
 Și-atâtea chemării
 Și cite ispite
 născute o clipă să placai

La voi mă gândeam,
 la faptele voastre, tovarăși...

Alții plăcere mai „gingașă” ceară-și –
 eu voi slăvi
 de o mie de ori
 și încă de-o mie
 cea mai înaltă a mea bucurie:
 poemul noilor turle
 și-oțeluri albastre
 și-al sfintei nașteri dintîi
 din visele noastre.

„Dar ce m-aș face de n-ar mai cădea
 urletul fiarei Ungă inima mea ?
 Ce m-aș face, tovarăși, dacă junghere
 nu m-ar pîndi dinspre noaptea ce piere ?
 Ah, chinul de-a nu fi iubit
 pe de-a-ntregul
 nimica din cîte credeam că iubesc!...
 Ah, chinul acesta
 vă jur, niciodată
 eu n-am să-l trăiesc!”

Astfel și aseară gândeam,
 prietenii mei de luptă și vise...
 Fulgi de zăpadă vrăjeau Ungă geam,
 liniștea serii mă-noăluise.

CASCA ALBĂ

Spre seară, nedormit, amicul meu
 Se-ntoarse, blestemîndu-l pe Morfeu.

Venea din occident... Si mari și mici
 L-am petrecut din gară, buni amici:

Și am rămas, cam nechemăți, tehui,
 O seară, la taifas, în \ casa lui –

Mă rog, avea drumețul tolba grea,
 Și picotea de somn, și răspundea...

CASCA ALBA

Abia tîrziu rosti din oaspeți unul:
– „Degeaba stăm. Fumarăm și tutunul l

Măi. călător becisnic, să fim drepți –
Veniși cu mina goală, ori aștepți r! ...

Sări din scaun gazda. – „Stați pe loc!”
Si descuie un geamandan bondoc.

Iar noi, în cerc îl urmăream și muți,
Și stam așa, în geamandan pierduți...

Cînd iată, dintre rufe, grav și demn,
El scoate-o cască albă cu însemn...

Și ne stricăm de rîs. Iar el ne strigă: ^
– „Ați pus-o, măi băieți, de mămăliga.

E din Paris! Și va fi stat cu fală^
Sub bolta – ca din veci colonială.

Dar mi-a vîndut-o-n bilei, din cinci perechi,
Un negustor bătrîn de haine vechi..."

ȘOSEAUA NORDULUI*>

– *Fragmente* –

VII

Grivița era neschimbată, cu trotuarele ei sparte pe alocuri, cu îngrămădirea mulțimii în ceasul acesta de seară : lucrători cu sufeatașe în mâini, abia întorși de la muncă, femei cu pardesie ieftine, privind vitrinele, ceferiști cu coșuri în care măcăiau rațe aduse de la drum, băieți de prăvălie trăgându-te de mîncă și sub gangul hotelului Nord, în umbra neagră, focurile roșii ale figărilor ținute între dinți de femeile lui madam Ana.

Maraș văzu cabina portarului, o cușcă de sticlă, tabloul de chei : o panoplie cenușie, acoperită cu cifre, ou mari fructe de lemn (ghiulele lustruite, agățate de brățările de metal pentru ca clienții să nu plece cu ele în buzunare) și capul proaspăt ras al domnului Drăgulăneșu, aplecat deasupra unui registru.

Mecanicul trecu mai departe. Zări baloanele aproape desumflate ale negustorului de cravate, abia plutind în aerul umed, niște bile străvezii de cauciuc, mișcîndu-se prin fața geamului magazinului. Surise și vru să treacă strada. Sergenții însărcinați cu verificarea camuflajului fluierau din cînd în cînd, rîzînd după aceea de precauțiunile inutile ale vînzătorilor ce nu se grăbeau să-și astupe vitrinele cu perdele negre de hîrtie dură, un fel de armonici, scoțînd un sunet sec la întindere.

Mareș se simțea în siguranță pentru că nicăieri nu ești mai ascuns decît în mijlocul unei mulțimi grăbite care nu te bagă în seamă, alături de oamenii fără treabă, cu fețe vinete în lumina serii. Umbla puțin amețit de lumina turbure, plină de fum a serii de toamnă abia căzute, cu mirosul ei înțepător de frunză în descompunere, privind norul verzui de aburi ce plutea deasupra căii negustorilor. De sub perdelele negre, abia lăsate scăpau raze electrice. Se opri de cîteva ori în fața vitrinelor luminate cu fosfor (ultima invenție a decoratorilor ingenioși) : niște ecrane întunecate pe care pluteau siluete spectrale. Strada era la fel de zgomotoasă ca și altă dată, numai lumina murise în jur și acolo unde se zăreau urmele unui bec de 200 de wați, ele lăsau pe trotuarul găurit, plin de apă, un fascicol strălucitor. Atunci se auzeau din nou fluierăturile stridente ale sergenților și vocile răgușite, repetînd inutil:

– • Stinge lumina că te-amendez !

Sus, dincolo de perdeaua întunecată, o mână se grăbea să acopere geamul. Atunci strada se întuneca și roai mult, siluetele oamenilor abia se mai vedeau, te ciocneai ușor de femei îmbrăcate în pardesie foșnitoare ca frunzele, aproape se auzeau voci cunoscute și în jur, într-un răstimp de tăcere cînd Grivița toată parcă trăgea aer în piept, încremenind o secundă, deslușeai filfiitui ușor al baioanelor verzi, albastre și galbene, acum fără culoare (sau

*) Vezi „Viața romînească” Nr. 9/958

numai de culoarea vagoasă a serii) desumfiate, agățate de sforile lor subțiri, cenușii și ele, făcând burți și răcăitul ușor al -cauciucului frecat de geamurile murdare și negre, abia simțită lor atingere, scoțând un zgomot ca de sărutări. Deasupra oamenilor și a caselor rămânea cerul acoperit de aburi, un cer de toamnă fără stele, necunoscut și misterios, întunecat -ca și noaptea asta de mai jos, noaptea vitrinelor în -care amuțise strălucirea. Nu -era încă frig, salcîmii bătrîni ai străzii își lepădau frunzele la răsufierea vuitului iscat pe neașteptate și iar potolit. Mașinile olacsonau, se vedeau -faruri sclipind dintr-odată își lumnind o secundă numai o porțiune lucioasă de drum, stingîndu-se apoi, și alți ochi luminoși, numai eît creștătura orizontală a unei pupile pânditoare, pentru că în oraș începuse să se circule cu farurile acoperite. Și iar se zăreau siluetele verzui -din vitrinele peste care nu se lăsau perdele negre de camuflaj, -conturul unor femei îmbrăcate în rochii de mătase sau vîrfurile unor pantofi ascuțiți. Mirosea a carne friptă, valuri de fum de grătar pluteau -deasupra străzii, învîluind firmele într-o ceață albastră, cineva lovea cu un clește metalic bordura trotuarului își iar răsuna elasoane și pe zidurile magazinelor de galanterie cădeau pete de lumină, iute pierite, și atunci, în secunda aceea puteai să vezi chipurile livide ale trecătorilor, umblînd cu prudență din pricina obscurității și gangurile întunecate sub bolta cărora așteptau femei încă în rochii de stofă, niște -rochii scurte ce le desiveau genunchii acoperiți cu ciorapi de mătase.

Mareș era aproape vesel. Trecuseră eîteva luni de -cînd nu mai umblase singur, amesiteoîndu-se în mulțime și -drumul făcut i se păru prea scurt. Tereza îi dăduse -o adresă, pe aici, pe aproape și ar fi vrut să ajungă mai tîrziu deși era primejdios. Știa că îl așteptau zile lungi de ședere și de plictiseală, cu ieșiri scurte, cu itinerarii bine fixate, un alt prizonierat de cine știe eît timp.

în holul cinematografului Marconi, mulțimea se înghesuia în jurul casei de bilete : o cușcă de placaj cafeniu, cu o deschizătură rotundă, acoperită de geam, dincolo de care se vedea -chipul unei femei blonde, numărînd bani. Un om de serviciu mătura cimentul cu o mătură cu coadă fără să se uite -la nimeni. Pe lîngă Mareș trecu un soldat tropăind tare. Mirosea a susan și a benzină arsă. Era iar foarte întuneric și ajuns în fața unei clădiri cu două etaje își dădu seama că găsise casa indicată. Aprinse un chibrit ridioîndu-l deasupra capului. Pe perete, lîngă intrarea răcoroasă văzu mai multe firme : un dentist, o -ghicitoare, o remaieză. Loc ideal, ași spuse pentru că pe aici se vînturau o mulțime de oameni. Curentul gangului îi pătrundea pe sub haine. Pe lîngă el, în stradă, treceau bărbați necunoscuți și femeile lăsau în urmă un miros ușor de -parfum ieftin, un parfum de război. Cineva striga peste drum: „Stinge lumina !”, rîzînd parcă și toată larma se stinse înaintea unei uși pe care Mareș o deschise.

Bărbatul avu o clipă de im-elan-colie. Al cîtelea an de goană disperată începea ? Iar schimbare de domiciliu, iar hăituiala, iar lipsa unui loc al tău unde să-ți așezi capul liniștit. Dar tristețea scurtă trecu. Trebuia să vină și ziua așteptată cînd va putea să umble liniștit pe stradă, fără teama de a fi oprit și întrebat cine este, cu spaima că va ajunge iar în fața unei țevi de pistol automat.

Văzu o bicicletă rezemată de zidul holului umed, igrasios și un bec prăfuit, acoperit eu o pălărie -de hîrtie neagră și lucioasă. Trebuia să urce cele două etaje și de acolo încă -trei sau patru trepte, așa -cum îi spusese Tereza, până în fața unei uși dincolo de care îl aștepta viitoarea gazdă. Ar fi fost foarte bine să nu fie văzut de nimeni, așa că porni pe scări, sărînd cîte două trepte, gata să nu se arate grăbit dacă s-ar fi întîlnit cu cineva. Trecu de primul etaj,

de o ușă albă, auzi un patefon și câteva glasuri amestecate și, urcă fără să se oprească. Era norocos, nu se întîmise cu nimeni. Ajunsese. Aerul era înăbușitor, mansarda în care locuia omul său fusese înainte un pod îngust și înalt. Bătu de câteva ori, într-un anumit fel. Nu i se deschise numaidecât. După o secundă sau două în prag se ivi Tereza.

– Ai venit tocmai bine, spuse femeia și-i făcu loc. Te-ai întîlnit cu cineva pe scări ?

– Nu.

Mareș intră. îl întîmpină un bărbat tânăr, cu un păr foarte negru, înalt, puțin adus de spate, îmbrăcat într-un costum gri, cam uzat. La gît nu avea cravată, gulerul cămășii albe era puțin murdărit. Purta ochelari și aducea puțin cu Sami Itaim.

– Niculescu, se recomandă, strîngîndu-i ușor mina.

Era nebărbierit de câteva zile. Abia se ridicase de la o masă pe care se aflau mai multe aparate de radio demontate, niște grămezi metalice, risipite. Din fundul odăii se auzea un pîrîit de lămpi, întrerupt din când în când și un bec mic de scală, clipea în penumbră.

Mecanicul privi în jur cu curiozitate. Se afla într-o odaie îngustă și joasă, cu tavanul afumat, cu o fereastră deschisă, dînd spre Grivița, o fereastră acoperită cu o perdea neagră, umflată de vînt. Podelele erau nemăturate, mirosea a praf umezit, era aproape înăbușitor deși afară se lăsa răcoarea nopții. Pe pereți atârnavu câteva tablouri suprarealiste, fără geam, cu rame scâlciate, pătate de muște, niște desene ciudate închipuind trupuri omenești făcute din conuri și romburi roșii și verzi, eu ochi de ciclop și o scoarță românească cu motive în culori vii, înfățișând păsări stilizate. Pe un raft prăfuit și el pe care se mai zăreau urme de degete, ca niște portative muzicale simple, stăteau aruncate vraise numeroase cărți cu copertile îndoite la colțuri.

– Stai, spuse gazda. Dacă te întrebă cineva vreodată pe neașteptate cine ești, să spui că sîntem frați și că abia ai picat de la Pitești.

Tânărul căută cu privirile în jur.

– Dacă vrei așează-te pe pat, spuse după ce-și dădu seama că nu avea unde să arunce hainele îngrămădite pe cele două scaune aflate în odaie. Cît ai să rămâi la mine, am să te ânvăț radiofonia, nu strică...

Mareș se așază pe un divan îngust și jos, cu arcurile sparte, acoperit de o cuvertură roasă, roșie, cu ciucuri pe margini, ciucuri ce fuseseră aurii odată, parcă o cortină de teatru, smulsă de la locul ei și aruncată aici, acoperind puțin și peretele ros, cu zugrăveala luată.

Tereza îl privea cu îngrijorare.. îl întrebă după ce mecanicul se așezase lîngă ea, rezemîndu-se cu spatele lui mare de zidul lustruit:

– Cum te simți ? Mi-a fost teamă că te-am lăsat singur...

– • Bine.

– Eu plec chiar acum. Te-am așteptat ca să văd dacă ai să nimerеști.

– Nu se putea să nu nimeresc. Cunosco Grivița cum ți-ai cunoaște buzunarele.

– Am să mai trec pe aici din cînd în cînd. Nu e bine să stăm atîta timp împreună.

Femeia ajunsese lîngă ușă. Se întoarse spre Mareș și îl privi o secundă, parcă adueîndu-și aminte de ceva.

– Pe Dumitrana am să-l găsesc eu. Dacă ai nevoie de ceva, trimite-mi vorbă.

– Bine.

- Și nu uita': nu e bine să ieși pe stradă.
- S-a făcut.

Înainte de a ieși, Tereza îl mai certă pe Niculescu ou glas încet, amenințându-l cu degetul :

- Iar tu ai grijă să nu-i umpli capul cu prostiile tale. Mai are încă temperatură, cheamă-l dacă poți pe prietenul dumatăle, doctorul. La revedere... îi auziră după aceea amândoi pașii pe scările de lemn.

- Fă-te comod, spuse după un timp tânărul. Sub pernă găsești o pijama. E cam iruptă, e drept, dar merge...

Mareș mai privi încă odată camera strimțată în mijlocul căreia era așezată o sobă de tuci cilindrică, cu burleane de tablă, -spânzurând sub plafonul afumat ca niște conducte negre. Într-un colț al odăii se afla un fotoliu de piele jupuită din care ieșeau fire de zegras, și un birou mic și înalt acoperit cu cărți. Deasupra lui, în perete, era agățată o fotografie de familie, mărită, veche, roșcată, cu o crustă ifumurie de vechime. Sub fotoliu se zărea un covor parcă ascuns de ochii musafirilor. Hainele gazdei spânzurau în câteva cuie bătute de-a dreptul în perete sau pe spătarele celor două scaune de lemn : eiteva grămezi informe de stofă, acoperite de cămăși necălcate. Lângă perete se ânălța un rînd de surcele, tăiate mărunt, aproape cu pedanterie. Abia acum își dădu seama Mareș de ce în locul acesta aglomerat se simțea un iz de putregai de lemn.

-- Ești obosit ? Dacă vrei poți să te și culci... zise Niculescu.

- • Nu, nu mi-e somn deloc.

- Atunci o să stăm de vorbă. Vrei să-ți fac un ceai sau o cafea ?

Mecanicul dădu din umeri și celălalt hotărî pentru amândoi:

-- Atunci un ceai.

Căută într-un mic raft ascuns aproape într-o nișă practică în zidul în care se afla ușa și se întoarse cu un ceainic vechi, ou vopseaua crăpată. îl umplu cu apă la chiuveta ascunsă și ea după rafturile ou cărți și după aceea, desfăcu cu degete febrile un pachetel de ceai găsit pe biroul din colț. Aprinse un Primus vechi, cu pompă, format din două discuri de alamă, cu o flacăară, albăstruie, vie și cîntătoare. Apa fierse numaidecât.

- • îmi place ceaiul, spunea Niculescu, împingând mineral pompei metalice, oirieit ar părea de curios, te răcorește chiar vara cînd sînt călduri. E băutura mea preferată. Cînd eram student și locuiam într-un cămin, cu asta mă țineam. Aveam bani puțini, ce era să fac ?

- • Ai urmat vreo facultate ? întrebă Mareș.

- • Filologia. O prostie. Azi nu mai e vreme pentru așa ceva.

Mecanicul îi privi obrazul palid acoperit de o barbă deasă, cenușie și ochii vii, cu un sclipăt de veselie în ei.

- Și acum ce faci ?

- M-am apucat de radiofonie, după cum vezi. Nu-i rău. Lumea e curioasă, vrea să afle știrile cele mai noi, aparate de radio nu s-au mai adus de multă vreme și atunci le repară pe cele vechi.

Se uită lla ceas și adăugă :

- Mai avem puțin și vom asculta Londra. Te interesează ?

- Da. Vreau să știu ce se mai întâmplă în lume.

- • Mai devreme a (fost Moscova. Merge bine, merge bine...

Mareș ar fi vrut să-l întrebe ce înțelege prin -acel „merge bine" repetat, dar renunță.

- Nu te dezbraci ?

– • Nu mi-e somn.

– • Bine, cum vrei.

Apa din ceainic bolborosea.

– • Toți vin și-mi cer să le repar undele scurte.

– De ce ?

– • E mai greu să fie bruiate.

Ridică ceainicul de pe Primus, stinse flacăra răsucind o rotiță de aramă și în odaie se răspândește un miros de benzină arsă. Așează lampa pe podelele nemăturate și turnă apoi ceaiul în două ceșcuțe cu buza știrbă, așezându-le pe covorul ros, -la picioarele lui Mareș. Acesta stătea rezemat de -cerga aspră așternută pe peretele rece și privea perdeaua umflată de vânt -ca -o velă de corabie.

– • Și -cu vecinii cum te descurci ? Nu te pîrăsc ?

– • Ascultă și ei.

Studentul răsese ușor, așezându-se alături. Își ridică -ceașca de ceai, după ce o oferise pe prima musafirului :

– Poftim, bea. O să-ți placă. Nu are prea mult zahăr, dar o -să meargă.

De jos, din stradă, tot -mai urca murmurul mulțimii grăbite, ceva mai stins acum, ceea -ce însemna că aglomerația scăzuse.

– Și cu fiscul cum te descurci ?

– Am autorizație. Ar trebui să-ți fac și dumitale cât stai aici, acte. Ceva clin -care să reiasă că ești angajatul meu. O să ne descurcăm noi...

Își băuse ceaiul și așezase ceașca golită pe podele. Din cupa de porțelan se mai ridica un fum ușor, un abur străveziu, alb ca o răsufare.

-- Trebuie să mă apuc de lucru, spuse. Până mâine am de terminat o reparație urgentă. Dacă vrei, pot să te învăț câte ceva. Vrei ?

– • Cum să nu ?

Mareș se ridică, ocolind ceașca lăsată pe jos. Băuse și el ceaiul și se simțea încălzit puțin. Se apropiară amândoi de masa pe -care stăteau înșirate piesele radiofonice într-o dezordine de neînchipuit.

-- Ți-ai un letcon ? Într-ebă mecanicul cu un zâmbet ușor, abia ascuns.

– Da. L-am cumpărat pe -o nimica toată. Stai lângă mine, aruncă hainele alea de pe scaun și șezi, c-ai să obosești...

Și după o clipă adăugă :

– Dacă nu te interesează, poți să faci altceva, am și cărți.

– Nu, nu-mi trebuie cărți deocamdată, spuse Mareș.

– • Ai fost rănit ?

– < Da. Nu prea grav. Nu e nevoie de prietenul dumitale. Tereza e gri-julie pentru că e femeie. Mi-a trecut. Am avut noroc că glonțul n-a rămas în carne, ar fi fost nevoie de o extracție și s-ar fi ivit complicații, pe când așa...

– • Totuși, un control n-ar strica. E mai bine...

– Lasă, făcu moale mecanicul. Este mai bine să știe câți mai -puțini oameni că sînt aici...

– Bine, încuviință studentul schimbînd vorba. Uite, ăsta e un condensator. Când se strică, bătăie ca o insectă. Dacă vrei am să-ți desenez schema •-•unui aparat -de radio. E mai ușor să înveți...

– Nu e nevoie. În mare, mă pricep și eu. De altfel nu-ți pierde timpul 'cu mine, trebuie să termini oe ai de reparat.. Eu am să privesc și am să-ți fur smeseria din ochi.

– Cum vrei.

Se făcu tăcere. Niculescu începu să demonteze ceva cu o șurubelniță. Lucra atent, concentrat. Lumina lămpii de pe masă îi strălucea în părul aspru. Nu se auzea decât zgomotul tot mai stins al străzii, un fișuit continuu de pași nesiguri on ântuneric și din când în când câte un bufnet ca și când cineva ar fi scăpat o pungă cu nuci pe asfalt.

– Cad castanele, zise leneș studentul. S-a terminat și septembrie. în curând o să fie mai rece. Noroc că sânt obișnuit cu frigul. Anul trecut pe vremea asta...

Se opri, își trecu mima prin păr și-i arătă o sârmuliță arsă la un capăt:

– • Poftim, uite ce avea. Acum trebuie să sudez din nou... însurat ? întrebă pe neașteptate.

– Da.

Ochii studentului sclipiră dincolo de sticlele ochelarilor.

– • Știi, când e cazul eu am sănmi caut de treabă. Am unde să mă duc.

– • Nu, nu e cazul. Nu trebuie să vină nimeni aici.

– Mi-a spus, Tereza, dar se poate face câte o- excepție, sîntem între bărbați.

Mareș rise încet, mai mult trist decât vesel.

– Pe nevastă-mea n-am s-o văd decât cine știe când. Nici măcar ea nu trebuie să știe că mă aflu aici.

– Atunci e grav. Nici nu te-am întreat. Cu ce ocazie ai fost rănit ? Mecanicul îl privi și după o scurtă ezitare spuse :

– Fie, dumitale, pot să-ți spun, doar ești gazda mea.

– • Nu e nevoie. Dacă nu se poate spune...

– • Nu e un secret. Am scăpat într-o noapte când m-au dus să mă împuște.

Studentul se aplecă mai aproape de piesele lui aruncate pe masă.

– • Te caută încă probabil.

– Știu.

– • Aici ești în siguranță. După șapte seara nu mai primesc pe nimeni. Dacă o să bată cineva, am să spun că sînt cu o femeie. Ziua, dacă te-ar vedea careva, ai putea să te dai drept un client.

– De altfel cred că e mai (bine să nu primești pe nimeni nici chiar ziua.

– • Se înțelege că da. De altfel ca să poți fi prins nici nu trebuie prea mult, e o chestie de noroc.

– • Norocul trebuie ajutat puțin. Știi ce te așteaptă dacă te prind ? A adăposti pe comuniști în zilele astea este ea și cum...

– • Nu-i nevoie să-mi spui. Și așa m-am obișnuit cu jocul ăsta. Aproape a început să-mi placă.

Mareș clătină din cap :

– • Nu-i chiar un joc, în fiecare oră mor oameni.

Celălalt tăcu. Se auziră iar castanele căzînd pe trotuarul de asfalt.

– • Vrei să-ți mai fac un ceai ? întrebă Niculescu.

– Nu, poate ai ceva de mâncare...

–> Cum să nu ! Să-ți fac niște ochiuri .la capac, să mă pomenești!

– Nu acum, după ce termini reparația.

– Bine, mai așteaptă puțin.

Se aplecă iar asupra sârmelor, umblând cu atenție cu letconul care fusese vîrît în priză. Metalul topit, sfîrîia ușor. Lui Mareș nu-i era somn. Privi fără un cuvânt ceea ce făcea Niculescu.

– N-o să-ți vie ușor să mă suportți multă vreme, zise după aceea încet.

– De ce nu ? Cel puțin în anii ăștia am învățat să trăesc cum o da dumnezeu, fără multe pretenții. Eram un individualist ce n-ar fi suportat nici o imusoă în odaia fui, pe când acum !

Scuipă pe un deget și îl apropie de bucata de fier încins. • – Crezi că ești primul pe care-l adăpostesc ? întrebă după aceea.

Mareș nu-i răspunse.

– E bun își oite un război din ăsta, mai vede omul oite poate să-ndure... Se întoarse spre Mareș și clipi pe sub ochelari :

– • Ce spui ce sudură artistică ! îl privi cu atenție și încheie mai mult pentru el: Nu pari prea bătrân, dar ai pățit-o de eiteva ori, se simte. Ești tăcut și ursuz. N-am să te mai plictisesc cu pălăvrăgelile mele.

Cîtva timp lucră cu sîrguință fără să mai scoată un cuvânt.

– • Doar nu te-am supărat! se miră mecanicul cînd își dădu seama.

– • Da de unde ! Nu sînt chiar o muierușcă căreia îi sare țandăra din orice, s-o știi...

– • îmi închipui.

– Pînă acum am învățat că nu trebuie să te superi atît de des.

– Cîți ani ai ?

– 25.

– • Cum de nu ești pe front ?

– • Inima ! Stau destul de prost cu ea.

– Aha...

– Nu-i chiar ceva să te faci să te sinucizi, dar am profitat că am un prieten doctor. El mi-a dat o scutire. N-aveam nici un chef să merg pe front...

– Parcă spuneai că-ți place...

– • Asta-i altceva. Tot nu ți-e somn ?

– • Nu, încă nu.'

Niculescu își privi ceasul de la mîna.

– • Mai e puțin.

a

Celălalt părea nedumirit.

– • Londra... buletinul de știri...

– • Ești nerăbdător ?

– • Sigur că da. Vreau să trăesc altfel.

Mareș se ridică și se apropie de fereastră, întorcînd spatele perdelii negre, umflate de vînt.

Studentul nu-l slăbi:

– Ce-i cu dumneata ? Nu așa trebuie să arate unul care a scăpat de sub gloanțele unui pluton de execuție...

– Dar cum ?

Niculescu ridică letconul și după aceea îl așeză moale pe masă.

– Nu știu, dar ești ori prea bătrîn, ori prea obosit.

– • Dar de unde ! Ce-ai vrea să fac ?

– Nu simți nevoia să te răzbuni ?

– • Poate că da, pînă acum nu m-am gîndit. E mai mult o nevoie să fiu liber.

– Dar lumea asta trebuie nimicită !

–> Greșești, trebuie numai schimbată!

– • Adică o să ne întoarcem la ce-a fost ?

Mareș rîse deabinelea, pentru prima oară din toată inima.

– Cunosc oameni de felul dumitale. Visați lagăre după ce vor fi distruse acestea...

- • De ce nu ? Nu crezi că vor fi baricade pe străzi ?
  - • Se poate. Și altceva ?
  - • Poate ghilotine.
- Mecanicul râse iar.
- Ești un copil! S-a dus vremea marșurilor eroice și a versurilor spuse pe baricadele dumitale. Revoluția pe care o vom face noi e mult mai profundă.
  - • Atunci mă consideri un utopist ?
  - Nu, așa cum am spus, un copil.
- Se auzi un țuit prelung, violent. Studentul încerca acum butonul de schimbat undele.
- Poți să-mi zici oricum, dar să știi că și eu sînt comunist.
  - • Nu e nevoie să mi-o spui, dacă nu erai, nu mă aflam aici. Mai bine să vorbim de altceva. Ai o logodnică ?
- Niculescu se încruntă puțin, fără să pară totuși supărat.
- • Bîzi de mine ?
  - • Da de unde ! Păcat că n-ai un păhărel de rachiu, ne-am împăca mai bine. N-am mai băut demult.
  - • Dacă vrei, cobor și cumpăr. Am bani.
  - • Nu-i nevoie. Lasă că merge și așa.
  - • De ce m-ai întrebat dacă am o logodnică ?
  - • Pentru că dacă n-ai, îți trebuie una. Femeile te fac să vezi altfel viața. Studentul se stăpâni vizibil, mulțumindu-se să dea din umeri:
  - Dacă nu mi-ai fi musafir, aș ști eu ce să-ți răspund.
- Luă din nou șurubelnița și înșuruba ceva.
- • Ei, haide, haide, vezi că te-ai supărat!
- Niculescu se ridică și se apropie de Mareș rîzînd :
- In eîteva secunde am terminat, nu te speria. O să mîncăm. Mi s-a făcut și mie foame.
- Mecanicul începu să se plimbe de colo-colo prin odaia încărcată de lucruri. Celălalt îl privi cu atenție. Era un bărbat nu prea înalt, îndesat, cu o privire rece, tăioasă, cu gura subțire, aproape rea și cu o liniște a feții care părea mai curând nepăsare. În lumina becului i se zărea paliditatea trăsăturilor. Părea un om hotărît ce gîndea repede, capabil să izbucnească pe neașteptate, stăpînindu-se însă continuu, cu un efort al tuturor mușchilor, abia lăsând să-i plutească pe chip umbra sentimentelor.
- Acum am terminat, zise după o clipă, reșezîndu-se la masă și încereînd încă odată schimbătorul de unde.
- Mulțumit își șterse palmele cu o cârpă murdară de unsoare, aflată pe masă și 51 pofti:
- ' Haide să-ți arăt bucătăria noastră.
- Lângă șirul de lemne se afla o ușiță mascată de tapet. Studentul răsuci un comutator și o deschise. încăperea în care intrară, un dreptunghi întunecos și muced, ca o celulă de paiantă, cu pereții coșcoviți, adăpostea un raft și o măsuță scundă. Pe podelele putrezite stăteau așezate câteva borcane și mai multe cutii de conserve.
- • Depozitul de alimente, spuse. Din cînd în cînd vine nevasta lui Dumitrana pe la mine pentru că mă știe neajutorat și face ordine. Ea îmi aduce și proviziile. Eu nu ies cu zilele din casă.
- Mareș vru să întrebe ceva, dar se răzgîndi, întrebînd după aceea cu nepăsare :
- • Cine, Ina ?

— O cunoști ?

— Da.

Niculescu se aplecă și căută într-un sac.

— Poftim și ouăle. Am unele de la Paști, spoite, numai bune să le ciocnim. Dar mai bine să-ți fac două ochiuri. Uite și untdelemnul pe bon. Tot Ina, săraca...

Mareș îl ajută să scoată afară sticla de untdelemn și o tigaie tare afumată.

— Aprind Primusul și în cinci minute totul e gata, mai zise studentul mulțumit.

— Bine, atunci n-am să te mai încurc.

— Ți-am arătat și bucătăria pentru că dacă lipsesc cumva să știi să te descurci. Pîine am să am grijă să se găsească pentru eîteva zile. 11 cunosc pe băcan, n-o să mănânci ca la un restaurant bun, dar nici de murit n-o să mori de foame...

Mareș se așeză pe canapeaua joasă și-l privi. Niculescu turnase untdelemn în tigaie și împingea pompa Primusului ca să mărească flacăra albăstruie.

— Anul trecut pe vremea asta ședeam cu altcineva. Nu pot sa-ți spun numele, din motive binecuvântate. L-au prins în prima zi de Crăciun. Nu știu pe unde umbla, aici venea numai noaptea, odată sau de două ori pe săptămână. Am tras o spaimă, soră cu moartea. N-a suflat un cuvîntel. Vreo lună dormeam iepurește cu bocceaua făcută. De atunci n-a mai venit nimeni aici. O vreme am crezut că voi fi filat, dar m-am liniștit. Nu e nici o primejdie...

(Sparse cinci sau sase ouă și le aruncă în tigaie. Untdelemnul sliriii plăcut și odaia se umplu de un miros grețos de grăsime încinsă.

— Nu strâmba din nas, rîse studentul, ce vrei, untdelemn de floarea soarelui. Să zicem mersi că-l avem și pe-ăsta...

— • Nu strâmb din nas, și se pare.

— Ești tare antipatic, dar n-am ce face. Am sarcina să te las să dormi cu mine în pat, deși tare te-aș mai lăsa 'la noapte să umbli pe stradă...

Mareș rîse și spuse tare :

— Ai un cuțit să tai pâinea ? Tot nu fac nimic.

— Vezi Sn raftul bibliotecii. E cam ciunt, dar îmi fac treaba cu el.

Mecanicul îl găsi. Il privi câteva clipe și auzi iar vocea gazdei :

— Armă fabricată în arsenalul propriu. Nu te speria. Dacă îl apuci de unde trebuie, nu face răni.

Pîinea era tare, limba de metal a cuțitului abia tăia.

-- Merge greu ?

— Destul de greu. N-ai și niște roșii ?

— Ești pretențios. Aveam vreo două, dar acum sînt trecute. Nu merită.

— • Bine, o să mă mulțumesc și cu ouă.

— • Mănânci mult ?

— • Nu prea.

— • înțeleg. Am să-ți las dumatăle patru ouă.

— Nu e nevoie. Vom împărți jumătate-jumătate.

De undeva de jos se auzea acum hîrîitul unui patefon. O voce de femeie cînta fals o romanță.

— Dentistul, zise Niculescu ridicînd tigaia de pe Primus. E ora cinci a terminat cu măselele clienților și cînd simte nevoia să asculte un cîntec.

Ținea încă tîgaia sfîrîitoare într-o mîină și căuta niște farfurii. Le găsi. Erau două discuri metalice de o culoare cenușie, întunecată, cam murdare în margini. Le luă și le așeză printre piesele de radio răvășite pe masă.

– Pofțiți!

Mareș tăiase pâinea și o așeză alături.

– Ar trebui s-o învelești cu un prosop, îi spuse studentului. De aia e tare.

– Ai dreptate, dar n-am decît un prosop, cu ăla mă șterg pe față și nu face.

Ouăle miroseau bine. Începură să mănânce fără să se privească.

– • Asta e mulțumit, zise în cele din urmă gazda cu gura plină.

– Cine ?

– • Weiner, dentistul...

– De ce e mulțumit ?

– Zice că de cînd cu războiul treburile lui merg mai bine.

– • Ei cum așa ?

– Lipsa de calciu. Mîncăm de atîția ani pe cartelă și asta se simte.

– • A, înțeleg.

– Acum cîtva timp se speriasse. L-au luat la munca obligatorie. Pînă la urmă s-a descurcat. Scoate mai departe măsele și ascultă patefonul. E un om fericit.

– • Crezi ?

– • Cum să nu cred ?

Se uită la ceas.

– • Londra !

Trase pe masă un aparat mic de radio, o Philetta de bachelită pe care o ținuse pînă atunci în raftul cu cărți. Răsuci un buton și se duse să închidă ferestrele. De afară nu se mai auzi larma străzii. Lămpile Philettei se încălziră, se auzi un pîriit ușor și după aceea bîrăitul enervant al postului de bruia] german.

– N-avem noroc, spuse Niculescu după ce mai stăruî eîteva minute. Astă seară își fac de cap. Mai căută postul pe o altă lungime de undă și în cele din urmă renunță.

– • Din ce în ce mai perfecționați. Nu le convine să știe și alții adevărul. Moscova se aude mai bine pentru că rușii au posturi mai puternice. În cel mai fericit caz auzi un cuvânt din trei...

îi era încă foame, privi tîgaia afumată, scurse un strat rînced de untdelemn și se chinui să mai strîngă puțină grăsime.

Mareș se ridică.

– Ouăle au fost foarte bune.

Niculescu închisese radioul. Nu se auzea decît cîntecul stupid al patefonului dentistului.

– Vrei să strîngi ? 'Să-ți ajut ?

– -Nu e nevoie. Poate ți s-a făcut totuși somn. Vrei să te întinzi ?

– < Acum, da. De altfel voi avea atîta timp de dormit...

– • Nu se știe.

– • Crezi că războiul se va termina mâine ?

– Oricum, pînă se sfârșește nu mai e mult. Simt eu. Am un miros special.

Niculescu deschise din nou ferestrele. Se simțea răcoarea nopții de septembrie pătrunzând în odaia plină de fum de untdelemn de floarea soarelui. Studentul strânsese farfuriile, le spălase la chiuvetă cu apă rece, așezându-le una peste cealaltă în raftul de unde le luase. Îi aruncă după aceea lui Mareș o pijama cârpită cu îngrijire.

Mecanicul o privi și zâmbi.

- • Ai totuși o logodnică, spuse.
- Am avut dacă ții cu tot dinadinsul.
- • Nu se poate. Cine îți cârpește toate astea ?

- Eu.

- Aș fi jurat că e xîna unei femei. Ești meticulos...

- ' Nu s-ar spune după dezordinea asta !

- Din moment ce ai răbdare să cauți într-o mie de sîrmulițe pe cea care s-a dezlipit, nu e de mirare că-ți coși atât de bine lucrurile.

- Cu aparatele de radio e mai simplu. Ele sînt complicate numai în aparență, pentru cine nu le cunoaște. Pe cînd cu cămășile... Dacă vrei să afli, am învățat asta de la mama. Ea îmi spunea că nu strică să ai habar de toate...

- • Ai ascultat-o.

Mareș se desbracă încet, așazmdu-și hainele pe spătarul unui scaun.

Nu era frig. Aerul intrat prin ferestre avea numai o umezeală pătrunzătoare, își simți pielea arzând sub pînza ușoară.

• - N-ai o țigare ? întrebă.

• - Cum să nu ? Plugar ? Naționale ? Mărășești ?

- Ce-o fi. Îmi arde pieptul după o țigare...

Niculescu îi întinse un pachet pe jumătate golit.

•• - Cînd lucrez nu fumez, am și uitat de ele...

Mareș luă una, o aprinse și trase adânc în piept.

Strada se liniștise. Era foarte devreme totuși. Nu se mai auzea nici patefonul dentistului de jos.

- Observi ce devreme se culcă oamenii de la un timp ?

• - Nu toți. Cunosci eu pe unii care nu se lasă pînă nu-i apucă zorile deși sîntem în război...

- Aici nu prea se simte războiul.

- < în curînd o să se simtă.

- Tot mirosul dumitale, special ?

- Tot.

- Ai un ziar de astăzi ?

• - Cum să nu ? întinde mîna și ia-1. E în spatele dumitale. Retragerea continuă.

- Cel puțin bine că se spune.

- A căpătat de eîteva zile și un nume frumos : retragere elastică, repliere pe posturi dinainte stabilite. Ce spui de asta ?

Mareș deschise cele două pagini mari ale ziarului și citi titlurile la întâmplare, începuse să simtă că-i e somn și ar fi vrut să se întindă pe pat, dar mai așteptă eîteva clipe.

• - Ai observat ceva curios ? îl întrebă pe student, cu o voce ostenită.

- Ce ?

- De la o vreme se vînd tot mai multe terenuri agricole, locuri de casă...

- Ei, și...

- Nu-ți spune nimic mirosul dumitale ?

Niculescu nu -înțelegea.

– Latifundiarii noștri își împart moșiile odată cu apropierea frontului. Asta este într-adevăr un semn sigur că războiul se apropie de sfârșit.

– Ai dreptate. Nimeni nu are un miros mai bun decât omul cu bani. Și ce crezi că vor face bogații noștri ?

– Operația de totdeauna. Vor cumpăra aur și-l vor transfera peste graniță.

– Nu putem să-i împiedicăm ?

– Deocamdată, nu... Aș vrea să dorm. Dacă ai treabă nu te mai uita la mine.

– Am să sting lumina cea mare și am să-mi aprind un bec pentru mine. O să mai citesc. Cu aparatul ăsta de radio am să mai văd mîine ce-i de făcut. Ia pătura aceea și învește-te. Adormi greu ?

– Da de unde ! Cum am închis ochii, aleluia ! Poți să tai lemne pe mine.

– înseamnă că ai o croială de soldat.

– Așa adorm oamenii care dorm puțin. Noapte bună...

– Noapte bună.

Mareș se întinse. Canapeaua avea arcuri tari și pleznite pe alocuri. Zîmbi. De multă vreme nu mai dormise într-un pat atît de bun. Era plăcut să stai aici sub un acoperiș, lîngă un prieten, chiar dacă abia l-ai cunoscut, să nu te mai gîndești la vechea hăituială, departe de primejdiile trecute poate, numai cu spaima vagă a celor viitoare, într-o pijama moale de molton, bine cîrpită, sătul, fără un gînd precis, numai cu o amețeală plăcută în trup și o vagă suferință uitată... Dar știa că urmează un gînd turbure, un gînd pe care ar fi vrut să-l adoarmă în conștiința lui, un fel de remușcare, spaima de a fi supraviețuit cînd ar fi trebuit să fie mort, încercarea de a lega realitatea de coșmarul ceasurilor de încordare, de frică și speranță, de bucurie nebunească înfrînată cu voință pentru a nu te trăda... Poate era o remușcare nejustificată, dar exista o lege de beton a solidarității, lege ce-ți cerea să mori laolaltă cu cei cu care ai luptat. Pe urmă totul se revoltă în el. Legea luptătorului e aceea de a supraviețui și de a mai lupta încă. Nu resemnare neagră, nu în-păcarea cu moartea ci forța de a nu te lăsa ucis, de a mai încerca și în fața morții să supraviețuiești, să te smulgi din imperiul acesta turbure, să fugi din marginea lui eît se mai poate...

Privi spatele lui Niculescu, umbra neagră și mare căzută pe podelele nemăturate. Studentul stinsese becul cel mare de deasupra, un bec afumat și el, stropit cu var, atîrnînd sub un disc verde, vopsit pe dedesubt cu alb, ca o ciupercă otrăvitoare și citea sub un abajur de hîrtie cerată semănînd cu o pălărie de paie, zdrențuită pe margini, arsă parcă cu o țigară. Gazda îl uitase, răsfoind concentrat foile unei cărți, cu fruntea albă într-o palmă, scărpinîndu-se din cînd în cînd sub bărbie, aproape fără să-și dea seama. Erau doi oameni foarte departe unul de altul deși nu-i despărțea decât un zid nevăzut de aer : unul abia ieșit din zona de ghiață a spaimei, celălalt încă în obișnuita lucrurilor, aceleași de ani de zile, neavînd conștiința primejdiei care-l pîndea și pe el, îndrăzneț, cu inconștiență, refuzînd să se gîndească la urmările faptului că adăpostea pe un condamnat la moarte care scăpase de sub focul plutonului de execuție.

Ar fi trebuit să adoarmă, dar nu putea. Era foarte obosit, simțea oboseala ca pe o placă de granit care te strivește cu o mișcare încetă, dar som-

nul nu venea încă. Privi cîtva timp plafonul spoit cu fum. Timpul își așternuse pe el hărțile inefabile : mari oceane în relief, oceane cenușii de zgură și pînzele strălucitoare, albe de păianjen care atîrnau ca niște năvoduri pînă deasupra bibliotecii. În nări simți mirosul de lemn umezit și auzi foirea gîndacilor care se hrăneau cu această putreziciune, lăsînd pe podele un rumeguș subțire, nevăzut, purtat pe sub uși de curentul de pe scări. Curînd ațipi puțin. Prin somnul abia început, în stare de veghe inconștientă mai desluși întoarcerea grăbită a paginilor și frecarea unor frunze uscate, tîrîte de vînt pe un acoperiș de tablă, hîrșindu-se, și, rar, la intervale mari, castanele căzînd, cîte două sau cîte trei pe un trotuar de asfalt, așa cum cineva ar fi scăpat bile metalice pe timpanul unei tobe. Atunci strada răsuna ca o încăpere goală, cu ecouri cînd îndepărtate, cînd apropiate. Rar trecea cîte cineva, orbecăind în întuneric. Tot orașul pîndea parcă ceva cu încordare, ca o singură ființă vie. Clopotul întunecat al nopții stîngea sunetele dar dincolo de pereții lui de aer era o așteptare dureroasă, chinuitoare pe care Mareș nu o mai simți, pentru că în momentele următoare se obișnuie cu totul : cu frecarea înceată a perdelei de camuflaj de pervaz, cu mișcarea secretă a insectelor ce se tîrau pe dușumeaua nemăturată și cu fișiiul foilor de carte răsucite din cînd în cînd, adică cu ceea ce se numește după un oarecare timp de acomodare, universul propriu...

VIII

La prima vedere operația părea simplă, dar Mareș care lucrase aproape zece ani în Calea ferată știa că se pot ivi și alte greutăți în afara celor pomenite de Dumitrana. E ușor să spui; „Ne trebuiesc eîteva puști și eîteva Mausere. Sintem înștiințați că într-o gară de triaj sînt trenuri nemțești care transportă arme spre front. Nu e nevoie de o deraiere, asta ar aduce urmări neplăcute. Pot muri mulți oameni, se va pune în spatele partidului și făcute și nefăcute și vor mai fi executăți cîțiva.”

Mecanicul înțelegea, nu era nevoie să i se explice totul cu atîta grijă. Ar fi trebuit ca operația să semene mai curînd cu un furt, cu o neglijență a soldaților însărcinați cu paza trenului. Un incident scurt în timpul căruia cîțiva oameni hotăriți să pună mîna pe eîteva pistoale automate, arme atît de necesare cînd orașul va trebui curățat de ocupanți, la o dată încă îndepărtată sau poate apropiată, cunoscută numai de cîțiva.

Dumitrana îi spusese ca de obicei ce vrea fără să lungească vorba. Nu avea nici timp, nici nu era bine să întîrzie prea mult aici. Intrase, dăduse bună dimineața, privise odaia cu pereții afumați, ascultase sforăitul ceainicului albastru, cu smalțul luat din pricina unor focuri prelungite cărora supraviețuise și îi spusese lui Niculescu :

— Coboară și ai grijă de bicicleta mea. Se află pe trotuar în fața intrării. Fluieră tot timpul. Cînd n-o să mai fluieri...

Studentul aruncase letconul eît colo. Avea reacțiile unui soldat ce execută fără să clipească ordinele. „Ia te uită, gîndi Mareș, strașnic știe să poruncească șeful nostru !” Pe urmă zidarul se întorsese spre el, întrebîndu-l :

— Ție ți-a arătat pe unde se iese în caz de pericol ?

Niculescu îi arătase. Pereții acestei odăi încărcate cu toate lucrurile din lume erau găuriți ca un stup de albine. în spatele raftului cu cărți se găsea o ușiță pe care o puteai deschide atît eît să reușești să te strecoari pe o rîină

până la un balcon îngust, fără grilaj: numai o platformă strimțată de beton, dînd spre niște curți adînci, întunecate. Trebuia să traversezi acoperișul nu prea înclinat și de acolo, după o săritură ai fi ajuns deasupra unui depozit de lemne.

Niculescu ieșise. Ii auziseră pașii pe scări și după eîteva minute studentul începu să fluiera nepăsător de jos. Ploua. Era o dimineață de octombrie foarte umedă. Strada părea pustie. Undeva, lîngă geam zuruia un burlan acoperind sfîrșitul ceainicului. Pe stradă treceau căruțe și autocamioane. Se auzeau claxoane, ploaia nu reușea să potolească tumultul unei dimineți oarecare cînd oameni alergau la treburile lor, grăbiți.

– Cum ți se pare tînărul ? întrebuse Dumitrana.

– Merge, zisese nepăsător Mareș, fără afecțiune.

– Vorbește cam mult, dar o să-l ținem din scurt. Să nu te necăjești.

E mai tînăr ca noi. Altfel, băiat foarte capabil, și foarte sigur.

Și cum mecanicul ridicase ochii lui verzi în care sclîpea o vagă bănuială, celălalt protestase :

– Știu, știu, n-ai încredere în nimeni.

După aceea privise în jur și se mirase cu glas tare, mai mult ca să schimbe vorba :

– Ce-i aici ? Cum stați în murdăria asta ? Am s-o trimit pe Ina să dea cu o mătură...

– Omul nu are unde să se miște, i-am mai căzut și eu pe cap... Cît despre măturat, cînd am vrut s-o fac, mi-a spus că ar fi mai bine să m-astîmpăr pentru că îi incurc lucrurile...

– O avea dreptate. Uite, și mie îmi place harababura. Îmi găsesc cu ochii închiși lucrurile unde mi le pun. De-aia mă și cert cu nevastă-mea de multe ori. Ea este o femeie ordonată și cîteodată îmi vine s-o string de gît!

În eîteva cuvinte îi expuse planul său, încheind :

– Ei, ce crezi că putem face ?

Mareș își frecase genunchii cu palmele după un vechi obicei și dăduse din cap cam cu îndoială, lucru ce-l necăjea totdeauna pe Dumitrana, om entuziasmat de cel mai mic lucru, chiar înaintea de a-și da seama de greutatea lui.

– Întîi și-ntîi că problema pe care o pui este dacă a sosit momentul să jefuim un tren. Pentru asta trebuie să cerern învoirea celor de mai sus...

– Și-al doilea ?

– Nu mai există al doilea, deocamdată. Răpunde-mi: cei de mai sus ce spun ?

– Ni s-a dat sarcina de a procura armele. Numai sa nu facem tărăboi. Există mai mult ca sigur informatori care vor raporta că partidul se pregătește pentru o insurecție armată. Asta știi ce înseamnă. Condamnări la moarte, aiți executați... dar nu ne putem opri. Trebuie să ne gîndim la cei din închisori și ziua cînd o să ne batem pe străzi cu nemții nu-i atît de departe...

– Și atunci ?

– De aceea am venit aici, ca să te întreb cum e mai bine să facem ?

Cu cît vom lucra mai acoperit, cu atît va fi mai bine pentru toți.

Mecanicul se ridică și începu să se plimbe în jurul mesei. După un timp de gîndire, întrebă :

– Vreau să știu dacă vom găsi cînd o să trebuiască un tren plin cu arme care să aștepte în stația de triaj ?

– Nu e vorba numai de un tren, zise Dumitrana încet, ascultînd o clipă prin fereastra deschisă dacă se mai aude fluieratul studentului. Gara pe care

tu o cunoști mai bine decât noi, e ocupata de acum un an de nemți. Aci se formează trenurile care pleacă spre front.

– Depinde despre ce tren e vorba. Deocamdată nu ne interesează tancurile.

– Bineînțeles. E vorba de armament ușor.

– Știu. Cum stați cu oamenii de-acolo ?

– Cei mai mulți sînt de-ai noștri.

– V-ați încredințat că nu se află printre ei nici un *cîntăreț P*

– Lucrăm la sigur.

– Bine. Atunci e ușor. Să-mi spui numai cînd îți trebuie armele și cu cine vrei să duci la capăt acțiunea...

Dumitrana își așezase șapca lui pătată de var pe cap fără să-i pese că se afla sub un acoperiș. Părea gata să plece.

– Deși ai fi cel mai indicat, deocamdată nu e vorba de tine. Trebuie să te mai odihnești. Cred că *friții* te caută cu turbare. A, să nu uit, să știi că a scăpat și Haim. E grav rănit, stă ascuns undeva. Nu se știe dacă nu se curăță. L-au ciuruit ca pe o țintă de tir. E de mirare cum de nu l-au mai pescuit.

O clipă Mareș simți cum îi bate inima mai tare, o bătaie accelerată, aproape dureroasă. Nu spuse nimic, numai obrazul i se crispa devenind și mai palid.

– N-a putut spune prea multe. Oricum, ești acoperit...

– Cum, mă bănuiai și tu ?

– • Trebuie să-i bănuim pe toți. Nu ne jucăm cu viețile oamenilor. Înțelegeți, nu ?

– Doar mă cunoști de atîta vreme spuse mecanicul cu puțină tristețe.

– E vorba de viață și de moarte.

•– Bine, înțeleg. De aceea mă țineți deoparte ?

– Haide nu face pe prostul ! Oricine trece prin ce-ai trecut tu trebuie lăsat cîtăva vreme în pace.

– Bine, încuviință celălalt știind că e inutil să se tocmească, începuse să plouă mai tare. Fluierăturile lui Niculescu abia se mai auzeau.

•– Atunci ? întrebă Dumitrana.

•– Atunci faceți cum credeți. Eu cunosc foarte bine gara, dacă e nevoie o să vă fac un fel de schiță...

– Nu e ceva urgent. Dacă n-ar fi dispoziții precise în privința asta, eu te-aș folosi fără sa clipesc. Nu-mi plac pensionarii. Și eu am scăpat de eîteva ori cu pielea găurită și uite că nu m-am așezat cu burta la soare...

După aceea vorbiră mai deschis, ca și cînd ar fi fost vorba ca el, Mareș să plece în ziua următoare după arme. Mecanicul se tocmi, spuse ca e nevoie de doi oameni, în afară de cel care ar fi condus grupul. Dacă s-ar fi putut, nu strica să fie și mai mulți. Celălalt se prefăcea că nu bagă de seamă că era vorba de altcineva, rîdea după obiceiul său cu insistență din cînd în cînd, voină parcă să sublinieze dinainte ce avea să-i spună peste o secundă sau două : „N-oi vrea cumva să-ți aduc pentru treaba asta și Comitetul Central.” De oameni mai mulți nici nu putea fi vorba. Nici nu erau prea mulți și trebuia foarte multă prudență.

Mareș aproape se bucura că sînt atîtea greutăți. Ce om, ce om !, gîndi. Crede că te poți plimba prin gara aceea ca pe calea Victoriei. Pe urmă îi dăduse dreptate. Era foarte greu, dar cu cît ar fi fost mai puțin, cu atît ar fi

fost mai sigur. Tot timpul Dumitrana stătuse cu mâinile sale mari pe genunchi, ca și când ar fi vrut să se odihnească în timp ce vorbea. „Sînt sigur că omul ăsta doarme și pe bicicletă cînd vrea, așa e făcut!” Simțea pentru el o admirație aproape invidioasă. Zidarul se uita în jur, părea obosit, dar nu era, ochii lui se odihneau din cînd în cînd pe soba cu burlane întortochiate, lipite pe la colțuri cu hîrtie îngălbenită și afumată, o hîrtie de ziar aproape cafenie, gata-gata să ia foc la o căldură mai mare, pe raftul cu cărți și pe tavanul afumat, stăruind în cele din urmă pe chipul celui din fața sa. Cîteodată Mareș credea că Dumitrana va adormi, pentru că vedea bine cum se luptă cu somnul. Afară ploaia nu se mai isprăvea, devenise o melodie apăsătoare. Cerul jos și plumburiu văzut prin fereastră părea o plapomă, moale și întunecată, acoperind orașul, sufocîndu-l parcă. Frunzișul castanilor de lîngă fereastră se rărise de tot. Rămăseseră numai crengile goale, niște lemne negre, umezite și lucioase. Printre ele se vedeau acoperișurile de peste drum, niște pătrate cenușii, alunecoase pe care se scurgea apa străvezie, bolborosind. În aer plutea ceva fetid, de jos se ridica mirosul pămîntului umezit, al ierbii strivite de ploaie și peste clădiri bătea un vînt rece și înghețat, primul răsuflet al iernii ce se apropia. Mareș se simțea leneș și irascibil, umezeala îl apăsa pe țeastă, era trist fără să știe de ce și simțea nevoia să iasă în stradă și să umble multă vreme prin ploaie. Numai bărbatul acesta de 40 de ani, cu părul tăiat scurt, un păr ca sarea grunjoasă, cu mâinile lui mari de zidar, boante, uscate, cu pielea aspră, nu simțea nimic sau nu voia să simtă nimic. Pentru el lucrurile erau la fel ca înainte, nu voia să știe de lenea și de nervii celorlalți, nu-l tulbura deloc neliniștea anotimpului și schimbările orelor, cînd noroase, cînd luminoase, decantările zilei nesigure care începuse cu soare abia scăpat printre norii joși și apoi cu o ploaie țîrîită, enervantă. Dumitrana știa numai să poruncească fără să întrebe nimic: „îmi trebuie, îmi faci!” Poate chiar lucrul acesta îi plăcea lui Mareș fără să-și dea seama, dar n-ar fi mărturisit. Zidarul era veriga superioară în partid, de aceea în clipe ca astea nu se arăta deloc gata să-i vorbească prietenește. Între ei existau relații ca de la comandant la executant. Odată el îi spusese în felul său aspru, direct: „Nu e timpul să ne îmbrățișem și să vorbim ca muierile. Vom avea vreme mai încolo...” înțelesese. Siguranța lui Dumitrana îi dădea totdeauna încredere. „Omul acesta n-a greșit niciodată, nu putea să greșească niciodată” — își spunea mecanicul. Era un adevărat noroc că lucra cu el, deși știa că dacă zidarul ar fi știut ce gîndește și-ar fi pus mâinile în cap: „Cum se poate să spui așa ceva?”

— Bine, am înțeles, încheiase. Trebuie cel puțin trei oameni, cu mine... Trenul are o gardă, nu ?

- Da, dar mai sînt și ceferiștii din gară.
- Atunci e foarte bine.
- De ceilalți mă voi ocupa eu.
- De care ceilalți ?

Dumitrana se ridicase,

- De cei care vor transporta armele.
- Atunci cum rămîne ?
- Așteaptă să cer încuviințarea.
- Bine. Țin numai să-ți spun că nu-i chiar atît de ușor.
- Știu.
- Trebuie trecut un cîmp...
- Noaptea nu-i atît de greu.

- Da, clar există un post antiaerian înainte de a ajunge în fața stației.
- Uitasem... Eu nu cunosc gara atât de bine.
- Și e și un reflector care se plimbă pe cîmp ca pe o masă de operație...
- – Și nu se poate trece, vrei să zici?
- Cine spune asta?
- Atunci, am înțeles. Vrei cu orice chip să mergi tu. Bine. Așteaptă.

Mai fluieră băiatul ăla jos sau nu ?

Ascultară. Studentul trecuse de la „*Te-aștept diseară-n Cișmigiu*” la fox-trotul „*Toată ziua-n ascensor*”.

– Fluieră fals, păcătosul! rîse încet zidarul, dar asta îți dă siguranță. Să nu te iei după gura lui. E un băiat foarte bun. Pînă acum nu l-am scos la treabă, cred că o să-i facem safteaua de data asta...

– Vorbești de el ca de un cal. Spune că are inima slăbită.

– Nu-l duc la un cros, E energic. îmi place.

Mareș îl înțelese. Semănau, se aprindeau repede ca un chibrit. Zidarul tăcu eiteva clipe lungi. Se oprise în fața ferestrei deschise, cu spatele la ea, privindu-l. „Acum cine știe ce-i trece prin cap !” gîndi Mareș. O să-mi spună ceva neplăcut. Așteptă. Se apropie și el de fereastră ca să-l silească să vorbească, să curme tăcerea apăsătoare. Privi peste umărul lui rigolele trotuarului de peste drum în care se sbătea un șarpe negru de apă murdară, bolborosind, acoperind și sufocînd o gură nevăzută de canal. Strada era murdară, asfaltul avea deasupra frunze putrezite, niște urme galbene-verzui. Trecătorii alunecau, se auzeau țipete scurte de femei care abia se țineau pe tocurele joase de lemn, moda ultimă a războiului. Firma unui magazin strălucea ca și cînd ar fi fost frecată cu untdelemn. Trecu un cerșetor cu un armoniu și se auzi glasul lui Gică Hau-hau pe care Mareș îl știa demult. Bețivul, un om între două vîrste, îmbrăcat numai într-o haină peticită la coate și cu pantalonii sumeși ca să nu-și murdărească manșetele roase, ținînd la subțioară cartonul lui umezit cu ziare, striga cît îl ținea gura, oprindu-se în mijlocul drumului și privind prin ușile deschise ale prăvăliilor, fără să-i pese de ploaia rece și deasă:

– Moarte negustorilor ! Hau ! Hau ! Moarte pomanagiilor ! Trăiască cine știu eu cu mama lui !

Asta era Grivița lui neschimbată, cu clădiri vechi, mîncate de vreme, cu geamuri putrede acoperite cu perdele, dincolo de care pîndeau ochi necunoscuți. Grivița lui cu oamenii săi neschimbați. În ușa prăvăliei *La Vapor* ieșise Aramian, negustorul de cafea, aruneînd bețivului cîțiva lei. Vînzătorul de ziare mulțumi cu o plecăciune mare scofîndu-și caraghios șapca și lăsînd să se vadă de aici chelia lucioasă pe care picară cîțiva stropi de ploaie. Se îndepărtă după aceea cu pașii lui tîrșiți, strigînd de departe :

– Moarte pomanagiilor ! Hau-Hau !

Dumitrana încă nu spusese nimic. Se întorsese și el spre ferestrele deschise și privise trotuarele umezite.

– Strașnic! exclamase pe neașteptate. îmi place omul ăsta. Dacă am să-l mai văd, am să-i dau tot ce am în buzunarele mele.

Se gîndise la aceleași lucruri ca și el, uite, de-aia îi plăcea zidarul.

– Le cîntă prohodul și ei îi plătesc pentru asta...

Canaturile ferestrei erau crăpate, murdărite de viscole vechi. Prin drep-tunghiul de aer, în transparența dimineții umede se zărea piața aglomerată. Pe șinele lucioase treceau tramvaie, mici cuburi galbene, ca niște jucării vă-

zute de sus, minate de o energie nevăzută. Trecătorii se mișcau cu încetineală. Se învîrteau prin fața barăcilor cu streășini lungi, acoperite cu carton sub care atîrnau stămburile roșii, verzi și cafenii ale negustorilor de mărunțișuri. Se auzeau strigătele bărbaților îmbrăcați în scurte vătuite, unii infirmi, abia scăpați de pe front, lăudîndu-și în gura mare marfa aflată în niște rafturi întunecoase. Deasupra forfotei pestrițe de oameni, sburau eîteva baloane transparente, colorate ca acadelele: niște baloane jalnice pentru că umezeala le desumfla și le oprea sborul spre cerul cenușiu și apăsător. Mareș își aminti zgomotul lor ca de sărutări din noaptea cînd bîjbîise printre vitrinele spectrale ale Griviței luminate cu fosfor și își dădu seama că se plictisise stînd atîta timp închis între acești pereți afumați.

Dumitrana tot nu spunea nimic. Părea că nu mai e grăbit. Trăgea cu urechea la melodia falsă a celui de jos, o melodie stridentă și obositoare, abia ureînd către fereastra deschisă și privea de eîteva minute pe măturătorii care curățau cu tîrnurile lor tocite la capete, strada plină de resturi : cartofi putreziți și găunoși, plini de pămînt, ardei grași, puși la uscat și lepădați după aceea în drumul camioanelor striviți de copitele cailor și gogoșari aprinși ca niște globuri, aruncați lîngă rigole. Trecea negustorul de planete, învîrtind din manivela armoniului care eînta *Valsul Dimineții*, vai atît de fals! Avea o pălărie murdară, cu urme albicioase zărite de aici și o haină groasă, păroasă. Papagalul lui stătea pleoștit sub o umbrelă de carton, pleoștită și ea, muiată ca o cîrpă. În astfel de zile, era mai bine să rămii în fața unui foc și să nu te mai gîndești la nimic, să-ți întinzi picioarele înghețate și să le perpeleşti la căldură.

Mareș se întoarse la soba de tuci și vîri prin gura^ei îngustă eîteva bucați de lemne roșcate care începură iute să cînte, fisînd din pricina umezelii. După un timp, ceainicul începu să sfîrșie acoperind zgomotul ploii. Dumitrana se întoarse în cele din urmă, ca să încheie :

- Vom face deci o decuplare, așa-i zice, nu ?
- Da.

Zidarul își strînsese gura ca și cînd ar fi vrut să spună altceva. Mareș se făcu că nu bagă de seamă. Acoperea acum toată fereastra cu spatele lui mătăhălos. Părea mulțumit de ceva, dar și încurcat. Cînd nu mai putu să se prefacă, făcu cîțiva pași spre el și-i cuprinse umerii:

– Spune-mi cum te simți ? întrebă cu o căldură pe care n-ai fi bănuț-o la un om atît de stăpînit ca el, te mai doare ceva ? A fost nevoie de doctor ?

Glasul lui aspru se înmuiase. Numai bărbații adevărați sînt capabili de atîta indiferență și de atîta prietenie care nu are nevoie de vorbe. Zidarul îl ținea acum între brațele lui puternice, sufocîndu-l aproape. Îi era rușine de sine și nu voia să-și arate obrazul.

– Știi, îi spuse moale, încet, ca unei ființe foarte apropiate căreia nu i te poți destăinui decît în anumite clipe. *Atunci*, am vrut să mă întorc să te iau, să fac ceva, să mă bat cu cineva. Era atît de aiurea ce se întîmplase! Te-am înjurat, îmi venea să te pîlmui, dar a trebuit să o șterg deși-mi venea foarte greu. Cît timp ai fost acolo (spuse cuvîntul acesta într-un fel anumit pe care nul putea înțelege decît Mareș) mi-am zis că te vor ucide din cauza mea. N-ai să pricepi niciodată ce bucurie am avut cînd Tereza mi-a adus vestea că ești la ea acasă. Am vrut să vin să te văd, dar ar fi fost o prostie.

Nu-i dăduse încă drumul. Îl mai ținea strîns în brațele lui mari, grosolane, vorbindu-i fără să-i vadă fața. Pe urmă, emoția din glas i se stinse. Îl

lăsă și se îndepărtă, apropiindu-se de geam. Vorbi cu spatele la el. Mecanicul nu se mișcă.

– Sîntem oameni, asta e. Făcuți din sînge și lacrimi. Credeam că am uitat de toate. Cine trece prin ce-am trecut noi, nu mai seamănă cu ceilalți. Ni se face rușine de toate, ni se pare că trebuie să trăim fără vorbe. Poate ar fi mai bine așa. Plec, am să mai vin. Dacă nu eu, Ina. E o femeie pe care te poți bizui. La revedere.

Traversă camera grăbit, fără să-1 privească pe Mareș. Se aplecă, ajuns lîngă ușa, să-și ridice sacul cu scule în care se afla ca de obicei, o mistrie, o bidinea și un ciocănaș cu minerul scurt: arma lui. Nu-și desbrăcase scurta plină de pete de var sub care avea o flanelă și cînd îl privi mai bine, mecanicul îi văzu pantofii spărți. Ușa se închise în urma lui. Știa, că dincolo de ea, zidarul se oprise o clipă ca să răsufle, apoi își ridicase scara scurtă și albă cu care umbla pentru ca să nu dea cuiva de bănuit. Cîtva timp îi auzi pașii grei pe scări și pe urmă se apropiu de fereastră. Fluierăturile studentului încetară, îl văzu pe Dumitrana traversînd piața umedă. Avea legată de-alungul cadrului bicicletei, scara de zidar. Ținea ghidonul metalic cu o mîină, nepăsător, ca și cînd nu s-ar fi grăbit. Nu întoarse capul deloc. Mergea liniștit prin ploaie, cu capul plecat puțin, lăsînd să-i curgă pe șapcă stropii de apă. Ca să se asigure că nu e urmărit se opri la coadă în fața unei brutării și numai după multă vreme ridică ochii spre fereastră, dar numai o clipă, în trecere, cum ar fi făcut cineva care ar fi vrut să vadă dacă n-a stat ploaia.

Ușa se deschise și Niculescu intră. Era plin de apă pe haine și sufla în mîini.

– I-am dichisit-o clasa una, zise.

Mareș nu-1 asculta. Celălalt vorbi ca și cînd n-ar fi băgat de seamă.

– Eu i-am spus tovarășului Dumitrana că nu se pricepe la biciclete. Păi, ce, aia e frînă ce are el ? Și cauciucurile... Să nu mai vorbim !

Își dădu seama că Mareș nu era atent. Nu se supără. Se apropiu de masa lui, cîntări o lampă argintie într-o palmă și își trase un scaun mai aproape, apucîndu-se de lucrul lui, fără să se mai uite la mecanic.

Zidarul stătuse vreo cinci minute în spatele unor femei și în cele din urmă plecă de lîngă ele ținînd încă de ghidon bicicleta veche și ruginită. Nu se mai uită nici în dreapta, nici în stînga. Cînd ajunse în capătul străzii Camelia se urcă din mers, ferind scara legată cu meticulozitate de cadru și dispăru.

Mareș se întinse pe pat, căută cu degete oarbe pachetul de țigări de la cap și-i aruncă una lui Niculescu.

– Trage un fum și taci din gură !

Celălalt nu spuse nimic. Se auzi frecarea chibritului și în aceeași mișcare, mecanicul se trezi cu cutia ușoară aterizîndu-i pe piept. Își aprinse și el țigara și ascultă ploaia. Afară se întuneca tot mai mult deși era aproape unsprezece dimineața. Cerul coborîse jos de tot peste acoperișurile care fumegau. Aburii pluteau aproape și aerul devenise înăbușitor. În depărtare, prin fereastră se vedeau primele fumuri înălțîndu-se drept în sus, niște coloane argintii, copaci nevăzuți, iute destrămați de ploaie. Vocile trecătorilor se auzeau stins. Ceainicul nu mai bolborosea. Lemnele aruncate în soba de tuci se stinseseră demult. Îi era somn, s-ar fi ridicat și ar fi privit piața, dar era ostent, nu mai avea energie. Se auzi un țuiit scurt și pocnetul unui schimbător

de unde. Mareș se obișnuise cu zgomotele acestea și nu mai tresări. Întrebă numai într-o cioară :

- Merge ? Merge ?
- Nu-i dau de cap. E un, *Bhupunkt...*
- Luna asta ai scos ceva parale...

___Da, merge bine. Un prieten de-al meu care se ocupă tot cu radiofonia mi-a spus că pînă și țărani au început să-și repare rablele lor de aparate cu căști...

- Cum vine asta ? Ce poți să ascuți la un radio cu căști <.
- Noaptea se aude foarte bine. Sînt posturi foarte puternice, cu o mică smecherie, se face...
- E timpul radiofoniștilor și al dentiștilor ! glumi.

Do fapt voia să uite convorbirea cu Dumiiirana.

___Să știi că așa este. Apropos de vînzări. Știi că madam Matilda, ghi-citoarea de sub noi, de la etajul I, a început să se interezeze dacă nu-i cum-pără cineva pianul...

-• Are și pian ?

- Oho, ' ce mai pian ! Adus de la Odessa. I 1-a dat cineva pe nimica toată. îi e frică.

- Ce-ți spuneam ?
- Nici băcanul care-mi dă pîine fără mălai nu mai e optimist.
- Ei, cum ?

___pînă acum vreo două luni îmi spunea că la primăvară o să-și facă o casă cu prăvălie în față, undeva prin apropiere...

- Și ?

- Nu-și mai face.
- De ce ?

- Cică a auzit de la cineva că or să înceapă bombardamentele și aici, ca în Germania...

- Ascultă și el Londra.
- Nu ție frig ? întrebă Niculescu.
- Nu, vrei să închizi ferestrele ?

- Le-aș închide. Nu-mi place țării ăsta al ploii. Mă scoate din să-rite. E o vreme să te împuști. După masă o să cobor să caut o femeie. Dum-neata n-ai nervi ?

Mareș rise.

-• De ce rîzi ?

- Pentru că oamenii ca noi s-au deprins demult fără femei.
- Să știi ca nu-i bine deloc...

- Mie-mi spui? Doar eu ți-am recomandat să-ți găsești o logodnică.

O femeie pe vremea asta, e ca o prișniță...

- Știu, domnule. Te face să uiți de cozi, de cartele, de război...

-- Asta o spui numai cînd plouă ? Sper că n-ai să mă dai afară pe stradă.

- Nici vorbă de așa ceva. Am să cobor, pur și simplu și am să caut o femeie. M-am săturat să tot repar aparate de radio. Ah, acum mi-ar trebui ceva violent, o explozie. Am nevoie de un cutremur ca ăla din '940. Știi ce mi s-a întîmplat atunci ? Eram cu fratele meu, dormeam în același pat. Am crezut la început că mă bate, că a înebunit pe neașteptate și eram gata-gata să-i dau vreo două scatoalce. în casă se auzeau țipete. Pe vremea aceea lo-

cuiarn cu el și cu părinții. Când m-am dumirit, am văzut că-mi căzuse un tablou de pe perete drept în cap.

•• Fratele dumitale e mai mic decât dumneata ?

– Da, de unde, mai mare. Iți seamănă puțin. Doctor de cai. Vai de capul lui. Acum trebuie să fie undeva pe front.

Mareș nu mai spuse nimic. Celălalt tot mai vorbea.

– Când a murit tata, în '941, am șters-o la București. Am găsit odaia asta. Plătesc o nimica toată, îmi convine. Îi mai trimet și mamei ceva bani acasă. Are o pensie mică.

Și dîndu-și seama că celălalt nici nu-l ascultă, se întoarse către piesele lui, zicînd cu necaz :

– Eu trîncănesc și nici măcar nu m-ascuți. De fapt numai ploaia asta e de vină. Hotărît, după masă, mă duc să-mi caut o femeie. Și să știi că treaba asta ți-o recomand și dumitale. Sîntem bărbați în toată firea, ce dracu...

Mareș nu-l auzea. Ațipise cu un zîmbet de mulțumire pe chip. Niculescu îl privi o clipă și apoi dădu din umeri :

– Dracu să te ia de om ursuz, te privește ce o să faci... Și-și văzu mai departe de treabă.

IX

– Ziarele de astăzi, spuse studentul și aruncă pe pat un sul de hîrtie umezită de ninsoare.

Nu deschisese încă ferestrele, ridicase numai perdeaua neagră de camuflaj și deodată lumina invadase odaia întunecată și umedă. Afară, soarele strălucea peste acoperișurile acoperite de zăpadă. Mareș deschise ochii și zări tavanul afumat sub care se legănau plasele strălucitoare de păianjen.

– Ceva nou ? mormăi, căscînd.

Niculescu deschise geamurile de pe ramele cărora căzu puțin chit. De afară pătrunse aerul dulce al unei zile de iarnă bîindă. Cu o seară înainte orașul fusese cenușiu, murdar, plin de frunze putrezite și acoperișurile năpădite de o inîzgă violetă, acum, o crustă pură și lucioasă căzuse peste suprafețele de tablă, făcîndu-le să strălucească.

•— Vinde și Herghelegiu, spuse studentul ca și cînd ar fi anunțat căderea Bastiliei.

– Care Herghelegiu ? întrebă mecanicul încă toropit de căldura neașteptată.

•• Herghelegiu, *La omul de fier*, magazin de fierărie, etc...

– Aha.

– Frontul pîriie din toate țîșnile. Citește ! Bombardamente la Hanovra, bombardamente la Berlin. Ți-e mai mare dragul să deschizi un ziar.

Hîrtia umezită mirosea frumos a cerneală de tipărit. Mareș citi comunicatul Marelui Stat Major român, pe urmă trecu la știrile agenției Reuter. Niculescu vîrî eiteva surcele în soba de tuci. În curînd se auzi foșnetul focului.

– Un ceai ? o cafea la domnu' ?

– Ai bani ? întrebă din pat celălalt.

– Ba bine că nu. Afacerile merg de minune. Încă un an de război și ri-am să am unde să țin gologanii.

Studentul era vesel fără vreun motiv special. Poate îi plăcea și lui aerul acestei dimineți pure. Schimbă apa din ceainic și privi covorul ros de pe jos. — încă puțin și o să ne scoată Serviciul Sanitar din casă. Mă mir că nu avem insecte.

- La asta mă gîndeam și eu.
- Ce spui de ultimele bătălii ?
- Generalul Iarnă.

Studentul rîse ca la operă, pe note, suflînd în focul abia așîțat.

— Băcanul meu care e un fel de barometru, mi-a spus că nemții mai au o singură speranță...

- Care ?
- Armele secrete.
- • Păi de cînd le tot așteaptă...
- Asta zice și el. Crede că de fapt e vorba de un moment psihologic. Niculescu se opri în mijlocul odăii.
- Tot nu mi-ai spus : cafea, ceai ?
- Cafea. Mă doare capul de atîta ședere.
- Să știi că am cumpărat și niște rachiu. Ți-am spus, am bani.
- Bine, să-mi faci o notă de decontare. Cît îmi ceri chirie, nici nu te-am întreat ?

Celălalt fluiera a pagubă :

- Haida-de !
- Vorbesc foarte serios.
- Știu. Nu mi-ai spus ceai învîrtit pînă acum. După primele bănuieli pari a fi fost contabil.

Mareș se ridică într-un cot și spuse încet, cu nasul tot în ziare.

— Rentier, poftim. Nu mai scot un cuvînt despre luptele din Nord. Acolo le merge cel mai prost.

- Cui ?
- Nemților !
- Sigur că nu scot o vorbă ! Ce-s proști!
- Și după o secundă, privindu-l cu șiretenie :

— Nu pari un om oarecare...

— Dacă îți place s-o crezi, n-ai clecîț. Ce-ai vrea să-ți spun ? Că am descoperit America ?

— Bine, clacă nu vrei să vorbești, nu vorbi... în trei minute cafeaua va fi gata. O să aibă și un vag gust de ceai, ceai Garofița, ce zici ce nume tîmpit pentru un ceai surogat ?

Celălalt nu-i răspunse.

— Bine, bine, îl amenință studentul. Îți merge în felul ăsta pînă am să declar greva tăcerii. Să știi că nu-i deloc plăcut să stai în aceeași odaie cu un mut. E ca și cînd te-ai hotărî să locuiești într-un cavou.

— Cînd termini cu pălăvrăgeala și ai să-mi dai și cafeaua promisă poți să Vii să jucăm șah...

— Te-ai șters pe bot de șah, nu mai joc cu dumneata pînă nu te umanizezi.

— Ai mult de lucru ?

— Am adus încă o *Philetta*. Trebuie să fie gata mîine. Dar o partidă tot am să te fac. Să nu spui că sînt al dracului.

Mareș îl privi și rîse.

- Iar s-a furat o sumă mare de bani dela Banca Romîniei.
- – Asta ce mai înseamnă, ia spune-mi și mie...
- Nimic. Viața e aceeași și în timp de război și în timp de pace. Pof-tim. O sinucidere. Unul care s-a întors de pe front și și-a găsit nevasta cu altul. Mai vrei să știi ceva ? S-au luat măsuri ca să nu se mai danseze deșănțat în localurile de petrecere...
- Asanare morală la spartul târgului 1 Nu-i caraghios ? Ca și cum la o înmormîntare, ar mai ajuta la ceva tristețea generală...
- Pofitim : majorarea impozitelor pentru restanțieri...
- Asta se traduce cam așa: iar nu sînt bani și ne trebuiesc pentru ar-mament. Plătește, domnule cetățean !
- Mareș își aduse aminte de ceva :
- Nu te-am întrebat ? Casa asta nu are proprietar ?
- Ba da, dar nici pînă astăzi nu știu cum arată. Chiria o depun la Per-cepție. Dar de ce mă întrebi ?
- E foarte curios că în afară de doi sau trei musafiri neașteptați pe care n-ai •știut cum să-i scoți mai repede pe scări, de cînd stau eu aici, nu te-a mai deranjat nimeni...
- E simplu. N-am prieteni. Cu clienții mei m-am descurcat înainte de a veni dumneata. Am fost înștiințat și am restituit aparatele reparate. Firmă n-am. Lucrez numai la cunoscuți și la prietenii cunoscuților. Celor mai mulți le-am spus că m-am mutat și că nu-i pot primi pentru că stau cu toată familia, grămadă. După cum vezi, conspirația e perfectă.
- Pînă cînd o întâmplare o să ne dea totul peste cap...
- Să n-ai nici o grijă. Dumitrana ți-a pregătit al doilea refugiu. Pofitim cafeaua, Vezi să nu-ți arzi buzele, ori îți place s-o bei fierbinte ?
- Nu, rece de tot. Las-o pe masă, o s-o iau mai încolo.
- Ești nevors ca și mine...
- Se auzi o bătaie în ușă, o bătaie nu tare, nu insistentă. Niculescu făcu loc unei femei.
- • Bună dimineața, spuse aceasta.
- Avea obrazul roșu de gerul ușor de afară și cum ajunsese înăuntru își scu-tură capul, ca și cînd ar fi avut fulgi de zăpadă pe broboada care i-i acope-rișe pînă atunci. Părul umezit îi cădea pe frunte! Călca bărbătește aproape. Se apropie de Mareș. Mecanicul nu o recunoscuse de la început, dar cînd lumina dimineții însorite îi căzu pe obraz, spuse cu o mirare bucuroasă :
- Bună dimineața. Tu erai ?
- Cum de nu te-am auzit urcînd, zise și studentul în același timp. Am o ureche muzicală...
- Șoșonii sînt de vină! spuse femeia și se așeză pe marginea patului pentru că toate scaunele erau acoperite cu haine.
- Vă cunoașteți, nu-i așa ? mai întrebă Niculescu și își văzu de treabă, adică se îndreptă spre cuvetă și aruncă resturile cafelei abia făcute, un zaț negru-cafeniu care murdări cupa de email, umplînd după aceea din nou ceai-nicul cu apă.
- Cum să nu, zise mecanicul, privind plapuma roasă care-1 acoperea. Dacă știam că ai să vii, mă îmbrăcam, adăugă către femeie.
- Nu-i nimic, îi răspunse ea și își scoase paltonul încă umezit.

Ramase într-o rochie de stofa roșie, cu guler îngust, strânsă pe trupul mic. În mină mai ținea încă o plasă plină de pachete pe care nu știa unde s-o așeze.

1. — Ajutorul roșu ! exclamă Niculescu zăbind plasa.

— Nu te-aude cineva ? întrebă femeia.

— Cine să-audă ? Aici sîntem la *cucurigu*, poate nu știi, dar am să-ți amintesc eu : sunetele se propagă de jos în sus...

— Haide-haide, iar vorbești mult, cum îl rabzi ? îl întrebă pe Mareș.

• — N-am ce face...

Studentul înșiră pe masă pachetele.

— Șuncă de Fraga, se aprobă, mușchi afumat, se aprobă... Ia te uita, asta ce mai e ? Garf ? Spune-mi, tu și cu bărbatu-tău, ați dat vreo lovitură.

Femeia nu-l mai asculta. Se întoarse spre mecanic și-i spuse :

• — Am venit să-ți văd și rana. Scoate pijamaua...

Mareș se uită la ea uluit.

— Haide, repede, nu am timp de pierdut. Știi bine că am făcut un curs de infirmiere...

Și fără să mai aștepte îi desfăcu un nasture de la pijama.

— În spate, nu ?

— Da...

Studentul lăsă pachetele după ce ciupi o bucată de șuncă.

— Scoate, domnule pijamaua că nu ești domnișoară. Ia te uită la el ! Ina...

O tutuia ca între camarazii de aceeași vîrstă. Mecanicul își scoase bluza de pijama. Soția lui Dumitrana îi pipăi spatele cald, privind urmele răni. Nu mai rămăsese decît o tăietură albă, cojită pe margini.

• — Mai nimic. Nu ți-a atins nici un mușchi. Ce mai simți ?

• — La început am avut un fel de anchiloză...

— Un reflex. Acum ?

— O durere ușoară. Unele înțepături pe timp întunecat...

• — Fleacuri. Cine te-a îngrijit ?

• — Tereza. Cu leacuri băbești. După trei zile, cînd voiam să plec de la ea, rana a început să supureze. Mi-a pus o foaie de pătlagină și mi se pare, apă oxigenată.

• — Exact ce trebuia. îmbracă-te.

Mareș se îmbracă.

— Ați mîncat ?

— Eu am băut o cafea și el se pregătea să-și facă un ceai.

• — Am picat bine atunci. Cum te simți prizonier ?

Femeia rîse încetișor, aproape cu răutate. Avea un șir de dinți albi și strălucitori. Părea mai tînără decît o știa el. Poate și din pricina obrazului rumenit de frig. Acum își potrivea părui umezit, căzut pe frunte cu un gest reflex, simțindu-se privită. Mareș se uită în altă parte, încurcat puțin de asta.

— Aș vrea să umblu puțin.

• — Nu e timp de umblat...

• — Razzii militare ? întrebă studentul atent deodată.

— Da. Mai ales în punctul ăsta aglomerat.

— Atunci am să mai rabd.

Tăcură toți trei ascultînd cum se topea zăpada pe acoperișuri.

— Auziți, zise Niculescu. Nici n-am apucat bine să ne bucurăm de ea și se duce. La prînz, Grivița o s-arate ca un canal Venetian.

Ina se ridicase în picioare și căuta ceva cu privirea. Se vedea bine că mai fusese aici.

– Unde-i mătura ? întrebă, contrariată că nu o găsisese unde o lăsase ultima oară.

– Am scos-o pe balcon, spuse studentul mestecînd încă gînditor o bucată de șuncă. Și după aceea se scuză către Mareș : De cînd a venit ea ultima oară, praful sacru al acestei odăi, nu s-a mai ridicat deasupra capului meu...

– Tot aiurit ai rămas, zise femeia. Hei, Mareș, ridică-te din pat și ieși pe balcon cu el, că am treabă...

Și i-1 arătă pe Niculescu. Acesta începu să strîngă hainele de pe scaune. Cînd termină se întoarse cu un aer disperat:

– Ina, se rugă, Ina, știi ce o să se întîmpie ? Am să încurc piesele aparatelor de radio și clienții mei mă vor deferi justiției. Umblă cu milă în sârmu-lițele mele...

Femeia nu-l ascultă, deschise ușița care dădea spre balcon și căută mătura. Mareș o rugă să rămînă eîteva clipe acolo pentru ca să se îmbrace. Niculescu își adună piesele în mijlocul mesei, continuînd să se roage :

– Numai de locul ăsta n-ai să te-atingi, nu-i așa ?

Ieșiră după aceea amîndoi pe platforma îngustă de beton pe care se adunase un strat subțire de zăpadă. Femeia îi lăsă singuri, întoreîndu-se în odaie.

– Tocmai îi spuneam lui, azi (ezită o clipă), chiriașului meu, că dacă mai stăm în murdăria asta vom fi aruncați în stradă de Serviciul Sanitar...

– Și ? întrebă Ina de dincolo.

– Nici el nu suferă murdăria, și dacă vrei să știi, nici eu, dar ce să fac ? N-am timp. Pe urmă, o femeie e mai îndemînică...

Mareș îl întrerupse fără să țină seama de necazul lui mut:

– Ce face Tereza ? N-a mai venit pe aici de multă vreme...

– Nu știu. Ne vedem rar, îi răspunse femeia.

Acoperișurile începuseră să fumege la căldura soarelui. Orașul se vedea jos, printr-o perdea de aburi ușori și străvezii. Se auzeau burlanele zuruind și pe trotuare cădeau picături grele de apă. Prin ușița deschisă și prin ferestre ieșea un nor gros de praf.

– Vor crede că a luat foc ! spuse Niculescu privind odaia.

– Cine ?

– Vecinii...

– De ce ?

•– Nu vezi ce praf...

– A...

Mareș se uită în stradă. Negustorii ieșiseră în ușile prăvăliilor și stăteau înțepeniți, cu mîinile la spate, privind soarele. Pe pavajul murdar și strălucitor trecuseră cai și camioane. În margini, rămăseseră dire negre de zăpadă. Bustul doctorului al cărui nume îl purta piața era umezit pe o parte și părea făcut din două bucăți de piatră. Deasupra prăvăliilor se rotea un stol de ciori, croncănind și umplînd locul de larmă. Galeriile scunde ale prăvăliilor amplificau strigătele care se pierdeau în aerul strălucitor.

– Pot să-ți scutur și cărțile ? întrebă dinăuntru Ina.

– Una cîte una, încuviință Niculescu cam cu spaimă. Știu că n-ai să le pui la locul lor, de unde o să le iei, dar o să te-njur abia cînd o să-mi trebuiască și n-am să le găsesc cu ochii închiși...

-- Bine, bine...

Studentul vrusese să intre înăuntru, dar renunțase în cele din urmă, oprit de norul cenușiu, dus de curent spre acoperișurile aflate mai jos.

– Puteți veni, zise în cele din urmă femeia.

În odaie era încă praf, dar aerul se schimbase. În mai puțin de un sfert de ceas, Ina ridicase covorul ros, măturase și scuturase raftul de cărți. Masa era mutată de la locul ei. Studentul își căută piesele răvășite cu o disperare fără cuvinte. Pachetele cu mâncare fuseseră acoperite cu hîrtie și ceainicul sforăia vesel.

– Iei cu noi o gustare ? întrebă gazda.

– • Nu e timp. Vă las...

Își așezase iar broboada pe cap. Acum părea obosită. Părul i se uscaseră și roșeața din obraz îi dispăruse. Avea cearcăne sub ochi și o paloare care-i stătea bine. Își îmbracă paltonul și se încheie absent la nasturi. În ușă, își aduse aminte de ceva, se opri și-i spuse lui Mareș :

– A fost nevasta ta pe la noi. Nu știe unde ești.

– Și ce i-ai spus ?

– Că ai scăpat, dar că nu cunoaștem locul unde poate să te găsească.

-- Foarte bine.

Femeia tăcu o secundă, înainte de a întreba iar :

– Chiar nu vrei să-o vezi ?

Îl privea curios și cu o oarecare mirare.

– Nu, acum nu-i timp de așa ceva. Aș fi vrut numai să știu ce fac copiii ?

– Nu ne-a spus nimic despre ei. Întreba numai dacă ai scăpat ? La revedere. A, era să uit plasa...

Niculescu i-o întinse și o întrebă comic :

– Pot să-ți sărut mîna pentru cele ce ne-ai adus și să te rog să mai vii pe la noi ?

– Nu te oprește nimeni.

Îi întinse mîna, ridicînd palma pînă la înălțimea buzelor lui. Era foarte stîngace totuși, dar stîngăcia îi stă bine, gîndi Mareș, aproape îngrijorat. După aceea ieși. În odaie rămase un miros de săpun și de haine femești. Niculescu își turnă ceaiul într-o cană știrbă, fluierînd.

– Nu mănînci din bunătățile astea ? întrebă.

– Nu mi-e foame.

– Nici puțin garf ?

– Nici.

– Nici puțină șuncă de Praga ?

– N-auzi că nu mi-e foame ?

– Nu te-ai săturat de cartofi ? De cînd stai cu mine am consumat amîndoi un vagon...

– • Ești sîcîitor cîteodată.

Celălalt îl privi. Dădu din umeri, sorbi cu grijă din ceai și desfăcu iar pachetele.

– Crezi că mai e praf aici și-o să se așeze pe bunătățile astea ?

Mareș nu-i răspunse.

-- Ți-ar trebui totuși o femeie, constată rece studentul, repausul prelungit te face nervos. Și după o pauză scurtă, schimbă vorba : Uite ce curat a făcut Ina ! Pariez că miine pe vremea asta, iar o să se găsească între

acești patru pereți un metru de praf. Tot nu mi-ai spus : ce dracu ai învățat în viața dumitale ?

- Te interesează atât de mult ?
- E bine să știi cu cine înoptezi...
- Ei, dac-o iei așa, am să-ți spun.,.

- Poți să-mi; povestești în timp ce eu mănînc și jucăm șah. Uite taola. Hai^ să stăm amîndoi pe pat. E mai comod. Eu voi înfuleca și dumneata o să mă faci mat. Teribil îmi place să mestec și să joc șah. Spiritul meu se odihnește...

Aduse tabla de șah, tocită pe margini și piesele aproape decolorate d^e vechime. Negrului îi lipsea o tură înlocuită cu o menedă de doi lei care eră plimbată cu degetul pe cartonul spart pe alocuri.

- începem ?

Sorbea rar din ceașca de ceai și își tăiase cîteva felii de pîine peste care așternuse două bucăți de șuncă de Praga.

- • Nici nu meritam, bunătățile astea.
- I-ai sărutat mîna, ajunge.
- Oi fi gelos ! Femeilor le place să le săruți mîna.
- De ce oare ?

•- Uite, începi să semeni a om...

••- Nu mi-ai răspuns.

Domnule, sînt slabe și vor să creadă că li te supui. Dumneata ce crezi ?

- Știu eu ce să zic ?
- De ce nu vrei să-ți vezi nevasta ?
- E mai bine să nu amesteci femeile în treburile astea..
- N-o să-mi spui că ea nu știe ce faci. Aveți și copii, cîți ?
- Două fete.
- Mari ?
- Nu prea. Una din ele abia s-a făcut de școală..
- A, da...
- Te miri că nu vreau s-o văd...
- Da.

Făcu deschiderea după ce așezase piesele.

- începem ?
- începem.
- N-o mai iubești ?
- Nu știu. Cred că nu, deși cîteodată mă gîndesc la ea.
- Și copiii ?

Mareș nu răspunse numaidecît. Mută un cal, privind tabla de șah Celalalt mmca cu poftă. Asta îl enerva, dar se stăpîni.

- Copiii s-au obișnuit fără mine. Sînt mai totdeauna plecat. Am fost mecanic. In tinerețe am stat cîtva timp în pușcărie. Pe vremea aia erau mici. Cmd s-a născut a doua fetiță nu eram aici. Pe urmă a venit războiul frontul. De atunci sînt tot fugit. Cred că abia îmi aduc aminte copii

- Și ele ? " "

- • Ele știu că au un tată și atât.

- Ce caraghios lucru ! Fii atent, am să-ți iau nebunul...

- Nu e deloc caraghios. Multora li se întîmplă astfel de lucruri pe timpurile astea. Cîteodată mi-e dor de ele...

– N-ai nici măcar o fotografie ?
 – Nu. Cred că s-a pierdut în hainele mele uitate la închisoarea jilava.
 – O, iartă-mă.
 – Nu-i nimic, n-aveai de unde să știi. joci foarte bme m dnm-
 neașajtsta...[^] ^ „ânînc, gîndesc. Am. dus-o greu totdeauna și asta
 se simte chiar în gîndire. Cele mai mari prostii le fac cînd n-am. mmoat
 destul..

Lumina strălucitoare de afara se întuneca.

– Se schimbă vremea, spuse Niculescu. Iar o să nmga și mai e atic
 rană la primăvară!

Prin fereastra deschisă intra un vînt rece care le îngheța mumie.

– Vrei să închid fereastra ? întrebă Niculescu. [^]

– Nu. E mai bine așa. Cînd o să fie prea rece, o să mai bagam doua
 lemne pe foc.

-- E-n regulă ! Atenție la tură !

în odaie mai stăruia un parfum vag. [^]

– O cunoști demult pe Ina ? Mi se pare că te-am mai întreat.

– De ce ești curios ?

– Pentru că eu am fost aproape îndrăgostit într-o vreme de ea.

– Nu mai spune !

– Da, făcu cu seriozitate studentul. Anul trecut venea aici toarte aes.
 O femeie ca ea mi-ar trebui. E iute, spirt!

– E adevărat. Dumitrana a știut să aleagă.

– Ce-a fost ea înainte de a-1 lua ?

– Infirmieră la un spital. Mi se pare că mai este și acum.

– Deci o cunoști demult.

– Da.

– Are noroc. Și ea și el. Nu i-a dibuit niciodată „ „
 Sctb!

– Ah, să știi că dacă mă bați nu-ți mai dau de mîncare azi la prînz.

– Nu-i nevoie să-mi dai de mîncare. Știu de unde să iau ce-mi tre-
 buie si pot să-mi prăjesc și singur cartofii.

– Cîteodată nu ești chiar atît de antipatic.

– Nici dumneata. Am început să ne obișnuim unul, cu altul.

•• Și eu cred la fel.

– Cînd eram mai tînăr eram un om foarte vesel. Cred că și acum
 mai mi-a rămas ceva din veselie aceea veche, clar ce să fac ? Nu poți să te
 bucuri oricînd..

Niculescu tăcea. Privi chipul celuiilalt, gura subțire a lui Mareș și
 obrazul palid, pe care nu se citea nimic decît o împietrire rece.

– Dumneata ești un veteran și eu îți vorbesc ca unui tinar de
 vîrsta mea.

– Nu sînt atît de bătrîn cît crezi. Oamenii nu se schimba prea mult
 cu trecerea anilor, devin numai mas tăcuți, asta-i diferența dintre noi doi.
 Haide, mută, cred că ai să pierzi...

Prin fereastră intră iar lumina soarelui. Burlanele sobei, lipite cu hntie,
 străluciră o clipă. Zăpada subțire de pe acoperișuri se topise. Nu se mai
 auzeau decît larma stinsă a străzii cu care Mareș se obișnuise.

– Azi ai fost de înțeles, reluă Niculescu, lăsându-și cana știrbă pe un raft.

– Crezi.

– Da. Soarele ăsta e de vină și poate și faptul că a venit Ina. Nici n-ai idee ce înseamnă să vezi un om nou după atîta ședere. Eu știu. Cînd am stat în spital îmi venea să fug după două luni.

– Dar ce-ai avut ?

– O porcărie cu inima asta. Slăbise de tot. Acum bate bine. Cum îți spuneam, nu © chiar atît de ușor să mă auzi numai pe mine. Eu mai dispar, mai stau de vorbă cu clienții mei, cîteodată mă duc și la cinema. Nu-ți ajung numai ziarele pe care le citești cu atîta lăcomie. Mi-e teamă că n-ai să mai rabzi multă vreme. De fapt, după mine, ar trebui să te miști puțin. Poate într-o seară. E mai puțin periculos. Trebuie să eviți gara. Acolo sînt controale mai multe. îi caută pe militari. Dar pe străzile astea din spatele hotelurilor nu trece nici dracu...

– Crezi că nu sînt patrule ?

– Chiar dacă sînt, poți să dispari ușor. E o beznă !

:- N-aș vrea să fac vreo prostie.

– Cum vrei!

– Bine, o să mai mă gîndesc. Șah !

– Mă încolțești.

– Ești distrat. Dumneata joci mai bine decît mine.

Mareș se rezemase de raftul de cărți și simți în spate urma rănii peste care cu puțin timp înainte se așternuse într-o mîngiere ușoară și îngrijorată mîna Inei. în tot trupul i se urcă o febră ușoară o căldură care îi ajunse pînă la obraz. Palma femeii era umezită puțin. Ina avea o mîna mică și albă, cu degete subțiri. Pe unul din ele purta o verigă subțire de aur sub care se afla săpat în metal, numele soțului ei. îi fu rușine de emoția lui ce-i aducea aminte de o alta mai veche, vru să nu se mai gîndească la lucrul acesta și începu să joace din ce în ce mai prost spre mirarea lui Niculescu care nu înțelegea nimic.

X

Se auzi frîna unei mașini și apoi alunecarea unor cauciucuri pe un strat subțire de gheață, o derapare șuierătoare. Mareș se trezi asudînd dintr-odată. Era încă destul de cald. în soba de tuci mai ardeau cîțiva tăciuni. Pilpierea șovăitoare a focului moale arunca pe tavan un reflex purpuriu. Mecanicul se ridică în coate și ascultă. Lîngă el, Niculescu dormea neturburat, îl împinse ușor cu cotul:

– Ce-i ? tresări acesta,

– Ascultă.

Sub ei, în gang se auzeau bocancii unor oameni grăbiți. Cineva spunea cu glas tare :

– Aici e 273.

– Poliția ! făcu Niculescu și în aceeași secundă fu în mijlocul odăii. Nu aprinde lumina. Știi să te îmbraci foarte repede ?

Mareș întinse mîna și găsi pachetul de haine așezat lîngă pat Studen-
tul se apropie cu pași ușori de ușă și o deschise trăgînd cu urechea.

— ' Ai trei secunde, îi mai spuse. Te îmbraci pe balcon. Încalță-te mai întâi. Eu am să-i țin de vorbă.

Se întoarse și deschise încet fereastra, privind în stradă. Sub ei, în fața intrării de beton, se afla un automobil mare, negru. În jurul lui se învîrtea un bărbat care fuma. Mecanicul era aproape gata.

— De ce dracu nu urcă ? se miră cu același glas abia auzit Niculescu, și se apropie iar de ușă. Mareș ieși pe balconul îngust. Ușița scîrții. După aceea nu se mai auziră decît vocile celor de jos. „Ocupă ieșirile”, gîndi mecanicul. Era numai în cămașe și în pantaloni. Haina și-o îmbrăcă fără grabă, complet liniștit, privind curțile aflate undeva foarte jos, la picioarele sale. Acoperișurile luceau în bătaia lunii. Se auzea înghețul de noapte, un pîrîit ușor, prelung, cum ai sparge un geam pe care ai așezat o hîrtie umezită, ca să nu facă zgomot. Coroanele copacilor aveau o crustă lucioasă și păreau înveliți în poleială. Se auzi o bătaie într-o ușă, o bătaie apăsată, neliniștitoare. „Caută pe portar, dar aici n-au să găsească nici un portar”, își spuse Mareș. Ținea încă în mîna un palton vechi al studentului și nu-l îmbrăcă. Trebuia să sară pe acoperișul vecin, fără să facă vreun zgomot. Tabla trebuie că e tare alunecoasă și lumina asta a lunii îl scotea din sărite. Agenții se aflau desigur undeva în curțile vecine. Poate îl așteptau în stradela care dădea spre piața pustie, pe unde ar fi trebuit să fugă. Și unde să te duci acum ? Doar înapoi la Tereza. Făcu paltonul ghem și vru să-l arunce pe acoperișul aflat sub el. În clipa aceea pe suprafața de piatră a curții interioare luci lumina unei ferestre dincolo de care se aprinseseră becurile.

— Domnul Weiner ? întreba cineva.

Niculescu deschise ușița și îl apucă de umăr.

— Rămîi! Nu ne caută pe noi. Cine știe ce dracu s-a întîmplat cu dentistul... Mă miram de ce nu urcă pe scări. Oricum, stai aici pînă se termină comedia.

Zgomotul sculase toți locatarii. În gang, la celelalte geamuri se aprinseseră becurile. Se auziră iar glasurile cîtorva bărbați. Cineva repeta, iritat:

— Intră înăuntru !

— Ce-a făcut ? Ce-a făcut ? întreba un glas de femeie.

-- Asta-i ghicitoarea, spuse încet studentul. Fac percheziție. Ah, cît durează ! De ce dracu l-au dibuit tocmai pe Weiner ? Părea un om așezat...

— Cine știe !

— • Nu ți-e frig ? îmbracă paltonul. Încă o secundă și sburai în vid. De jos nu se mai auzea nimic.

— îmi pare rău de săracul Weiner, dar asta înseamnă că de noi, habar n-au, nu crezi ?

— Cine știe...

Trecu cîtva timp. Pe urmă se auzi iar glasul ghicitoarei care spunea tare cuiva :

— îl duc.

— Gura ! porunci o voce de bărbat.

Se auziră pași greoi bocănind în gang. Niculescu părăsi platforma îngustă de beton și se apropie de fereastră. Privi de acolo cum îl urcau pe

^ A ^ ^ S S ' C T A « » « 0 . de.

- Ti-a plăcut ? n tavan 51 se Privără.
- Nu mi-a plăcut.
- Nici mie.

« l " i a l t : um care bea deobicei ceaiul. X-o intinse
 • - Ia I

n u n c h r s s „ b r p 4 s a s a < * » » * < * • i « 1 5 s i „ u m i a i d e c l i n g e _
 c u s i i S u , d M u , w (l m s „ l u i w s t r a t d e ^ D u p l m M u k ^

- Mai dormi dacă poți 1 zise r > , i m , - f o i
- ^ chestiuni din astea, dai-mie ? Credeam £ ^ ca « * « « b i s n u i t
- multa vreme mă tot aștept să mă i ^ i S r T M 1 u ș o r t i n d e f i n i t i v , d e
- acum cum am să mă port ce o S i n o a p t e c l m i i n c h i p u i a m D i n ă
- J fie adevărat, brrr ^ g o H n ^ ^ ^ ^ T v o X
- al dracului... s o i m s t o m a c ș i c r e d c ă m - a ș f i b i l b i t
- Ți-a fost frică ?
- Ba bine că nu !

- Crea că se mai i „ , o r c ? r ° » f e b m < * i n « t .
- Nu cred.

£ V ^ ' i â m ? * i n , i " c l e o l " " t i n . A i u i t a / f e r e m l i a f a c h i s

~ Strașnică noapte I Să te nlimV a s u p r a a c o p e r i ș u r i l o r .
 Căută pachetul de țigări s i t T r e b ă c u o w i e p e ^ o ^ ? t i . . .

ne ami ^ f o ^ i £ £ ^ j ! ^ s a t a s a m T M a * f e r e a s t r a d e s c h i s ă ș i s ă
 - Ba da.

^ ^ K t ^ " ~ T M g î n d i t o r :

t e S M a r e ș * - ^ ^ ^ ^ a r S ^ S c a t S ^ u S u ' ^

- Se T t i e ? t e / e c i j i u i m t P e d e n ^ t . . . s h W
- Și noi fumăm liniștiți ! s t n n g e p e e v r e i . . .
- • Așa-i la război.

* u T ^ r p l i c i l i s i t D a f r n , i ° * - > - p * * * * s p m « t i - m i s s
 Mareș îl privi.

~ Ușor tinere ușor. Iar te pripești...

de ani... ^ o e f e l d e ^ « • P a r c ă a i v r e a c a t o t u l s ă ț i n ă o m i e

- N-o să țină, știi bine.
- Și pînă atunci, ce să facem ?
- Să jucăm șah...
- Nu joc noaptea șah.
- Atunci să ne culcăm.
- Nu, nu pot să adorm încă, ar fi mai bine să vorbim.
- Despre ce să vorbim ?
- Știu eu despre ce să vorbim ? Despre orice, numai să vorbim...
- Crede-mă, cel mai bun lucru pe care-l avem de făcut este să ne

culcăm.

- Bine, cum vrei...

Niculescu aruncă țigara încă aprinsă pe fereastră și se lungi lîngă el. Mareș fuma privind tavanul pe care mai juca lumina purpurie a focului ostent.

- Cînd ai intrat în partid ? îl întrebă pe student.
- Acum cloi ani. Dumitrana mă cunoștea bine.
- Da, are încredere în dumneata.

Niculescu rîse încet.

- De ce rîzi ?

Celălalt nu-i răspunse numaidecît. După un timp îl înghionti cu prietenie :

-• Dacă n-am fi atît de bănuitori, am fi cu toții morți de mult. Noapte bună și nu mai rîde...

Dar nu adormi. Rămase așa eîteva ceasuri, cu mîinile sub cap, fără să închidă ochii. Discul lunii căzuse undeva în spatele clădirilor întunecate. Deasupra Griviței rămăsese numai o dogoare rece, albă. Odaia cu tavanul afumat, sub care spînzurau pînzele subțiri și strălucitoare ale păianjenilor îi aminti de o odaie de hotel unde locuise cîtva timp, cu ani în urmă...

Se trezise aproape de miezul nopții la șuieratul ascuțit și îndepărtat al unei sirene de locomotivă. Afară era lună și căzuse prima zăpadă, un strat moale de ninsoare, înghețând lent. în odaia plină de praf, mirosea a mucegai. Era frig și degeaba își trecuse pătura pe sub el. Amorțise. Se răsucise de eîteva ori pe perna tare, încercând să adoarmă din nou, dar nu reușise. Lumina albă a zăpezii de pe acoperișul vecin strălucea orbitor în bătaia lunii. Ar fi trebuit să așeze ceva pe geamurile fără perdele, dar nu avea ce și ca s-o scoale pe portăreasă la ora aceea tîrzie din noapte, nu se putea.: După eîteva încercări zadarnice de a așipi, se ridicase din pat și căutase grămada de lemne așezată lîngă vechea sobă de teracotă încercând să reaprindă focul. Avea lemne destule pentru că stătea mai mult în Depou, dormind în camera aceasta de hotel doar trei nopți pe săptămînă. Portăreasa era foarte mulțumită pentru că se făcea și economie și nu mai era nici ea obligată să care pe scări grămezile de buturugi, așa încît atunci cînd venea de la vreun drum, Mareș aprindea niște focuri strașnice. în seara aceea se întorsese de la stație devreme. Era pe la sfîrșitul lui noiembrie. Toată ziua plouase, o ploaie rece, păcătoasă, apăsătoare, o ploaie care te scotea din sărite. Mecanicul terminase treaba de la șase. Era ostent, frînt. Spusese bună seara celorlalți ceferiști și plecase după ce unul dintre ei încercase să-l facă să intre în cîrcnima gării, fără să reușească. Nu-i plăcea

să bea, era și puțin bolnav. îl dureau oasele pentru că timpul ăsta îl făcea să simtă totdeauna tăietura surdă a reumatismului. Străbătuse drumul plin de noroi, ocolind băltoacele și ajunsese în fața intrării hotelului. Madama era în cușca ei de lemn tot în rochia albastră, numai cu o flanelă de lână groasă pe umeri. În seara aceea avea chef de vorbă. îi întinsese cheia neagră și rece și spuse trăgînd din țigare :

– Păcătoasă vreme...

Mecanicul se grăbea. Ar fi vrut să ajungă mai repede sus, să-și lepede scurta umezită și să adoarmă după ce va aprinde focul. Femeiai îi întinse un plic alb.

– • O scrisoare. De la nevastă ? întrebă cu o curiozitate pe care nu și-o putea învinge.

– • Nu, nu sînt însurat.

– A...

Chipul ei gras, cu încrețituri mici sub ochi se întinse o clipă. Mîngîia o pisică și se vedea bine că vremea chinuitoare o plictisea. În odaia portăresei era cald. Mareș desfăcu plicul și citi în tăcere. Maică-sa îl înștiința ca deocamdată tatăl său și cu unchiul Manole nu se întorseseră „de unde erau plecați”. Fusese crîncen.

– Ceva plăcut ? întrebă femeia gata să lege cît de cît o vorbă cu el.

– Nu tocmai.

– Mi se păruse că ai rîs.

– Fac haz de necaz.

Nu mai avea ce să-i spuie. Ea îl opri totuși în ușă.

– Nu ți-e urît singur ? întrebă cu glas vinovat, lăsînd ochii în jos.

– Nu, nu mi-e urît.

– Dacă, cumva... să știți că eu cunosc niște fete amabile,..

Avea o voce de proxenetă. Mareș îi văzu mîinile grase și albe în care ținea pisica, abia mîngîind-o.

– Nu-i nevoie. Bună seara...

Și plecase fără să trîntească ușa, așa cum voise să facă numai cu o secundă înainte. „Drept ce mă ia !”, își spuse urcînd scările neluminate. Știa că în apropiere se găsea un bordel păcătos unde se întîlneau. Mai alei sîmbăta seara soldații regimentului de cavalerie, aflat undeva lîngă Dunăre, la vreo doi kilometri în afara târgului, cu cei cîțiva funcționari necăsătoriți ai Primăriei și vreo doi bătrîni cu bani, gata oricînd de o petrecere, dar nu fuseseră niciodată acolo. Deschisese ușa, privise încăperea rece și lucrurile neînsuflețite din jur. De cîteva ori se gîndise că ar fi trebuit să se însoare. Și tatăl său și unchiul Manole se însuraseră de tineri. Aprinsese focul și ascultase cîțva timp ploaia de afară. Soba făcea fum și deschisese ferestrele, începuse să ningă. Ploaia rece și dușmănoasă se transformase într-o cădere de fulgi albi, rotitori. Se desbrăcase încet, privindu-se în oglinzile mîncate de vechime și umezeală. Portăreasa avea dreptate. Era prea singur, ar fi trebuit să-și caute o femeie. Adormise după aceea și se trezise peste două sau trei ceasuri, simțindu-și trupul înțepenit de frig cu ochii iritați de lumina verde de afara a lunii. Încercase să adoarmă numaidecît fără să reușească, își căutase după aceea pachetul de țigări și-1 găsisse gol. Înjură, se ridică din pat și răsuci comutatorul. Lumina nu se aprinsese, așa cum se așteptase. „Trebuie să fie trecut de unsprezece”, gîndise. La unsprezece, uzina electrică stinzea luminile. De aceea la intrarea hotelului ardea noaptea un Petromax și un

bec ca și în cabina portăresei de altfel. Aprinse un chibrit și deschise ușița sobei care scîrții ușor. Avea lângă sobă hîrtii cu cenușă, stropite cu gaz, pregătite dinainte de către femeia de serviciu. Focul se reaprinse în curînd. Ar fi vrut să citească, dar proprietărea hotelului nu avea lămpi, socotind că cine avea chef să facă așa ceva, putea s-o facă pînă cînd uzina întrerupea curentul, îi trebuiau țigări și ele nu se găseau decît la bufetul gării care închidea câteodată și după miezul nopții. Trebuia să se îmbrace și să iasă afară. Stătu nehotărât cam un sfert de ceas și în cele din urmă, dîndu-și seama că dacă nu va trage un fum de țigare, n-o să reușească să adoarmă nici pînă la ziuă, se hotărî să se îmbrace. Nu trebuia să aprindă nici măcar un chibrit pentru că reflexele verzu ale acoperișurilor pline de zăpadă învăluiau camera într-o lumină ciudată. Mareș coborâse scările și ieșise în drumul noroios. Băltoacele înghețaseră. Era o noapte rece, frumoasă, senină, înaltă, cu cer albăstrui, cu o lună metalică, îndepărtată. Nu se întîlni cu nimeni. De la gară se auzeau șuierăturile scurte ale locomotivelor și un sunet trist de armonică. Intră în sala de așteptare, privi în treacăt mulțimea de țărani ațipiți și ieși pe peron. Trenul de unsprezece plecase. Liniile erau pustii. Ușa bufetului lăsa o umbră galbenă, așternută pe pietrele alunecoase ale peronului, cu urme de zăpadă spulberată, sticlind ca sarea. Dincolo de șinele de fier cădeau umbrele prelungi, negre și nemișcate ale unor plopi. Se auzea distinct sunetul armonicii și un oftat de bețiv. Mecanicul intră, dădu bună seara și ceru un pachet de țigări. Înăuntru se aflau trei oameni la o masă acoperită cu sticle golite de vin.. Plăți și ieși. În clipa aceea auzi distinct sunetul unor palme eazînd pe un obraz. Privi peronul întunecat și văzu o femeie, gata-gata să se prăbușească, lovită cu sete de un bărbat îmbrăcat într-un pardesiu cenușiu. Necunoscuta nu piîngea, primea palmele fără un cuvînt, abia ținîndu-se pe picioare. Mareș fu numaidecât lîngă cei doi și-1 opri pe bărbat cu o smueitură a brațului.

– Hei, unde te trezești ?

Îi văzu chipul schimonosit de furie și simți nevoia să-1 pleznească de eîteva ori. Necunoscutul se întorsese surprins spre el, întrebînd cu o minie ce creștea cu fiecare cuvînt rostit:

– Dar tu cine mai ești ?

Mirosea a alcool și se clătina puțin. Femeia rămăsese speriată într-o parte, ținîndu-și obrajii cu palmele amîndouă.

– De ce o bați ? întrebă mecanicul.

– • Ce te privește ?

În clipa următoare, Mareș îi trînti un pumn drept în obraz. Necunoscutul se răsturnă ca un sac, eazînd dincolo de bordura peronului. Mecanicul se uită în lungul șinelor așteptînd să vină cineva, dar nu se auzea decît scurgerea apei la pompa de aprovizionare a stației. Celălalt nu se ridicase. Mareș îl culese de pe jos și-1 privi mai bine. Era un om de aproape 40 de ani, livid, răsufliînd greu, amețit încă de lovitură. Pălăria îi căzuse alături, între șinele de metal și pe pardesiu de stofă i se așternuse o dără de cărbune de o formă nelămurită. Îl așeză lîngă un stîlp al peronului și se ântoarse către femeie.

– De ce te bătea ? întrebă.

Aceasta ridică ochii. Era aproape o adolescentă sau cel puțin așa i se păruse lui atunci. Avea o privire rătăcită și obrazul răvășit. Mirosea și ea a alcool și părul umezit îi căzuse pe ochi. Pe cap avea un basc, strîmbat puțin, prins cu un ac lung terminat cu o perlă falsă. Își strîngea haina de ploaie, neîncheiată, o haină străvezie de celofan sau altceva străveziu și lucitor, un

vestmînt nepotrivit parcă pentru vremea ast, „ - j
 căzuse undeva și se rănise pentru că avL 1E ZAPADA și P^u^in Ser. Poate
 mtunecată : sînge sau pușiiS zgură Nu t t j T ^ u \ f m p i ° p a t a ^ e ?
 atunci s-ar fi trezit din cr-o lungă amețea, p 11 P l i v e a C a * c i n d

- Cuie ești ? întreba în neștire.!

Mareș se întoarse snre hnrW,,!

vine lângă stîîp și adormise SfnTaZ^{TMTMTM} A î e s t a s e l a s a s e «Șnrel pe
 «se dintr-odată, cu poftă, triSal^{cu * u r a u s o r} întredeschisă, împăcat. Feme?

Ia te uita la el ! A adormit- *
 tudine. Ce mă fac ? cornut... se m... cu puțină teamă și cu incerti-

Pe d soSa Sstor S S ? P f t & L a u T M a - l o r , c e - l p r i v e a
 Pe femeia aceasta primind palme Feme?, " T m m i s e c i n d c o v a u s e
 lm,a el, rezemîndu-se cu toi ^ J ^ Z i ^ l T M A ? k o t r - c i ^

- Si^ts^^rfnutelassin^ă ?

- De ce să te omoarfP * ^ s a T M a o m o a . . .

- £ gelos. Nu mă lăsa singură

- Unde stai ? h "

- Ce-ti pasă ?

Avea în privirea aceea răt^its, înarecică
 Cum, ce-mi nașă P r e m c i t a , - - c u s a .

o casă ? Ești măritată cu ei ? s a * e P a z e s e a i c i t o a t a n o a p t e a I N - a i

- Nu.

- Unde locuiești ?

• • Unde sîntem aiHP r* , , , ,

îi m-a sili, să c o b o r c i l i c f - O " » " «P«ne acestei gări ? m - a u r c a t , , , , r e u

"ai stai ! Du-mă undeva... !

- Unde să te duc ?

, - S S f k " S ' s t S o m l j t s u - a i ^ c u a o s ! ° p e T M n i .
 nnde vezi cu ochii. ^ o s a d T M la el pe o bancă și „fine plec

Femeia îl privi curios.

- Ai o țigare ? întrebă.

- Poftim !

îi întinse pachetul nedesfăct a

s a s s s ? i , 4 ' p a S = S i c i - i s * i f) a t ^ - S i e - H

a i m n ? S ' " - * « ~ « * cochetărie. De ce nu m i e , "

Mareș rîse încet.

-- Și cu omul ăsta ce faci ?

— îl las aici, ducă-se dracului, e un porc. M-am săturat de el. O să mă caute ce-o să mă caute și pe urmă o să se urce într-un tren după ce o să se îmbete iar.

— Trăești cu el? întrebă repede mecanicul fără să se gândească de ce o făcuse.

-- Am trăit o vreme. L-am lăsat. Pe urmă iar a venit după mine și m-a luat cu el. Pe drum, aici, mi-am dat seama că nu mai merge...

Mareș îl privi. Bărbatul strein dormea liniștit rezemat de stîlpul metalic lai peronului. Se gândi că o să înghețe de frig dacă îl lasă acolo. Vru să se japropie ,să-l trezească. Femeia îl opri.

— Nu, nu-l scula. Du-mă undeva să nu dea de mine.

— Unde, acum noaptea?

— Nu-i vreun hotel pe aici?

-- Este, dar e cam târziu...

— Nu-i nimic, am bani, pot să-i dau un bacșiș portarului...

— E o femeie.

— Cu atît mai bine, n-o să mă lase să dorin afară...

— Dacă te găsește?

— Cine?

— Omul ăsta.

— Pînă miine dimineață o să uite ce-a fost cu el. E deoavat. Bea prea mult. O să creadă că am plecat cu un tren de noapte. Pleacă vreun tren noaptea de aici?

— Abia peste patru ore.

— Cu atît mai bine. O să întrebe și o să creadă că l-am lăsat singur. Du-mă de aici...

— Ar trebui să mergem la poliție.

Femeia rîse sfidător, cu obrăznicie.

— Am) acte, nu mă tem de poliție. Dacă vrei n-ai decît să mă duci la poliție.

Mareș îi spuse să-l urmeze și ieșiră în piața goală. Avu o clipă de ezitare. Poate totuși ar fi fost bine s-o trimeată la comisariatul din apropiere în fața căruia ardea un Petromax, dar o lașitate de bărbat singur, curiozitatea și poate și altceva încă nelămurit îl făcu să o lase să-l aștepte puțin și Bă spună unui ceferist care trecea tocmai pe lîngă el:

— Vezi că a. adormit un bețiv pe peron, ai grijă de el să nu înghețe. Poate îl conduci în sala de așteptare.

Ceferistul îl privi mirat eiteva clipe și cînd dădu cu ochii și de umbra nelămurită a femeii, așteptînd alături, salută înțelegător cu mîna la șapcă:

— Bine, s-a făcut!

Merseră cîtva timp în tăcere unul lîngă celălalt. Mareș îi văzu iar fața luminată de lună : un chip rece și tînăr, strein și indiferent, cu o răutate abia ascunsă sub zîmbetul absent, și o clipă o dușmăni.

— Cum te cheamă? o întrebă aproape răstit.

— Marta.

Pînă la intrarea hotelului nu mai spuseră nimic. în cabina portăresei era întuneric. Femeia se culca devreme lăsînd ușa de la intrare deschisă. Pînă în zori, la cinci, nu sosea nici un tren. Locatarii hotelului aveau fiecare cheile lor, așa că nu trebuia să se mai trezească. Dacă ar fi venit cineva pe

neșteptate, așa cum se întâmpla acum, ar fi auzit. Mareș se mai uită odată la femeia de Jîngă el, ezitând. Trebuia totuși s-o scoale pe portăreasă.

– Nu-i nimeni aici ? Unde ți-e portăreasa dumată ? întrebă necunoscuta.

– Doarme alături. O să se bucure că i-am mai adus un mușteriu la ora asta.

Urcă cele câteva trepte care dădeau către odaia ei și ciocăni la ușă. Madama avea un somn ușor.

– Cine e ? se auzi glasul ei somnoros.

– Vino puțin, spuse Mareș. E cineva care nu are unde să doarmă.

Și cînd o auzi ridieîndu-se și îmbrăcîndu-se se întoarse spre necunoscută, spunîndu-i sec, cu plictiseală :

– Noapte bună. O să vă descurcați amîndouă. Mă duc să mă culc.

Femeia nu-i răspunse. Se așezase pe scaunul aflat în încăperea încălzită încă, luminată de o lampă cu fitilul mic, privind tabloul de distribuție cu indiferență. Nu-i spusese nici măcar mulțumesc. Avea în priviri un dispreț ironic și mecanicul plecă înjurînd în gînd. Portăreasa intrase, se uitase la amîndoi și clipise cu înțelese către Mareș, ca și cînd ar fi vrut să-i spună : „Ce-ți ziceam, eu ! ți trebuia o femeie...” Ajuns sus, mecanicul se desbracă încet, obosit dintv-odată. Focul încă ardea în soba cea veche. Mai aruncă un lemn prin ușița ruginită de metal și se întinse pe pat, fumînd în tăcere, adueîndu-și abia atunci aminte că pentru țigara aceea de tutun ieftin coborâse. După câteva minute o auzi pe portăreasă descuind o ușă de lîngă camera lui. Necunoscuta întreba :

– Apă aveți ? Trebuie să mă spăl...

Madama bombăni ceva, plecă, și se întoarse și după aceea se auzi clinchetul comutatorului de porțelan, apoi o exclamație de necaz. Pereții subțiri amplificau sgornotele de alături. „Asta mi-a trebuit!” mîrîise Mareș, „n-am să dorm toată noaptea din pricina nebunei ăsteia!” Portăreasa spunea tare :

– Lumina nu mai arde și lampă n-avem. Desbracă-te și dumneata pe întuneric. De altfel, afară e lună ca ziua...

Urmă un șușotit neînțeleș și iar ușa trîntită și pașii tîrșiți ai femeii mai bătrîne care cobora scările, dueîndu-se să se culce. Urmă un răstimp de tăcere. Nu se auzi decît pîlpîitul focului. Mareș stinse țigara și vru s-a-doarmă. Dincolo, prin peretele subțire se auzea un clipocit de apă turnată în lighian și bufnetul ei cînd cădea pe podele. Ațipi în două rînduri, pîndi tăcerea grea a hotelului și mult mai tîrziu, cînd lumina, verde a lunii se stinsese puțin, devenind violetă, o lumină bolnavă care murdărea acoperișurile albe, auzi o- bătaie în ușă. Era poate două sau mai tîrziu și mecanicul întrebă răgușit cine e ? Auzi glasul femeii, cunoscut acum, un glas ce se ruga :

•– N-ai o țigare ?

Și ușa se deschise încet pentru că el nu o încuiase și înăuntru intră Marta, de data aceasta numai în rochia scurtă de stofă, abia acoperindu-i genunchii. Era desculță pentru că picioarele i se vedeau albe în/bătaia lunii, cu o rană rotundă sub rotula stîngă. Se oprinse în prag și căuta să-l vadă în lumina turbure.

– De ce nu lași lumea să doarmă ? o certă și după aceea căută pachetul de țigări. Poftim !

l-1 aruncase și femeia, surprinsă, îl scăpă pe podele. Acum avea părul răsucit la ceafă, strâns cu un pieptene. Numai ochii, două pete negre, lucitoare sa vedeau pe chipul palid, nelămurit.

– Dormeai?

– Da.

– îmi pare rău că te-am trezit.

Vorbea puțin vulgar, cu nepăsare, căutînd parcă să mai întîrzie la el.

– Acum ce mai vrei? întrebă Mareș iritat pe neașteptate.

– Nimic. E cald. La mine n-am găsit nici un lemn.

– • Portăreasa nu ți-a adus?

– Nu, a uitat.

•– De unde ai știut că stau aici?

– Mi-a spus ea.

– De-aia nu ți-a adus lemne? Doar ai să-i plătești.

– Știu eu?

Avea O' mirare de copil în glas și bărbatul spuse atent:

– Dacă vrei să te încălzești poți să stai lângă sobă, dar să nu scoți un cuvînt pentru că vreau, să dorm. Mîine trebuie să mă scol de dimineață și n-am chef să trîncănesc cu dumneata...

– Bine, se învoi ea și abia atunci închise ușa în urma ei, apropiindu-se de sobă.

După aceea deschise ușița de metal și privi jarul roșu dinăuntru cu capul aplecat. Avea părul încă umezit, strâns cu un pieptene alb și îngust. Părea obosită și speriată. „O tîrfă care s-a certat cu amantul ei! Trezită din beție” – gîndi. „Păcat că-i atît de tînără și fără căpătii”.

Vru să adoarmă, să nu se mai uite la ea, dar sticlirea zăpezii de afară îi obosea ochii.

XI

Afară era o dimineață strălucitoare de iarnă. în piață, jos, creasta albă de zăpadă înghețată, ca o pălărie de dricar, așezată cam șui pe fruntea doctorului Matache Măcelarul, se topea încet. Bustul de piatră avea o culoare murdară, vînată. Deasupra tarabelor se învîrteau ciorile cu țipete și larma vînzătorilor de mărunțisuri urca pînă la ei. Mareș se trezi. în odaia strîmtă plutea un miros de rumeguș de lemn. Privi zidul acoperit pînă la jumătate cu ilemne bine trăliate și auzi foșnirea gîndacilor sub podele. Pe masa studentului sticleau lămpile de radio care semănau acum cu niște crini smulși și aruncați acolo. Niculescu dormea, respirînd ușor. Ar iii vrut să se ridice într-un cot și să privească pe geam Grivița, dar îi era teamă că o să-l trezească. Nu știa cît e ceasul și dacă ar fi fost să se ia după lumina puternică de afară, ar fi trebuit să creadă că e foarte tîrziu, aproape de prînz. își puse mîinile sub cap, hotărît să aștepte pînă celălalt o să se trezească.

Avusese înainte de a deschide ochii aceeași senzație veche de teamă, amestecată cu curiozitate, o teamă ușoară, ținînd mai mult de presimțiri. Dormise toată viața lui, mereu în alte locuri și asta își dă după un oarecare timp un sentiment ciudat de inconsistentă, o dorință puternică de a te înjtoare măcar cu gîndul către un loc cunoscut. De fapt, se întrebuse de multe ori dacă pentru el exista un astfel de loc? Trăise în hoteluri, în case închi-

riate în cartiere diferite și dacă ar fi făcut socoteala exactă locuise, cel mai mult, în casa aceea de lut de lângă Ateliere, casa unchiului Manole, de unde, de la căsătoria lui trebuise să se mute, pentru că erau și așa prea mulți. Nu avea pentru întâia oară acest sentiment jalnic că te ridici dintr-un pat în care nu vei mai dormi a doua zi. Trezirea din somn se face brusc, trupul amorțit încă dormitează, deși o celulă a creierului a obosit veghind în acest timp. Deschizi ochii, te uiți în tavan sau într-un perete. Uneori nu mai este același perete sau același tavan, abia ai scăpat ele visul turbure al nopții când ai simțit umezeala unei vechi celule în, care ai stat zile numeroase, dincolo de pleoapele lăsate nu a mai fost întunericul dens, dureros al locului ascuns de ziduri și nici somnul nu a mai fost somnul încordat, chinuitor al nopților de închisoare când numai jumătate din, ființa ta se odihnește și cealaltă pmdeste inconștient, odihnei relaxate urmîndu-i o- trezire bănuitoare, bruscă. Intrarea în realitate se face greu, ai încă senzația ascuțită a nesiguranței și când te dumirești, urmează o liniște de plumb, urmată de o asudare a trupului, închizi ochii din nou și vrei să-ți imaginezi lucrurile din jur. Acolo e un scaun, în față perdeaua în care bate soarele, o perdea ieftină de pînză apretată, și, mai sus, pe peretele din stînga, lampa agățată într-un cui, pe rețele coșcovit, spoit ou var albastru de Paște și de Crăciun. Și io scoarță veche, roasă pe margini, o scoarță verzuie ca frunza tutunului, cu flori roșii, și sub tine simți răcoarea pămîntului, ani de zile, răcoarea pămîntului pentru că nu aveai dușumele pe jos, ci doar lut amestecat cu bălegar care la umezelile de afară, începe să miroasă greu, un miros amărui de paie putrezite. Uite, la vremea asta, aproape de Sărbători, oricît de săraci ați fi fost, unchiul Manole dădea voie să se facă focul și de dimineață, pentru ca toți cei din casă să se trezească într-o boare călduță. Bindecuvîntate dimineți când rufele nu mai erau țepene și reci și se aștemeau, aproape fierbinți pe trupul fierbinte ! Maică-sa se scula mai devreme și le făcea ceai și atunci, când te trezeai, toată casa mirosea a aburi de ceai și a mere, pentru că, la căldură, merele au un miros dulce de frunză proaspătă, coaja lor se încălzește ușor și între pereții de lut ai casei mirosea frumos a prosperitate, o prosperitate de sărac, ce nu mai face economie la, lemne pentru că veneau sărbătorile și se puteau arde eîteva bucăți de seînduri în plus, aduse de către unchiul Manole ide la atelierul de timplărie unde lucra. Parcă zilele acelea erau altfel, altfel munceai, parcă-ți venea să cîmți. Dacă l-ar fi întrebat" atunci cineva pe el, pentru ce vrea să schimbe ordinea strîmbă a lucrurilor din lume, de ce este bolșevic, asta i-ar fi răspuns : pentru ca toată lumea să se poată scula într-o odaie în care arde am foc de seînduri, pentru ca toată lumea să poată bea un ceai cald în zori și să se poată îmbrăca cu o cămașe nejlăvită de frigul de peste noapte. Nu era prea mult. Acum ar fi rîs, deși, zău că merita să te zbați puțin pentru așa ceva, pentru că cele mai multe dimineți de iarnă ale vieții lui, nu miroseau a ceai fierbinte și a seîndură de brad care troznește în foc dîndu-ți sentimentul că te-ai trezit în căldură. Odaia de lut i se părea în acele dimineți dușmănoase o ghețarie. Deasupra, peste plapuma subțire, spartă pe alocuri, parcă apăsa un cub de răceală, greu și sufocant. Pe geamuri se făceau copci de ghiață, frigul trosnea ca lemnul în liniștea nopților de februarie. Se auzeau din cînd în cînd mici pocnete, ca și cînd cineva ar fi spart afară pungi de hîrtie. Și te trezeai deodată din somnul greu, aducînd cu o boală lungă. înțelegeai că odihna era pe sfîrșite și că undeva, la marginea lumii se ridica soarele îndepărtat

și șters, fără căldură și lucrurile căpătau alte dimensiuni și altă culoare, și parcă ar fi fost scoase dintr-o apă neagră și netransparentă, invitate atunci pentru prima oară sub ochii uimiți ai oamenilor. Iarna, la cincă, e încă întuneric, dar nu atât de întuneric cum este cu cincă ceasuri înainte. Trebuie să arunci plapoma de pe tine. Alături, lângă umărul tău, doarme unchiul Manole (tata doarme în bucătărie©, privelegiu de bătrîn, pentru că acolo mai rămâne de peste zi, o brumă de căldură) și, lângă fereastră, pe lavița de lemn țărănească acoperită cu o velință grea, adusă de unchiul Manole *Ae* la el din comună, 'femeia aceia mică și osoasă care i-a dat viață. Stau încă itoți nemișcați, parcă morți de osteneală și el nu vrea să-i trezească, cum nu vrea să-l trezească acum pe student. Dar timpul trece, în curte se aude tropăitul bocancilor oltenilor care-și izbesc garnițele de gaz, una de alta. Lumea se scoală devreme. Sînt curți și case unde aceste zgomote ale deșteptării de dimineață, încep mult mai tîrziu. Aici însă, iarna sau vara, cincă este ora cînd oamenii pîndesc prima clipă a zilei, cum ai pîndi ivirea primului fluture primăvara. În odaia strîmtă de lut nu mai miroase a ceai încălzit pe sobă și nici a' mere, acel parfum de livadă, căldura soarelui redesprinsă lde pe coaja fructelor, urma zilelor de vară, sporind căldura unei odăi de oameni săraci. În jur, numai izul trist al dimineților fără bucuria focului și un miros de pămînt, lde bălegar și de lut rece, strein și dușmănos. Te ridici și'te îmbraci cu gesturi grăbite și cămașa ți se pare făcută din sticlă. Apa din lighian axe o crustă argintie. O spargi cu pumnul și după aceea vîri numai un deget, ca să te obișnuiești cu răceala ei.

Vara e -altfel. Trezirile aveau loc pe lumină. Peste geamuri era așternută oi pe' dea țeapănă, albă în care bătea primul vînt al zilei. Afară, soarele urcă încet peste acoperișuri. E încă umbră și auzi păsările trezite (devreme. Dar azi poți să mai stai întins cîteva ceasuri pe spate cu fața în sus. Nu trebuie să te mai duci nicăieri, pentru că nu ai dreptul să muncești. Pe masă nu se |mai află nici un ban. Ultimii lei de țigări au fost cheltuiți. În curte mai stau încă doi bărbați care s-au trezit înaintea ta : unchiul Manole și taică-său... Stau la soare cu brațele atîmînd între picioare, picotînd, gîndindu-se ce le rămîne de făcut. Femeia, mama lui, ea îi ține pe toți trei. Ea a plecat demult, se întoarce abia noaptea tîrziu, cînd tot mai robotește cîteva vreme, să le facă o fiertură săracă. Adoarme de-âncăpicioarele, deasupra lămpii de gătit și toți trei bărbații o privesc cu îngrijorare. Nu pot face nimic. Sînt legați de miini și de picioare. Ea o să cadă într-o zi și poate și atunci -nimeni n-to să-i primească să muncească. Bărbații se trezesc pe rînd, fiecare la altă oră, tocmai pentru ca să nu se privească și să-și spună ceva, fiind în stare să se certe și între ei. Cînd sînt împreună, stau unul cu spatele la ceilalți, să nu-și vadă chipurile negre de supărare. Nu vorbesc ceasuri întregi. De aceea tu întîrzi ai ceasuri întregi, privind prostit tavanul alb pe care se plimbă o muscă ce bîzîie plictisită, încercînd să iasă afară unde simte căldura zilei de vară labia începute și pentru că nu reușește, devine tiranică, are poftă să ciupească și trebuie să te ferești de ea sau s-o pîndești ca s-o prinzi și s-o strivești în palmă, fără milă. În ceasurile acestea stai și te gîndești la o mulțime de lucruri. Pîndești tăcerea și nemișcarea celor de afară, curmată de unchiul Manole care nu poate să mai rabde liniștea silită, cu vocea sa dogită și rîcîită de tutun. Bătrînul scuipa și horcăia gros, lepădînd cu silă cuvintele :

– Mă, lăuza aia, nu te mai scoli ?

Știa că nu doarme dar rm «uf^{TM} ~ ,
 spunea cămașa se deprinde om^{l 2 l e n e T ^ l} P^{at}- Era tânăr
 Manole nu știa ce să-i răspund! MaTbm? «^{ta ca ?} » ^treba. Uinci,^u
 dm asta, și cu briceagul îl scobt-rî , i ^ C b a u n e o . z i > i e i un lemiu 3
 f f ' . i n > e i e g i ? " Sub L u n ^ u T t t e a T : " c i , c e ^ a > nu simți cum " p S
 alap subțiri de lemn și u i i v r a f d e ^ b S o i ^ f d e a f a o ^ m a j o Â d e
 tal a umn bnceag vechi, cele mai r S r ^ c u ^ de nre-

^ ^ ^ ^ ^ ^ c â f T " o ^ n i c u l e s c u ! n d i c î n d u - s e î n c o a t e
 zrnibea fericit dintr-odată. Du-t J i i i o ^ ^ i i o c după ce și-i așez,
 Mareș îl bătea pe umeri: **Bin[^]Tzt^{*}** = a / d o S f ?
 Odară terminat ac^o « r c J - ; ^{TM}] ••
 zieînd grav : ^ « > studentul îl p r i v e a c u i a g i l i o .
 – Azi ne bărbierim ?
 Nu-Î putea suferi nebărbipr.v- r > i

a. Niculescu „„„1 lifca . ' c * P " " i « » m » ascuțișul briciul,» î,, fie^{TM},!

^{TM} „ , p a u p e i t a i e . U n o b r a z n e b a r j v i « w , ' v a d o a m e n i i
 meargă bme. Ce dumneata doresti S ^ S J a a r c i e . V r e a u s a - m i
 un aparat de radio de reparat ? ' P a i S u r f d ^ ' / a d u m a i S o s e s c n i c i
 tate ! I a , t e r o g . . . i a i a t u n c i ! a * o b u n a s t a r e , a d i o p r o s p e r i -

Mareș se ridica fn^{*-*} ~"
 chiuveata murdară, fl p t a C Z l r ^ i u a b r i < * * ^ e z a t l î n g a
 săpunească. h = P «Proape cu disperare și începea să se

In dimineața aceasta însă MiV „i,,
 – Ce e astăzi ? N i c u l e s c u J m t r e b a î n m o d c i u d a t :
 – • Miercuri.
 -- Nu se poate !
 – De ce să nu se poată ?

Marți^{TM} î m e e T ^ T M T M T M > - n a s a u t o a m n a n u i e s e s o a r e l e
 – Știu.
 – De „„„ d e ș t i i ?

£ S I r s ' u z z i i * T M » T M > - e s i „ » m i r o s . . .

^ â ^ S : i " i a m i m p u ! - « * * - « f i e d . c „ „ „ „ „ ^
 Niculescu își adunase genunchi; la - - -
 vmdu-1 lung. e n u n c h u l a g u r a , s t m d r e z e m a t d e p e r n a ș i p r i -

• Ei bine, m-ai făcut nraf r > o »
 sîmbăta vara, nu știu ce sînt în stare s î " f î n " V ^ f M s p u i o u m « T M *
 Mareș se gîndi puțin. p e n t i m d u m n e a t a . . .

9 ^ dic. /vin tost un elev leneș și

de câteori începea o săptămână mă sculam ou neplăcere. Și acum mai visez câteodată că e luni și că nu mi-am făcut exercițiile la algebră...

– Ai făcut liceul ?

– Vreo șase clase. Sper să-1 pot termina vreodată.

– • Mărturisește însă că chestia cu miercurea ai auzit-o de la mine.

Despre lucrurile astea însă nu vorbesc decît atunci cînd bea un păhărel mai mult, ori nu-mi amintesc să fi băut aseară prea mult.

– Nu, n-ai băut prea mult.

– Atunci de unde știi cum arată o miercure iarna ?

– Înainte de a te trezi m-am gîndit la o mulțime de lucruri și de aceea ți-am spus că ziua asta trebuie să fie cenușie și să miroasă a sodă...

– E adevărat.

– Ne bărbierim ?

– Nu. Azi te iert. M-am deșteptat într-o dispoziție poetică...

– Mai bine te-ai îmbrăca și ad coborî să aduci ziarele. Sînt sigur că astă noapte s-a uitîmplat un lucru important...

– Da de unde ! Pe frontul de vest nimic nou... Uiți că mîine e Crăciunul !

– Și ?

– Nemții n-au chef de bătaie, ciiseară vor aprinde brazii, vor cînta *O, Tannenbaum* și vor bea șampanie.

– Nu cred că le mai arde de șampanie la ora asta.

– Nici eu nu cred, dar după ziare tot nu mă duc. Stai mai bine să deschid geamurile și să te verific. Nu e miercuri azi cum nu sînt eu popă...

– • N-avem calendar.

– Avem ziarele de ieri.

Studentul se ridică, își caută ochelarii și coborî din pat. Deschise larg ferestrele, privi piața aglomerată și se întoarse :

– • Ai putea să te scoli să vezi înghesuiala din fața negustorului cu brazii.

Oh, acest obicei oare mă scoate din sărite ! Să tai o miei de păduri nutmii pentru oa să oferi prilejul unor burtoși să se înduioșeze și să aducă cadouri nevastelor !

– • Nu-i chiar așa. E ceva frumos.

– Cum stăm cu mistica, tovarășe ? Comunism și Isus Cristos, nașterea pruncului la Bethleem...

– Mama mea este creștină și cît sînt de bolșevic mi-am dorit totdeauna un pom de Crăciun. E frumos un brad tînăr, cîteva luminări aprinse, globuri, asta nu face rău nimănui.

Niculescu nu mai spuse nimic. Caută ziarele din ziua trecută și cînd le găsi citi data de pe manșeta unuia și spuse cam cu amărăciune :

– • Să mă ia dracul dacă asta nu trebuia să fie o joie. Joia, după umila părere ar trebui să fie trandafirie și să miroasă a ger, cum miroase dimineața asta.

Mareș se obișnuise cu el. îl lăsa să trîncănească fără să-1 mai asculte.

– • Adineauri aveai dreptate cînd spuneai că luna e cea mai urîtă zi a săptămîni. Ea ar trebui să fie de culoare neagră și să miroasă dacă nu a cerneală, cum ziceai, a zeamă de varză. Nu-i adevărat ?

– Strașnică ar mai fi o varză acră acum. N-am mai mîncat demult așa ceva. Ai putea să mai îmbunătățești menuuriile duniitale care sînt cam monotone...

ta « ta te U M ! " ^ P * » * * ! « « ta « r « , e z i z n c r e d m m " m ä w

Niculescu se oprise lângă fereastra „ - „
 Caută febril pachetul de A S ^ S S ^ U T S k ? ' , u z u n a r e l e « l e i .
 toate serios, Mareș îl lăsa să vorbW s T s ^ u r fără , ä ' * * * * *

- Te-am mințit. Știam că azi / r x
 se împlineste un an de CLZZZTITZT i ? * T M s * R ună ceva.
 timpului să semene sufletelor noastre i t > R O < W v e z i > * u Putem să comandăm
 iacu puțin, se așeză pe marginea Datul,,; , i • •

vermța, în care, ai să rizi dar e adevara m a i a c u s e r o s t de o ade-
 Buourești! ca să-și facă injecții î m p ^ t r b S p e c a e m e n i ț a l a
 - -kra evreică ?
 - Da.
 Și?

• ^fiWtRr sxă?jîts^!_r *•*

Și zimbi trist : ' u d e l a r n a - C m d t e r m i n ă s . o p r i î n u ș ă

• Acum înțelegeți d p n p ' ' ' ' N ' ,
 nemișcarea asta din ju? ? " 3 U i d e P o r n i i ! d e c e m ă o m o a r ă t ă c e r e a ,
 Nu-i nici o- tăcere n,, i v ; ^ ; „
 privește ura noastră, ea "trebuie" u p ^ e g S T S " ! ^ o * * * * * C ă t
 intern un partid care nu iubește v i S f » ° b a n d a d e t e r o r i ș t i ,
 avute la îndemână. * v i o j , n l a , s i l i t s , l u p t e a c u m i j i a a o e l »

M,t? s i t ~ o ~ f i t e l i m i # ° m e d i c ă !

prindere începu să-și săpunească 4 ^ 2 ^ ^ ° « ^ ^ e d e v e n i ț ă d e -
 se auziră câteva ciocănituri. Era i n a ° r a z u j a c o P l e u t d e p ă r d e s ș i a s p r u . î n u ș ă

- Bună dimineața, spuse eamtrînd. V-ati sculat ?
 _ - Acum cinai minute. Nu te uita l\ l
 maidecît. i j u t e u l t a l a m i n e , a m s ă m ă b ă r b i e r e s c n u -

- Ti-ar sta bine cu o barbă albă
 Rise ușurel arătîndu-și dinții strălucitori
 -• Ne-ai adus ceva ?
 - Bineînțeles. E Crăciunul.
 Așeză pe masă plasa și în ca™
 - Ai grijă de u ^ i s s z f s r c i t e v a p a c h e t e -

- Am mvătai. Pot să-mi scot paltorul?
 - a 6 a r e ? ° a l a t i n e a . c a s ă -

trecută, întîrzii numai" puțin! ^ ^ ^ f e r p r o S t a r n a d m i n i s t r a t i v c a d a t a
 Privi camera cu puțină maliție

M a S T a V u n ^ p u ț i n ă a p ă p e ^ f a ț ă ș i r i s e . v a . . .

– De rușinea ta, gazda mea mătură în fiecare dimineață. Ba mă scoală și pe mine. Să știi că nu-i un lucru rău. Îmi place curățenia. Îți dă o impresie de bună stare.

Ina se așază pe patul scund și-l privi. Mecanicul se apropie și o întrebă :

– • Dumitrana n-are nimic să-mii spună ?

– • Încă nu. Te-ai plictisit ?

– • Oarecum. Noroc cu cărțile astea (arată rafturile studentului cu îngrămadirea lor de volume vechi, legate în piele). M-am apucat să învăț unele lucruri. Nu-i rău deloc.

– Pot să-ți mai aduc și eu oite ceva...

– • Nu-i nevoie. În privința asta, omul meu stă bine. Doctor am să ies de aici. Unde mai pui că fur și o meserie care nu-i urită deloc.

– • Asta îmi amintește de timpurile când lucram împreună. Pe atunci învățai meseria de electrician.

– Pe care n-am uitat-o.

Se întoarse spre fereastra deschisă și privi strada aglomerată. Zăpada începuse să se topească. Lîngă rigole se strîngeau grămezi murdare de ghiață și pînă aici, sus, se auzeau lopețile negustorilor care-și curățau trotuarele.

– Ina, zise Mareș cu puțină curiozitate, nici nu te-am întreat de ce-ai venit ?

– • O să-ți spun.

– Cum merg treburile ?

– Spitalele sînt pline de răniți deși frontul s-a fixat oarecum.

– Care e starea sufletească a soldaților ? Ce cred ei despre toate acestea ?

Ina îl chemă lîngă ea :

– Stai jos. Voi n-aveți nici scaune aici, cele oare există le folosiți drept cuiere. M-ai întreat ce cred soldații... Sînt sătui, se vede bine. Toată lumea s-a plictisit de nemți. Cred eă ne apropiem cu pași mari de ziua cînd o să ieșim din bîrluguri, să ne batem. În fabrici, muncitorii sînt ținuți cu jandarmii. Se pare că nici faimoasele cărceii ale mareșalului nu prea ajută. Din păcate, cad încă destui oameni. Săptămîna trecută au mai arestat un grup. Naiba știe cum îi prinde, grămadă. Au învățat cite ceva. Au început să trimeată spioni, oriunde. Uneori ne mai lăsăm înșelați. Ai o țigare ?

Mareș căută pachetul de țigări al studentului.

– • Poftim.

– Nu fumezi și tu o țigare ?

– • Nu. Acum, nu.

Ina aprinse un chibrit și-l ținu o clipă ân fața obrazului ca și cînd ar fi vrut să-i simtă dogoarea. Mareș își aminti de o zi de demult cînd femeia făcuse același lucru.

– Am fost acasă la tine, spuse pe neașteptate.

– Cînd ?

– Acum trei zile. M-a trimes bărbatul meu.

Mecanicul tăcu fără să întrebe ceva. Simți după aceea că femeia îl privește cu insistență.

– Nu știu ce să te sfătuiesc. Dar ar trebui să faci ceva pentru copii.

– Ce pot să fac ? întrebă cu durere Mareș.

– E adevărat că acolo nu poți merge și că pe Marta n-o poți chema aici.

- O vom face cu primul prilej
- Și copiii ? Te-ai hotărât să-i Iași _{na. i j ^ r}

- MSES'iiBF *»- *

Da. S-a certat cu marna ta.
~ ae ceartă de cînd se cunos

Bărbatul'șovăi o Să Nu ser^{'''} _{to situa*ia asta}
Prin odaia plină de l u c S _{* Moga ca!} « I a numai de colo-colo
Ina, spuse în cele din urm- ^{TMX} T.
că treaba asta n-a mers deloc • S ^{''} d T] * ^{TM} o ^ b m e ; N u d e a z i > de ieri. Știi
femeia mea încă de cînd a m c Z s J t - o d a ^ ! ^ ^ r c a t s a « 1 > *

Și mi-am iubit și mai mult r_u;ii A 1 •
popii și o nevăstă cumsecade P < Si ST' f d o n t s a a m o o a ^ plină de
mîmplat ceea ce s, a fal ^ t T ^ v S b i ? ? T'' * ! M < U r a d e ^ c ă s''
E ușor _{sa spuicuum} £ ^ am vorbit cindva de treaba asta afurisită
cîi al lui Ahille. Dar Lr ni nui ^{TM} z ^ u Z ^ S T « > P * ^{o m} « r ă să știm de
ce. în unele clipe cînd stau aici
prea am stat degeaba, mă gînd-c Ia w , f ^{TM} i p o t s a d o r m > Pentru că
put să greșesc. îmi spun cl totuși'e g_ne că mL * * * * * ^ W
m-am scuturat de dragostea asta Uite L ? _{mai tfrziu d < * i (:} «Codată
nu vreau să-i mai socotesc... _{! & u becat opt sau zece ani de atunci?}

'tiare în numărul viitor

CINTEC DE FIERAR

Bai,
bat,
Cu ciocanul
bat
Și lanțurile
cad
zornăind!

Bat,
bat,
Cu ciocanul
bat...

Pregătesc plinea.

Bat,
hat,
Al plugului fier
Subțire cât o foiță de cer!

Bat,
bat,
Cu ciocanul
bat
Gum sapelor,
Brujii de lut
Să-i topească
Aurul apelor.

Bat,
bat,
Cu ciocanul
bat...

Îndoi secera
Ca un colț de lună
Și-o fac de sună.

Bat,
bat,
Cu ciocanul
bat,
Făuresc plinea
Și lanțurile
cad
zornăind!

SZEMLEP, FERENC

IN DOBROGEA

*Prin holdele mart, aur pur, măiastre,
cern sitele văzduhului albastre.*

*Se-nclină
lină
holda sclipitoare,
sorbind lumină
proaspătă
din, soare.*

*Și-i liniște. Și arșiță. Nici vîmiul
prin aurul des nu-și mai cîntă cîntul.*

*Un om nu vezi
prin holda toată,
coaptă,
deși comoara
iată
îl așteaptă.*

*Pustie doarme zarea mătăsoasă.
Nu-i secerat un snop, nu vezi o coasă.
Doar liniște, doar aur copt, doar soare,
în șesu-acesta fără de hotare.
Ci unde este, unde-i gospodarul
să secere-nfruntm\ d aici pojarul P
Și, singur, va putea s-adune-n șire
atîta holdă și nemărginire ?*

*...Pe drum, încet,
prin ploaia aurie,
un uriaș
apare în cîmpie.*

*Un altul, apoi altul după el,
spre holde trec, cu pașii de oțel.
Și uriașu-n brațele lui prinde
plăpîndul spic de grîu ieșit-nainte...
Și seceră, pînă să prinzi de veste,*

*ca și Lei Gyorgy, flăcăul din poveste,
și treieră cât n-ar fi fost în stare
o sută, poate, de treierătoare.
Ca și Lei Gyorgy, nu pentru domni adună
belșugul de pe-ntinderea comună.
    ci pentru noi,
    pentru poporul tot,
    acest belșug nemăsurat
    de rod!...*

*în Dobrogea, cern aur pur, măiastre,
Un, sitele văzduhului albastre.
Și de pe câmp îl strîng din spice grele,
combinele venind grăbit... tustrele.*

în romînește de H. Grănescu

FLORIN MUGUR

DIN ANII ACEIA

PĂSĂRILE'

Ascultați, prieteni, păsările!

*De pe front reveneau,
ca un hohot ele plîns prin văzduhuri trecînd,
infinitele stoluri de păsări.
Se-ntorceau în oraș
și pe pietrele albe ușor se-așezau,
fericite că pietrele albe nu ard.
Din război reveneau
infinitele stoluri de păsări.*

Ascultați, prieteni, păsările!

*În oraș,
purtau porumbeii din piață, în gușile albe, cenușă.
Canarii-mbâtrîniseră și ei.
Cămășile privighetorilor se zdrențuiseră.
Privighetorile deveniseră mult prea lucide:
amintiri din atacuri aveau
și nu mai cîniau.*

O, ascultați-le, prieteni, și-amintiți-vă!

*Războiul trecuse. Și-n aerul liber,
cuvintele libere, roșii semnale de foc, izbucneau.
La noi.
Chiar și pasărea mică pictată pe rochia de sărbător,
pasărea mică ce-n fum își pierduse culorile.
în aerul liber încet tremura — •
sfielnică pasăre Phonix, clin nou înviind.
Priveam steagul roșu pe sediul nostru.
Și păsări curioase veneau către steag.
Veneau către noi; ne-ascultau cum cîntăm.
Și-n somnul de seară plutind — ne visau:
e spațiu destul pentru cei care cîntă,
în visele păsărilor.*

TU

*Cântam despre cea mai frumoasă
lună a anilor : august;
despre lupta cea mare cântam,
despre lupta cea mare;
despre-orașele zilei de mâine
cu fîntîni fișnioare.
În semnul de seară plutind,
înfinitelile stoluri de păsări visau :
„fîntînile care fișnesc în orașele noi,
tufișuri de roze sînt, în dimineață; ne cheamă”.*

*O, ascultați-le, prieteni, amintiii-vă!
Uitaseră să cînte în război
și împătau, cu sîrg silabisind
plăpîndbe triluri, cîntecele noi.*

*Ascultați, prieteni, păsările!
Au învățat să cînte de la noi.*

TU

i

*T. ridicai subțire-n fața lumii,
cînd lumea-și dezbrăca
mantaua de cenușă a durerii,
și soarele-i punea pe mîinile rănite – aur,
și îi lăsa fulgi moi de aur în suris.
Te ridicai subțire-n fața lumii,
privind-o eu ochii senini și fără mirare
ca ai copiilor inteligenți.*

*Urcai și tu cu noi
la tribunele iernii aceleia.
Și ridicai cu bărbăție pumnul.*

*Puneai cu noi afișe politice pe ziduri,
pe zidurile încă fierbinți de privirea războiului...*

*Ca un vâl albastru fluturai, ca un vâl albastru,
la marginea iernii.*

II

*Uneori, am fi vrut să zidim un oraș,
uni oraș albăstrui ca un fum de țigară:
am fi cărat pămîntul cu hainele,
am fi pus olane calde și netede,
și-am fi sădit atîția copaci și-atîtea flori,
încît casele s-ar fi legănat
în plasa miresemelor.*

FLORIN MUGUR

*La miezul nopții,
prin lumina străvezie ca un pahar,
ai fi mers pe bulevardele largi
și vîntul de iunie ți-ar fi desfăcut părul
și-ai fi ridicat mîna spre pâr, fericită,
și-ai fi desprins din el un trandafir.*

*Prin noul oraș treci, acum,
și ridici mîna spre pâr, fericită,
spre vechiul trandafir – •
și trandafirul
e-abia înflorit.*

PAȘII

*Făcea patru pași, se oprea – doar o clipă se-oprea.
Făcea patru pași, se oprea – și mergea mai departe.
Patru pași avusese celuki-nohisorii, atît.
Patru pași numai, curtea din spatele casei, cîndva,
și la capătul ei începea cimitirul. Și tot patru pași,
în pivniță, tipografia: fișneau manifeste,
fîntîni arteziene de flăcări și aripi fișneau.*

*Prietenul nostru mai mare era. Iubeam pașii lui.
Patru pași. O grimasă. Și iar patru pași.
Patru pași. O privire spre inimi. Un zîmbet. Și iar
patru pași. Și din nou ne zîmbea. Da, există
o apoteoză-a surîsului. Siguri eram:
va merge cu noi înainte prin anii frumoși,
urcînd lîngă noi liniștit: patru pași, patru pași.*

*Sînt patru direcții pe hartă: nprd, vest, sud și est.
Și patru sînt marile vînturi ce bat peste lume :
vîntul negru din nord,
vîntul veșted din vest,
vîntu-albastru din sud, cu vîrtejuri de scrum și petale,
vîntul fînăr din est, care face să tremure marea...
Patru pași – cîte-un pas pentru fiecă punct cardinal.
Patru pași doar – frumoasele vînturi să sufle
doar libere, libere, toate. Prietenul lor era. El.*

*El merge cu noi înainte prin anii frumoși.
Ca și noi merge. Numai arar se oprește – și iar:
patru pași. Cîte-un pas pentru fiecă punct cardinal.
Patru pași. Și ecotd răspunde în noi. Patru pași.*

INCORIGIBILUL NĂSTĂSOIU

Vestea mi-a dat-o un prieten comun, în tramvai:

- Știi că Năstăsoiu a plecat din minister ?
- Serios ?
- Da. A plecat. Și doar i-am spus-o de atâtea ori: „Fii calm, domnule, fii calm ! Nu te mai juca atîta cu focul ! Că odată te iau frații în serios și te trimit tocmai la mama dracului, într-un, fund de pădure". Dar parcă poți să te-nțelegi cu Dumitru ? Știi ce-mi spunea ? Că pleacă el singur ia mama dracului, nu așteaptă să-l trimită alții... Si chiar la mama dracului a plecat.
- Unde ?
- La Băltăgești. Ai auzit de Băltăgești ? Nu ? Mă mir. E pe undeva, prin noroaiele Flîrșovei. Nu-i nici tren pîn-acolo. Îți închipui distracție. Cred c-o să se sature acum eroul nostru de tren și de țară.

Am zîmbit. îl regăsisem pe Năstăsoiu din anii studenției. „Incorigibilul Năstăsoiu". Cel care, vîrîndu-și peste tot nasul lui lung, pistruiat, veșnic cu nările dilatate, țipa : „Cum adică, băi ? Cum spuneți voi că nu mă privește ? Să trec pe lîngă toate ca un nesimțit ? Da' ce-s eu ? Animal ? Șurub ? N-am dreptul să-mi exercit facultățile mele de om ? Ia mai lăsați-mă în pace !" Și-și vedea mai departe de treburile lui... adică de toate treburile cu puțință pe lume: prezența colegilor la seminar, curățenia la cămin, etc. etc. etc. Cînd l-au repartizat la minister, puteam jura pentru ce-o să se întîmple. Și totuși, vestea m-a mirat un pic. M-a mirat, fiindcă lui Năstăsoiu îi plăcea grozav Bucureștiul. îi plăcea să hoinărească pe bulevarde, prin parcuri, să surprindă logodna lunei cu Herăstrăul, știa istoria fiecărei bisericuțe și declara că nu-i pe lume oraș mai frumos. „Exagerezi!" îi răspundea cîte unul, dintre cei ce se-mbrăcau după jurnale londoneze. „Asta mă privește pe mine ! făcea, senin, Năstăsoiu (și avea, în asemenea clipe, o voce caldă ca apele catifelei). Sînt hber să exagerez, așa cum sînt liberi să exagereze îndrăgostiții. Lor nu li se pare că iubita e cea mai grozavă fată din lume ?"

Asta se întîmpla în 1955. Țin minte că i-am scris, atunci, o foarte lungă scrisoare sentimentală. îi slăveam pe douăzeci de foi eroismul. N-am primit nici un răspuns.

Vara trecută m-am mtiinit c-un fost coleg de la o școală de șoferi. Omul lucra acum la o instituție raională din Hîrșova.

- Aveți în raza voastră o comună Băltăgești ?
- Avem. Gospodărie colectivă frunțașă. Mă duc des pe-acolo.

îl cunoștea pe Năstăsoiu.

— Cine nu-l cunoaște ? Al dracului rumîn și ăsta. Nu-i știi tu pe cei din Băltăgești... Au mai avut un agronom. Unul căruia nu-i plăcea mămăliga. Mînca mai mult pe la „Continental”, prin Constanta, dar colectivștii l-au așteptat odată la gară, vorba cîntecului, toți cu bitele în mîini : „Urcă înapoi, șefule, că nu ești de noi”. De, țărani. îți închipui cum l-au primit pe prietenul tău. Dar el...

De cum a picat în Băltăgești, Năstăsoiu — mi-a povestit șoferul — și-a și dat arama pe față. Și-a băgat nasul în toate oalele gospodăriei, tarlale, grajduri, registre, pistruii i s-au înroșit violent, pe urmă a început să țipe : „Nu-i bine, bre, nu-i bine! Ați muncit ca Tîndală ! O să crăpați de foame !” Colectivștii s-au privit năuci. Io-ter-l, mă ! Se spune că unul dintre ei ar fi pășit mai în față și, privindu-și cu prefăcută smerenie cizmele noi-nouțe, abia cumpărate de la cooperativă, ar fi zîmbit orizontal-subțire : „De, domnule tovarăș agronom. Așa ne place nouă. Să fim săraci. Să crăpăm de foame. Eu am săltat ăș-toamnă zece tone de produse pe gura podului. Dacă dumneata trăiai mai bine la oraș, de ce n-ai rămas acolo ?” Năstăsoiu s-a calmat și a început să rîdă : „Eh, neică, neică, te văzuși și dumneata scăpat de foame și de chiaburi și te crezi acuma c-un picior în rai. Dar cît grîu ați cules anul trecut ? 700 la hectar ? Rușine ! Puteați strînge pe puțin 1000. Am văzut eu pămîntul. Nu l-ați muncit cu socoteală”. Și-a început... Colo trebuie o perdea de plopi; să danseze în fața vîntului, să-l vrăjească, să-l adoarmă pe brațele lor cu ușoare voaluri de nea. Dincolo, arătura e făcută tocmai pe dos. Din vîrfurile dealului către vale. Se scurge apa de parcă nici n-ar fi fost. Păcat. Mare păcat. Dobrogei nu-i pleznește burta de apă. Și-ar mai trebui viță de vie și pomi roditori în locurile larg mîngiate de soare. Și-ar mai trebui astupate tranșeele rămase din primul război mondial. Șoarecii și popîndăii au acolo o gospodărie colectivă puternică...

— • Ești vesel, ești vesel, tovarășu' agronom ! a murmurat colectivistul cu cizmele. Bun. Bravo. Da' știi vorba proastă. Toamna se numără bobocii. Bine-ar fi să te vedem tot așa de vesel și-n toamnă. Sau te pomenești că pînă atunci te-apucă dorul de București ?

— Poate că m-apucă ! a țipat din nou Năstăsoiu. Mie-mi place să trăiesc în ordine și curățenie. Dar lăsați voi pe mine, copii... Fac eu ordine la Băltăgești.

Așa mi-a povestit vechiul meu coleg de șoferie.

Toamna am primit o scrisoare :

„Dragă zgîrie hîrtie !

Salutări din Băltăgești! Sînt vesel și am chef să stau de vorbă cu tine. Am băut zdravăn aseară. Am avut sărbătoarea recoltei. La noi e o vorbă proastă : toamna se numără bobocii. Am scos 2000 kg. porumb la hectar. Tu ce mai faci ? Scrie-mi și nu te supăra că am întîrziat un pic cu răspunsul (...întîrziase 2 ani!), dar m-au încălțat bine amicii locali. M-au ales secretar de U.T.M. Eu le-am zis: mă băieți, mă, nu-i bine, că eu am multe treburi, că •să vedeți... Ba e bine, tovarășe agronom. De-aia te-a ținut statul la școală, •cinci ani de zile pe banii poporului... ca să poți munci acuma mai mult ca alții! Ce zici de ei ? Ai dracului”.

Și:

„Am plantat 40 ha. cu arbori de protecție. Am pus și meri, peri, caiși, Am astupat o parte din tranșeele de pe cîmp. Avem acum 6 ha. mai mult. Am

înființat o casă-laborator. Avem și microscop. Am construit două incubatoare. Creștem anul ăsta 3000 de păsări. Curînd ne electrificăm. Am înființat și o brigadă de tineret. Sîmbătă i-am urcat în tren și i-am dus la Doftana". Etc. etc. etc.

De la Hirșova la Doftana ! Incorrigibilul Năstăsoiu !...

A trecut un an de la scrisoare.

într-o dimineață din toamna asta, un „GAZ” m-a lăsat la poarta gospodăriei din Băltăgești. Ploua. Bătea vîntul. Și mărturisesc – s-o mai mărturisesc ? – că rebeget-am binișor pe-afară, sub usturarea ploii, sub ochii paznicului nedumerit, tot întocmindu-mi planul bătăliei : „Nu, dragă Dumitre. Nu te supăra. Nu pot. Mor de oboseală. Pic. Cad.” Altfel, nebunul o să mă tîrască peste tot. O să mă oblige să-mi pierd papucii prin noroiul cîmpiei. Toate tranșeele o să mi le-arate, și pe cele astupate, și pe cele dezvelite negru sub cer, 10 kilometri o să mă mîie din spate, cu bățul, ca să mă silească să-i laud un pui de cais. Și o să-mi spună cînd arborii s-or legăna ușure sub vînt: „Ni se închină, băi, ni se închină nouă, cele două exemplare ale omenirii, stăpîna naturii”. Ba o să-mi țină chiar o conferință pe tema asta. Pe urmă o să mă țină două ceasuri în duhoarea grajdurilor. O să mă ducă la incubatoare ! Doamne ! Și-o să mă ducă la laborator ! O să mă ducă și la microscop. „Privește ! Îți place verdele ăsta fluid, transparent, ireal ? Vezi vinișoarele alb-cafenii ce se mișcă prin el, unduind ? Cînd o cumperi din piață, habar n-ai ce frumoasă e... în laborator ! Asta e o foaie de ceapă, bobocule !” Și pe urmă, doamne-dumnezeule, o să desfacă registrele cu cifre...

– • Tovarășul Năstăsoiu e aici ?

– E la consfătuire.

– • Consfătuire ?

– La Constanța. Un an de la colectivizarea regiunii.

– • Aha... Ei, atunci... cu tovarășul președinte...

– • Păi nu v-am spus ? E la Constanța.

Dumitru Năstăsoiu e astăzi președintele gospodăriei colective din Băltăgești !

M-am plimbat o vreme prin grădină. Și am urmat, tot în gînd, conversația. „Eu am refuzat categoric. Le-am spus: „nu-s din comună, nu-s țăran, alegeți unul de-ai voștri”, dar țărani sînt oameni iabrași. Știi ce mi-au spus ? „Păi de-asta ai mîncat banii statului, cinci ani de zile la școală ca să muncești cît doi”. De-acuma, gata. S-a dus Bucureștiul. M-am făcut țăran, frățioare”. M-am oprit în fața unor pomișori proaspăt văruiți. Aveau ramuri delicate, tăiate simetric ; păreau de porțelan aburit. Și cînd am întins mîna, nu ca să rup, ci ca să mîngîi o creangă, am privit întii cu teamă de jur împrejur și inima mi-a bătut tare: acuș apare Dumitru de după un colț și, pînă să-i explic ce-am vrut, mă omoară...

Ilie Purcaru

REMEMORĂRI

Sînt aproape șapte ani, mi s-a destăinuit Mihai G., de cînd port corespondență cu un anume Pavel Crețu. în ultima sa scrisoare mă anunță, printre altele, că în vara viitoare va termina școala medie. Ce va face mai departe – dacă se va înscrie la vreo facultate sau nu; ? încă nu s-a hotărît. Oricum, meseria de mecanic la S.M.T., pe care a deprins-o de vreo trei ani, îl atrage

mai mult decît altele și s-ar prea putea să-i rămînă credincios pînă la capăt, într-un post scriptum, pe un ton puțin sentimental, Pavel Crețu aduce vorba de felul în care ne-am cunoscut.

întîmplarea la care s. referă — a observat Mihai G. începîndu-și povestirea — e destul de ciudată. Aveam, pe-atunci, optsprezece ani și dețineam o funcție care mi se părea extraordinară : magazioner la școala de tractoriști. Care cum venea, cu mine-avea de-aface mai întîi: Dă-mi echipamentul—salopetă, bocanci, cămăși... Și eu îi îmbrăcam pe toți, din care pricină socoteam că am dreptul să mă țin fudul — și, de ce n-aș mărturisi-o, mă țineam. îmi plăcea să mă amestec în treburile școlii și cînd nu-mi plăcea vreun băiețandru, îi făceam zile amare, după cum mă pricepeam mai bine. Așa i-am făcut și lui Pavel Crețu. Dacă ar fi fost după mine, nu l-aș fi ținut nici măcar un ceas în școală. „Ăsta-i biletul de tren, poftim și-un pachet cu mîncare să ai ce-nfuleca pîn-acasă — • și du-țe". Ne veneau băieți în fiecare zi, aveam de unde-alege, dar nimeni nu mă asculta. Iar Pavel Crețu, spre marele meu necaz, nu dădea semne că ar vrea să plece de bună voie. Nu-mi plăcea Pavel nici de frică. Printre ceilalți — zburdalnici, puși pe glume, săritori, mă rog, așa cum le stă bine tinerilor — el părea o apariție cam ciudată. Abia împlinise șaisprezece ani, dar eu l-aș fi schimbat bucuros cu un moșneag. Subțire, osos, cu ochii îngropați adînc în orbite — abia se tîra de ici colo, de parcă ar fi fost împiedicat. Și-apoi rar mi-a fost dat să văd un om atît de morocănos. Nu știu de ce, eram convins că suferă de stomac, veșnic are crampe și trăiește mai mult cu pilule. încercam să-l evit, dar el mă urmărea ca o umbră, mormăind : „Cînd îmi dați echipamentul ?..."* Trebuie să vă spun că se-ntîmplase ceva destul de neplăcut pentru mine, mai precis pentru mîndria mea de magazioner : încă nu ne sosise, din pricina nu mai știu cui, echipamentul pentru toți elevii. Pavel Crețu rămăsese pe dinafară. Și mă tachina, cu o insistență diavolească : „Mie cînd îmi dați echipamentul ?" îi explicam de o mie de ori : „încă nu ne-a venit, mai așteaptă o zi, două..." Iar el, ca și cînd n-ar fi auzit : „Dar mie cînd îmi dați ?..." L-am dus în magazie — poftim, uită-te, e goală, trebuie să ne trimită cmci sute de salopete ! — el a privit îndelung rafturile, parcă ar fi vrut să descopere ceva, vreo salopetă ascunsă de mine, apoi a mormăit: „Si mie cînd îmi dați ?..."* Exasperat, i-am oferit salopeta mea. N-a zis nu 'de la început, o clipă s-a înfiorat de bucurie, dar în clipa următoare ceva nu i s-a părut în ordine și a respins propunerea. Am ieșit din magazie, vroiam să scap de el — dar scapă de pacoste, dacă poți! Atunci mi-a venit în minte un gînd : să-l trimit undeva cu o treabă :

— Du-te pînă la debitul de pe Republicii, i-am zis, si vezi dacă au sosit brichete ! Parcă eu nu știam că au sosit și parcă brichetele mă interesau în clipa aceea — dar țineam să plece de lîngă mine. — Fuga să te duci. De ce ești tu așa de împiedicat ? Vreau să te văd fugind !

A tropăit pe loc, a făcut doi pași, s-a oprit :

— Trebuie să mă duc neapărat ?

Asta mi s-a părut o adevărată obrăznicie :

— Dar cu cine vorbesc eu ? Fugi, cînd îți spun !

S-a așezat turcește pe pămîntul reavăn, într-o clină și-a scos bocancii și-a întins-o, ca un zănatic. Iar eu am rămas să-i păzesc bocancii, urmărindu-î prosti cum aleargă pe străzi, în ciorapi. N-au trecut nici zece minute și s-a întors. I-am zis să-și ia repede bocancii, că-l pătrunde frigul — era într-ur> sfișit de toamnă, cu zile răcoroase — apoi l-am întrebat:

- Cîți ani ai ?
- Șaisprezece.
- Și te-ai scrîntit de mic ?

S-a lăsat moale pe o piatră, a spus ceva – n-am înțeles ce – și m-a privit îndurerat. Nu-și închipuise că o să-l jignesc tocmai eu. I-am spus că-mi pare rău – și, nu știu de ce, îmi părea, într-adevăr – i-am întins mîna, să se ridice de jos, el n-a' vrut s-o primească și n-a fost chip să-l îmbunez.

Două zile m-a ocolit, cînd intram în dormitor, el ieșea – dacă vroiam sa stau lângă el, la cantină, schimba locul. Nu-mi ierta jignirea, iar eu, arțăgos cum eram, m-am înfuriat din nou pe el. „Să nu crezi că nu mai dorm din pricina ta. Și dacă ești sucit, du-te și te caută...”

În dimineața în care trebuia să împart echipamentul i-am zărit printre ce-i vreo patruzeci de elevi, care așteptau în fața magaziei. Tot morocănos, cu o pălărie spălăcită înfundată peste urechi, tropăia mărunț, ca să înșele frigul. Mă miram că nu se-nghesuie, nu striffă să-i servesc pe el mai întîi. După ce-mi făcuse atîtea zile amare cu echipamentul, acuma parcă nici nu vroia s-audă de el. Ca să-l sîcîi, și el mă sîcîise destul – i-am zis :

- Pavele, vino să-ți iei hainele.
- Vin eu cînd vreau.
- Să nu se termine cumva și să rămîi iar pe dinafară.
- Și dacă ? !...

Mai' era și încăpățînat, iar eu aveam încă un motiv ca să nu-l sufăr. A intrat ultimul în magazie și-n loc să se repeadă la salopete, ca toți ceilalți, s-a ghemuit cuminte pe un scăunel. Nici măcar nu se uita la mine. „De ce l-or fi țînînd în școală ? mă-ntrebam. Dacă și din ăsta iese tractorist, atunci eu cred în minuni ! Din ăsta n-o să iasă nimic, că-i împiedicat”.

- Vino și spune-mi care salopetă-ți place.
- Oricare.
- Trebuie s-o probezi.
- Dă-mi una, care-o fi.

I-am dat o salopetă la întîmplare. El a cîntărit-o din ochi, dar fără prea mare interes, apoi, înviorîndu-se brusc, mi-a strigat : „Bocancii! Dă-mi-i! Unde-s ?”

- Alege-ți o pereche.
- Nu s-a mișcat de pe scăunel. Mi-a zis doar :
- Să fie cu două numere mai mari.

– Vrei să-i tîrîi după tine ? „Și-așa ești destul de-mpiedicat mi-am zis. Dar fiindcă el o ținea pe a lui, eu n-aveam nimic de pierdut. – Ce număr porți ?

întrebarea nu i-a căzut bine, m-a privit tulbure, în cele din urmă a ridicat din umeri. Am ridicat și eu – și eram gata să-l dau afară din magazie, prea. mă săturasem de el. Am: repetat, cu asprime :

- Ce număr porți la bocanci ?
- Unu' mare!
- Îți bați joc de mine ?
- Nu știu – și părea sincer – dacă nu știu !

– Ce fel de om îi mai fi și tu ?! — i-am zis, urmărindu-l cum se răsucește nervos pe scăunel. L-am întrebat, fără nici un rost, de unde-i. Mi-a spus că-i dintr-un cătun dobrogean, al cărui nume încîlcit, nu l-am reținut atunci. – Și oamenii de pe la voi nu știu ce număr au la bocanci ?

- – Or fi știind.
- Păi cum să nu ! Dac-or ști te-ti ca tine...
- Eu nu mi-am cumpărat niciodată bocanci.

Privea undeva, într-un colț al încăperii și mi s-a părut că lăcrimează de tunc, sau de umilință... „Așa o fi, cum spune”, am convenit, deși ce aflasem părea de necrezut. Are șaisprezece ani, cum să nu-și fi cumpărat ? ! Am ales o pereche de bocanci buni pentru un bărbat în toată firea și m-am apropiat de el.

- • Dar ăștia pe care-i porți, de unde-i ai ?
- • Mi-au rămas de la copiii stăpînului.
- Ai fost slugă ?
- îhî.

– Și-a scos, icnind, bocancii vechi, peticiți, și cu mare grijă a început să-și pipăie laba piciorului. Apoi cu aceeași grijă și-a scos ciorapii. Glezna îi singera – degetele, chircite îngrozitor, semănau cu niște noduri. S-a întors cu spatele, rușinat – și mi-a cerut să-i dau o cîrpă, ceva, ca să-și lege rănile.

- De cîți ani te chinui cu bocancii ăștia ?
- De trei.
- • Și i-ai purtat mereu ?
- • Că ce era să-ncaț!

A cercetat bocancii noi, ținuiți, le-a mîngîiat îndelung pielea fină, apoi i-a respins, fără măcar să-i încerce. „Alții, ăștia-s mici !” I-am dat voie să-și aleagă o pereche după dorință. I-a ales, eram sigur că așa o să facă, pe cei mai mari. A trebuit să mă cert o jumătate de ceas cu el ca să-l conving să ia alții, ceva mai potriviți pentru piciorul lui.

- • Dar dacă mă string, s-a grăbit el, mi-i schimbi ?
- Cum o să te strîngă !
- Ce-am îndurat eu !...

^ A mers pînă la ușă, s-a întors, a călcat pe vîrfuri, apoi numai pe călare —• se simțea bine și i-am surprins o licărire de veselie în ochi.

– Cu ăștia pot să joc ! M-a prins de mâini, s-a învîrtit în jurul meu și a chiuit ca la horă. Părea alt om — iar din mine s-a șters orice urmă de mînie împotriva lui. Și-a îmbrăcat și salopeta, îl prindea bine — și mi-a întins mîna, prietenește : „Dacă-mi rămîn mici, vin să mi-i schimbi...”

După cîteva minute am auzit cum aleargă cineva nebunește prin fața magaziei. N-am ieșit să văd cine-i — de ce să ies ? — parcă n-am mai văzut eu băieți alergmd !

UN PRIETEN

Asupra Viișoarei se abătuseră năpraznice furtuni de praf; cerul de amiază, leșietic, se lăsa amenințător, vrînd parcă să strivească așezările colbuite ; copacii desfrunziți de adierea toamnei se clătinau, spăimîntați; pe ulițele pustii se alungau nebunește vârtejuri de praf.

La o răscruce, mfruntînd urgia cu un zîmbet sadea, a apărut un om — înalt, cu pantaloni largi care-i fluturau ca niște saci în bătaia vîntului și o băscuță sinilie, lipită parcă pe vîrful capului. Mi-a ținut calea și repede

s-a interesat dacă nu-s cumva feciorul lui nea cutare, din Cobadin. I-am spus că nu-s, ceea ce el știa prea bine, după care omul s-a grăbit să mă întrebe unde servesc prânzul. Cum numai la prânz nu mă gândeam, am încercat să trec mai departe, dar celălalt, pe cât îi îngăduia buna cuviință, m-a ținut locului o clipă. „Servim mîncări calde, găină și antricoate de văcuță” – și apucîndu-mă de mînă, mi-a arătat firma restaurantului. „Avem bere, țuică, vin cît doriți, producție din anul ăsta...” Și fiindcă nu i-am primit oferta, dar nici nu m-am ostenit să i-o refuz cît de cît politicos, omul a continuat, ca după o grea pierdere : „Măcar un client, doi să am pe zi... dar nici atîta ! Mă credeți oare că de la o vreme încoace nu mai intră în restaurant decît drumeții streini ? Și ăia vin rar... Dar eu ce mă fac ? Adică nu eu, că nu-i al meu restaurantul, e al statului! Au oamenii bucate, nu le mai trebuie restaurant; au țuică, nu mai trec pe-aici ; au vin de pot să se scalde în el !” Ștergîndu-mi ochii de praf, i-am spus mahmur la revedere. Mi-a șoptit: „Dacă n-o s-aveți unde servi masa...”

Trecuseră patru ani și mai bine de la primul meu popas la Vișoara. Întîmplarea, și numai ea, a făcut ca una din cele mai puternice impresii culese din sătucul dobrogean să fie legată de acest restaurant. Era spre sfîrșitul lui februarie – frig cumplit, furtuni de zăpadă... Fiindcă o țuică prinde bine pe-o asemenea vreme, sau cel puțin așa se crede, am intrat să mă cinstesc. Oameni mulți, îneotoșmănași în cojoace de oaie, cu căciuli mișoase ooborîte pînă în dreptul sprâncenelor, multă forfotă, șoapte, șușoteli în doi, în trei... Am înțeles, îndată, că nu era o adunătură de bețivi. La adăpostul țoiurilor pe care toți le agitau, dar din care sorbeau destul de rar, se puneau ceva la cale. Ce ? – nu mi-am dat seama decît mai tîrziu. Oricum, mi-a atras atenția de la început un flăcău de vreo douăzeci și cinci de ani, îmbrăcat orășenește, care ședea rezemat de o fereastră. Părea bosumflat, înăcrit; ținea și el un țoi în mînă, dar se vedea, după chipul lui, că numai la băutură nu se gîndește. Într-un tîrziu, desprinzîndu-se greoi de fereastră, a venit la mine și s-a prezentat : Vasile Velicu, inginer agronom. „Ce mai e pe la București ?” m-a iscodit, familiar. La astfel de întrebări se răspunde, de obicei formal: „Bine, a nins puțin, sau a plouat, sau: au înflorit trandafirii la șosea”... Dar Vasile Velicu vroia amănunte, ținea să știe dacă îl cunosc pe cutare, sau cutare... Plecase din București abia de două săptămîni, nimerise aici, la Vișoara – și-i era urît. Mi-a destăinuit scopul acelei adunări : oamenii aflaseră că ar vrea să plece din sat și se țineau de el... îl vizitaseră la gazdă, rugîndu-l să răpună, îi duseseră, cu chiu, cu vai, la cămin, să-i ceară – • chipurile ! – • sfaturi... Iar acum, aflînd că intrase la restaurant să ia o țuică, se abătuseră toți pe capul lui. La o țuică, mai ușor îți apropii omul, ziceau ei. Vasile Velicu n-avea curajul să-i refuze, dar plănuia ca în noaptea care vine să-și ia valea. Îmi spunea : „Am venit 14 absolvenți în raionul Negru Vodă... După șase zile, patru au plecat. Ieri au mai plecat trei. Pînă la urmă o să plece toți. Nu rezistă nici un agronom aici...” Și mi-a înșirat multiple pricini. „Da, convenea el, noi ne-am pregătit pentru sate... dar altfel, și pentru alte sate. Aș vrea să lucrez în Ardeal...” Ce-o să facă dacă pleacă de-aici ? Nu prea știa – dar, dacă se descurcă alții... Fiindcă i s-a părut că-1 iau de domnișor, a ținut să-mi spună că a crescut într-un sat de pe lîngă Tecuci, mai are șapte frați, e învățat cu greul, dar în Dobrogea nu rezistă. Furtuni, mereu furtuni, ele praf, de zăpadă... Nu-î apă... Păroîntu-i sterp – și dacă n-o să dea recoltă bună – că n-are cum, o să-1 ia toți la răspundere pe el, că-i inginer... N-a avut răgaz să-și ducă pînă

La capăt argumentarea, fiindcă I-au înconjurat oamenii, binevoitori, prietenoși. I-au zis să ciocnească cu ei, de bun găsit. Apoi, după încă un rînd de țoiuri, cineva s-a oferit să-l ia în gazdă. Zicea omul că are o casă bună — și patu-i bun, are și pilotă ! — și-o să-i fie bine. El n-a zis nici da, nici nu ; a ieșit din crîsmă, urmat de oameni. Iar eu am plecat prin alte părți, pe la Cobadin și Comana, cu alte treburi.

După patru ani, numai curiozitatea mă adusese din nou la Viișoara. „Mă duc pînă la gospodărie, îmi ziceam, și-ntreb pe careva : Cum aș putea să-l văd pe inginerul Velicu ? E pe-aici — e la cîmp ?” Iar dacă o să mi se răspundă : „Care inginer Velicu ? — n-avem așa ceva pe-aici!” — totul o să-mi fie limpede • — inginerul meu s-a dus ! — și-o să fac frumusele cale-ntoarsă. Intrînd cu aceste gînduri în sediul gospodăriei, am dat peste o femeie de vreo douăzeci și șapte de ani, îmbrăcată orășenește, cu înfățișare isteță, severă, care se chinuia să prindă la telefon sfatul raional. L-a prins, s-a hărțuit cu cineva de la secția de învățămînt pentru niște manuale școlare — de unde am dedus că-i învățătoare — • iar cînd convorbirea agitată a luat sfîrșit, mi-am îngăduit s-o întreb : „Cum aș putea să dau de tovarășul inginer Velicu ?” M-a iscodit cu privirea, zîmbind ușor, neîncrezător: „Aveți ceva cu dînsul ?” „Da, aș vrea să-l văd neapărat...” „La ora asta, mi-a răspuns, e cam greu, e pe cîmp... Dar cine sînteți ?” înviorat, bucuros, i-am zis : „îi sînt prieten... din vremea studenției...” (Parcă trebuia să dau socoteală femeii cine sînt ?) „A, veniți de la București, s-a luminat ea ! Ce bine-mi pare ! Eu sînt soția dînsului. Ce mai e pe la București ?” Am răspuns cumva, încâlcit, jenat de faptul că mă dădusem drept prieten al inginerului. Și ca să evit noi complicații, am întins-o pe cîmp. „Pe unde-o fi inginerul ?” întrebam mereu. Oamenii întîlniți ridicau din umeri : pe-acolo trebuie să fie, pe dincolo ! și arătau cu mîna spre cele patru zări. Unul mi-iia zis : „I-a venit scrînteala inginerului tocmai acum. Pe-aici n-a mai plouat de cinci luni, pămîntu-i ca piatra, da' el însămîntează”...

Inginerul Velicu se ciondănea cu semetiștii — mai lăsa el, mai dădea ei. Pămîntul era, într-adevăr, ca piatra — și ca să-l însămînteze, se cereau făcute vreo patru lucrări... I-am spus cine sînt — nu m-a recunoscut. Nu i-am amintit scena din urmă cu ani — poate că, prins cu atâtea treburi, o și uitase...

Seara, ne-am întîlnit în sediul gospodăriei.

Un an de zile după ce-am venit aici — și-a început tînărul inginer povestirea — mereu mă gîndeam la plecare... Eram învățat cu greul, crescusem în casă de oameni săraci, șapte frați — dar Dobrogea nu-mi sta la inimă. Apă tulbure, sălcie — și dacă nici apa pe care-o bei nu-i bună, atunci ?!... Furtuni, mereu furtuni, îmi intrase praful în sînge. Și secetă, luni de secetă, în fața căreia încă sîntem neputincioși. Din paisprezece colegi, cîți am fost repartizați în raionul Negru Vodă, doisprezece au plecat prin alte părți. Am rămas eu și Victor Barbu, de la Comana. Apoi au venit alți ingineri tineri, care s-au statornicit aici. Dar asta nu mă mîngîia. Un an de zile n-am lucrat mai nimic. Purtam corespondență cu prietenii rămași la București. Eu le scriam zece scrisori, cu multe chinuri și frămîntări, ei îmi răspundeau în câteva rînduri, în doi peri. M-au uitat repede. Nu-mi rămănea decît să-i uit și eu. De oamenii de pe-aici nu prea mă legasem, deși ei țineau morțiș să mă cîștige. Se certau între ei, care să mă găzduiască, ca să-mi dea de mîncare. Eram primul inginer agronom, nimerit aici, la Viișoara. Îmi cereau toți să-i ajut. Vroiau 1200 kg. de grîu la ha. Rîdeam. Parcă aș fi avut grîul ăsta în buzunarele mele : Poftim, 1200 kg., atîta vă dau... în primul an al șederii mele aici, gospodăria a mers prost,

toate au ieșit de-a-ndoaselea. Și pe mine m-au tras la răspundere mai aspru. Dar asta n-ar fi fost nimica. Oamenilor li se cam făcuse lehamite de mine, destul mă oblojiseră și pe de pomană ! și mă priveau cu oarecare dispreț. Careva mi-a zis să plec, că nu-i nici o pagubă. Asta m-a infuriat. Să fiu luat de neputincios, nu-mi convenea. Dar n-am zis nimic, nu m-am certat cu nimeni. Cîteva luni am studiat terenul gospodăriei, proiecte, cercetări amănunțite, specialiști chemați aici... Pînă în 1955, nimănui nu-i trecuse prin minte să cercezeze pămîntul Viișoarei : ce poate da, și ce-ar trebui făcut ca să dea mai mult. Era slab pămîntul, fără îngrășăminte, nici vorbă să dea recoltă bună. Și-ntr-o ședință de consiliu am început bătălia : „Ne trebuiesc două vagoane de îngrășăminte azotoase"... „Foarte bine, au aprobat toți (credeau probabil, că o să ne pice din cer), dar cît ne costă ?" „Cam mult, am zis, la vreo 60.000 lei". După această apreciere a mea, s-a dezlănțuit o adevărată furtună. „Care 60.000 lei ? Crezi că noi aruncăm banii în vînt ?" în prima ședință m-am ales cu ocări (mi-am pus în gînd să prad banii gospodăriei, că de altceva nu-s bun) ; în a doua, cu vagi morrnăieli de aprobare (Tovarășul inginer o^ fi știind el ceva) ; în cea de-a treia ședință, le-am smuls banii. Dar n-am avut liniște cu oamenii decît tîrziu, după recoltat, cînd am scos 1200 kg. la ha, cum își doriseră ei. Le-am dovedit că banii dați pe îngrășăminte erau un fleac pe lîngă ce cîștigau cu recolta. N-am scăpat bine de această neînțelegere, și-am căzut în alia. Am adus vorba de silozuri. Nici să m-audă oamenii. Cineva le băgase în cap că-i o prostie să ții porumbul în silozuri. Se strică — și de asta au muncit ei, ca să nu s-aleagă cu nimic ? Eu îi dădeam înainte eu știința, care a verificat și răsverificat ce-i cu silozurile, ei rîdeau și ziceau că fac ceva pe știință. Atunci m-a cuprins o tristețe și-un dor de ducă, de credeam că nimeni n-o să-mi poată sta în cale. Mi-am strîns boarfele, gata de drum. Dar cum într-un sat totul se află, m-am pomenit cu vreo zece oameni pe cap. „Nu vă supărați pe noi, mi-a spus unul, că noi sîntem proști... (Dar o zicea rîzînd și se vedea că n-o crede, nu credeau ei că sînjt proști, și nici nu erau). Facem cum ziceți dumneavoastră, facem silozuri".

Mi-am dat seama că țin la mine și, arțăgos, am hotărît să le vin de hac. Mă-nfuria faptul că mereu vorbeau urît de știință fără să aibă habar de ea. Îndată ce-am terminat cu silozurile, i-am anunțat pe toți că deschid cursuri agrotehnice, și cine-o lipsi... La primele lecții au venit trei, patru. Eu vorbeam de-mi spărgeam pieptul, ei rîdeau pe-nfundate. „întîi să vedem ce s-alege din porumbul însilozat..." Am înțeles că nu cred o iotă din ce le spun, decît în măsura în care pot să verifice practic fiecare afirmație... Spre uimirea lor, porumbul nu s-a mucegăit și, îndată, numărul celor care veneau la cursurile agrotehnice, a crescut. Am cerut bani conducerii gospodăriei ca să deschid un mic laborator. De data asta n-am mai întîmpinat nici o greutate. Ziua întregă alergam pe cîmp, seara țineam cursuri. Dar încă mă mai gîndeam la plecare. Mai stau aici un an, doi, fac treabă bună, ca să le dovedesc ăstora și altora că oi fi și eu în stare de ceva, pe urmă, țara-i mare ! Fusesem chemat de cîteva ori la București, la Casa agronomului... Referate, discuții — stîrnisem interes. Mi se făcuseră chiar propuneri să lucrez la un Institut din București.

De ce n-am plecat din Viișoara ? Exact, n-aș putea să-ți spun... Cred că am început să lucrez bine aici din mîndrie, ca să nu mă ia nu știu cine de neputincios. Pe urmă, poate chiar fără să-mi dau seama, lucrul m-a prins, roadele m-au bucurat și m-a uimit cum se schimbă viața oamenilor de la o zi la alta. Cînd am venit eu aici, Viișoara era un sătuc dobrogean destul de amărît la

vedere, case mici, strînbe, moliorite, ici colo și eite-un bordei... Din 1955 și pînă acuma au răsărit peste 200 de case noi. Case din cărămidă, cele mai multe, arătoase, unele cu trei și patru încăperi. Au oamenii cu ce trăi — și încă bine, își fac case, haine — și își cumpără biciclete. La pămînt, la ce-o să lase moștenire copiilor, nu se mai gîndesc — au scăpat de-o grijă cum nu-ți poți închipui de mare. Toți sînt colectivști — și-acuma, cum zic ei, în glumă și trăgînd cu ochiul, se „domnesc”. Cum n-o să mor tocmai de modestie, mă încumet să spun că i-am ajutat și eu, cu știința mea, pe care o luau în rîs la început, zicînd că o să facă ceva pe ea — să trăiască mai bine.

N-am să uit zilele în care unii erau îndemnați să-și hotărască soarta pe mai departe : intră în gospodărie, ori ce au de gînd ? Veneau la mine — înții bărbații, apoi, după vreun ceas, femeile : Oare o să plouă, o să fie bucate, oare ce-i cu timpul ăsta ? Așa începeau discuțiile toți, parcă se vorbiseră între ei. Pentru ca mai apoi să mă apuce de mină : „Oare bine o fi să intru ?” Zi-ceam că-i bine, eram convins. După care cel povățuit, rîdea amar : „Dumnea-voastră ziceți, că ce vă pasă, azi aici, mîine dincolo...” „Nu vă mint, insistam, o să îmi mulțumiți pentru sfat”... Plecau, încă neîncredători. Și iar m-am înfuriat : neîncrederea asta trebuia învinsă. Și toate șovăielile mele mi s-au părut cam stupide. Era timpul să aleg și eu .- rămîn aici, ajut oamenii — sau mă duc dracului, tac din gură și las locul altuia mai vrednic. Dacă mă gîndesc bine, niciodată nu mi-a plăcut să încurc lumea. De ce s-o fac tocmai acuma, la trei-zeci de ani ? Gam în acea vreme am cunoscut-o pe nevastă-mea. Oamenii au prins repede mișcarea și ne-au urat la amîndoi să fie într-un ceas bun. Îmi place să cred că a fost. Ne-am căsătorit, ea-i învățătoare aici, eu inginer, ce-mi mai trebuie, că doar vremea trece și eu nu mai sînt copil ! ? E timpul să mă gîndesc la o căsuță — am planuri s-o ridic în curînd — și la urmași... După cum vezi, am ales : rămîn aici. Și-n ziua în care am simțit că aici e de mine, că pot fi cuiva de folos, m-am dus la biroul organizației de partid : Aș vrea să devin candidat... Știam ce răspundere voi avea de aici înainte. Dar acuma, cînd am ales, și sînt cu conștiința împăcată, nimic nu mi se pare greu. S-a ținut adunarea de partid și am primit recomandare... în curînd se va ține ședința în care comuniștii vor hotărî dacă merit sau nu să fac parte din rîndurile lor. O aștept cu încredere. Lucrez, țin lecții la cercul agrotehnic și mă cert cu câte unul. De două săptămîni, nu-i zi în care să nu mă cert. Eu cu știința, nea cutare cu ce știe de la bunicu-său. La noi a fost mare secetă, pămîntu-i ciment. Și eu însămanțez. Noroc că avem mașini. „Bre, tovarășe inginer, aud mereu, mare minune dacă o răsări grîu din piatră !” E un reproș pe care-l aud zilnic. Eu mă supăr și mă cert, deși ar trebui să fiu mai înțelept : Pe oameni nu-i convingi decît în măsura în care le dovedești practic că ce-ai spus e adevărat. O să le-o dovedesc, în primăvară, în vară... Sînt învățat cu ei, și ei cu mine.

După aceste destăinuirii, inginerul Vasile Velicu m-a rugat să-l iert, clar nu poate să mai întîrzie. Îl așteaptă nevasta. Și nu numai ea... îi spusese nevasta că i-a venit în sat un prieten de la București... Și el era nerăbdător să-l întîlnească. „Vreau să aflu ce mai e pe-acolo... De cînd sînt aici, nu m-a vizitat niciunul dintre vechii prieteni...”

I-am zis la revedere și-am plecat repede.
Era noapte tîrzie, furtuna se potolise.

Nicolae Ție

ZILE DE NOIEMBRIE

Noiembrie picase în stepă sever, cu geruri iuți și vânturi subțiri. Pământurile ostenite, dezgolite de rod, îi dădeau toamnei dobrogene un chip dezolant. Din țărîna brună, răscolită de cuțitele plugurilor se ridicau în văzduhul înalt miresme tari, aburind cerul vînat, de sticlă. Se răcea încetișor imensa vatră unde s-a copt din primăvară pînă în toamnă una din piinile țării. Aici a fost porumb, dincolo grîu, grîu mustăcios. În lunile dulci, pe aici au trecut către sud turme de oi, păscînd iarba grasă a stepei, și tot pe aici s-au întors înapoi, suind către nord, ca să mai tundă pămîntul cu dinții lor mici – să-1 tundă a doua oară, ori a noua oară. Dincolo a fost o fîntînă cu apă puțină, la care se adăpau o sută de vite bălțate. În focul amiezilor de vară, apa nămolosă, sălcie, prețuia cît o fericire. Acum e moartă fîntîna. Văcarul satului i-a scos vadra mare de lemn și a astupat gura fîntîinii cu seinduri de fag bătute în cuie. Pînă în primăvară, cînd va ieși colțul ierbii, nimeni nu va mai avea nevoie de apa fîntîinii din stepă. Nici drumurile lungi, colbăite, nu vor mai fi Tăscolite de căruțe ușoare și de copitele cailor buni. De mîine, de poi-mîine, pe aici va goni doar Crivățul, nebunul, umplînd pămîntul cu buietuî grozav al zbućiumărilor sale, copleșind drumurile și satele și viața cu omătul pufos, măturat încoace de la marginea lumii.

Așa dar, totul avea loc după buna și înțeleaptă rînduală a firii. Noiembrie pica în stepă sever, cu geruri iuți și vînturi subțiri. Acesta era un semn că viața se va retrage din nou în matca satelor din văi, între pereții caselor mici, cu miroș de cojoace, rachiu și tizic, iar întinderile brune vor rămîne pustii, gata să primească bicele ploilor și ale vuiturilor, troienele albe și liniștea iernii. Ca în fiecare an țărării – istoviți de muncile verii, – trebuiau să intre curînd într-o dulce și tomnatică moleșală, îmbățați ușor de calmul plăcut al împlinirilor mărunte. Era de asemenea timpul ca și ostenitele pămînturi să aibă parte de mult rîvnita odihnă. Cădeau, cădeau albi și leneși primii fluturi din cer.

Dar iată că liniștea nu venea. Nici calmul oamenilor. Întîrzia și fireasca odihnă a pămînturilor. Experiența dobîndită între 1949 și 1957 în munca de transformare socialistă a agriculturii din Dobrogea își arăta roadele. Prestigiul gospodăriilor colective înființate în acest răstimp, a crescut fără precedent. Noiembrie acesta nu semăna cu nici un alt noiembrie dobrogean. Era noiembrie 1957. Satele din stepă nu puteau avea nici liniște, nici calm, nici odihnă. Dobrogea era cuprinsă de febra colectivizării totale.

Zi și noapte, noapte și zi goneau prin stepă mașini; pe drumuri colbăite se încrućeau căruțe ușoare purtate în trapul cailor mici. Înfașurat în cojoace, poporul de țărani al Dobrogei ieșea în stepă să facă noua rînduală a pămîntului. O armată de ingineri măsura această lume de la răscrucea vuiturilor cu pasul, cu metrul, cu telemetrul, alcătuint din trupuri mari de pămînt moșiile viitoarelor gospodării colective. Zornăitul lanțurilor tîrite din hotar în hotar era acoperit de larva tractoarelor oare scriau brazde lungi, de kilometri. Nori negri de ciori coborau în țărîna arăturilor ca să afle rîme. Din cuiburile stricate de oțelul plugurilor fișneau înspăimîntați șoarecii suri, fugind să se piardă în lume. Hergheliile de cai oprite din goană răsufiau șuierat în nopțile aspre și, adunîndu-se ciopor, adulmecau nervos, ciulindu-și urechile. ...Nu. Liniștea nu venea. Nu putea veni liniștea. Nici calmul oamenilor, întîrzia și fireasca odihnă a pămînturilor.

Mistuiți de focul acelor nemaicunoscute prefaceri, oamenii se ocupau cu de toate. Țineau ședințe lungi, aprinse : la miezul nopții, în zori, la apusul soarelui. Când trebuia. Vorbeau câte cinci, câte zece deodată. De-a valma. Mulți încă n-aveau obiceiul ședințelor. Rămîneau năuci dîndu-și seama că de-acum încolo vor trebui să rostească cuvinte încurcate pentru ei, ca : „principial”, „a pune just problema”, „hidroameliorațiune” (această vorbă îi băga în sperieți)... Nu. N-aveau oamenii obiceiul ședințelor. Dar se molipseau ușor. Ba chiar le plăcea că dobîndeau acest lucru nou. Se fuduleau, întrecîndu-se în a folosi cuvintele abia învățate, ca pe niște monezi noi-nouțe.

Aplecați asupra meselor de bucătărie, copiii de vîrstă școlară scriau cereri, alcătuiind cu trudă slove mari și rotunde. Tații se plimbau prin casă. Dictau nervos, cu vorbe smucite, răgușite și rare. Când se încurcau în păienjenitul cuvintelor, înjurau cumplit și o luau de la capăt. Penița mai lăsa câte un porc pe hirtie. Fugea în miez de noapte copilul la prăvălia sătească. Il scula din somn pe vînzător și-i întindea cinci bani pe fereastră :

— îi mai trebuie lui tata o „coală ministerială”.

Nu. Nu erau oamenii calmi. Nu puteau fi oamenii calmi. De neliniște le tremurau degetele, încît nu izbuteau să-și răsucească țigările.

Femeile erau din cale, afară de tulburate de tot ce se petrecea în sat și mai cu seamă de tot ce avea să se petreacă. Se furișase în ele teama necunoscutului. Cercetau îndelung fețele mute ale bărbaților lor, voind să priceapă ceva. Erău atente și binevoitoare. Găteau mîncări grase, să-și îmbuneze bărbații. Tăiau pui, găini și berbeci, ca la nunțile mari. Dar bărbații lor nu mîncău. Se așezau în fața blidelor și tăceau. Ore în șir. Fumau, apoi cereau rachiu. Rachiu și castraveți. Rachiu și ardei iute, care în Dobrogea se numește „ciușeă”. Se sculau apoi, trosnindu-și oasele. Umblau fără scop prin ogrăzi, prin grajduri, pe cîmp. Parcă erau beți. Nu de țuică erau beți țărani. De gînduri. De frămîntările lor fără de capăt. Se mai (răscolea în ei drojdia încăpățînării trecute. Cei mai mulți erau copleșiți de un fel de sentimentalism, care îi făcea copilăroși, naivi. Ieșeau de o sută de ori să-și mîngîie vitele, să steal de vojră ou cailor. Apoi umpleau ieslea cu nutrețuri alese și cu ovăz ca soarele. Stăteau câte o jumătate de noapte să asculte cum mîncă vitele din nutrețurile binemirositoare și cum ronțăie cailor ovăz. Se grăbeau apoi să aprindă felinare de vînt, socotind că e bine să se adune la Sfat, să mai țină o ședință.

În mulți țărani, oricît de hotărîți ar fi fost ei pentru viața cea nouă, se rupea cîltele ceva. Mai murea câte un licăr al trecutelor rînduiri; mai plesnea câte o strună ruginită și veche ce amintea melodii din mincinoasa simfonie a sfintei proprietăți. Și în clipe de acestea oamenii își pierdeau mintea. Dar se dezmeticeau, pentru că timpul nu mai avea răbdare. Se urnea întreaga Dobroge. Țărani se rupeau din smîrcurile trecutului. Prindea glas Revoluția în oameni, purificîndu-i ca un foc nou. Prin marea lor voce colectivă, — pe meleagurile unde urlă Crivățul și țiuie Vîntul de la Soare-apune, oamenii puneau temelii socialismului. Era noiembrie 1957, ce picase în stepă sever, cu geruri iuți și vînturi subțiri.

* * *

Anul trecut, cam prin lunile octombrie și noiembrie, munca politică desfășurată de către organizațiile de partid din regiunea Constanța pentru socia-

lizarea agriculturii intrase într-o etapă de vîrf, avînd ca rezultat practic marele avînt revoluționar al maselor de țărani muncitori pentru colectivizarea totală. Greutățile se iveau însă la tot pasul. Blestemata dragoste pentru avutul propriu, neștiința, uneltirile chiaburești, – iată stăvili greu de învins pentru activiștii de partid care munceau cu abnegație și eroism prin satele din stepă în acele zile fierbinți. Reconstitui un mic episod al acestei lupte, folosindu-mă de întîmplarea cu Ismail Asan, tătara din Ciocîrlia de Jos.

...Umblînd din casă în casă, echipa de agitatori a ajuns și la gospodăria lui Ismail Asan. Țăranul îi aștepta. Sta la geam și pîndea cu ochi verzi, de pisică.

Cei cinci oameni au intrat în curtea strîmtă a țăranului. Unul dintre agitatori, tătara și el, a strigat gazda încă de la poartă.

– Hei, Ismaile, ești acasă ?

Nici un **Tăspuns**.

– = Hai, mă, că au venit oaspeți la casa ta. Primește-i, bre, cum se cuvine, după legea musulmană.

– Nu așteaptă oaspeți Ismail. Nu are nevoie de oaspeți, a zis tătara în loc de bun venit, ivindu-se în ușa joasă a casei. O umplea cu trupul său mare. Era alb la față. Tăcea. Ochii lui verzi de pisică, îi cântăreau mărunt, printre gene, pe cei sosiți, sărind ușor de la omi la om. Cunoștea patru dintre agitatori. Al cincilea era gazetar (A aflat cam tîrziu. Altminteri ar fi fost mai cuminte. Țăstia nu știa prea multe. Te încondeiază cum ai zice pește).

Ii privea Ismail Asan pe oamenii cu agitația și nu simțea nici cald, nici rece. Ii privea și tăcea. Nici nu le întindea mîna, nici nu-i poftea înăuntru. Stătea neclintit în rama ușii. Era mut și avea fața ca hîrtia. Aștepta să deschidă vorba cei cinci. Avea răspunsul gata pregătit. Numai să înceapă odată.

Cei cinci însă – șireți! – nu-l prea luau în seamă pe gospodar. Se răzlețeau prin curte, puneau mîna pe unelte plugărești, își dădeau cu presupusul, aprindeau țigări. Se purtau ca și cum Ismail Asan nici n-ar fi fost de față. Fierbea tătara. îl ucidea mînia nu pentru că veniseră cei cinci (că tot trebuiau să vină odată) ; ci mai ales pentru că întîrziu să zică ceva, să aibă și tătara motiv să-și iasă din pepeni. își învățase lecția pe dinafară. De minune o învățase.

-- Cum mai trăiești, Ismaile ? a aruncat cîrlig careva, așa, într-o doară.

Ismail Asan îl cunoștea bine pe omul scund și gros care i-a pus întrebarea. Era Stoica Bașturea, președintele gospodăriei colective din sat. Nu i-a răspuns.

A intrat în casă. Și-a aprins o țigară, apoi s-a întors iar în rama ușii. Se silea să pară calm. Dar îi tremura țigara între degete. A trecut-o în mîna stingă. Tot tremura. A vîrît-o între buze. Apoi, mai uitîndu-se la cei cinci, a aruncat-o în țărîna, zicînd :

– • Fire-ar a dracului, să fie !

Se referea țăranul la țigara lui ori la altceva ? Nu se putea ști.

Răbdarea celor cinci îl scotea din sărite pe Ismail Asan. Ii pieriseră din minte argumentele pe care le pregătise țăranul zile și nopți de-a rîndul, ca să înfrunte pe oricine ar fi voit să-l îmboldească înspre gospodăria colectivă.

De fapt, jocul ăsta cu argumentele nu e de fel un lucru nou. Ismail Asan îl practică încă de pe cînd s-au mișcat pentru întîia oară țărani din partea locului să facă gospodărie colectivă. Nu, el nu e nici pe departe un dușman al

socialismului. A fost toată viața sărac lipit. Argat. În 1945 statul democrat i-a dat prin reformă agrară 3 hectare din pământurile boierilor. A mai prins nițică inimă tătarul. I se părea firesc lui Ismail Asan să slujească puterea cea nouă. Era și a lui. Puterea foștilor argați, pe oare îi ridica din glod Partidul muncitorilor.

Totul a mers bine pînă prin anii 1949–50, cînd au luat ființă primele gospodării colective. Vestea a căzut pe neașteptate, ca o lovitură de trăsnet. Știa Ismail din cărți și din ședințe, că se va schimba curînd fața satelor. Într-un fel dorea și el această schimbare, ba chiar lupta pentru ea. Dar în clipa cînd a început să o vadă aievea, cu ochii lui verzi, să o simtă cu simțurile sale, s-a speriat de moarte țăranul Ismail Asan. S-a muiat, ca o eîrpă. Pînă acum luptase, cu suflet, ce-i drept însă oarecum abstract, „în general”. Slujea revoluția Ismail Asan, însă revoluția însemna deocamdată „ceva îndepărtat”. În ceea ce privește satele din stepa dobrogeană, revoluția era încă „o chestiune de viitor”. Iată însă că revoluția venise. Sosise și la țară. Concretă și vie. O reclamau țărăniile exploatați de boieri și chiaburi. O înfăptuiau. Îi dădeau suflet și chip. O statorniceau pe meleagurile lor bătute de arșiți și vînturi. Îi dădeau viață din viața lor, sînge din sângele lor, forță din forța brațelor lor trude dje muncă și ură; ură din marea; și neagra ură dobîndită prin vreme sub domnia capitaliștilor.

Dar pe Ismail Asan l-a mspăimîntat revoluția. El nu putea face ca toți ceilalți. Nu avea putere pentru asta. Rodind, cele trei hectare primite la Reformă i-au înlesnit fostului argat să dobîndească o leacă de putere. S-a făcut frate cu dracul și, mai trăgînd mîța de coadă, mai tîrînd grapa pe uscat, Ismail Asan s-a trezit că poate îndrăzni să cumpere un cal. Nu un cal. O iapă. Neagră. Deși avea nume, a botezat-**O'** din nou, Șamie. Căruța a alcătuit-o încet, cu răbdare. Azi o roată, mîine o loitră, poimîine o oiște adusă din miezul pădurii. Prindea său la rărunchi tătarul Ismail Asan. Pămîntul și l-a făcut bostănărie. Umplea întinderile brune cu pepeni și lubenițe, de harbuji de tot felul, turchestani zemoși și ai naibii de dulci. Și era mulțumit tătarul. Munca aceasta îi furase inima. Îl robise. Îl legase de țărîna cea brună, care era numai și numai a lui, care rodea pentru el, pentru Ismail Asan, proprietar și producător de harbuji. Făptura uscată și masivă a tătarului era stăpînită de o stare ciudată, care-i îmbăta simțurile. O dragoste tîrzie îi lua mințile, legîndu-l de pămînt ca pe un rob.

Gospodăria colectivă s-a înființat fără Ismail Asan. Peste un an au mai mtrtat alte familii. Tătarul era parcă pe altă lume. Trăia numai între harbujii lui. Teama de la început îi cam trecuse. Înflorea în el din nou bucuria de proprietar. Dar iată că tocmai cînd îi era lumea mai dragă îl împunseră din nou evenimentele în coaste. Începea în regiunea Constanța colectivizarea totală. Auzea, simțea, vedea cum se rupe toată comuna spre socialism; tot raionul; toată regiunea. Mîine, poimîine, toată țara. Și totuși Ismail Asan avea bostănărie. Abia s-a obișnuit cu gustul dulce al averii. El nu va intra la colectiv. Se va împotrivi cu încăpățănare. Ii aștepta pe agitatori. Să-i înfrunte. Cu orice preț.

Și **iată** că cei cinci **au** venit. Erau în bătătura lui. Ismail sta în fața lor năuc și **nu** știa ce **să** le zică.

PaTcă ar fi fost **în** pielea goală. Neputința aceasta l-a lovit așa de brusc, încît le-a aruncat oamenilor întîiele cuvinte **care** i-au venit în minte. Scurt și **pe** înțeles :

– • Știți ce ? Nu vă mai osteniți, bre. Tot nu intru.

Și zărindu-și peste gard vecinul care trebăluia ceva prin ogradă, mai prinse un pic de curaj încît reuși să se înfurie singur. Începu să țipe parcă dinadins, să audă cel de dincolo ce își permite Ismail Asan.

– Auzi, ce îndrăzneală?! Mă învață ei să fiu deștept. Nu, mă înscriu, bre, chiar de-ați veni încă douăzeci și cinci să mă lămuriți! Gata ! Ei, acum afară! Ieșiți afară din curtea mea!

Țipetele lui Ismail Asan nu i-au mirat pe cei cinci chiar așa de tare, după cum bănuise tătarul. Nu s-au grăbit să iasă din curtea lui. Îl știau om sucit și mînios. Au venit la el în bătătură cu gîndul să-i ierte multe ieșiri nechibzuite și să aibă răbdare ; cît mai multă răbdare.

– • Nu te aprinde, Ismaile, își continuă vorba calm omul cel gros. Fii înțelept cu cei din neamul tău. De silit, nu te silește nimeni.

– Nici Alah nu-1 vîră pe om cu forța-H rai – îi luă vorba din gură un tînăr vioi, ce răspundea la numele de David.

În echipa de agitație el era priceput la glume și fel de fel de pilde. Voind să deschidă sufletul omului, agitatorul trebuie să găsească acele chei ale conversației care se potrivesc cel mai bine cu temperamentul și modul său de înțelegere. David avea așa dar cheile glumeo, ale vorbei cu tîlc. Și un astfel de om poate aduce multe foloase într-o echipă de agitație politică, în cazul lui Ismail Asan însă, vorbele lui David picară în gol. Era neînduplecat și plin de încăpățănare. Cei cinci, au încercat pe rînd fiecare cu cheile pe care le avea mai la îndemînă și pe care le socoteau mai iscusite.

– • Rămii singur pe dinafară Ismaile ! Tu și chiaburii!

– Ai văzut ce case și-au ridicat cei intrați mai de mult ?

– Și ce recolte scot în fiecă an!..

– Au bani să-și cumpere straie de oraș și mobilă...

– • Tu singur i-ai lăudat pe colectivști acum o săptămînă jucînd la nunta lui Memet. Ai uitat ? !

– Poate că ai făcut-o din lingușire.

La vorba asta tătarul a făcut o mișcare scurtă. I s-a trezit mîndria. Ochii verzi, ca de pisică, au lucit.

– • Lingușire, ai spus, bre ? a întreat tătarul cu vorbă răgușită.

– Altfel nu ți-ai fi schimbat părerea în cîteva zile. Ori, poate ai fost beat.

Ochii de pisică au lucit și mai tare. Erau și mai verzi. Otrăviți parcă. A vorbit tătarul din nou. Răgușit:

-- Ismail Asan face totul după cum îi șoptește inima. Ce contează că este beat ? Ismail Asan face oricînd ce poțește ! El răspunde numai în fața inimii lui și în fața legii musulmane !

– Dar oamenii cu care trăiește laolaltă ? a aruncat întrebarea David, uitînd de data aceasta de cheile lui. – De oamenii din sat nu-ți pasă ? Ai trăit o viață cu ei...

– • Nu-mi pasă !, a răspuns Ismail Asan.

îi tremura vocea. David însă a continuat, calm.

– Cei mai mulți dintre ei au fost săraci... Statul democrat le-a dat pămînt în 1945, și-au mai îndreptat oamenii viața. Și tu ai pămînt primit, Ismail Asan... Nu-i așa ?...

– Și ce dacă am primit ? a izbucnit provocator tătarul.

— Ar trebui să te porți ca unul care a suferit în trecut, să ajuți lupta Partidului; nu să-ți bați joc de ea și să stai bot în bot cu d-alde Dragomir, chiaburul!..

— • Stau cu cine vreau ! N-am să te întreb pe tine mucosule, a țipat ca ieșit din minți Ismail Asan.

— Nu știu însă pînă cînd o să-ți meargă. Văd că ai început să-ți pui giardul pe foc, să umbli desculț în noiembrie, iar iapa ta, uite, nechează de foame. A ajuns o sperietoare. Eu nici nu ți-aș primi-o în gospodăria colectivă...

— Nici n-o să ai prilejul, pui de lele! a izbutit să mai țipe horcit tătarul. — N-o să ai prilejul.

Pesemne a văzut negru înaintea ochilor. S-a clătinat de slăbiciune. A ridicat pumnul să lovească. S-a răzgîndit. A dispărut în casă ; apoi, ieșind, a dat buzna în grajd. Oamenii s-au luat după el. Tîrziu.

Totul a fost fulgerător. Ismail Asan și-a ucis iapa. Cu propriile mîini. Pierzîndu-și mințile, s-a năpustit cu un cuțit de bucătărie asupra animalului și i-a tăiat arterele gîtului. Întîi s-a auzit un nechezat ascuțit și prelung, apoi iapa a început să tremure, lovind scurt și mărunț în podeaua de piatră. Minzul iepiei, speriat, a tresărit în culcușul de paie, chemînd-o pe mamă. Cei cinci s-au aruncat asupra lui Ismail Asan. Era prea tîrziu. După un minut, două, iapa a căzut la pămînt, zvîrcolindu-se ia picioarele oamenilor. Apoi gîtul ei negru prelung și subțire s-a îndoit încet, încet, tresărind în spasme, pînă ce a căzut brusc și inert pe paiele ude de sînge. Murea Ildiz, iapa lui Ismail Asan. Ildiz, pe romînește înseamnă stea, steluță. Se stîngea așadar Steluța. Iar Ismail Asan, tatarul, se uita îndobitocit cînd la animal, cînd la cei ce erau de față. Oamenii erau uluiți. Mîna dreaptă, în care tatarul țînuse) cuțitul, îi era plină de sînge pînă ia umăr. Voia să se curețe. Nu izbutea. Se încurca în propriile sale mișcări. Și-a scos haina și a aruncat-o, sub ieszle, ca să scape de mîneca roșie. Gura crispată și neagră a tatarului, s-a schimonosit, voind se pare să spună ceva. Dar cuvîntul nu se năstea.

A ieșit Ismail Asan în curte. S-a oprit la fîntînă. Și-a vîrît capul în găleata cu apă. Mai tîrziu și-a adus aminte că îi este sete. S-a aplecat din nou și a băut. Hulpav, ca dobitoacele.

Cei cinci au ieșit unul cîte unul din curtea lui Ismail Asan. Erau îngroziți. Mirosul dulceag de sînge îi răscolea, opintindu-i să verse. Nu erau în stare să spună măcar un singur cuvînt. Doar Stoica Bașturea, președintele, a izbutit să-i strige din stradă lui Ismail Asan :

— Ai făcut o faptă ticăloasă. Să nu uiți asta Ismaile. Să nu uiți.

Ismail Asan și-a scos capul din găleată să audă ce spune omul din drum. L-a ascultat, privind în gol, ca omul care nu pricepe nimic. Apoi și-a vîrît din nou capul în găleată. Lui îi era sete.

Mai bine de o săptămînă n-a ieșit din casă Ismail Asan. N-a ieșit nici măcar să vadă cum răsare soarele, ori cum apune. Noaptea se mai strecura afară, ca un țîlhar, apoi se întorcea iute, să se închidă în casă. Ochii lui căpătaseră o lumină potolită și rece. Nasul și bărbia i se mai ascuțiseră. Barba nerasă îi creștea albă și rară, dîndu-i chipului său împietrit o distincție meditativă, de om înțelept. Nu era de fel un înțelept tatarul Ismail Asan din Ciocîrlia de jos. De înțelepciunea lui au început să-și bată joc și copiii. Oamenii îl ocoleau ca pe un ciumat. Nimeni nu-i mai călca iarba curții. îl lăseau în plata Domnului. „Un smintit !”, ziceau oamenii și își vedeau de treburi. Intrase mai toată lumea în gospodăria colectivă. Cinci-șase familii mai erau

pe afară. Și acelea erau gata să se rupă de trecut, să treacă la socialism. Chestie de zile.

Dăduse primul îngheț când s-a trezit Ismail Asan din lunga amorțeala care îl cuprinsese. S-a îmbrăcat în pripă, de parcă ar fi avut o treabă care nu putea suferi amânare. Abia se iviseră zorii. În tindă a găsit hamul iepei. L-a dres în două trei locuri, apoi l-a scos afară. A tras căruța în mijlocul curții. N-avea dohot. A folosit niște său de oaie, pe care îl avea pregătit să iacă săpun. Când totul a fost gata, a intrat în grajd. Grajdul era rece. Un mînz de șase-sapte luni nu poate încălzi un grajd. A scos Ismail Asan la lumina animalul micuț. Roib și flocoș și tare prostuț, că era crescut fără mamă. Or ten. L-a țesălat tătarul, apoi l-a frecat bine cu o bucată de pătură. A strîmțat un căpăstru mai vechi, de al iepei, ca să-i fie mînzuii pe măsură, apoi l-a legat de loitra carului. A chemat-o pe femeie. L-a pus în mîna căpăstrul mînzuii, iar el a apucat oiștea căruței. A ieșit cu căruța în șosea. În urma lui venea și femeia, aducînd mînzul cel roib.

Căruța făcea zgomot mare pe asfaltul șoselii. Ismail Asan trăgea de oiște, strângînd din fălci. Se uita în pămînt, ca să nu vadă cîți oameni din sat îl vad pe tătar ce face și unde se duce. Doar din cînd în cînd vorbea smucit, printre dinți :

— • Grăbește, fă, că răsare soarele.

Copitele micuțe și nepotcovite ale mînzuii țacăneau egal și mărunț pe lespede de piatră, iar lui Ismail îi plăcea. Îi suna frumos în urechi.

A intrat în curtea gospodăriei. A lăsat căruța unde s-a nimerit, iar căluțul l-a legat de un stîlp ai pridvorului. L-a întîmpinat paznicul.

— Ce vrei individualule ?

— Cu Bușturea am treabă, cu președintele, i-a zis răstit Ismail și a trecut mai departe.

Paznicul s-a ținut însă scapi de el fîturîndu-și țanțoș aripile largi ale șubei. S-a liniștit, abia după ce l-a dat pe Ismail pe mîna președintelui. S-a întors la mînz și la paza lui.

Întîlnirea dintre Ismail Asan și președintele Stoica Bașturea, a fost scurtă. Cei doi bărbați s-au înțeles din ochi. Unui dintre ei ar fi putut să înceapă dojeni fără capăt, iar celălalt cu căințe adinei. Nu. Nu s-a întîmplat așa. Atunci, în dimineața primului îngheț, înaintea răsăritului de soare, discuția celor doi a fost scurtă, necrezut de scurtă. Laconică și de o sobrietate aspră.

— Am venit, a zis simplu Ismail.

Întâi au răspuns ochii căprii ai lui Bașturea. Apoi gura.

— Bine ai făcut, Ismaile.

De multe ori poți înțelege mai mult dintr-un gest, o privire, decît sînt în stare să spună cuvintele.

I-a poruncit femeii să scrie cererea, că-i mai școiată. El a ieșit să pună căruța sub șopron și să adăpostescă degrabă călușelul de șapte luni într-un grajd mai cald.

Un om din consiliul de conducere l-a luat pe președinte la o parte.

— • Ascultă, n-avem ce face cu mînzocul ăsta. E prea tînăr și prăpădit. Nu știi de ce l-o fi adus omul. Parcă-i zăbăuc. Legea îi dă dreptul să-l țină acasă. Doar e mic, cît un berbece.

Președintele a dat din cap a înțelegere, apoi i-a explicat omului lucruri pe care doar el le pricepuse pesemne la valoarea pe care o aveau într-adevăr.

— Ascultă, omule. Dacă i-aș spune în clipa asta lui Ismail Asan că mînzul lui de șapte luni nu valorează doi bani pentru noi, că nu ni-i de trebuință, că-i prea tînăr și firav, cu siguranță că i-aș sfișia inima. Mi-a spus plîngînd că îl aduce în locul iepei. A plîns cum numai un bărbat poate plînge. Fără lacrimi. Dîndu-l la colectivă simte omul — sînt sigur — o ușurare pentru ticăloșia lui, încă vie în memoria satului. De ce să nu-i lăsăm omului această naică bucurie ?...

Căluțul de șapte luni a început să mănînce ovăz și să se rotunjească ; căruța unsă cu său a început să fie purtată pe cîmp, la munci, în trapul cailor buni, iar tătarașul Ismail Asan, cu nevasta și-au luat locul convenit în brigăzi. Colectiviștii i-au primit cu bunăvoință și încredere. Au șters cu buretele totul.

Vremea trecea și inima lui Ismail Asan rămînea pe mai departe împietrită. Muncea cu tragere de inimă. Făcea ce i se spunea. Însă tăcea tot timpul. Era întunecat și dus, de parcă ar fi avut mort în casă. Venea la toate ședințele, se așeza în primele rînduri, asculta cu luare aminte, însă nu ridica niciodată nici-o problemă. Sta închis în marea și muta lui amărăciune. Într-o bună zi — erau la prășitul de primăvară al porumbului — un musulman a povestit despre Ismail Asan un lucru care a stîrnit nedumerire, iar printre tătari, uimire. Omul acela, povestitorul, cică îl zărise pe Ismail Asan mîncînd la prînz mămăligă. Printre musulmani asta însemna o rușine fără pereche. Rumînul mai mîncea ei, că a crescut cu mămăligă. îl mai pălește dorul. Dar tătarașul, și mai cu seamă în anii din urmă, nici vorbă. Mirași, oamenii l-au luat pe Ismail de zor la întrebări. Întîi cu -gluma :

— Ce s-a întîmplat Ismaile ? Pînea nu-ți mai place ? Te-ai fudulit la dinți...

— Nu-i așa, bre. Ismail buni dinți are, a protestat omul, arătîndu-și dinții albi, ca de fildeș.

— Atunci ce poate fi, Ismaile ? Doar grîu știu că ai.

— Am bre, adevărat, s-a grăbit să încuviințeze Ismail Asan.

— Păi, de ce nu-l duci la moară ?

— E, aman bre. Asta greu lucru este, ai zis tătarașul Asan, întunecîndu-se. — Ismail Asan n-are voie să ceară cal de la gospodărie să meargă la moară. Ismail n-are voie; El nu are voie nici să mîngîie o coamă de cal. Niciodată.

Oamenii au picat ca din lună. A doua zi l-au silit pe tătaraș să ducă la moară doi saci de grîu să-și facă făină.

Colectiviștii se obișnuiseră deia cum cu acest fel ciudat de a fi al lui Ismail Asan. Tăcerea lui îndelungă, calmul său netulburat și ușoara tristețe înscrisă pe chipul său negru, îi dădea o distincție aparte. Nici nu și l-ar mai fi putut închipui altfel. Muncea pe mai departe cu tragere de inimă, în adunări își lua în primire locul său obișnuit! și asculta, medita, judeca. Cînd trebuia să voteze, ridica mîna ; cînd trebuia să aplaude, aplauda. Atît. Nimeni nu se aștepta la mai) mult.

Iată însă că prin vară, a ridicat și Ismail mîna, cerînd drept la cuvînt. I s-a dat. S-a ridicat tătarașul și a spus cu hotărîre niște cuvinte, pe care se

pare că el le-a rumegat îndelung, pentru că le-a rostit dintr-o suflare, ca pe o poezie.

• – Ismail Asan roagă adunarea să-i dea voie să fie paznic de noapte.

Hodoronc-tronc. Pe ordinea de zi a ședinței erau chestiuni ale campaniei de vară : recoltarea în termen optim, organizarea ariilor de treer, asigurarea transportului de grâne, și altele. Era de-a dreptul ciudată cererea lui Ismail. Se nimerea ca nuca-n perete. Adunarea l-a rugat pe Ismail Asan să povestească ce anume l-a îndemnat să facă această propunere. S-a codit tatarul, încăpățînîndu-se. Pînă la urmă a mărturisit sgîrcit, în două cuvinte. A fost totuși pe înțelesul tuturor.

– Cîndva Ismail a distrus un lucru de preț care trebuia să intre în averea colectivei, Ildiz a fost o **bijuterie**. Ca paznic de noapte s-a gândit Ismail că ar putea să apere avutul obștesc. Să ispășească un păcat...

Totul suna grav ; grav și sincer. Colectiviștii au înțeles tot ce trebuia înțeles.

De la acea adunare generală, Ismail Asan, în vîrstă de 47 de ani este paznic de noapte.

Fiecare dintre noi am avut în viață cel puțin a întâmplare cumplită, pe care am întipărit-o adînc în memorie și o spunem în lume. Așa și Ismail Asan, paznicul de noapte al gospodăriei colective din Ciocîrlia de Jos. Am și acum în fața ochilor statura lui masivă înfășurată într-o șubă lungă, cu falduri largi, imblănite, cu care mătură pămîntul. În stînga lui poartă o bită înaltă de corn, iar în dreapta un felinar de vînt. Calcă liniștit și egal. Doar ochii lui verzi, de pisică sînt neliniștiți. Ei pipăie mirat noaptea. Veghează. Mi-a istorisit întâmplarea lui într-o noapte lungă cu lună din acest noiembrie, ce picase în stepă sever, cu geruri iuși și vînturi subțiri. Mi-a spus-o ca s-o răspîndesc mai departe, să învețe și alții.

Pop Simion

AUfi:L STORIN

S TRĂDA

*Iubesc aceste case frumos orînduite,
guluile la geamuri amirosind plăcut,
și fumul alb din coșuri urcînd pe nesimțite,
și gardul vechi de-alături, atît de cunoscut,*

*și noaptea, așezată cu farmec pe pârînt,
și frunzele de aur, cu galbene tășuri,
și luna, amețită de toamnă și de vînt,
ca o pisică albă umblînd pe-acoperișuri,*

*și fetele frumoase, și dragostea curată
înghesuită-n banca măruntă ele liceu,
cînd doi colegi de clasă iubeam aceeași fată
și din păcate-alesul n-am fost eu,*

*iubesc asfaltul rece pe care muncitorii
în luptă pentru pline, cu sînge l-au udat,
și purpura pe care o desfășoară zorii
pe monumentul celor ce-au luptat,*

*iubesc aceste pietre, bătute de obuze,
acest salcîm din poartă, cu multe crengi pierdute,
săruturile care au înghețat pe buze
ca oamenii în pace de-acum să se sărute,*

*și clipa nesfîrșită ce-mi trece-ntr-urm pragul
memoriei: ții minte ce fericit erai
cînd îi s-a dat să porți în frunte steagul
la prima defilare de-ntîi mai P*

*iubesc uzina care s-a ridicat acum,
și noua grădiniță din colț, cu zumzet dulce,
și becurile care îi însoțesc pe drum
pa trecători, cînd vin acasă, să se culce,*

*mi-e dragă și fetița aceasta, cu păpușa,
și versul ce-mi răsare în minte-abia-nceput,
și mama., cu un zîmbet, cînd îmi deschide ușa,
îubesc această stradă pe care m-am născut,*

*această picătură de lume, minunată,
în care-și află rostid de zi cu zi, mereu,
poporul meu,
mai mîndru și drept ca niciodată,
și țara mea,
și strada,
și casa mea,
și eu.*

BLOCURI MUNCITOREȘTI

î

*Amintirea bălților verzui
copleșite de noroi și broaște
nu-i va tulbura pe-aceia care
începînd de astăzi, se vor naște.*

*Nici acoperișurile sparte,
nici pereții mici, cîrpiți cu lut,
nici cocioabele mărunte-n care
oamenii-au murit și s-au născut.*

*Aplecate dureros din șale
și cu două geamuri nu prea mari,
se-nșirau bordeiele ca niște
babe ce priveau prin ochelari.*

*Amintirea mă mai doare încă.
Astea însă n-o să le cunoască
nimeni clin acei ce au norocul
începînd. de astăzi, să se nască.*

U

*Cărămida d/insează în mîinile lui,
apoi o adoarme ca pe-o păpușă,
și-ncet, încet, se ridică
un zid, o fereastră, o ușă. .*

*în curînd vor veni locatarii
acestor camere frumoase și mari.
La etajul întîi — fierarii,
la al doilea — • echipa de zidari.*

AUREL STORIN

*Cîte vise-au încăput în cărămizi I
Cîtă bucurie pe fețe!
Au învățat muncitorii lucruri mai grele,
să se bucure – cum să nu-nvețe P*

*Au fost deja uitate cocioabele de ieri
și gândurile zboară spre vremuri viitoare,
și zidurile urcă neîncetat spre cer,
ele parcă se ridică pămîntul în picioare.*

III

*– • 11 știi pe oțelarul de la etajul patru P
Vestit în toată țara. Tu, trebuie să-l știi.
Ei, află că acasă, doar e vecin cu mine,
l-am prints că stă și scrie poezii.*

*Cînd s-a mutat aicea nici nu-i venea să creadă
scări de marmură, ca-ntr-un palat.
„Ei, ce spui, tovarășe Maiakovski" P
(Maiakovski e poetul lui preferat).*

*A deschis ușa, cu grijă, încet,
și-a plimbat un zîmbet prin baie,
și-a lunecat ușor piciorul pe parchet,
a privit ele jur împrejur prin odaie,*

*apoi, a luat o carte cu versuri
și-a scris la sfîrșit, cu-o mîndrie firească :
„Tovarășe Maiakovski, într-adevăr, ce dreaptă
e puterea noastră, muncitorească!"*

FLORENȚA ALBU

DOUĂ MUZEE

*Trec peste pragul Castelului Peleş,
gîndind la Doftana.*

*In turnurile acestea
au bătut orele nopții
orologii cu sunet de taină, de cîntec.
să legene somnul și visele
maiestăților lor.
în nopțe,
bătea la Doftana
toaca
și se-auzeau bocancii ținuiți
ai sentinelelor
rănind- palmele pămîntului,
strivind iarba tăcerii;*

*Aici, la Peleş,
au înflorit trandafiri și anotimpuri,
s-au scuturai flori scumpe și rare
și sute de brazi și stejari
au fost unduiți pe alei, ca soldații,
să dea onorul regelui
și neamurilor lui regale.*

*Și-mi amintesc cimitirul Doftanei,
cu prunii subțiri, crescuți în pietriș,
și celulele-nguste
în care anotimpurile pătrundeau cu laț de picioare,
In uniforme de pușcăriaș,
sărace, purtate – la fel.*

*Pe polițe sculptate-n abanos și palisandru
au fost rînduite
statui
cu chipid Marglieritelor de Valois*

FLORENȚA ALBU

și fecioarelor enigmatice,
statui
cu statura aspră și țepănă
a războinicilor nordici, în zale.

Din tainul de pline neagră și mucedă
comuniștii-au sculptat
chip, după vis – •
marelui mîine.
AM migălit flori,
chipuri și sori
cu degete strivoite de munca,
de torturile Siguranței.

Trec dincolo de pragul muzeului Peleş,
cu gîndul la muzeul Doftana.
Sînt două muzee care vorbesc de aceeași epocă
fiecare, despre altfel de oameni,
în alte imagini.

CAMERA DE OASPEȚI

O masă, un scaun, un pat,
o lampă de-un cot,
uni ziar uitat,
pe care-o mină înfrigurată
a caligrafiat subțire
un nume, o floare,
iar un nume...
Fereastra și ploaia
și-n ulița satului
noroii și tăcerea.

Cine-a mai stat aici, la masa mărunță,
cine a mai ascultat
tăcerea aspră-a pereților albi
și cine-a simțit
palmele grele-ale oboselii,
lăsate pe umeri P

Poate un activist
și nu unul – zeci au trecut pe aici --
și-au plecat fruntea, alături de lampă,
au scris cifre și nume
în carnețelele d'An buzunarul scurtei
îmbibate de ploaie,
au fost obosiți
și n-au avut timp să gîndească

CAMERA DE OASPEȚI

*la oboseala lor
și a doua zi
au pornit din nou,
s-au apropiat de sufletul omului
și de sufletul pământului
și cuvintele lor
au încălzit,
au dat putere pe unde-au trecut.*

*Pe unde-au trecut ei,
au venit tractoarele,
au arat Iviturile, –
a început marele poem
al colectivizării;
pe unde-au trecut ei
s-au aprins lumini
și pe polițe
s-au rînduit cărți;
pe unde-au trecut ei
au fost culese recolte,
ape și găvoluri și-au schimbat cursul.*

*Da, pe-aici au trecut sute de activiști.
Și-au plecat fruntea
obosiți,
aproape de miezul mărunt
al luminii de lampă,
și-a doua zi au pornit
din nou la drum,
ei – detașamentele partidului
de vizionari și eroi.*

ADELA POPESCU

AUTOBIOGRAFIE

*În dimineața aceea
Mi-am spălat fața în soare
Și mi-am șters mâinile
Și s-a pierdut la braț cu visul
Cu catifeaua tronului răsturnat.
În dimineața aceea
Mi-a fugit orizontul
De sub ochi
Nu mai știu unde...
Mi-am legat părul galben cu funde
Roșii ca macii.
Într-o covată mama
Frământă cozonacii –
Pâinea anului nou.
Tata și-a dat căciula pe ceafă
Și a recitat luminînd din țigare
Vestea fulgerată-n ziare -.
Piepublică, țara-i a noastră!
Parcă vedea brazii
Urcînd spre bolta albastră!
Parcă urca fruntea pădurilor
Spre bolta albastră...
Din gură în gură trecea vestea
Cum trece cîntecul și povestea.
Altceva ce-a mai fost
Nu mai știu să vă spun ;
Știu c-am ieșit din casă
Și c-am fugit în drum.
Și era lume multă în drum.
Și știu că la miezul nopții,
Stelele au sunat din clopoței
Și o sanie
Peste zăpada imaculată,
A pornit primul drum.
Iată!*

AUTOBIOGRAFIE

*Am mai trecut pe la poarta trecutului
încăodată.*

*Am mai pus și a unsprezecea
Lăcată.*

*Cît am mers prieteni –
Tovarășii mei ?...*

*V-am simțit la muncă
Umerii grei.*

*Cît am mers, vecine ?...
Pune mîna streășină*

*Și te uită bine,
Peste blocurile albe și roșii*

*Urcate de tine ;
Peste puhoiul de brazde*

Cu luciul de șine...

*Te mai vezi acolo, departe, pe tine ?.
Mă mai vezi acolo, departe, pe mine*

TH. PIERIDIS

UN POET STRAIN SE PLIMBA PRIN BUCUREȘTI

- Note pentru a servi unui poem -
(Extrase)

SE CONSTRUIEȘTE ÎN BUCUREȘTI

*De multă vreme voi ați prezis aceasta.
Și mulți au fost acei care-au crezut
așa. cum crezi în adevărurile foarte simple :
că arborele-acesta galopînd, se-ndreaptă către mare
că soarele acesta gata să apună
mîine va reînvia, înarmat, ca să reintre-n luptă.*

*Au fost cîțiva care-au oftat „ah, dac-ar fi adevărat!”,
dar și aceștia au zîmhit amar
convinși că nu va fi adevărat.*

*Apoi a defilat pe străzi
cortegeul lung al anilor cumpliți.
Desigur, ei mergeau cu pasul hotărît
și fruntea lor era, desigur, încinsă cu mlăditele de lauri
și-n mîini purtau un mic buchet de trandafiri,
dar mult mai sigur e că ei treceau cu dinții strînși
și cu privirea aspră și neînduplecată.*

*Și-au fost și-atunci cîțiva care-au zâmbit
convinși că această corabie nebună va naufragia.*

*Alții au strigat „ah, de-ar afunge-n port!
de nu s-ar mai stîrni furtuna înainte de inirarea-n port!”*

*Dar mai erau și strașnicii matrozi
cei care neclintiți ședeau, înfipti în punte, cu fața la furtună,
și mai erau cîrmacii încercați
cei care vreme îndelungată-au navigat
cucerind pas cu pas întreaga știință maritimă
și toate tainele vînturilor, valurilor și stelelor.*

*Și iată că, deodată,
Bucureștiul se umple de mirezme.
Iată că pe străzile*

UN POET STRAIN SE PLIMBA PRIN BUCUREȘTI

*prin care-acest poet rătăcitor se plimbă
adie o mireasmă de șantier,
precum într-o grădină mireasma miilor de flori.*

*Fără-ndoială, fiecare știe
că betonul, cărămizile și fierăria,
mașinile ce-nalță cărămizi
și mistriile care fixează cărămizile la locul lor,
toate acestea nu fac o grădină, pe unde seninătatea cu
privirea blinda,
s-ar putea plimba încet
făcînd să scrișnească nisipul din alei
sub sandalele ușoare de mătase.*

*Dar spune-mi, cetiiorule prieten,
dacă această fată pe care-o vezi trecînd spre, școală
știe că i se pregătește o fereastră
la care va putea-n sfîrșit, să prindă albele perdele pe care
le-a brodat,
dacă adolescentu-acesta știe că-și va clădi o fericire
în această casă ce se construiește pentru el,
daca bătrînu-acesta știe că, mîine, o să sadă
la capătul unei mese încă mirosind a vopsea
ca să privească un cap zburlit plecat deasupra temelor,
atuncea pentru ce poetul n-ar putea să știe,
citiitorule prieten, că betonul, cărămizile și fierăria,
pot întocmi și ele o grădină plină de miresme ?*

*Și pentru ce poetul, citiitorule prieten,
n-ar cînta un adevăr atît de simplu
atît de simplu ca acesta :
se construiește, se construiește, se construiește în București.*

URIAȘĂ NAVĂ

*Aceste rafturi ce se-ndoaie ca spinarea unui cal prea încărcat
sub o mulțime de pachete mici, multicolore,
aceste vitrine care rid în focul de lumini și etichete,
aceste-autobuze care-și duc recolta
din stație în stație pînă la marginea acestor cîmpuri de asfalt,
aceste teatre, aceste școli, aceste grădinițe de copii
care strigă cu toată prospețimea zidurilor:
„noi ne-am născut acum, noi nu am existat mai înainte!”
— toate acestea, ce înseamnă, oare P*

*In limba lui, care e limba omului cotidian,
poetul poate spune că-s vitrine doldora de mărfuri,
că sînt autobuze, teatre, școli.*

TH. PIERIDIS

*Dar noar fi mai exact, cititorule prieten
clacă aş spune că-n această țară
toate acestea fac o uriașă navă
ce-a luat pe om pe umeri, pentru o mare călătorie P*

*Și n-ar fi mai exact clacă aş spune
ca marea călătorie către fericire
începe ele la pîine,
de la uzine,
de la statisticile cenușii,
așa cum fluviul trebuie de la izvor să-nceapă
daca-a voit vreodată să ajungă-n mare P*

CÎRMACIUI

*Și pentru ce n-aș spune
cîteva cuvinte și despre cîrmaciu P
Pentru ce n-aș spune că aceste trei litere care strălucesc
nu sînt decît trei flăcări zvelte pretutinde
trei flăcări care pot să lumineze întunericul.*

*Și sînt, lot astfel, trei catarge
înfîpte-n cele mai afunde măruntaie ale navei
și smt trei pînze
pentru ca nava să înainteze
și, de asemenea, trei stele deasupra unui nord unic
st trei săgeți ce pot să te îndrepte la orișice răscruce.*

*Dar shri, de-asemeni, și trei flori de primăvară
ce fac sa înflorească toate iernile lumii.*

INTERNATIONALISM PROLETAR

*Am căzut un coreean care mergea în fața mea pe trotuar.
Am auzit un grec ce rătăcea prin aleile unei librării
Am văzut un negru din Africa mir-o casă de odihna.*

Ce nume poartă toate-aceste pentru voi P

*CU despre noi, noi spunem
că o inimă imensă s-a deschis
cum se deschide, largă, poarta unei case
cum se deschid, deodată, două brațe
cum se deschide, caldă, o iubire.*

PIONIERA

*Acestei fetițe care trece pe stradă
purtînd la gît o roșie cravată
i se spune pionieră.*

*Dar pentru mine este o fetiță
care-a pătruns în calea mare
și care-naintează cu un pas puțin stîngaci
purtînd pe brațele-i plătînde un paner cu vise.*

*S-ar putea ca ea însăși să n-o poată spune.
Ea gungurește poate cam stîngaci
cîteva cifre și cîteva mici fraze între ghilimele.*

Dar priviți-i fruntea, priviți la pasul cu care-naintează.

*Cea dintîi nu-i oare-un cîmp imens
atocuprinzător ?
Un cîmp în care cifrele
pot străluci la fel cu macii primăverii ?
Iar cel de-al doilea nu răsună ca o-ncrediniare,
ca o cucerire
și ca un clopot ce vestește-o naștere — aceea-a fericim t*

PACE

*Acest prunc care doarme-n căruciorul lui
e prințul viitorului.
Iată de ce mama care-mpinge căruciorul,
c atît de falnică și princiară
și zîmbetu-i e-atît de plin de stele.*

*Acest prunc ar putea să fie
doar o pată roșie pe ruinele de mâine
doar preludiul unei pulberi de cenușă infimizezimală
sorbită de o uriașă limbă de foc.
Iată de ce mama își aruncă peste zare-ades
o privire care-ntreabă ne-ncetat:
, " "
Cavalerul care va sparge dintr-odată porțue zarit
în goana lui cuceritoare peste lume
cine va fi ? — soarele sau moartea ;*

*Iată de ce cînd tu străbați această țară
auzi un strigăt venind de pretutindeni.
PACE strigă cărucioarele copiilor,
PACE strigă zidurile caselor,
PACE strigă uzinele, școlile,*

TH. PIERIDIS

*trenurile, corăbiile, ministerele,
și stegulețele din miinile gingașe ale pionierilor,
și stema pe care-o înalță brațul viguros al Republicii,
și cluburile cooperativelor agricole,
și porțile minelor și ale muzeelor.*

*Universitățile poartă același strigăt pe fațade,
și mașinile care stropesc străzile îl duc cu ele,
și străzile îl poartă pe piept, și piețele pe inimă,
și grădinile îl poartă pe fiecare petală a fiecărei flori,
și ogoarele pe fiecare boabă de porumb,
și munții pe fiecare brad,
și apele pe fiecare strop,
și oamenii pe fiecare clipă
din fiecare zi, din fiecare noapte.*

*Același strigăt, mereu și peste tot același
într-atît că însuși el, poetul,
își urcă-aici același strigăt ca orșicare om.
PACE și Prietenie-
PACE și Muncă.
PACE și Democrație.
PACE și Libertate.
PACE și Bucurie și Fericire și Înfrățire.*

*Pentru ca pruncul adormit în căruciorul lui
să fie prințul viitorului.*

Pentru ca mama să-și păstrcze-nfățișarea-i princiară.

*Pentru ca toți oamenii din lume
să-și poată cuceri un zîmbet
plin de stele.*

TRENUL

*L-am auzit din depărtare fluierînd.
Cu multă vreme înainte de a-l zări
noi am simțit pe șine cum îi bate pulsul.
Pe urmă i-am văzut suflarea
ce aburca cristalul cerului.
Și iată-l în sfîrșit intrînd în gară
cu pas grăbit și totodată reținut.*

*O masă de foc, de fum, de fluiere și gifiieli.
Un monstru metalic plin de-amenințări.*

*Dar priviți-i pieptul.
Axolo-i zugrăvit un mic hulub.*

*Monstrul metalic
ce nu-i decît putere, voință și-ndîrjire
poartă pe piept un porumbel
ce nu e decît puf și gingășie și iubire.*

*Îl poartă ca pe-o decorație
sau ca pe o busolă,
ca pe figura de la proră purtată de corăbii
ca să spintece valul și să-și deschidă drum.*

*Aici e-o țară
în care metale și porumbei trăiesc împreună.*

*Pentru că oamenii și pacea
trăiesc împreună.*

PROPRIETARUL

Uzina poartă scris pe frunte,
numele proprietarului:
o mare stea roșie.*

*El este tot acel care posedă
vapoare, trenuri, mine, poduri,
și școlile și muzeele,
și tramvaiele pe care le vezi pe străzile acestea,
și mari imobile, și minuscule cabane,
și-ntînderi fără margini de pămînt, de cer și de apă.*

*Acest proprietar, nespus de bogat
mai are încă-un nume.*

*Dacă vrei să știi care
oprește la-ntîmplare-un om pe stradă
și-ntreabă-l cum îl cheamă.*

ARMATA POPULARĂ

*Un țăran care tînjea după o palmă de pămînt
și căruia i s-a dăruit întregul teritoriu-al Romîniei.
Un muncitor ce înseta după salariul unei zile
și care mînuiește-acuma, pentru el, un ocean de mașini.
Un student căruia i s-a spus : Iată știința-ntreagă
de vrei și poți, ea este-a ta.
Un patriot căruia i s-a dat o patrie.
Un om batjocorit căruia i s-a dat o demnitate.*

TH. PIERIDIS

Un om învins căruia i s-au dat aripi.
Un om desnădăjduit căruia i s-a dat o certitudine.
Un naufragiat căruia i s-a dat o stea.
Un popor căruia i s-a dat o mândrie.
O națiune căreia i s-a dat o istorie și-un viitor.
O patrie care a fost redată copiilor și destinului ei.
O putere căreia i s-a dat pacea ca să ocrotească
civilizația, ca să averse de ruine
umanitatea care trebuie alcătuită din oameni.

Privește, poete, această defilare.
Privește-i laolaltă și unul câte unul
privește, de n-ar fi decît pe oacheșul acesta mărunțel
ce tocmai și-a-nțilnit privirea-i gravă cu a ta,
sau pe-acest flăcău voinic și blond ca soarele
al cărui bust se-nalță
pe soclul uriașei balene de oțel
ce tocmai a trecut, prin fața ta vuind.
Privește-i, unul câte unul și pe toți deodată.

Vei înțelege-atunci de ce acei de pe trotuare
au în priviri, și ei, atîta semeție
și-ri inimă atîta siguranță.

Privește-i laolaltă și unul câte unul
privește-i și pe oamenii-adunați pe trotuare.
Și atunci se poate
ca un strigăt foarte-obișnuit și foarte-nflăcărat
un simplu „ura” ! de exemplu
să izbucnească dintr-odată din plămîinii tăi
să rupă bariera buzelor închise
și să zboare-alătura de cei asemeni lui
ce flutură plutind peste trotuare.

E-ddevărat că tu ești un poet cam straniu
sau, un poet care-a plătit prea scump elanul.
Ai vrea să fii de-aci-nainte-un om mai măsurat
și ți-ai furat să-năbuși zboruri și avînturi.

Aruncă, poete, această literatură de o parte,
Lasă-ți strigătul să zboare-n stol cu celelalte.

„Trăiască Armata Populară”, poete.

TOAMNĂ

Din cînd în cînd
o frunză își frînge pălimarul
plutește legănîndu-se prin aer
și vine să se culce la picioarele copacului
prejoiu o luntre dusă aie talaz la țarm.

UN POET STRAIN SE PLIMBA PRIN BUCUREȘTI

*Dar plopul-s încă plin de vară.
Și încă sînt încredințați
ca fiecare frunză-a lor e-o undiță
ce-a prins în zbor un peștișor de-argint din soare
ce freamătă din solzii lui strălucitori.*

*E uimitor! Cum, oare, -aceste lungi făpturi
ce știu să stea în echilibru-atît de bine
pe vîrful degetelor lor,
cum, oare, nu și-au aruncat privirea peste case ?
Cum, oare, n-au zărit, în fund, la marginea cîmpiei.
toamna, venind cu pașii repezi,
sunîndu-și salbele-i de galbeni ?*

*Mîine și plopul va-nțelege.
Cu-o mică-ntîrziere, e adevărat.*

Și poimîine, zăpada.

*O, tu, sărman poet de pe Mediterană,
aici, să nu ai teamă de zăpadă.
Aici, tu vei vedea
bărbați, femei, copii, mașini, tractoare, camioane,
care, căruțe, sănii, cai și roabe,
hîrlețe și cazmale, mături și lopeți
mîncînd zăpada, învingînd zăpada, împingînd-o
dîncolo de forturile-orașului
ca pe-o armată dușmană în debandadă.*

*Aicea, chiar zăpada
e-o bătălie cîștigată dinainte.*

Ea e o cauză-a poporului.

REGELE

*Și-acum, deschid marea poartă a cîntecului meu,
deschid portalul regal al poemului meu
în fața ta, om cu bocancii grei,
om cu urme de ulei și de pulbere la rădăcina unghiilor
om a cărui fiecare brăzdătură e un șanț cu apă clară
menit să-nvioreze viața noastră-a tuturor,
și-a cărui fiecare vorbă, gînd și vis
privesc în față viitorul nostru-al tuturor.*

*Deschid mării poartă a cîntecului meu
în fața ta muncitor al acestei țări,*

T.H. PIERIDIS

*În fața ta, rege al pietrelor, al apelor și-al focului și-al patriei.
Atlas, ce sprijini pe-ai tăi umeri
toate aceste case, acești oameni și aceste ceruri.*

*În fața ta, o, munător, pe care eu mu te-am cântat atît cît
ar fi trebuit
căci trebuiau cîntate*

nenumăratele lucruri, care purced de la tine.

Acum, iată portalul regal al cîntecului meu.

*Intră. Așează-te pe tronul cel mai înalt
și privește-n jur, privește cum oricare lucru ce-i cîntat aici
strălucește de lumina ta.
Tu, om cu bocancii grei,
tu, fratele meu cel mai scump, muncitor al acestei țări.*

SĂZȚI AMINTEȘTI DE MINE, BUCUREȘTI

*Cum aș putea să-ți spun adio, București,
fără să-ți prind cu o agrafă pe cămașe
trandafirul meu – fără să-ți dau în dar
ceva, ca să-ți aduci de mine-aminte
precum mi-oi aminti și eu de tino
și-o să te duc cu mine
cînd iaii va bate
ceasul poetului rătăcitor.*

*Eu, București,
eu am venit din insula
ce înflorește ca un trandafir pe sînul Mediteranei.*

*Scumpa mea, mica mea insulă, Cipru,
eu am plimbat-o pe străzile tale
să vadă cum arată marile cetăți,
cum sînt popoarele de patruzeci de ori mai mari decît al meu,
cum strălucește steaua, steaua noastră
cînd umple cerul cu cele cinci colțuri ale sale.*

*Acum, îți prind cu o agrafă pe cămașă, București,
un trandafir al meu, – să-ți amintești de mine.*

Să-ți amintești de mine, București.

în romînește de Tașcuf Gheorghiu

ANCHETA NOASTRĂ

RĂSPUNSUL CITITORILOR

O dată cu marile transformări sociale, în țara noastră s-au statornicit și noi relații între cititori și scriitori. Literatura caută să oglindească viața și simțăminte oamenilor muncii, iar masele de cititori sînt cele care în ultimă instanță sancționează și promovează operele literare. Este un fapt pe care-l certifică cele mai cunoscute date statistice — numărul crescînd al tirajelor, al cititorilor în bibliotecile publice, al cifrelor de vînzare în librării — că desfășurarea amplă a revoluției culturale a făcut să se dezvolte într-o măsură considerabilă gustul maselor pentru cultură. Ținînd seama de existența unui nou public cititor care urmărește cu dragoste și exigență rezultatele literaturii create în anii puterii populare, revista noastră a inițiat o anchetă cerînd unor cititori, de felurite profesii, să răspundă la următoarele întrebări:

- 1) Ce lucrări literare pe care le-ați citit în ultimul timp v-au plăcut — și de ce ?
- 2) Ce lucrări nu v-au plăcut — și de ce ?
- 3) Ce probleme și aspecte din realitate ați dori să le găsiți oglindite în literatura noastră ?

MIHAIL ANDRICU

— compozitor —

1) Nu ascund că-mi vine greu să răspund la întrebarea Dvs. Competința mea în materie literară poate apărea discutabilă, și nimic mai neplăcut decît o critică cu caracter amatoristic. Mă execut totuși, cerînd dinainte iertare pentru păreri, a! căror unic merit rezidă în sinceritatea lor desăvirșită.

Încep deci prin a cita operele recente iscălite de Mihail Sadoveanu și Tudor Arghezi. Povestea argatului Mitrea Cocor care ajută la înfăptuirea reformei agrare la el în sat, dovedește la patriarhul literaturii românești o putere tinerească, auidoma cu aceea de acum o jumătate de veac cînd scria „Venea o moară pe Șiret”. Iar autorul „Cuvintelor potrivite” ne răscolește sufletele cu înflăcărată epopee „1907”, ca un sol veșnic tînăr al dreptății sociale.

Trecînd la generația mijlocie, îl voi cita pe Zaharia Stancu care, cu romanele „Desculț” și „Dulăii” reușește să ne deschidă perspective nebănuite, îmbinînd perfecția formei cu adîncimea gîndirii. Apreciez de asemenea „Negura” de Camilar, carte ce m-a ajutat să înțeleg mai bine tristul episod al războiului împotriva Țării Sovietelor. Pe V. Em. Galan îl prețuiesc de asemenea, ca pe un bun povestitor, deși i-aș reproșa, pe alocuri, o oarecare monotonie. însușirile literare ale Iul Petru Dumitriu sînt indiscutabile. Socot însă că acest tînăr scriitor este încă în căutarea unui stil propriu și că mai are un drum de parcurs. Titus Popovici, în „Setea” și „Străinul” apreciază just și original atitudinea intelectualului din anii 1944.

Dacă, după această fugară trecere în revistă a prozei de după 23 August 1944, trecem la sectorul poetic, vom constata de asemenea o înflorire deosebită, găsind o seamă de opere literare a căror reală valoare îmbogățește patrimoniul nostru literar, îi citez — în afară de Tudor Arghezi, mai sus menționat — pe Mihai Beniuc, Cicerone Theodorescu, Maria Banuș, Eugen Jebeleanu. Literatura noastră dramatică s-a afirmat,

în timpul din urmă, cu două piese remarcabile: „Mielul turbat” de Aurel Baranga și „Citadela sfărîmată” de Horia Lovinescu.

2) Sectorul criticii literare, în schimb, îmi pare încă rămas în urmă. Se simte nevoia unui efort mai serios în domeniul eseisticii.

3) Aș dori să văd publicate cît mai multe biografii ale marilor noștri scriitori clasici sau contemporani. De asemenea, cred că opera literaților aparținînd minorităților noastre naționale trebuie și mai larg răspîndită.

Cu aceste observații și aprecieri, inchei afirmînd admirația mea fără rezervă pentru mișcarea noastră literară de astăzi.

Capitalul nostru artistic ne îngăduie să pretindem un loc de cinste în mișcarea intelectuală universală. Primii pași au și fost făcuți. Opera poetică a lui Eminescu a început să fie cunoscută dincolo de hotarele țării noastre, tot astfel stihurile lui Arghezi și proza lui Sadoveanu și Zaharia Stancu. Nu depinde decît de noi ca tot mai multe opere românești, cu adevărat valoroase, să fie neîntîrziat difuzate în cercurile cele mai largi din lumea întreagă.

Vasile Sandu

VASILE SANDU

— • student în filologie —

1) „Moromefii” de Marin Preda.

Cu romanul său, Marin Preda face un pas important în adîncirea problematicii țărănești. Cînd nu era prezentat idilic, țăranul, în literatura de dinainte de 23 August 1944 era tributarul unor atavisme sau copleșit în mod artificial de forțe telurice inexplicabile. Chiar și Ion al lui Rebreanu e împins la crimă de setea sa de pămînt, ale cărei cauze sînt, în parte, intuite dincolo de momentul istoric, pierzînd astfel într-o oarecare măsură, eficiența lor critică.

Mie Moroimete se desprinde masiv din roman tocmai prin lipsa de măreție fortuită. Aceasta, fiindcă romanul surprinde tocmai drama spulberării iluziilor din sufletul unui țăran cu oarecare stare. Acest proces este urmărit fără o analiză excesivă și supărătoare, ci prin reconstituirea vieții unui sat, o obiectivitate deplină îngăduind autorului să-și definească eroul în funcție de o întreagă rețea socială și să-l înfățișeze ca pe un țăran reprezentativ pentru perioada dintre cele două războaie mondiale.

Acțiunea curge firesc, tablourile de viață se succed natural, trăirile eroilor se împletesc cu o artă desăvîrșită, toate acestea ducînd la crearea unui univers în care totul își are o motivare logică. Actorii nu sînt conduși de autor ci lăsați să acționeze potrivit firii lor, poziției lor sociale. Complexitatea sufletească, tăcerile ce stau gata să izbucnescă în revoltă, dovedesc o valorificare a realizărilor din literatura trecutului, dar tot odată și o depășire. Pentru că nicăieri fațetele sufletului țărănesc (surprinse, înainte vreme în mod dispart) nu și-au găsit o înmănunchiere mai organică decît în acest roman.

„Moromefii” este o realizare de netăgăduit tocmai prin faptul că este pătruns de o dialectică și o viziune nouă, socialistă. El poate fi inclus, în mod firesc, în lanțul literaturii romîne. În această viziune nouă, în această nouă interpretare a vieții satului de pe poziții înaintate trebuie găsit saltul real pe care l-a făcut acest roman față de

vechile formule care, chiar dacă dovedeau talent din partea autorilor, deformau, în mod preconcept, sufletul fărănesc. Numai adoptând pozițiile clasei celei mai înaintate realitatea poate fi oglindită în mod obiectiv. Acest lucru, „Moromeții” îl dovedesc din plin.

Mi-a plăcut, de asemenea, „Lupta cu inerția” de Nicolae Labiș. Un freamăt tulburător adie în poemele postume ale poetului prea devreme dispărut. Pentru timpurile de transformări revoluționare, de înnoiri radicale prin care trecem, ne trebuia un suflet tânăr și vibrant. Poetul Labiș îl avea ca nimeni altul. Ceea ce îl caracterizează nu este o neliniște metafizică și atemporală, ci dorința de a depăși platitudinea și anchilozarea, de a atinge cit mai repede culmile idealului. Dar pentru aceasta sînt necesare scrutări și îndărătnice lupte cu eul ce se complăce într-o comodă adăstare. „Omul comun” mărturisește acest lucru. Sensul nou, revoluționar, al lirismului lui Labiș constă într-o aprigă năzuință de auto-depășire și de angajare în slujba marilor idealuri ale omenirii...

2) Poetul Petre Stoica, în ale sale „Poeme”, dovedește că știe să minuiască uneltele poetice cu calmul necesar unui chirurg. Pornindu-se de la ideea simplității în artă, nu trebuie să se ajungă la o exagerare în sensul simplificării realității. Cu toate că poetul își propune să noteze momentele semnificative din viață, ceea ce percepem la el este o lipsă a unei trăiri lirice și chiar unele prozaisme. Unde sînt infinitele game de percepții și iscoditoare căutări ale poetului, care trebuie să descopere înaintea tuturor oamenilor legăturile cauzale și să le transmită cititorilor pe cale emotivă ?

Contemplarea excesiv de reținută și neutră (și aceasta, probabil, din dorința de a orea iluzia veracității) îl conduce pe poet, de multe ori, la cultivarea unei poezii atemporale. El nu ancorează direct în tumult, ci se refugiază cu un calm desăvîrșit în natură, în iubire, în vag. Această evadare din realitate nu sare la prima vedere în ochi, fiindcă ea e acoperită de un calm subtil, în care poetul încearcă să dea o semnificație banalului. Nu mai vorbim de faptul că Stoica, în unele din poeziile sale, creează pe baza unei scheme prestabilite. Ea se reduce la următoarea modalitate de organizare a versurilor :

**„Sub o floare a soarelui
dulce clopot de lumină
o tinoră mamă se așează.
Senină
hîngie obrazii copilului,
il alăptează.
Deasupra lor trece un nor alb,
O pasăre grăbită
Poemul meu pictori invită”..**

(„Sub o floare a soarelui”)

Atunci, la ce bun poemul ?

La acest al doilea punct al anchetei dvs., trebuie să adaug și romanul „Groapa” de Eugen Barbu. Această oarte adună în paginile sale două linii principale de acțiune neînlanțuite strict, și poate că acest procedeu sporește meritele cărții. În sufletul lui Eugen Barbu impresiile se adună năvalnic și nu mai există posibilitatea trierii și orînduirii lor, potrivit unei viziuni clare și categorice. Dacă Eugen Barbu nu s-ar fi lăsat amețit de culorile prea pestrice ale descompunerii vieții în mediul declasaților și și-ar fi închegat și armonizat observațiile conform unei viziuni pătrunse de spiritul noului din realitatea de azi, valoarea cărții ar fi avut mult de cîștigat.

3) Ce aş vrea să citesc ? Cît mai multe cărți care să dezbătă problemele vii ale actualității care se desfășoară sub ochii noștri. Noi, cititorii de literatură, așteptăm încă romanul colectivizării agriculturii, care să cuprindă imaginea tulburătoare a vremilor de îndirjită luptă pentru o viață mai bună în lumea satelor.

Mai adaug că imaginea literară a muncitorului din industrie e încă palidă. 'Viața de azi a muncitorilor e făcută din acte de eroism, mai puțin semnificative la prima vedere, dar pline de tîlc privite în ansamblu. Aș dori să găsesc în romanul pe care-l aștept, inspirat din sectorul industrial, imaginea unui muncitor care depășind comunul, nu-și pierde din căldura și umanitatea sa. Sufletul-mașină nu există. Noi vrem oameni vii, care își dăruiesc întreaga existență cauzei comune, nu eroi cu aspirații abstracte și confuze, ci eroi care știu să facă din orice elan o împlinire, din orice cutezanță o realitate.

Literatura noastră trebuie să se ocupe și de felul cum omul vremurilor noi se smulge din țesătura de prejudecăți, de reminiscențe ale trecutului, însă nu prin schematizări, ci prin efortul de a înțelege tot procesul complex care se desfășoară prin acțiuni deliberate, capabile să schimbe cursul vieții. Înțelegerea umanistă a unor astfel de situații e condiționată de o atitudine partinică, revoluționară.

Vasile Sanche

FLORIN MIHĂILESCU

— student —

1) Progresul literaturii noastre realist-socialiste este o realitate certă, și ca atare indiscutabilă. Roadele acestui progres trebuiesc însă viu dezbătute, ca și factorii care le-au generat.

Mi se pare că ultimii ani au adus realizări mai mult decît remarcabile, adică realizări care depășesc simpla obligație de consemnare a cronicilor literare. Cărți ca cele ale lui Zaharia Stancu, Petru Dumitriu, Marin Preda, Titus Popovici, Francisc Munteanu (fără să-i amintim pe Mihail Sadoveanu și Camil Pefrescu) sînt nu numai pentru mine, dar pentru oricine, momente memorabile ale literaturii noi și adevărate — și ca să folosesc calamburul lui Ranetti — monumente contemporane.

M-aș referi în special la poezie. Au apărut în ultima vreme volume care fac cînte frontului nostru literar: versurile mereu tinărului meșter Beniuc, poeziile și poemele Măriei Banuș (deosebit de mult mi-a plăcut „La porțile raiului”), „Virstele imului” de Nina Cassian, „Lirice” de Veronica Porumbacu, „Dincolo de iarnă” de A. E. Baconsky, unele din versurile lui Al. Andrițoiu, interesantul și noul volum al lui Dan Deșliu „Ceva mai greu”, în sfîrșit poeziile lui Cicerone Theodorescu și Eugen Jebeleanu, al cărui ultim poem, „Surîsul Hiroshimei” mi se pare a fi o valoare ce merită a fi cald salutată și subliniată pe tonul cel mai categoric, vreau să spun cîtuși de puțin calduț — maladie enervantă și adînc dăunătoare de care suferă uneori (dîn păcate !) critica noastră literară ! Lista mea nu vrea să fie exhaustivă și comportă o doză relativă de subiectivism în aprecieri. Nu fac critică literară ci o mărturisire de afecțiune, l-aș mai putea cita pe Alfred-Margul Sperber (original și clasic), pe Victor Tulbure și alți cîțiva, al căror nume nu-mi vine acuma în minte.

2) La această de a doua întrebare, fie-mi îngăduit să răspund prin cîteva întrebări (fără să respect vreo ierarhie în ordinea lor).

Apreciez mult talentul lui Baconsky. Dar crede oare poetul că „Fluxul memoriei” este drumul cel mai direct spre contemporaneitate și că realismul în poezie poate suporta meditația cu iz metafizic? Mă îndoiesc. Și totuși, citindu-i volumul, mi s-a părut că da.

Altă întrebare: pînă unde avea de gînd să ajungă Doina Sălăjan cu ale sale „Confidențe”? Mi se pare că pe alocuri a ajuns chiar prea departe.

Socoate Alexandru Jebeleanu că „Certitudinile” sale care, în intenția lor ideologică sînt juste, pot fi numite și certitudini artistice?

Nu cred unii poeți tineri de la „Tribuna” și din alte părți că tinerețea conține în sine și alt entuziasm decît acela al reflecției de multe ori sterilă și a nostalgiei – entuziasmul afirmării, al acțiunii?

3) Bineînțeles, cărți despre studenție, cărți bune; cele de pînă acum nu pot satisface deplin, iată de ce aștept cu încredere romanul lui Titus Popovici „Pămîntul e aproape rotund”.

În poezie, mai multă viață și atitudine cetățenească. Mi se pare că Maiacovski e un exemplu care poate da mult de gîndit poeților noștri de azi. O poezie tină, în sens revoluționar, iată ce aș dori să citesc. L-am lăsat la urmă pe Labiș: Cred că drumul pe care d mers el în poezie, e drumul care trebuie continuat. Frământările generației noastre tinere, care formează oamenii de mîine, nu li se par tinerilor noștri poeți mai demne de marea forță nobilă a poeziei, decît incertitudinile și spovedaniile sterile?

Floarea mi lăsa leacul

V. FUMERAȘ

— • muncitor

I) în medie citesc cam 20 de cărți într-un an. La acestea se mai adaugă o parte din revistele noastre literare și ziarul.

Deoarece îmi place deosebit de mult să citesc, și mai ales să recitesc, pentru mine orice carte oare se scrie în prezent la noi este bună – • mai ales în intenție. Scriitorii caută, în general, să redea cît mai bine și clar problemele care îi preocupă. În unele cărți îmi place conținutul, dar nu și stilul. În altele, invers.

M-aș referi la cărțile lui Titus Popovici; „Străinul” și „Setea”, care mi-au plăcut deosebit de mult. Întîi fiindcă cunosc în de aproape locurile descrise și mai cu seamă oamenii între care m-am născut și eu și am crescut: țărani din „Setea”. Și mi-au fost aproape fiindcă sînt așa cum îi descrie autorul.

Mi-a plăcut nuvela lui Francisc Munteanu „Lenta”, tot pentru motivele de mai sus. Nicolae Tic a scris o carte intitulată „A doua moarte a lui Anton Vrabie”, care iarăși mi-a plăcut, deși poate ar avea unele păcate. Mi-a plăcut fiindcă scriitorul este foarte econom cu sine însuși. Mi-a plăcut și stilul.

Am mai citit și alte cărți care mi-au plăcut, dar să vorbesc despre toate înseamnă să scriu prea multe. Astfel am mai citit: „Desfășurarea” de Marin Preda, „Cronica de familie” de Petru Dumitriu, „Bărăgan” de V. Em. Galan.

Toate volumele de poezie ale poezilor: M. Beniuc, Al Andrițoiu, Cicerone Theodorescu, Dan Deșliu și alții.

îmi plac cărțile pe care le înțeleg și în care se combate nedreptatea, cărțile în care, în timpul cititului, sînt și eu un personaj, un erou, găsind că și eu aș fi făcut la fel ca eroul pozitiv.

2) Mi-e greu să pot fi categoric. Orice carte care apare astăzi, în intenție, este bună. Că este sau nu astfel, hotărî-va vremea, care pune mucegai peste tot ce n-are viață adevărată.

Mai sigur, după cum a spus tovarășul Hrușciiov englezilor : „Minciuna are picioare scurte”. Criticii nu pot bate definitiv monedă asupra operelor de artă. Metalul care nu oxidează este prețuit pretutindeni și căutat. Cam așa bănuiesc eu că stau lucrurile și cu cărțile.

Vreau totuși să arăt că unii scriitori foarte buni, ca Titus Popovici și Marin Preda, folosesc expresii urite în cărțile lor. Mihail Sadoveanu a scris peste 100 de volume din care eu am citit mai bine de 50 și n-am dat peste un cuvînt urit. Totuși, opera lui Sadoveanu e un tezaur al literaturii noastre.

3) Aș dori să pot citi într-un roman despre viața unui muncitor de la oraș, cu familia lui, ou tovarășii lui de muncă. Scrisă pe înțelesul nostru. Cartea să cuprindă fapte, cît mai multe fapte și cît mai puține descrieri de natură sau alături de obiect, pentru a spori paginile cărții.

Cartea subțire, dar plină de conținut, este cred eu, de preferat.

Citesc cu multă plăcere basme, fiindcă în basme, chiar de la prima frază, este atacat subiectul.

Aș dori să se scrie și o carte a bucuriei, a veseliei, a vieții noi și a tinereții.

ION BALTAG

— inginer, complexul C.F.R. —

1) Nu știu în ce măsură părerea mea asupra lucrărilor literare din ultima vreme prezintă vreun interes pentru cititorii revistei „Viața Romînească”. Nu spun aceasta dintr-un exces de modestie, ci pentru faptul că sistemul meu de alegere a operelor literare e oarecum neobișnuit.

Timpul liber de care dispun este foarte limitat și, pentru a nu pierde vremea degeaba, caut să citesc numai lucrările bune, ghidîndu-mă după cronicile și recenziile apărute în „Scinteia”, „Contemporanul”, „Gazeta literară”, la care sînt abonat. Fără să laud criticii care colaborează la publicațiile menționate, țin să spun că ei greșesc foarte rar și că lucrările recomandate de ei m’i-au prilejuit o reală satisfacție literară.

Avînd o predilecție pentru romanele istorice, am citit trilogia lui Camii Petrescu : „Un om între oameni”, care m-a impresionat prin descrierea acțiunilor revoluționare ale lui Nicolae Bălcescu, m-a făcut să înțeleg mai bine tradițiile de luptă pentru dreptate și libertate ale poporului. La lectura acestei trilogii, a venit ca o completare fericită „Cronica de familie” a lui Petru Dumitriu, cu ajutorul căreia am reușit să cunosc mecanismul vieții unei clase care, pentru mine, om educat și crescut de regimul de democrație populară, nu era decît o vagă noțiune. De cîte ori, în discuțiile cu ceferiștii de la „Grivifa Roșie”, nu am folosit argumente inspirate din.

această „Cronică” pentru a sublinia micimea celor care în tihna conacelor moșierești urzeau planurile mirșave de sărăcire a maselor și, mai apoi, ca domnul Dim Cozianu încercau să slăbească statul nostru popular! Cit de nobil este idealul care! pune față în față cu călăii siguranței pe Licu Oroș din „Rădăcinile sint amare”, mi-a apărut acum și mai evident. Așteptind cu nerăbdare ca săptăminal să mai apară cite un fragment din acest minunat roman de Zaharia Stancu în „Gazeta literară”, mă simt parcă obligat să-mi scot șapca mai adine în fața ilegaliștilor noștri din Complexul C.F.R. „Grivița Roșie”, pe care îi cunosc și care, întocmai ca și eroii cărții, au trecut prin frământările acelor ani, ducând neclintit cuvântul partidului în rindul poporului.

E explicabil așadar de ce m-am repezit pur și simplu asupra romanului lui Eugen Barbu „Groapa”, a cărui acțiune se petrece în cartierul în care muncesc și locuiesc. Trebuie să mărturisesc că nu m-am pripit în această alegere, deși stilul autorului, pe alocuri lasă de dorit, fiind de un naturalism evident. Vreau să-i spun, prin aceasta, că noi, ceferiștii, așteptăm cu nerăbdare continuarea romanului din care am citit deja un fragment în „Viața Românească” și despre care credem că va arăta, de la înălțimea talentului de care dispune autorul, oamenii și evenimentele anului 1933.

Ca o concluzie ce s-a cristalizat pentru mine, din analiza pe care mi-a prieluit-o această anchetă asupra lucrărilor literare pe care le-am citit în ultimul timp, este faptul că scriitorii noștri au reușit să creeze opere care sînt la nivelul literaturii mondiale, opere în stare să te facă să suferi împreună cu eroul pozitiv, să urăști dușmanul de clasă, să înveți din bogata tradiție de luptă a proletariatului nostru. Oricît ar încerca să defăimeze literatura noastră transfugii și renegații incapabili să se descurce în contradicțiile realității, mocnind de ură și dușmănie contra realizărilor regimului nostru, ei nu vor izbuti, pentru că valoarea operelor noastre literare este evidentă ca o axiomă.

3) Și acum aș vrea să-i întreb pe tovarășii scriitori, al căror talent ne-a încîntat pe toți, de ce ne-au lăsat pe noi, ceferiștii, în afara preocupărilor lor literare? Datorită grijii partidului și guvernului, căile ferate au fost utilizate modern și înzestrate cu hale corespunzătoare. În anul 1959, pe magistralele noastre va alerga un număr mare de locomotive Diesel electrice. Ceferistul devine un om cu o înaltă calificare, lucrînd în condițiile omenești pentru care au luptat Licu Oroș, Mareș și alții. Aș vrea să găsesc oglindii în literatură eroi contemporani de tipul comunistului Cioran Son de la cazele de înaltă tensiune din uzina termoelectrică a Complexului, participant la greva din 1933, arestat și întemnițat la Malmaison, care a luat parte la refacerea uzinei după bombardamentele barbare anglo-americe și care a fost grav molestat în ciocnirea cu huliganii maniști în timpul alegerilor din 1946. În vîrstă de 53 ani, la fel de neostoit ca unul tînăr, caută neobosit căi noi de luptă pentru economii, pentru mărirea productivității muncii, este un părinte și profesor pentru tineret. Decorat recent cu Ordinul Muncii, a luat parte la realizarea unor inovații ce au adus peste un milion de lei economii. Și ca el mai sînt mulți prin atelierile C.F.R. din Timișoara, Cluj, Pașcani, Galați etc. Deocamdată toți scriitorii enumerați mai sus se îndreaptă pe căi diverse spre redarea vieții din zilele noastre. Aș dori ca măcar unul să ajungă la „finiș” cu un erou de genul lui Cioran. Aș dori ca scriitorii noștri să arate modul în care clasa noastră muncitoare și-a creat intelectualitatea tehnică proprie.

modul în care inginerii care au terminat studiile în Uniunea Sovietică și în institutele noastre tehnice reușesc să contribuie la realizarea de victorii, în întrecerea pașnică dintre sistemul socialist și cel capitalist.

P.S. întrebarea a doua a rămas fără răspuns, fiindcă am citit numai lucrări ce mi-au plăcut.

ing. Beltec Theodor

Conf. Dr. I. STOIA

— • șeful secției clinice de cercetări în Reumatologie —

1) Pentru mine, a răspunde la întrebările „Vieții Românești” este o deosebită plăcere, dar, în același timp, și un examen dificil.

Recunosc că, ținând seama de valoarea lucrărilor apărute în anii din urmă, am citit destul de puțin. Și aceasta fiindcă timpul absorbit de munca în clinică — ia căpătiiul bolnavilor — de lucrările științifice în reumatologie care mă preocupă de peste 30 de ani și de munca de cercetări și studii în această mare problemă socială, m-au oprit de la această plăcută îndeletnicire.

Medicul și medicina fac parte integrantă din frământările vieții sociale, iar literatura trebuie să-i servească a cunoaște și mai bine societatea în mijlocul căreia muncește.

Profesiunea de medic s-a născut din necesitatea alinării suferinței, a luptei cu boala, pentru recuperarea oamenilor suferinzi la o viață socială normală și o muncă productivă.

Pentru exercitarea acestei misiuni, medicul trebuie să fie înzestrat nu numai cu cunoștințe medicale ample, dar și cu un deosebit simț de umanitate, cu o puternică conștiință socială, precum și cu probitate profesională. Medicii trebuie să cunoască nu numai suferința fizică, ci și pe cea psihică a bolnavilor pentru ca să-i poată ajuta. Trebuie să le cunoască viața de familie și mediul în care trăiesc. La aceasta, poate fi ajutat și de o literatură extramedicală. În ultimul timp am citit câteva lucrări literare, printre care citez „Cronica de familie” a lui Petru Dumitriu.

Mi-a plăcut descrierea vie și colorată a moravurilor* vechii societăți și analiza literară a cauzelor care au determinat descompunerea ei. În „Vinătoare de Lupi”, același autor descrie, inspirându-se dintr-un fapt real petrecut în munții Almașuii, iupia pe care o duce țărănimea muncitoare împotriva rămășițelor chiaburești. De asemenea mi-a plăcut „Toate pînzele sus” de Radu Tudoran, pentru frumusețea călătoriei pe care am făcut-o cu gândul, împreună cu un echipaj improvizat dar eroic.

Zaharia Stancu în „Desculț” și „Dulăii” arată frământările sociale și politice ale țărânimii muncitoare din perioada premergătoare răscoalei de la 1907 impresionându-mă prin plasticitatea și limpezimea descrierii personajelor, ca și a cauzelor economice, politice și sociale care au îndemnat țărănimea spre răscoală. Cred că acest ciclu de romane ale lui Zaharia Stancu reprezintă un valoros document social și politic al epocii noastre.

În romanele istorice ale maestrului Sadoveanu am admirat descrierea personajelor și limba arhaică dar curgătoare și limpede care te face să retrăiești viața și epoca acestor eroi. Cu „Mitrea Cocor”, Sadoveanu intră în plină actualitate și se preocupă de problemele ce frământau țărănimea muncitoare după cel de al doilea

război mondial. El descrie cum, cu ajutorul partidului, țărănimea s-a trezit la conștiința ei de clasă și cum, îndemnată de partid, ea a luptat pentru ca pământul să aparțină celor ce muncesc și să se elibereze de exploatarea moșierească. Această ridicare și trezire a conștiinței țărănești cred că este miezul organizării colective a muncii în agricultură.

Ca medic, nu pot să nu-mi amintesc, cu acest prilej, de impresia puternică cu care am rămas citind „Sfârșit de veac în București” și „Ion Sintu” — cele două romane ale lui Ion Marin Sadoveanu. Am reținut în deosebi figura medicului Viatei Sintu care, deși trăind în mijlocul societății burgheze în creștere în acea perioadă în țara noastră, și-a păstrat sufletul curat de țăran român, dedicându-se științei, fiind în același timp medic și sprijin al celor lipsiți de mijloace sau al celor asupriți pentru ideile lor democratice.

Nu pot să nu subliniez imaginea neplăcută — în contrast total cu aceea pe care mi-a lăsat-o lectura lui „Ion Sintu” — a unui personaj din romanul lui Marin Preda „Moromeji”. Acolo, cu un realism puternic, ne este dezvăluită practica neome-nească a unui medic care-l determină pe țăranul Boțoghină, tuberculos în ultimul grad, să-și vîndă o bună parte din puținul pământ pe care-l are pentru q-și îngriji sănătatea.

2) E greu de spus că nu mi-a plăcut vreo carte. Ceea ce nu mi-a plăcut nu am citit. Romanele lui Gib Mihăiescu par senzaționale la început dar te deprimă.

3) în literatura noastră, aș dori să se oglindească probleme și aspecte din realitățile muncii și vieții noastre de astăzi spre a arăta că realismul literaturii noi izvorăște din însăși viața, germinând în el conținutul socialist al epocii noastre.

Aș dori ca în literatura noastră să fie relatate mai multe aspecte din munca medico-sanitară și să se arate munca plină de abnegație a personalului sanitar în îngrijirea bolnavilor. Aș dori să se scrie lucrări literare despre importanța perseverenței în îngrijirea bolnavilor care și-au pierdut încrederea în a se vindeca și a păstrării unui moral ridicat pentru învingerea unor maladii cronice cum sînt formele de reumatism cu deformări și invaliditate.

Aș dori o literatură care să contureze mai bine personalitatea medicului cinstit, care are un rol important nu numai în vindecarea bolilor dar și în educarea bolnavilor.

Prin contrast, să fie prezentat și aspectul negativ al personalului sanitar, care se îndepărtează de la etica omului nou al societății socialiste.

Profesiunea de medic oferă subiecte deosebit de atrăgătoare pentru scriitori și cititori deopotrivă.

Trecerea la noua formă de organizare a medicinei de tip socialist ar trebui sprijinită și printr-o literatură adecuată.

CAMELIA MOSORA

—• profesoară

1) Profesorul, ca oricare om al muncii, privește cartea literară sau științifică din unghiul de vedere al rolului instructiv-educativ pe care aceasta îl îndeplinește față de masele largi de cititori și în special față de elevi.

Astfel considerată, cartea literară apărută în ultimii ani, când caracterul profund înnoitor al realismului socialist i-a dat posibilitatea să se dezvolte calitativ și cantitativ, constituie un element prețios în educarea tinerei generații.

În patria noastră socialistă, partidul și organele de stat care poartă răspunderea vieții noastre culturale, au pus la îndemina poporului muncitor, prin reeditarea în tiraje de masă, operele literaturii clasice românești, precum și operele de seamă din patrimoniul culturii universale, valorificate critic, contribuind la reluarea celor mai bune tradiții culturale progresiste.

În ultimii ani, numeroase opere în proză sau în versuri: lirice, epice, dramatice, oglindesc omul nou> constructor al socialismului, cu eroica sa forță înnoitoare, cu entuziasmul său creator, mereu victorios, în luptă cu greutățile și cu dușmanul de clasă.

„Mitrea Cocor” de Mihail Sadoveanu, „Pasărea furtunii” de Petru Dumifriu, „Bărăgan” de V. Em. Galan, „Desfășurarea” de Marin Preda îmbogățesc creația noastră literară, însuflețind tineretul în munca de construire a vieții noi.

O problematică de actualitate, surprinzătoare prin realismul și viziunea sigură a rezolvării ei, este pusă de Titus Popovici în cele două romane ale sale: „Străinul” și „Setea”. Cu o mare forță de evocare, autorul reprezintă epic felul cum ia naștere și se formează conștiința comunistă la oameni de proveniență socială diferită, cu educație diferită. •. Andrei Sabin („Străinul”), George Teodorescu și Mitru Moș („Setea”).

O oare de bună calitate, care condamnă fascismul și războiul provocat de el, în pagini de arfă adevărată, este „Nopti înfrigurate” de Aurel Mihale. Impresionantă prin realismul ei zguduitor și prin înălțimea morală a celor ce luptă eroic pentru izgonirea hitleriștilor, cartea lui Aurel Mihale este o evocare caldă a prieteniei ostașilor români cu ostașii sovietici, este un mesaj al dragostei de patrie.

Cu meritată convingere se cer arătate ca opere de mare valoare literară și educativă fresca lui Petru Dumifriu „Cronică de familie” și „Moromefii” de Marin Preda.

„Pagini contemporane” de Geo Bogza sînt o luminoasă și măestrită prezentare a frumuseților și bogăției patriei noastre în care omul, titan al vremurilor noi, transformă, construiește. Mi-a plăcut și „Dobrogea colectivistă” de Traian Coșovei, care este un poem în proză al agriculturii socialiste.

Poezia din ultimii ani înscrie pagini de glorios lirism în lupta omului nou pentru o viață mai bună.

În frunte cu Mihai Beniuc, „toboșarul timpurilor noi”, care, de la „Cîntece de pierzanie” (1938) pînă la „Călătorind prin constelații” (1958) este pătruns de lirismul celui mai înflăcărat patriot, poezii patriei eliberate, înrolați sub steagul de luptă al partidului, cîntă viața în continuă transformare revoluționară.

Versurile lui Mihai Beniuc, Demosfene Botez, Eugen Jebeleanu, Victor Tulbure, Dumitru Corbea, Aurel Rău, cîntă cu rezonanțe adînci în inima tineretului ca și în cea a maselor largi.

De o largă respirație epică, de un fierbinte patriotism, este de asemenea poemul lui Eugen Jebeleanu, „Bălcescu”. Cu „Surisul Hiroshimei”, poetul Jebeleanu ridică un impetuos act de acuzare împotriva imperialismului agresiv, un fierbinte apel pentru apărarea păcii. Dintre versurile scrise special pentru copii, trebuie să notez pe cele ale lui Tudor Arghezi, Cicerone Teodorescu, Nina Cassian.

Prin „Cetatea de foc” de Mihail Davidoglu, „Cumpăna” de Lucia Demetrius, „Citadela sfărîmată” de Horia Lovinescu, dramaturgia noastră înscrie pagini de necontestabilă valoare educativ-artistică.

2) Nu mi-au plăcut cărțile inutile, pe care cititorii le resping ei înșiși, N-aș cita decît „Groapa” de Eugen Barbu. O menționez întrucît a fost considerată ca bună de o serie de cititori sau, mai bine spus, de critici.

De asemenea „Ferestre întunecate” de Marin Preda care, deși ca tematică este actuală, în prezentare este confuză, greoaie, neconvingătoare.

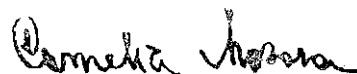
Aș menționa că nu consider fericit inspirată reeditarea romanului „Maidanul cu dragoste” de George Mihail Zamfirescu care poate folosi istoricului literar dar nu maselor largi de cititori care caută în cărți adevărul vieții reflectat artistic.

În general, o alunecare spre naturalism (în limbaj) se observă și în unele opere de valoare educativ-artistică incontestabilă : „Descuț”, „Setea”, „Moromeții”.

3) Operele literare ar trebui să oglindească realitatea actuală, aspecte înălțătoare din munca de construire a socialismului în patria noastră ; realizări din industrie (construcții noi, inovații, tehnică înaintată) ; aspectele cele mai noi din viața gospodăriilor agricole colective ; viața fericită a copiilor din patria noastră ; viața grea a copiilor din țările capitaliste ; figuri de copii eroi ; omul contemporan și eforturile și biruințele sale ; aspecte din lupta partidului în ilegalitate (figuri de eroi ai clasei muncitoare) ; demascarea dușmanilor poporului din lăuntru și din afară ; prietenia dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare.

Năvalnica desfășurare a energiilor creatoare să fie oglindită într-o seamă de opere reprezentînd lupta, biruința, patosul revoluționar, disprețul pentru desnădejde și resemnare.

Scriitorii actuali să renunțe la temele din trecut, acest domeniu fiind explorat cu prisosință pînă acum, să asculte de comandamentul epocii. O condiție esențială consider că este realizarea artistică a operei literare, în conținut și în formă.

DINA COCEA

— actriță —•

1) întrebările pe care fiecare din noi și le pune astăzi în legătură cu problemele majore ale vieții, cu prefacerile sociale, cu evenimentele actualității și cu transformările fundamentale ale omului contemporan, nu pot totdeauna să-și afle răspunsul numai din perceperea directă a faptelor. Aspectele variate și multiple ale vieții, prefacerile structurale și ritmul uimitor în care se desfășoară evenimentele, depășesc uneori capacitatea noastră de înțelegere. Pentru a nu, rămîne însă în urma vieții, trebuie să facem efortul de a cunoaște și de a înțelege, trebuie să pătrundem rațiunea și scopurile unei lupte în care sînt angajate cele mai bune forțe ale patriei noastre și să ridicăm conștiința noastră la nivelul mărețelor sarcini care stau astăzi în fața tuturor oamenilor muncii. Trăim în măsura în care am înțeles, de aceea toate întrebările noastre își caută și trebuie să-și afle răspunsul.

Știm cît de însemnat este aportul literaturii în procesul de cunoaștere a vieții și cît de puternică este acțiunea pe care o exercită asupra gîndirii umane. Este cunoscut faptul că cei mai buni scriitori au contribuit întotdeauna prin operele lor la luminarea conștiințelor și la înălțarea omului. Ar fi deci cu neputință să nu fim pătrunși de rolul uriaș pe care îl are literatura noastră în procesul de formare și de dezvoltare a omului nou în perioada istorică de construire a socialismului în țara noastră. Ar fi

ma! ales cu neputință să nu cred în rolul pe care îl are literatura noastră în formarea și dezvoltarea actorului de tip nou. Oglindind cu fidelitate realitatea, zugrăvind cu pasiune eroii zilelor noastre și tratând cu discernămint toate problemele actualității, scriitorul de azi este un reazim puternic pentru aotor; el sprijină prin opera sa creația actorului, lărgeste orizontul acestuia și îi insuflă dragostea pentru toate înfăptuirile regimului nostru de democrație populară. În ceea ce mă privește, am aflat în literatura noastră contemporană căi noi de cunoaștere a realității, surse bogate de învățăminte și dezlegarea multor probleme de viață.

Dintre primele opere literare care mi-au deschis drumul spre înțelegerea unor realități cunoscute dar nu înțelese, romanul „Mitrea Cocor” de Mihail Sadoveanu, nuvela „Noptile de Iunie” de Petru Dumitriu și nuvela „Desfășurarea” de Marin Pidea îmi sint cele mai dragi. Această preferință este firească : ecoul pe care l-a .trezit în mine fiind copil „Jertfa celor douăsprezece mii” nu putea să nu lase urme. Răfuiala cea mare a țăranilor .muncitori cu cei care-i exploatasera, povestită de scriitori ca Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Zaharia Stancu, Cezar Petrescu, Const. Miile, N. D. Cocea și alții, se încheiase și acum apăreau oamenii noi, oameni care deschideau ochii la viață și începeau să aibă conștiința demnității lor umane, care aveau să prefacă viața satului și să pună bazele transformării socialiste a agriculturii. Ce erou poate fi mai aproape de sufletul nostru ca Ilie Barbu, acest tânăr țăran sărac cu inimă deschisă, cu chipul luminat de bucuria de a trăi, de încrederea în viitor și care în lupta cu dușmanul se călește într-un proces greu de transformare sufletească ? Visurile, avânturile și dorurile sale par a fi purtate de vîntul dimineții care a cuprins întreaga țară. Cunoscîndu-l pe acest erou al satelor noastre, simți cum sămînța cea bună rodește în sufletul tău și ai vrea parcă să pășești cu pași de uriaș spre ziua de mîine. Poate de aceea te și întorci cu greu la aspectele sumbre ale trecutului, la tragedia țăranimii românești din „Moromeții”, la mulțimea celor exploatați fără milă din „Dulăii” și la mizeria zguduitoare din „Desculț”, realitate crudă și dureroasă dar pe care trebuie s-o cunoști dacă vrei să pătrunzi sensurile adînci ale răsturnărilor sociale. Aceste documente cutremurătoare m-au îndemnat să judec cu asprime trecutul și să-l condamn cu toată tăria, mi-au întărit convingerea că asemenea vremuri nu se mai pot întoarce și au deșteptat în mine credința că pășim pe calea luminoasă a viitorului.

Datorită acestei noi concepții despre viață pe care mi-am format-o, mărturisesc că mi-a fost cu neputință să ader la lumea îngustă, lipsită de perspectivă pe care o zugrăvește Eugen Barbu în „Groapa”. Fără să alunec pe panta idealizării realității, preferințele mele se îndreaptă spre tot ceea ce este luminos, optimist, dinamic, și așa vrea ca și din gunoaie să se facă un foc vesel. Nu mă împac nici cu unele aspecte dizolvante, sceptice și negativiste care s-au remarcat în unele nuvele așa zis critice, pentru că am convingerea că viața este frumoasă și puternică, că omul crește, se caută și se găsește, învață și înțelege, cucerește binele și infringe răul. De aceea mi-au plăcut nespus de mult reportajele lui Horia Liman despre viața frumoasă a patriei noastre. Horia Liman știe să înfățișeze prezentul în lumina trecutului și în perspectiva viitorului ; el sugerează tragedia de veacuri a uneia din cele mai bogate regiuni ale țării noastre – Maramureșul –• printr-o simplă înșiruire de fapte, desprinse dintr-un registru, lipsite de poezie, dar cutremurătoare prin semnificația lor. Prezentul în schimb este însuflețit de o mare forță poetică, de un dinamism contagios și de patosul marilor înfăptuiri ; iar viitorul pentru el este însăși pădurea tînără care crește.

Notele de călătorie atît de instructive ale scriitorilor noștri depășesc adesea hotarele patriei noastre si pentru iubitorii de orizonturi noi, un „Jurnal de călătorie” ca cel pe care ni l-a dăruit G. Oprescu, cu minunatele sale descrieri despre bogățiile muzeelor din Leningrad, sau însemnările „Din Drum” ale celor patruzeci și cinci de zile

petrecute în U.R.S.S. de marele nostru scriitor Tudor Arghezi, sînt tot atîtea prilejuri de cunoaștere și de înțelegere a acestui „vast univers de miracole nebănuite” pe care-l constituie Uniunea Sovietică. Iar pentru acei care au avut fericirea să viziteze China sau să citească jurnalul de călătorie al spătarului Milescu, reportajul lui Eugen Frunză „600 milioane de oameni liberi” constituie o prețioasă contribuție la cunoașterea poporului chinez „cel mai mare popor din lume, smuls definitiv din lanțurile suprapus© ale feudalismului și imperialismului și care astăzi pășește ferm pe drumul renașterii și înfloririi sale”.

Pășind pe drumul construirii socialismului, poporul nostru întîmpină și el succese și victorii la fiecare pas. Romane de actualitate ca „Bărăgan” de V. Em. Galan, „La cea mai înaltă tensiune” de Nagy Istvan reflectă aspecte ale transformării omului în noile condiții de viață pe care și le-a creat. Teme variate, problematică nouă, eroi activi, apar zilnic pe frontul literaturii noastre.

Am citit și opere realizate pe deplin, și lucrări mai puțin izbutite. Dintre romanele care m-au interesat și pe care le-aș fi dorit perfecte sînt : „Făclia s-a aprins” de D. Almas, în ale cărui pagini am descoperit viața învățătorilor dintr-un sat îndepărtat și „Izvorul roșu” de Nicolae Jianu care înfățișează viața aspră a minerilor. Ceea ce nu am găsit însă aproape în nici un volum, este figura femeii de azi, a cărei muncă este împletită cu munca bărbatului și al cărei rol nu este mai prejos. Francisc Munteanu în „Lenta” zugrăvește trăsăturile unei tinere fete care se smulge din colivia unei căsnicii nefericite, Iulian Vesper în „Glasul” redă spovedania plină de amărăciune a femeii de la țară, roabă în casă și încovoiată de nevoi, iar Sanda Movilă în „O vară la șipotul fîntînilor” descrie cu multă înțelegere și căldură frămîntarea sufletească a Floarei, tinăra fată din curtea boierului Andrei. Dar unde sînt muncitoarele noastre, unde sînt colectivistele noastre, învățătoarele, studentele, chimistele și savantele noastre ? Unde sînt mamele și luptătoarele pentru pace ? Era o vreme cînd scriitorii cercetau cu pasiune „enigmele sufletului feminin”, se pamau în fața „misterului feminin” și ridicau osanale „zeițelor palide și despletite”. O astfel de literatură, din fericire, a dispărut. Dar oare clocotul de viață adevărată care aprinde scînteii în ochii femeilor de astăzi, inteligența și spiritul ager care le dirijează toate acțiunile, cinstea sufletească, spiritul de sacrificiu și eroismul în muncă, nu pot fi izvor de inspirație pentru scriitori ? Femeia, constructor al socialismului, nu și-a găsit încă poetul. El o caută încă, undeva, în negurile trecutului, iar ea este aproape, aproape, de tot și-i spune : „Uite, sînt aici, alături de tine. Nu mă vezi ?”

I. RADOVAN

— funcționar P.T.T. —•

1) Fiind de multă vreme un prieten ai cărții, citesc zilnic cel puțin citeva pagini dintr-o carte de literatură. Fără a avea preferințe deosebite, mă atrage totuși moi mult romanul, și anume romanul social.

În ultima vreme —• mă refer la lunile din urmă -- am citit o serie de cărți fără să aleg într-o ordine oarecare titlurile și autorii lor. Astfel, citez : „Ultima toamnă” de Haralamb Zîncă, „Goya” de Feuchtwanger, „Ilustrul N.N. din N.N.” de Ludo, „O fată

din cele multe" de Șerbănescu, „Setea" de Titus Popovici, „Prăpădul" de Zola, „Opere" voi. 4 de Mark Twain.

Cu toate că printre aceste titluri și acești autori nu apare nimic din literatura sovietică, totuși, înaintea seriei arătate mai sus, am citit multe romane de autori sovietici și în special cele care descriu perioada războiului antifascist. Pot cita : „însemnările unui partizan", „Obcomul clandestin în acțiune", „Asediul".

„Setea" de Titus Popovici mi-a plăcut în mod deosebit. Cu toate că, în genere, nu sînt un amator al romanelor cu tematică țărănească și am început să citesc această carte mai mult din curiozitate (citisem, ceva mai înainte, „Străinul" aceluiași autor și-mi plăcuse stilul simplu dar convingător prin care autorul își depanase acțiunea romanului) totuși, felul inspirat în care Titus Popovici își începe tratarea romanului încă înainte de primul război mondial, ajungînd în capitole scurte la frământările din viața țărănească de după 23 August, mi-a stîrnit un interes deosebit. Acest roman mi-a servit mult pentru educația mea politică.

Deasemenea, mi-a plăcut mult „Ultima toamnă" de Haralamb Zincă. îl prețuiesc pe scriitorul Zincă ca pe un scriitor cu mult talent, deși am impresia că nu are destul „suflet", adică nu a realizat o lucrare de mai mari proporții, deși materialul de viață îi permitea aceasta. Această ultimă carte a lui Zincă mi-a plăcut prin felul cum a prezentat conflictul, pe deoparte din societatea romînească în perioada celui de al doilea război mondial, și pe de altă parte din familia unde tatăl și un fiu erau comuniști, iar al doilea fiu legionar.

2) Din ultimele cărți citite nu mi-a plăcut „Ilustrul N.N..." a lui Ludo. Trebuie să mărturisesc că sînt un admirator al lui Ludo, îmi place humorul lui, felul tăios și persiflant în care demască putreziciunea regimului burghezo-moșieresc, am citit și mi-a plăcut mult trilogia „Dl. general guvernează", „Stare de asediu" și „Regele Palaelibus", dar această ultimă carie, am impresia că nu a plăcut nici publicului. De ce nu mi-a plăcut această carie? Greu de spus, pur și simplu nu este „mistuibilă". Deși am impresia că am înțeles ce temă vrea să abordeze autorul, materialul de prezentă, mai de grabă, sub o formă documentară, îi lipsește acea transfigurare care să-l transforme într-o operă literară, așa cum era de așteptat de la un autor pe care publicul îl prețuiește foarte mult.

Cartea „O fată din cele multe", scrisă probabil de un autor tînăr, poate place unui anumit fel de cititori, adică acelor cu exigențe artistice mai reduse. Conflictul romanului, dezvoltarea narațiunii, mi s-au părut a fi acelea ale unui începător.

Desigur că aș mai putea spune cîte ceva despre „Prăpădul" lui Zola, despre Twain și operele sale, dar timpul nu-mi permite să mă gîndesc prea mult, și de altfel sînt în preajma examenelor din prima sesiune a școlii muncitorești pe care o urmez pentru completarea studiilor, fapt care îmi ia aproape tot timpul. Aș dori însă să spun că aș vrea să apară și în literatura noastră un roman de genul lui „Ivan Ivanovici", asupra, de pildă, relațiilor dintre membrii unei familii de azi.

3) Mi-ar place să citesc o carte în care să pot găsi ceva asemănător „Amintirilor unui medic", în care să se vorbească despre noutățile medicale și cazuri deosebite. Tot odată ar trebui abordată mai puternic problema lichidării rămășițelor naționaliste din capul unor oameni înapoiați. Ar trebui vorbit și despre realizările ce se obțin în zilele noastre și în alte domenii de activitate decît cel industrial sau agricol. Așa, de pildă, s-au redat puține aspecte din viața petroliștilor, a medicilor etc. S-ar putea culege mult material care, prelucrat, ar constitui un ajutor în educația socialistă a oamenilor și din unele aspecte în fața instanțelor judecătorești. În fine, un alt deziderat al cititorilor: să nu se mai permită tipărirea parțială a unei lucrări care urmează să aibă mai multe volume, pînă cînd tot materialul nu este gata. Este cara*

ghios și lipsit de prestigiu să citești la finele unei cărți : „Sfârșitul primei părți”, iar a doua să apară foarte târziu sau deloc, cum s-a întâmplat cu „Străinul” care are o asemenea indicație la sfârșitul primului volum, dar, după cum se știe, nu a mai apărut cu al doilea.

HENRIETTE LUPESCU

— responsabila „Librăriei noastre ” Nr. 17 —

1) Astăzi, când poporul nostru sub conducerea partidului își făurește istoria, mergând cu pași gigantici către era comunismului, literatura cunoaște o dezvoltare niciodată întințită în regimul de exploatare din trecut.

Opere tot mai multe, tot mai valoroase apar în vitrinele librăriilor noastre, opere care oglindesc viața muncitorilor și a țăranilor înfrățiți în același țel : construirea socialismului.

O selecție a celor mai valoroase lucrări apărute în ultimul timp e dificilă din pricina numărului lor mare. Mă voi opri totuși la cea mai recentă lectură care mi s-a impus în mod deosebit : „Setea” de Titus Popovici.

Am citit acest roman cu nerăbdarea cititorului care cunoștea în persoana autorului „Străinului” un scriitor cu o deosebită măiestrie literară. Titus Popovici dovedește același talent de a selecta esențialul din noianul de fapte oferite de o realitate frământată, agitată de evenimentele pregătirii naționalizării marilor latifundii. Chipul omului nou pe care l-am văzut în intelectualul comunist George Teodorescu arată că Titus Popovici a ajuns la o maturitate artistică.

Așa cum cineaștii sovietici au realizat din marea operă a „Donului liniștit” o operă cinematografică valoroasă, aș vrea să sugerez cineaștilor noștri să-și oprească atenția asupra romanului „Setea” pentru a ecraniza o realitate ce nu și-a găsit încă realizatorul în lumea filmului.

Mai sînt și alte titluri pe care le-am citit în ultima vreme, atît din clasici cît și din contemporani — din țară și de peste hotare. Prefer însă să mă opresc numai asupra acestui titlu care îmi este încă foarte viu în memorie.

2) Lectura unui iubitor de literatură nu merge totdeauna în pas cu apariția cărților, fie pentru că nu are răgazul să citească tot ce se tipărește, fie pentru că dorește să revadă un volum uitat.

Așa cred că se explică faptul că printre ultimele mele lecturi se numără „Craii de Curtea-Vechi” de Mateiu Caragiale. Mărturisesc că și la a doua lectură, prilejuită de reeditarea volumului, m-am lăsat furată de magia cuvîntului. N-aș putea afirma însă că eroii cărora autorul le ridică osanale mi-au dat satisfacția pe care ți-o oferă o carte bună sub toate raporturile. Rezidă în paginile romanului o oarecare putreziciune morală care mi-a lăsat o impresie neplăcută. M-am desprins de atmosfera cărții cu sentimentul unei descătușări.

O impresie asemănătoare, dar fără să egaleze măiestria stilistică a „Crailor”, mi-a lăsat-o „Paițele și oamenii” lui Jozefini și Pintilie. Cartea mi se pare un eșec sub toate raporturile. Pagini aglomerate cu fapte nesemnificative, prost orînduite și stîngaci scrise, fac din acest roman al unei lumi puțin și strîmb cunoscute să rămînă

la fel de necunoscută. Pentru că spațiul ce mi-a fost hărăzit a fost folosit poate mai mult decît se cuvenea, nu vreau să închei fără să amintesc, fie și în treacăt, că literatura pentru copii este un domeniu încă insuficient explorat.

3) în ultimul timp s-a făcut lot mai des simțită înclinația scriitorilor noștri către genul scurt: nuvelă, schiță. Această preferință este binevenită, aceste genuri fiind mai accesibile ogîndirii unei realități mereu în transformare. Pe lista scriitorilor se adaugă nume noi, noi talente. Izvorul inspirației lor se dovedește variat. Totuși viața îi depășește. Subiectele sînt tot mai numeroase, iar scriitorii trebuie să le aștearnă pe hîrtie.

Există însă teme mari care nu și-au găsit încă ogîndirea în literatură.

Mă gîndesc la viața studențimii noastre, intelectualitatea de miine. Mi se pare o temă care ar putea figura printre cele majore. Pentru ce oare tinerii scriitori o ocolesc? Talentatul Francisc Munteanu nu ar putea să se apropie de prezentul imediat? Mă gîndesc de asemenea la una dintre cele mai crîncene perioade din istoria mișcării muncitorești, cea de după Congresul al V-lea al Partidului pînă în preajma izbucnirii celui de al doilea război mondial. Oare valorosul nostru scriitor Petru Dumifriu, care ne-a dat „Cronica de familie” a unui întreg secol, nu ar putea ogîndi o perioadă mai restrînsă și apropiată nouă?

Eu rog pe scriitorii noștri să se gîndească și la aceste două sugestii, fără să considere că le-am enumerat pe foarte cîte m-au preocupat.

APOSTOL ION

— maistru linotipist —

1) În ultimul timp, cu toate că preocuparea principală o am îndreptată asupra producției și a școlii de maiștri, totuși am citit cu deosebită plăcere foarte multe cărți, cărți scrise de autori romîni sau din literatura sovietică și universală.

Printre acestea pot enumera următoarele lucrări: „Setea” de Titus Popovici, „Străinul” de același autor, „Groapa” de Eugen Barbu, „Derbedei” de Nicuță Tănase, „Copiii căpitanului Grant” de Jules Verne, „Mesteacănul alb” de Bubennov Mihail, „Hiperboloidul inginerului Garin” de Alexei Tolstoi și altele.

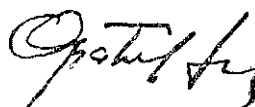
În lucrările „Străinul” și „Setea”, Titus Popovici a prins cu exactitate aspecte ale vieții intelectualității noastre din anii 1940—45 și ale vieții oamenilor simpli din patria noastră, antrenați în lupta împotriva războiului nedrept și criminal dus de o clică ce nu avea nimic comun ou năzuințele poporului nostru. Caracterele sînt conturate cu măiestrie, autorul dîndu-le viață, o viață tumultuoasă, plină de jertfe pentru cauza întregului popor care, luminat de cei mai buni fii ai săi — comuniștii — își dă seama de crudele contradicții sociale care-l desparte de cei ce se îmbogățesc în numele lui, trimițîndu-l la moarte. Cartea este o chemare la lupta împotriva războiului și pentru construirea socialismului în patria noastră. Titus Popovici dovedește mult talent și voi citi cu plăcere, și de acum înainte, toate cărțile sale.

2) Dintre lucrările citite, pot arăta că nu mi-a plăcut „Groapa”, deoarece această carte care începe așa de frumos arătînd caractere deosebite, se pierde pe parcurs, iar întreaga acțiune se învîrtește numai în jurul acelei bande de hoți, de care

siimeni nu se ocupă pentru a-i face oameni utili societății. Spun asta pentru că acțiunea se petrece într-un cartier cu trecut glorios.

3) Aș dori ca literatura noastră să oglindească și alte aspecte ale vieții noastre noi, cum ar fi bunăoară aspecte din viața muncitorilor tipografi, despre care se știe în ce condițiuni lucrau înainte și cum luptau pentru libertate și dreptate, precum și condițiile în care muncesc azi și luptă zi de zi în vederea traducerii în viață a mărețelor sarcini ce le stau în față.

De asemenea s-ar putea scrie ceva în legătură cu munca plină de eroism a lucrătorilor din transporturi care, în luptă cu tonajul și kilometrii, caută să reducă prețul de cost al produselor.

BANCIU MARIANA

— filatoare la Industria Bumbacului A. —

1) „Muzicuța cu schimbător” de Nicuță Tănase, pentru că are un stil vioi care ie atrage. Acțiunea se petrece în societatea copiilor și oglindește vioiciunea lor, colectivitatea cu care s-au învățat, spiritul tovărășesc care-i caracterizează pe copii și atenția cu care sînt educați, spiritul de cinste și grija față de avutul obștesc.

Mi-a mai plăcut „Liniștea iernii” de Remus Luca, pentru că oglindește frămîntările din rîndurile țaranilor, acțiunea care se duce pentru închegarea unei gospodării agricole colective, în lupta cu chiaburii și cozile lor de topor. Stilul în care este scrisă cartea este destul de plăcut și pe înțelesul tuturor, cu toate că uneori te obosește. Dar după o pagină sau două interesul se trezește din nou. În cartea sa Remus Luca reușește să înfățișeze caractere diferite de oameni, viu zugrăvite. Eroul principal este *m* comunist hotărît care nu-și precupește viața pentru a atinge felul final — colectivizarea. De asemeni zugrăvirea chiaburilor și a uneltelor lor este foarte sugestiv redată. Din această carte am reușit să cunosc în oarecare măsură viața de azi a satelor și lucrurile care-i frămîntă pe țărani.

„Lenta” de Francisc Munteanu. O carte care mi-a plăcut mai mult decît toate pe care le-am citit. Această carte pune o problemă de viață. Lenta se căsătorește din interes cu președintele gospodăriei agricole colective, un om mai în vîrstă, care îi poate însă oferi o viață mai ușoară. Pe de o parte Lenta nu mai muncește la cîmp ca altădată, ore îmbrăcăminte frumoasă, lucruri care la început o atrag, o încintă. Ea este însă oprită să meargă la căminul cultural de către soțul ei și faptul că nu își găsește locul printre oamenii cinstiți ai satului o face să-și dea seama de greșeala pe care a făcut-o căsătorindu-se cu un om pe care nu-l iubește.

întîlnind pe tînărul care o iubea și pe care la rîndul ei îl îndrăgea, se hotărăște să-și părăsească soțul alături de care, chipurile, fusese fericită și să înceapă o viață nouă. Orice cititoare citește cu plăcere această carte pe care, o dată începută, nu-ți mai vine s-o lași din mînă.

2) Din literatura actuală citită de mine nu am fost de acord cu felul cum a descris Cella Serghi în „Fetele lui Barotă” o serie de tipuri de oameni. Cella Serghi a căutat să înfățișeze chipuri diferite de oameni, oameni a două societăți, cu două concepții diferite de viață. Intenția — după mine — era bună și chiar bine venită, însă părerea mea este că autoarea nu a reușit să zugrăvească destul de precis personajele, care plutesc într-o ceață. De aceea atunci cînd ai început să citești cartea,

aceasta îți pare greoaie iar faptul că autoarea nu conturează precis personajele o face oarecum confuză, iar pe eroii cărții lipsiți de viață.

3) In literatura noastră aș dori să văd oglindite în mai mare măsură munca din uzine și fabrici. Mi-ar face deosebită plăcere să citesc o carte în care autorul să aibe ca model pentru eroul său principal un vechi lucrător sau o veche lucrătoare dintr-o filatură sau țesătorie. Să urmărească pe firul romanului viața zbuciumată pînă la eliberare și strădania acestor oameni de a califica tînăra generație. în acest fel se poate arăta mai bine grija pentru noile cadre, pentru calificarea lor, pentru felul nou în care sînt educate ca să devină oameni de nădejde.

îmi plac de asemenea foarte mult cărțile în care sînt descrise frumusețile, patriei noastre. Cred că mulți cititori ar primi cu bucurie și satisfacție asemenea cărți.

Gavruș Maria

SUE PANAIȚ

elev —•

1) în ultimul timp am citit următoarele lucrări literare : „Brazdă și paloș" de Teodor Constantin, „Cronică de familie" de Petru Dumitriu, „Frații Jderi" și „'Neamul Șoimăreștilor" de Mihail Sadoveanu, „Toate pînzele sus" de Radu Tudoran. Toate au fost frumoase, toate sînt scrise cu multă artă, ceea ce face pe cititor să urmărească atent acțiunea, să trăiască viața tristă sau veselă a eroilor.

Enoii lor mi-au rămas cu toți prieteni, chiar și „Derbedeii" lui Nicuță Tănase. Am admirat faptele eroice și bunătatea haiducului Bujor din „Aleii, codrule firtate !", devotamentul lui pus în slujba clasei din care se trăgea și pe care ne învață s-o iubim. Hotărîrea cu care luptă „Om Bîlț" în „Misiunea H.S." de I. D. Mușat împotriva ocupanților hitleriști, mi-a plăcut de asemenea. Foarte mult mi-a plăcut „Toate pînzele sus" și mai ales personajul Anton Lupan, cu firea lui visătoare dar totuși atît de hotărîtă în scopurile sale, patriotismul lui, voința sa de a duce faima patriei sale dincolo de hotarele Europei, în America. De firea bună și glumeață a lui Ismail m-am legat și sînt totdeauna bucuros cînd vreun personaj îl iubește și îl admiră. Eroii cărții s-au legat printr-o muncă plină de primejdii, plină de aventuri, bucurii și dureri. Alianța ce s-a stabilit între un turc cumsecade și un român, este foarte pilduitoare.

2) Romanul „Haiducii" de S. Constant, deși are un subiect foarte interesant, din punct de vedere al realizării artistice nu mi s-a părut așa de strălucit. Seamănă prea mult a cronică, a dosar, a document.

3) În literatura noastră s-a scris prea puțin despre viața elevilor și în general a tineretului adolescent, în toate ramurile de activitate : școală, uzine, magazine, birouri etc. De asemenea despre viața în școlile profesionale pentru îndrumarea tinerilor care termină 7 clase și nu reușesc la liceu și care apoi colindă maidanele, despre viața tineretului de la țară, din gospodăriile agricole colective, a ufemiștilor.

Sue Panait

CONCLUZIILE NOASTRE

Ni se pare, în primul rând, deosebit de Îmbucurător, — și ca o primă observație ce se impune atenției noastre — faptul că cele mai bune opere ale literaturii noastre noi sînt cunoscute în straturile cele mai diverse ale publicului cititor și că ele deșteaptă o vie curiozitate și un interes crescînd. Mesajul transmis de scriitorii noștri găsește ecou, emoționează, provocînd reflecții din cele mai judicioase.

Merită apoi sennalată faptul că există de cele mai multe ori, între cititori și critici, un punct de vedere comun în aprecierea lucrărilor, și aceasta constituie, credem, o încurajare și pentru critica literară.

În marea lui majoritate, publicul cititor de astăzi, prețuind caracterul realist-socialist al literaturii noastre noi, respinge exercițiile formaliste, atemporale, ca și pitorescul Iacii. Numai opere care reușesc să redea în mod veridic, pasionat, întreg tumultul creator al prezentului, găsesc ecou și sînt citite cu entuziasm. În numele acestor principii, sînt condamnate creațiile palide, cenușii, care nu reflectă adevărul vieții. Prezintă o importanță aparte problema ridicată de cititori în legătură cu abordarea insuficientă a unor mari teme ale construcției socialismului. Socotim că aceste cerințe iormulaie în mod categoric vor constitui un puternic stimulent în rezolvarea principalei sarcini a scriitorului: zugrăvirea contemporaneității.

Ni se pare demnă de luat în seamă rezistența cu care sînt îniîmpinate, de către unii cititori, manifestările de naturalism din unele scrieri, ca și cruditățile de limbaj. Se desprinde de aci năzuința sănătoasă, în rîndurile publicului, pentru o literatură în care omul să fie prezentat în demnitatea condiției sale de azi.

Ne-au impresionat, în această anchetă, sinceritatea și discernămîntul aprecierilor, ca și promptitudinea și entuziasmul cu care s-a răspuns apelului nostru. Ne-a bucurat în mod deosebit faptul că oameni, a căror îndeletnicire este deseori absorbantă, se apropie cu sollicitudine și interes de fenomenul literar, dedicîndu-și o mare parte din timpul liber lecturii.

Ținem să mulțumim pe această cale tuturor acelora care, răpindu-și din timpul lor prețios, au făcut, de astă dată, o adevărată operă critică. Publicînd răspunsurile lor, vrem să adăugăm că ancheta noastră este departe de a fi epuizat discutarea unei probleme atît de importante, cum este cea literară, și că ea ar putea fi continuată și în viitor. Paginile revistei noastre sînt deschise tuturor acelora care ar dori să participe la discutarea fenomenului literar actual.

Credem că scopul anchetei de față •—• acela de a demonstra cît de mult a sporit în anii puterii populare prestigiul literaturii noastre noi și toi odată cît de binefăcătoare este influența ei în educarea maselor —, a fost într-o măsură împlinit.

REDACȚIA

STANCIU STOIAN

ȘCOALA SOVIETICĂ ÎN PERSPECTIVA VIITORULUI APROPIAT

Tezele Comitetului Central al P.C.U.S. și Consiliului de Miniștri al Uniunii Sovietice cu privire la întărirea legăturii școlii cu viața și dezvoltarea continuă a sistemului învățământului public au produs o impresie, care ar părea inexplicabilă la prima vedere. De unde vine, în adevăr, interesul deosebit, pe care mai ales lagărul capitalist îl arată față de o asemenea problemă, când ea nu se referă direct la nici una din problemele politice, socotite majore, la ora actuală ?

De fapt acest interes nu face acum decât să se arate într-o lumină mai vie. Apariția lui are deja o mică istorie, iar aceasta își are originea în câteva evenimente cu adevărat epocale : realizarea primei centrale electrice pe bază de energie nucleară, semn grăitor al utilizării energiei atomice în scopuri pașnice, realizarea rachetei balistice inter-continentale, cei trei sputnici, -- aceștia cu deosebire.

Am avut ocazia să stăm de vorbă în vara aceasta cu oameni de școală din Apus și America. Ne-am lămurit, cu acest prilej, asupra multor lucruri. Ne-am lămurit și în privința interesului de care vorbim.

Există, în adevăr, între aceștia o categorie destul de numeroasă -- oameni de bună credință de altfel -- care au fost crescuți în spiritul negării, sau cel puțin al neîncrederii față de tot ceea ce se spune că s-a realizat în Uniunea Sovietică. În ori ce domeniu de activitate. Închiși în lumea lor, pe care-o socotesc ca singura posibilă -- chiar dacă nu cea mai bună posibilă --

acești oameni au considerat, pînă nu de mult, relatările despre Uniunea Sovietică drept propagandă.

Evenimentele pomenite i-au surprins însă. Și ele erau de natură să nu mai poată li pune la îndoială. În plus, ele sînt din acelea care nu pot fi judecate izolat Sputnikul, - de pildă - nu poate fi și nu este invenția și realizarea unui om. El este rezultatul și semnul văzut al unei realizări care nu mai poate fi contestată. O asemenea realizare pune sub semnul întrebării toată neîncrederea, tot negativismul apusean, față de viața și cultura sovietică.

Un lucru, totuși, rămîne confuz sau chiar pe dos în mintea multora dintre oamenii de școală din Apus, în această privință. Toate succesele care s-au obținut în știință și tehnică de către Uniunea Sovietică ei le atribuie acum școlii, -- cu exclusivitate aproape școlii. Pentru aceasta au și năvălit, ca să zicem așa, cu mult interes, să studieze sistemul școlar sovietic. Este ceva care nu poate decât să măgulească pe oamenii de școală sovietici, desigur, ceva care ridică în stima contemporanilor sistemul școlar sovietic. Fără a minimaliza însă aceste merite, pentru că ele sînt pe drept cuvînt mari, noi știm însă că la temelia tuturor acestor mari cuceriri, ca și în alte domenii ale vieții sovietice, stă regimul sovietic, stă învățătura marxist-leninistă, stă Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, organizatorul și conducătorul forțelor care luptă și clădesc o lume nouă. Acest lucru însă e mai greu de înțeles de apu-

seni- Unii nu înțeleg pentru că nu doresc, pentru că nu vor să înțeleagă.

*

Cei patruzeci și unu de ani de existență ai regimului sovietic au fost, în adevăr, ani de progrese uriașe în domeniul școlii și culturii poporului. Lenta a enunțat de la început un mare adevăr mobilizator: incompatibilitatea dintre starea de analfabetism a țării — țara unde proletariatul cucerise puterea — și marea sa năzuință de construire a socialismului. Trebuia deci stîrpit analfabetismul. Și el a fost slîrpit într-un timp pe care numai dictatura proletariatului putea s-o facă. În anii puterii țariste, școala cuprindea aproximativ o treime din copiii de școală, procent în care numai ceva mai mult de 10 la sută reprezenta masele populare. Azi întreaga populație școlară e cuprinsă în sistemul de școlarizare, școala de șapte ani fiind generalizată, iar școala medie pe cale de generalizare. Puterea sovietică a dat apoi poporului un învățămînt superior și o rețea de instituții științifice de prim ordin. Acestea au format cadre de înaltă calificare — cadre pentru producție și cadre pentru cercetare — care au asigurat țării progresul economic și înflorirea sa în domeniul științei și culturii. Ele au format o nouă intelectualitate, legată de popor, devotată patriei socialiste și năzuințelor ei.

Realizările sovietice în materie de școală și învățămînt, s-au înscris, în bilanțul realizărilor generale ale Uniunii Sovietice în același mod ca și acestea. Ele au venit ca o împlinire matematică a unor planuri, calculate cu un perfect simț al realității. Marx ne-a formulat marele adevăr, potrivit căruia ideea, care pătrunde în mase, devine forță materială. O minte metafizică și idealistă cu greu poate să înțeleagă acest adevăr în mod just. Pentru noi însă lucrul este clar. Pentru că nu este vorba de ori ce „idee”, nu e vorba de o idee sau scop formulat în mod arbitrar. E vorba din contră de acele idei, de acel scop, care reflectă nevoi și tendințe tot așa de obiective ca și realitatea obiec-

tivă însăși. De aceea planurile socialiste se împlinesc, de aceea și în domeniul școlii, planificat, școala a înregistrat așa de mari și importante progrese-

Acum școala sovietică se găsește într-un moment de cotitură, în pragul unui nou salt calitativ. Tezele Comitetului Central al P.C.U.S. și guvernului sovietic analizează acest moment și stabilește, pe baza acestei analize, un plan cu-respectivele cifre de control. Analiza este profundă, iar previziunile surprind și minunează prin perspectivele înfățișate. Cu toate acestea nimeni nu se mai îndoiește că ele se vor îndeplini. Nici dușmanii.

Prin ce se caracterizează în momentul actual școala și învățămîntul sovietic? Care sînt cauzele care cer o transformare în sistemul său de organizare, în conținutul și metodele ei de lucru?

Analiza școlii sovietice actuale, făcută de factorii de răspundere ai Partidului și Statului, și-a concentrat atenția în special asupra școlii medii, a situației în care se găsește ea azi. Tov. Hrușciiov arătase deja, mai întii în cuvîntarea ținută la Congresul al XIII-lea al Comsomolului și apoi în memoriul aprobat de Prezidiul Comitetului Central al P.C.U.S., principala problemă asupra căreia trebuie să se îndrepte atenția pedagogilor și oamenilor de școală: întărirea legăturii dintre școală și viață. Pînă acum, spune tov. Hrușciiov, „școala medie a fost adoptată în fond pentru a pregăti oameni în vederea intrării în instituții de învățămînt superior”. Această sarcină a corespuns etapei care s-a scurs. Acum însă, cînd școala medie merge spre generalizare, lucrurile se schimbă radical. Școala medie nu mai poate rămîne cu funcțiunea pe care a avut-o. Ea nu poate servi numai pentru minoritatea celor ce merg „în învățămîntul superior, ci pentru masa absolvenților, pentru cei destinați a intra direct în producție.

Trei lucruri se cer acum a fi luate în considerare, pentru a înțelege bine situația: înțelegerea mai justă a noțiunii de școală

de cultură generală, atitudinea justă față de muncă, ou deosebire față de munca fizică, problema calificării profesionale a cadrelor.

Într-un articol recent, publicat în „Sovietskaia Pedagoghika”, Acad. I. A. Kairov, președintele Academiei de Științe Pedagogice, arăta necesitatea unei juste înțelegeri a noțiunii de școală de cultură generală. Ea. nu trebuie privită metafizic, ca o categorie eternă. „Cultura generală” dată de școală a avut un conținut deosebit, potrivit cu orînduirea pe care școala era chemată să o servească. Inițial ea a putut să însemne cultură literară și genera! filosofică. Cu vremea, pedagogia burgheză progresistă, în vremea cînd aceasta a avut acest caracter, a adăugat la conținutul școlii de cultură generală cunoștințe științifice despre natură — un accent tot mai mare pe discipline ca fizica, chimia, biologia, etc. Noțiunea de școală de cultură generală n-a putut merge mai departe în orînduirea burgheză. O astfel de școală, îmbibată cu multe elemente idealiste și mistice, a putut da o cultură, care putea fi „generală” pentru burghezie. Conținutul ei, predominant idealist și plin de contradicții, reflecta tendințele și contradicțiile societății burgheze.

Revoluția din Octombrie aducînd o altă orînduire, cu alte așezări, a instaurat și o altă școală, cu alt conținut. Vechea școală de cultură generală nu putea să mai fie satisfăcătoare. Cultura generală a acestei școli trebuie să fie „generală” pentru muncitori, pentru oamenii muncii productive- Și așa a fost. Conținutul ei realist-științific a fost curățit de elementele idealiste și mistice și, în plus, s-a căutat și, treptat, s-au găsit forme pentru aplicarea principiului marxist al învățămîntului politehnic- În noțiunea de școală de cultură generală intră acum și ideea de politehnizare. Elevilor trebuie să le dăm cunoștințe privind bazele științifice-tehnice ale producției, precum și deprinderi elementare de muncă, privind cele mai importante ramuri ale producției. Această precizare în concret, practic a noțiunii de școală de cultură generală politehnizată, este unul din marile

merite ale școlii sovietice în realizarea el evolutivă de pînă acum.

Un alt lucru ce trebuie lămurit azi,, pentru a înțelege problemele actuale ale școlii sovietice, este cultivarea unei juste atitudini față de muncă. Orînduirile de clasă au cultivat o rupere a muncii fizice de munca intelectuală. Au cultivat chiar un antagonism între ele. În prețuirea muncii, atît cît a putut, burghezia s-a putut ridica cel mult pînă la a avea o prețuire mai deosebită pentru munca intelectuală. Ea n-a putut prețui în mod just munca fizică. Și aceasta pentru două motive ușor de înțeles : era munca altei clase, clasa exploatată mai crunt și această muncă însăși era ținută intenționat pe o treaptă; inferioară.

Școala sovietică nu poate sta pe o astfel de poziție. Rolul ei firesc este să lichideze această mentalitate, să facă să dispară deosebirile esențiale și neesențiale între cele două aspecte ale muncii. Analiza atentă făcută școlii sovietice de cultură generală, a arătat că în această privință mai este destul de mult de făcut. Școala de cultură generală politehnizată, așa cum a fost ea organizată, pentru a servi învățămîntului superior în primul rînd, n-a putut lichida cu o anumită „atitudine boierească” față de munca fizică. Pentru unii elevi munca fizică persistă să apară ca o sperietoare, ceea ce, cum foarte bine remarcă tov. Hrușciiov, este de-a dreptul jignitor pentru oamenii muncii socialiste. Pe lîngă aceasta mai au curs încă, pentru unii,, „teorii” cu totul false cu privire la „dispariția muncii fizice” în comunism-

Școala sovietică își propune să lichideze cu o astfel de atitudine și cu asemenea „teorii”.

O problemă de mare importanță în sîrșit.-care se cere rezolvată, este aceea a calificării profesionale a cadrelor și raportul dintre această sarcină și sarcina școlii de cultură generală. Și în această privință persistă în mintea unor oameni o rămășiță de gîndire burgheză : părerea potrivit căreia progresul industriei ar atrage după sine o descalificare crescîndă din punct

de vedere profesional. Aceste păreri se întemeiază pe o situație anormală, care se găsește în orînduirea capitalistă. Pofa de cîștig și dorința de a ține în îriu clasa muncitoare, printr-o pregătire cît mai elementară posibil, duce acolo la tendința de folosire a unor cadre cît-mai slab calificate. Luînd dorința drept o tendință obiectivă a producției, conducătorii industriei capitaliste contribuie de fapt la îrinarea dezvoltării proprii lor industrii.

Tehnica nouă ocupă în orînduirea socialistă un alt rol. Ea solicită din contra calificarea. Aceasta la rîndul ei contribuie la progresul tehnic. Tehnica nouă nu poate fi aplicată de cît de un muncitor cît mai bine calificat ; iar această nevoie atrage după noi o consecință : includerea noțiunii de calificare profesională în conținutul pregătirii efective pe care trebuie s-o aibă orice tînăr.

În mod obișnuit, într-un stat capitalist, momentele de cotitură din viața școlii apar ca momente de „criză” alarmante, momente catastrofale pentru odraslele burgheziei. În astfel de momente se desființează școli, se concediază cadre didactice, se fac „sacrificii” sau „operații chirurgicale”, — înțelegîndu-se de regulă prin aceasta eliminarea din școli a unor categorii întregi de elevi. Fiii muncitorilor și țăranilor în primul rînd. Pedagogii burgheziei se străduiesc și ei, în astfel de momente, să „teoretizeze” asupra faptelor, iar concluziile lor duc mai întotdeauna la ideea unei întoarceri spre trecut, spre preamărirea timpurilor patriarhale, fără multă școală, fără civilizație, care singură ea ar fi de vină că lumea suferă de mizerie și crize. În locul unei reale legături cu viața prezentă, școala este invitată să fugă departe, înapoi, și dacă se poate, să tragă și viața spre forme mult perimate sau condamnate de istorie.

Într-un stat socialist lucrurile se prezintă cu totul altfel. În Uniunea Sovietică de pildă, în momentul de față, poporul și conducătorii săi se simt în fața unui fenomen care, departe de a produce panică,

deschide perspective noi și provoacă entuziasm. Nu se vorbește de întoarcerea spre trecut, ci de „dezvoltarea continuă a învățămîntului public”. Și, evident, de o tot mai strînsă legătură cu viața.

Dezvoltarea neîncetată a vieții economice și sociale a creat în adevăr în U.R.S.S. o realitate, căreia școala de pînă acum nu-i mai poate face față. Forma ei de organizare, conținutul și metodele ei nu mai sînt întru totul corespunzătoare fondului nou. E nevoie să se ia măsuri pentru punerea de acord a școlii cu aceste realități sociale mai pretențioase. Și măsurile urmează să se ia. Fără ezitare și cu entuziasm. Am văzut principalele probleme care se ridică, în acest moment ; măsurile care se preconizează sînt menite să le rezolve.

În ce constau aceste măsuri ?

Nu vom intra aci în amănuntele de reorganizare a școlii sovietice, potrivit tezelor propuse pentru Congresul al XXI al P.C.U.S. De altfel, cu toată marea lor importanță, fiind vorba de măsuri concrete, ceea ce interesează în primul rînd sînt principiile ce vor sta la baza lor. În studiul de care am pomenit, președintele Academiei de Științe pedagogice a R.S.F.S.R. indică cîteva principii mai de seamă.

Primul și cel mai însemnat dintre aceste principii este acela al legăturii strînse dintre școală și munca productivă. Aceasta cere ca întregul tineret, fără excepție, să meargă în producție, pentru a deprinde o muncă folositoare societății. Momentul cînd trebuie să se producă acest lucru, este după terminarea școlii de opt ani, cînd tînărul are o pregătire de bază de cultură generală și cînd apar evident și aptitudinile pentru o astfel de muncă.

Un alt principiu important al școlii noi reorganizate ne cere să realizăm o justă imbinare a învățămîntului de cultură generală și politehnică cu o bună pregătire profesională. Conform acestui principiu se preconizează, după școala de opt ani, un întreg sistem de școli profesionale și tehnice, în care va fi cuprins întregul tineret din orașe și de la sate. Paralel cu acesta

va exista o rețea de școli medii de diferite tipuri, spre care este îndemnat să meargă acest tineret, pentru a-și completa cultura medie și a se pregăti, dacă o dorește, pentru învățământul superior.

Legat de acest principiu este un altul, nu mai puțin important: educația tineretului pentru o justă atitudine față de muncă și în primul rând față de munca fizică. Lenin a arătat, cu genială pătrundere, de ce mare importanță educativă este aceasta. Numai laolaltă cu muncitorii, lucrând și luptând alături de ei, poate deveni cineva cu adevărat comunist. Pe această cale se poate realiza și o educație morală în spiritul moralei comuniste și ideologiei comuniste.

Îndrumarea tineretului spre munca productivă și însușirea unei profesii nu înseamnă un îndemn spre abandonarea școlii medii, cum a putut să apară unora. Tov. Hrușciiov arată că departe de aceasta, trebuie să rămână ca o preocupare pentru toți muncitorii absolvirea unei școli medii. Școala medie nu va mai avea însă forma de pînă acum și nici funcțiunea de anexă a învățământului superior. În principiu ea își va păstra caracterul de cultură generală și politehnică, un fond general unitar, dar va fi mai suplă în formele ei de organizare. Vom putea avea astfel: școli ale tineretului sătesc și muncitoresc, școli medii în genul aproximativ al celor de pînă acum și școli medii tehnice. Vom mai putea avea apoi școli pentru tinerii cu aptitudini deosebite, fie teoretice, fie practice, artistice etc.

În ce privește învățământul superior, ceea ce tezele preconizează ca ideie de bază, este tot o strînsă legătură a teoriei cu practica. Sensul acestei legături, potrivit măsurilor care se preconizează, este mult mai adînc de cît pare la prima vedere. Axat pe practica muncii productive, învățământul superior va putea să formeze nu numai cadre necesare producției, ci și cercetători cu adevărat leniniști. Ei vor fi în adevăr pătrunși de adevărul că punctul de vedere al practicii este punctul de vedere prim și fundamental pentru un om de știință, în munca sa de cercetare.

Un alt principiu, în sfîrșit, ce se desprinde din tezele Partidului și guvernului sovietic cu privire la școală, este respectarea particularităților economice și naționale ale fiecărei republici unionale, în organizarea școlii. Acest principiu vine să spulbere una din criticile curente ce se aduc regimului și școlii sovietice: pretinsa lor rigiditate. Școala sovietică a fost și pînă acum, iar în viitor va fi și mai mult cea mai suplă în organizarea ei. Ea rămîne tot odată unitară din punct de vedere politic, precum și din acela al conținutului său științific și ideologic. Acest lucru e posibil numai într-un regim socialist.

*

Marxism-leninismul ne învață un lucru minunat: învățătura despre apariția și dezvoltarea noului. Filozofiei burgheze îi este tot mai străin acest punct de vedere, ca și simțul sezișării noului. Burghezului adevărat, fixat pe poziția sa de clasă, nici nu-i convine să fie altfel.

Pentru noi apariția și dezvoltarea noului este un fenomen firesc, iar sezișarea lui este un act de înțelepciune. Citind cifrele de control ale planului de șapte ani, cel ce gîndește de pe poziții anti-marxiste poate avea una din următoarele două atitudini: sau nu crede, pentru că nu vrea să creadă (dacă aceasta se petrecea mai mult cu ani în urmă) sau se „teme” — o teamă inexplicabilă pentru el — că planurile se vor înfăptui.

În socialism planurile în adevăr se înfăptuiesc. Noi credem în realizarea lor. Aici nu este vorba de o credință imistlă însă. Nici simplă speranță subiectivă, nici teamă la fel de subiectivă. Aici e vorba de încredere în calcule ieșite din analiza obiectivă a realității. Așa stau lucrurile și cu școala.

Ceva mai mult: tezele de reorganizare a școlii sovietice nu sînt numai o posibilitate certă. Ele sînt deja realitatea în germane, în Uniunea Sovietică există deja forme de învățămînt care realizează cu succes, deocamdată încă experimental, ideile cuprinse în teze.

Se cade să pomenim mai întâi, în acest sens, experiența începută cu trei ani în urmă în Ucraina, a unei școli de unsprezece ani, care a inclus ideea profesionalizării în procesul de învățămînt al școlii de cultură generală și politehnică. Azi sistemul s-a extins la nu mai puțin de 3500 de școli cu 250.000 de elevi.

Asemenea aplicări ale noilor idei găsim în Republica Socialistă Federativă Sovietică Rusă. Aci, în anul școlar 1957—1958 au funcționat cu caracter experimental 50 de școli de unsprezece ani (8 + 3), cu un caracter asemănător. Sînt citate apoi experiențele din regiunea Stavropol, cu așa numitele „brigăzi școlare” sau cele din

regiunea Riazan, cu sistemul „lucrărilor practice obligatorii” care realizează pregătirea de cultură generală și politehnică, îmbinată cu o pregătire profesională strins legată de specificul regiunilor respective ș.a.

Acestea sînt cîteva din exemplele ce se pot da. Ar mai putea fi date și altele. Ele ne arată că cifrele de control încep să prindă deja ființă concretă. Uniunea Sovietică intră acum din plin în perioada construcției desfășurate a comunismului. Școala nu poate face excepție de la regulă. Așa cum se arată în perspectiva viitorului apropiat, ea nu-și va îndeplini decît rolul care-i revine în mod firesc.

Dr. NICUL Uz HAAS

CĂILE EVOLUȚIEI BIOLOGICE A OMENIRII

În ultimii ani, au apărut în lucrările de specialitate, numeroase discuții în jurul noilor descoperiri de resturi umane fosile și mai ales de resturi de primat având trăsături premergătoare umanității. Mulțimea descoperirilor îngreunează orientarea chiar pentru specialiști și de aceea se face simțită nevoia unei sinteze clare și ipoteze noi, care să dea o perspectivă mult mai largă procesului evoluției biologice a omenirii. În fața acestor cerințe, literatura de specialitate a dat pînă acum o seamă de răspunsuri. În schimb literatura de popularizare, expozițiile și materialele documentare, au rămas în bună măsură în urma progresului neîncetat al cunoștințelor despre om, menținindu-se pe tradiția schematicului didactic, moștenită de la autorii secolului trecut.

În special în Occident, presa cotidiană și revistele cu caracter cultural-științific, au folosit în scopurile unui succes ieftin de presă, orice descoperire nouă care modifica liniile schematice trasate pentru a indica evoluția omului, ca argument împotriva tezelor materialiste ale descendenței umane din lumea animală. Astfel, descoperirea recentă a unui schelet relativ complet al unui Oreopitec, datînd de acum 12.000.000 ani, în straturile de lignit miocenice din Toscana, a fost primită cu multă vîlvă, presa tratînd despre acest primat fosil ca despre un om străvechi, existînd cu multe milioane de ani înaintea pitecantropilor și sinantropilor. Desigur că această afirmație hazardată a adus apă la moara concepțiilor

idealist-creaționiste'). Aceeași tendință de a făuri reprezentanți fosili ai omului de tip actual, cu o vechime de sute de mii de ani, contemporani sau predecesori ai pitecantropilor și sinantropilor, au condus la celebra contrafacere a Eoantropului de la Pildtown și la susținerea nefondată științific a marii vechimi a omului sapiens în Africa, cu ocazia unor descoperiri insuficient documentate făcute la Kanam și Kan-gera în Kenia.

Riposta promptă și argumentarea oamenilor de știință competenți nu a avut întotdeauna un răsunset egal cu vilva creată de anunțarea senzațională a descoperirilor, și aceasta în primul rînd din cauza unei insuficiente înarmări teoretice prealabile a opiniei publice, printr-o literatură de popularizare care să țină pasul cu noile fapte și ipoteze.

Oridecîte ori noile fapte au fost considerate ca lovituri date valabilității materialismului dialectic, tot de atîtea ori aceste fapte nu au fost decît argumente în favoarea criticării vulgarizării lui prin schematicismul simplist și antiștiințific. Faptele nu pot nega valoarea universală a materialismului dialectic, ci exemplifică mai deplin infinitele și fin nuanțatele sale posibilități de explicare a fenomenelor din natură.

Lupta în jurul ideilor materialiste, în

*) Creaționismul : concepția antievohiționistă, care presupune intervenția unor forțe supranaturale în apariția diferitelor forme de viață și în special a formelor umane.

problemele evoluției umane, constituie un strălucit exemplu asupra relațiilor dintre -vechi și nou, de pe urma căreia, părțile sămătoase din concepțiile vechi și mai noi au rămas, iar ceea ce nu este verificat de realitate (deși era intrat în tradiția expunerilor științifice, sub forma unor afirmații noi dar hazardate) este și trebuie să fie eliminat.

Înainte de a demonstra prin câteva spicuiuri complexitatea fenomenelor evolutive din lumea primatelor, ce au condus la apariția omului, credem că este necesară o scurtă prezentare a ordinului de mamifere din rîndurile cărui s-a născut ființa înzestrată cu rațiune.

A rămas ca o formă de exprimare concisă a descendenței umane, afirmația că omul se trage din maimuță. Această formulă astăzi consacrată, prezintă insuficiența precizării locului, timpului și a poziției sistematice a acestei maimuțe străvechi. De aci rezultă și confuzia creată, că marile maimuțe antropomorfe (cimpanzeul, gorila, orangutanul, gibonul) ar avea un grad de înrudire foarte apropiat cu omul și că strămoșul comun al acestora și al omului ar fi existat relativ aproape, în timp, de momentul apariției primelor forme umane. În clasificarea maimuțelor și a omului, a fost folosit întotdeauna un criteriu antropocentric, grupîndu-se mai aproape sau mai departe de om, maimuțele care au cu aceasta asemănări mai largi sau mai restrînse.

Însuși termenul de primat, prin care se subînțelege atributul de înțietate în lumea animalelor, nu este valabil decît în măsura în care omul ocupă un loc în rîndurile ordinului ce poartă acest nume. Este drept că, alături de om, în acest ordin se află maimuțe cu o activitate instinctuală și reflexivă condiționată superioară, catarinele (maimuțele cu nasul îngust) — cinomorfe și antropomorfe — dar și numeroase mamifere încă inferioare, ca lemurienele și tarsienele, și maimuțele cu nasul lat — plat'rînele. Acest număr însemnat de specii de animale au fost grupate în rîndurile primatelor pe baza asemănarilor ce rezultă din comparația cu structura organismului uman.

Deși omului, ființa care gîndește și creează, i se recunosc trăsăturile ce l deosebesc de restul lumii animale, ca graiul, gîndirea și capacitatea de muncă conștientă, prin structura organismului său, el este strîns legat de o seamă de forme animale, ce au precedat apariția sa pe pămînt. Existența acestor forme animale preumane au determinat gruparea într-un mînunchi evolutiv a unor specii fosile de primat, ce au viețuit în urmă cu sute de mii și chiar milioane de ani, mînunchi ce a primit denumirea de familia specială a hominideilor.

Apariția hominideilor este în primul rînd o problemă biologică, ce poate fi clarificată pe baza datelor paleontologiei. Schișarea istoriei apariției trăsăturilor umane incipiente se află încă în faza acumulării de fapte și de aceea rămîne o problemă pasionantă care tinde să depășească schematismul ipotezelor. Nodul evolutiv al părăsirii animalității este foarte încălțit de numeroasele spițe genealogice care se întretaie, diverg și apoi se termină, lăsînd liberă calea unei singure forme ce înaintează impetuos.

Desprînse din rîndul primatelor superioare, formele Hominideilor primitive își au obîrșia din ființe cu numeroase trăsături ce anunță apariția formelor evolute de mai tîrziu. Dar, urmărind transformarea ulterioară ale acestor așa numite verigi de legătură, observăm cu surprindere reveniri la trăsături mai animalice decît cele de la care s-au pornit, trăsături care maschează mugurii abia iviți.

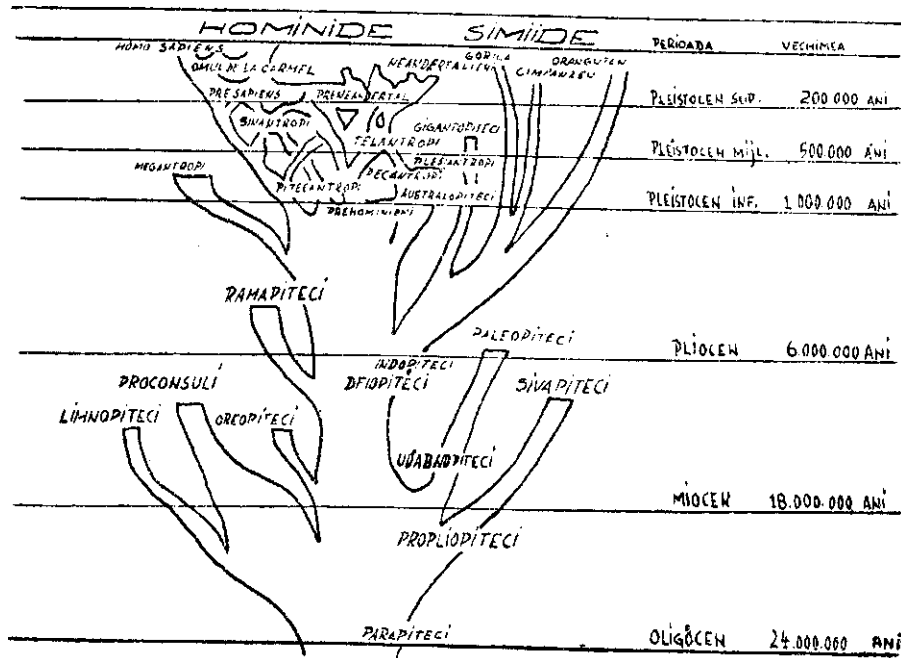
În aceste cazuri apariția noului nu duce neapărat la dispariția vechiului, ci stimulează variații diverse la speciile cu care intră în competiție vitală specia nouă. Cu alte cuvinte, apariția noului modifică în primul rînd nivelul vechi al relațiilor dintre specii.

De aceea, în studiul filogenei umane, formele primordiale par uneori mai evolute decît succesoarele lor. Evident că această aparență înșeală, deoarece noi nu surprindem, dintre urmași, decît forme diverse ale unei aceleiași tendințe evolutive, dar forme lăturalnice, adeseori ultraspecializate, cu reveniri la animalitate. Alteori, condițiile

asemănătoare de mediu produc fenomene de convergență, care derutează și mai mult cercetătorul în căutarea formelor primordiale, dar care confirmă încă odată că necesitatea își croiește calea prin noianul de posibilități, chiar și acolo unde premisele nu sînt cele optime.

Cele petrecute în lumea primatelor, în urmă cu 36.000.000 de ani (în oligocenui

mişcarea prin brahiație. Totuși, în comparație cu speciile actuale de maimuțe superioare, brațele nu sînt atît de lungi în raport cu picioarele. Caracterul primitiv al dentiției este trăsătura comună cu formele ipreumane ale acestor maimuțe, ceea ce probează păstrarea unor posibilități multilaterale de alimentație. Din grupul acesta de maimuțe, se pare, s-au desprins trei ramuri

Arborele filogenetic al primatelor superioare.

inferior) au creat acele condiții optime pentru evoluția pe calea umanizării. Primatul fosil, care reprezintă veriga de legătură între primatele inferioare și cele superioare este parapitecul. Urmașii parapitecilor, primat superioare cu talie relativ mică, încep să crească dînd naștere propliopitecilor, limnopitecilor, pliopitecilor și proconsulilor, de acum 19.000.000 de ani. Aceste forme devin din ce în ce mai adaptate vieții de pădure, capătă trăsături comune gibbonilor, orangutanilor, cimpanzeilor și gorilelor, rămîind încă primitive în unele privințe. Evoluția se manifestă prin creșterea importanței membrilor anterioare, în locomoție prin cățărare și suspensie, adică

care s-au adaptat diferit locornoției; unele au evoluat exagerînd rolul brahiației, ca gibbonii; altele au mers către scurtarea membrilor anterioare în adaptarea la mersul patruped, preferînd zonei păduroase regiunile de stepă și evoluînd pe linia cinomorfelor și, în fine, altă grupă — menținînd caracterele primordiale, medii, ale lungimii brațelor — au rămas adaptate atît vieții arboricole cît și celei terestre. Un fenomen asemănător, aproape paralel, dar de o mai intensă amploare se petrece în grupul strămoșilor driopitecilor. Acest grup capătă o vastă răspîndire, din Europa pînă în Asia și dela' poalele Himalaiei pînă la Kilimandjaro în Africa. Unele din variatele

forme obținute în procesul de adaptare par mai aproape de formele preumane, ca driopitecus darwini; altele ca driopitecus fontani este mai apropiat gorilei, iar driopitecus germanicus, mai apropiat cimpanzeului. Dar au existat și unele forme gigante ca Indopitecul, forme care au pierit nu fără a lăsa urmași, maimuțe cu aspect preumanoid de talie gigantă, de care vom aminti ulterior.

La Driopiteci, trăsăturile preumane sînt tocmai acelea care se vădese cele mai puțin evolute. Concomitent cu driopitecii și limnopitecii — și în alte grupe desprinse din trunchiul comun, la Ramapiteci, Oreopiteci și chiar la Sivapiteci, strămoșii Orangutanului — au apărut acum 12.000.000 de ani și unele trăsături preumane, deși poate fără consecințe ulterioare, ca simple scînteieri ale naturii în tendința ei spre umanizare.

Acest fenomen în aparență enigmatic este strălucit exemplificat prin Oreopitecii din etajul superior al Miocenului, și care intru-nesc trăsături de maimuță superioară și, în special, de hominid. Talia acestora era de 1,3 m, corpul era lipsit de coadă, bazinul avea aspect de biped, dentiția și forma craniului era' ca structură la jumătatea drumului între cinomorfe și horninidele străvechi, întrebarea se pune dacă Oreopitecii sînt precursori ai omului sau antropomorfe care au mers un timp pe calea evoluției humanoide și apoi au dispărut fără urmași. Probabil că acestea nu sînt singurele fapte care arată că simultan mai multe grupuri de primat au pornit paralel și independent unele de altele pe calea evoluției preumane, și că în această întrecere dealungul milioanelor de ani. noi bănuim că oricare din aceste grupuri ar fi putut prelua făclia evoluției către umanitate, imprimînd desigur anumite particularități specifice urmașului lor uman. Fenomenele ce le întîlnim în procesul precizării formelor umane nu sînt izolate și tind să se repete oricît de se creează în natură condiții pentru pornirea unei tendințe noi evolutive; paralelismul formelor nu este altceva decît rezultatul ciocnirii dintre nenumăratele fapte întîrnplă-

toare și necesitatea, cu o cauzalitate unică și precisă.

În Miocenul inferior (în urmă cu 19.000.000 de ani) constatăm ca o tendință generală, adoptarea unu mod nou și mai specializat de locomoție, asociat cu mărirea treptată a taliei, părăsirea genului de cățărare de tip lemurian, și adoptarea fie a brachiației fie a mersului patruped de tip cinomorf. Toate aceste modificări își găsesc ulterior întreaga gamă de posibilități trecînd dela o extremă la cealaltă; pliopitecii și paidopitecii duc la extrem brachiația. rea'lizînd tipul gibbonoid, mezopitecii și paleopitecii adoptă din ce în ce mai mult patrupedia terestră, relizînd tipul cercopitecoid, iar un grup însemnat evoluează pe calea gigantismului dînd formele uriașe ale Indopitecilor, gigantopitecilor, realizînd tipul goriloid. La aceste maimuțe uriașe nici locomoția prin brachiație, nici locomoția patrupedă nu poate fi adoptată în exclusivitate și se realizează un nou tip de locomoție în care poziția corpului se apropie de verticală, membrele inferioare capătă un rol însemnat în susținerea corpului, iar membrele superioare rămîn organe de echilibru și de susținere, dar într-o mai mică măsură. Acest mod de locomoție a fost denumit mișcarea prin cruriație. Driopitecii și Oreopitecii, ca și Limnopitecii și Ramapitecii, se situează pe o gamă întregă de posibilități intermediare atît ca talie cît și ca tip de locomoție. Deaceea unii intru-nesc caractere comune ale cinomorfelelor cu antropomorfele, alții caractere comune de cinomorfe și hominide, caractere comune de antropomorfe și hominide sau caractere comune tuturor posibilităților de împerechere, părănd a fi strămoșii tuturor formelor de primat superioare de astăzi. Dintre toate primatele de astăzi, doar cimpanzeul a păstrat în mai mare măsură această îmbinare de caractere incomplet diferențiate, și deaceea el se aseamănă cel mai mult cu omul, fără ca această asemănare să fie o probă a înrudirii sale apropiate și nemijlocite. De pildă, cimpanzeul este mult mai îndeaproape înrudit cu gorila, cu care sea-

•mană cam tot în aceeași măsură cât și cu omul.

Dar numai în rîndurile acestor primatate cu o talie moderată, cu caractere intermediare și incomplet diferențiate, au apărut posibilitățile de deplasare semibipedă și chiar bipedă, ca o formă-evolutivă rezultată din trecerea la tipul de cruriație într-o formă mai desăvîrșită.

Dacă putem spune că soarta umanității a fost hotărîtă pentru prima oară de fenomenele petrecute în nriocenul interior, pliocenul¹⁾ a fost teatrul adevăratei sale geneze. În această perioadă, selecția naturală a avut de luptat cu numeroase specii ce au intrat în competiția pentru umanitate. Ecurile acestei lupte le mai surprindem și peste 6 milioane de ani la începutul erei cuaternare.

. La sfîrșitul erei terțiare, clima pămîntului devine mai aridă și pădurile nesfîrșite din Europa, Asia și Africa încep să-și restrîngă domeniul. Pădurile rămase devin insuficiente pentru numeroasa populație de maimuțe superioare, adaptate vieții arboricole și semi-arboricole, ce-și caută aci refugiul. Desigur că tendința tuturor acestor primatate nu este -aceea- de a părăsi pădurile bogate în hrană, ci de a le înstăpîni, înlăturînd partenerii mai slabi.

În urma acestei lupte tragice se desprind două linii de evoluție: una aparținînd Simiidelor, alta Hominidelor. Tendințele acestea se manifestă în lumea simiidelor prin dezvoltarea taliei, sporirea forței fizice, dimorfism sexual puternic diferențiat și revenirea la bestialitate. Menținerea în păduri a avut drept consecință : 1. oprirea în dezvoltarea inteligenței și a volumului cerebral, 2. modul de trai este legat de pădure, în copaci ; modul de deplasare rămîne cvadruman, 3. pe sol, modul de deplasare este patruped iar poziția de atac este bipedă., 4. brațele s-au lungit, iar picioarele s-au scurtat.

În lumea hominidelor, căutarea hranei în afara pădurii, părăsirea ei periodică, temporară sau definitivă au dus la rafina-

¹⁾ Pliocenul, perioadă geologică de acum 7 milioane de ani.

rea instinctului gregar, a îndemîn-ării și psihicului. Părăsirea chiar numai temporară a pădurilor a silit aceste primatate să circule mai multe pe sol, să dezvolte membrele posterioare, să găsească mijloace noi de luptă și de apărare. Spre deosebire de ceea ce s-a petrecut cu parapitecii, revenirea la mersul patruped nu mai era posibilă la aceste ființe, deoarece practica chiar limitată a brachiației și cruriației, ambele asociate cu suspen-siunea corpului, au dus la lărgirea bazinului, consolidarea articulațiilor acestuia și redresarea coloanei vertebrale, implicînd în mersul terestru locomoția bipedă și eliberarea miinilor.

Probă că pentru toate primatatele superioare existente în pliocen, punctul de plecare este comun, stă faptul că la urmașii lor de astăzi, puii se aseamănă între ei mult mai mult decît adulții. Puii antropomorfelor au mult mai multe trăsături comune ou puii primatelor bipede (inclusiv copiii umani), decît cimpanzeul adult, de exemplu, comparat cu australopitecul sau omul adult. Dar, în timp ce la antropomorfe, trăsăturile gingașe, primitive, ale puilor sînt o piedică în păstrarea dominației asupra pădurilor și sînt repede înlocuite de modificările specializate, profund bestiale ale adulților, ca de exempl-u la Gorilă și Orangutan; -pentru puii primatelor bipede, tocmai aceste trăsături gingașe-primitive sînt chezașia cuceririi noului -mediu. Apare tendința prelungirii lor ca existență și în viața adultă. Se menține și se co-n-s-otidează în viața adultă dezvoltarea progresivă a inteligenței asociative, dezvoltarea regiunii anterioare a creierului, reducerea aparatului masticator, membrele anterioare devin mai scurte și cele posterioare anai lungi, etc. Însăși perioada copilăriei este mult prelungită. Acest fapt este ușurat de viața gregrară, de asigurarea condițiilor de existență pentru urmași printr-o viață socială propriu zisă. Așa se explică gerontomorfismul¹⁾, formelor adulte

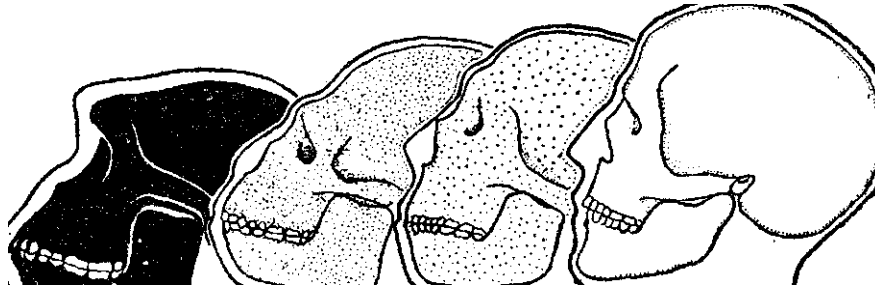
¹⁾ Gerontomorfismul este acea tendință din evoluția anim-alelor, de apariție din ce în ce mai timpurie în dezvoltarea individuală, a caracterelor specifice vîrstei adulte și senile.

ale primatelor de pădure și pedomorfismul) primatelor bipede și al omului. Deaceia este specific hominideilor, ca formele viitoare, tendințele evolutive, să apară schițate în aspectele infantile, gingașe, ale puilor strămoșilor acestor forme umane viitoare.

Australopitecii hominide fosile ce au trăit la începutul cuaternarului, născute din rîndul primelor bipede străvechi, sînt formele cele mai primitive ale umanității, cunoscute pînă astăzi. Dentiția de lapte (decidual!) a australopitecilor, seamănă uimitor cu dentiția deciduală a ome-

pedorrorfismul nu sînt nici pe departe atît de nete și de schematice, ele se întretaie, se întrepătrund și predomină, cînd una, cînd cealaltă. Astfel, la australopitecii cunoscuți pînă în prezent, nu toate speciile și genurile prezintă în mod unitar, tendința pedomorfică atît de marcată. Unii dintre ei Plesiantropii, situați în timp ceva mai recent decît australopitecii propriu ziși, au trăsături preumane mascate în mai mare măsură de aspectele sirniene, în timp ce alții, *parantropus crassidens* și *australopitecus prometeus* de acum un milion de

1   2   Z   t,

1 — Australopitec 2 — Sinantrop 3 — Neanderthal 4 — Omul actual

nirii actuale, în timp ce dentiția definitivă este specializată, diversă și mai puțin asemănătoare cel puțin pentru unele dintre ele.

La Pitecantropi, copilul dela Modjokerto seamănă bine cu copiii neandertalieni, iar aceștia la rîndul lor, cu tipul uman adult al speciei *homo sapiens* de astăzi. Absența streșinei supraorbital, bombarea frunții, forma fălcii de jos la acești copii ai strămoșilor umanității actuale, vestesc formele ce se vor definitiva în tipul uman adult de mai tîrziu.

Cele două tendințe, gerontomorfismul și

) Pedomorfismul este tendința contrarie de a prelungi în viața adultă existența caracterelor specifice copilăriei și chiar epocii embrionare.

ani au caractere mai primitive, dar mai pedomorfice chiar decît driopitecii.

Cu toată înfățișarea lor de maimuță, aproape oameni prin alcătuirea mîințlor, bazinului și picioarelor, australopitecii nu sînt decît forme preumane pe calea evoluției spre umanitate, oare nu au pășit în întregime peste pragul ei și au dispărut înainte de a se desăvîrși. Vremea în care au viețuit, este contemporană cu aceea a pitecantropilor, adică în jurul a unui milion de ani în urmă. Prin urmare, australopitecii nu sînt decît ecouri tîrzii și izolate ale procesului de umanizare dela sfîrșitul terțiarului. Studiul lor dă o indicație prin analogie, asupra înfățișării strămoșilor direcți ai umanității, ale căror fosile nu s-au descoperit încă. Chiar și în

etapa de evoluție a australopitecinelor, a primatelor cu mers biped, drumul spre umanizare nu era încă liber și fără obstacole, fiind încă posibilă întoarcerea pe linia specializării neumane. Evoluția către umanitate nu era încă o necesitate absolută.

Acest aspect lasă o poartă pentru explicarea coexistenței unor animale bipede preumane și în perioadele mai târzii ale evoluției umane. De câteva decenii, au parvenit în presă din ce în ce mai multe relații ale exploratorilor Himalaiei, că pe podișurile Tibetului ar exista maimuțe cu o statură omenească. Aceste ființe sînt descrise în legendele localnicilor din Nepal, cu numele de yeti, sau „omul zăpezilor”. Anul trecut, hidrogeologul sovietic Pronin a semnalat prezența unor asemenea ființe aproape umane și în Pamir, la o mare altitudine, în anul acesta a fost organizată o expediție sovietică, care urmărește verificarea științifică a existenței semilegendare a acestor ființe bipede, cu trăsături de maimuță și apucături umane. Dacă existența așa numitului om al zăpezilor va fi verificată științific, această ființă stranie ar fi unul din ultimii reprezentanți ai încercărilor de umanizare nereușită petrecute în pliocen, conservate surprinzător în condițiile vitrege ale Pamirului și Himalaiei.

Mai certă însă este coexistența pînă la începutul pleistocenului mijlociu a formelor umane relativ pitice de 1,50 m ale sinantropilor cu ființe uriașe umanoide în China. Caracteristică gigantopitecului este talia de circa 3,60 m, îmbinată cu trăsături esențial simiene, dar inferioare gorilei ca specializare, și ușoare indicații ale unui început firav de umanizare (arcadentară într-o poziție intermediară între forma de U și cea de potcoavă specific omenească). Specia Gigantopiteculor se stinge cînd condițiile de viață devin mai aride. Stingerea acestei specii nu se poate explica prin inadaptabilitate, deoarece resursele evolutive rămîn variate cu toată talia gigantică, ci mai ales prin competiția dintre cele două specii asemănătoare, dintre care una, cea a sinantropului, este

mai bine adaptată noilor condiții apărute, decît specia gigantopitecului.

O problemă strîns legată de această etapă, timpurie din evoluția morfologică umană este și aceea a momentului confecționării uneltelor, apariția muncii. Este evident că existența primatelor bipede cu multiplele lor tipuri precede apariția procesului de muncă propriuzisă. Existența mîinii ca organ eliberat de funcția de susținere a corpului precede în mod necesar procesul de activitate variată și suplă impus de muncă. Mîna păstrează la grupul primatelor -preumane o formă mai arhaică decît la primatele arboricole specializate. Utilizarea mîinii într-o activitate mai complexă decît mersul este evidentă la australopiteci, pîrit structura sa mai zveltă decît a maimuțelor. O consecință imediată este reflectarea activității cu ajutorul mîinii în structura și volumul creierului, care și la australopiteci începe să depășească media cunoscută la primatele arboricole de aceeași talie. Premiza unui creier mare, mai dezvoltat, există totuși la toate maimuțele superioare. Lobii frontali se dezvoltă încă dela primatele superioare, determinînd apariția pe neurocraniu a unui teritoriu ce poate fi denumit frunte.

În ultima vreme s-au descoperit în Africa de Sud, împreună cu Australopitecii, resturi fosile mai evoluat decît aceștia, telantropii. Aceste ființe sînt strîns înrudite cu Australopitecii, dar prezintă mult mai numeroase caractere umane și mai ales erau capabile de o activitate de muncă propriu zisă. De pe urma lor au rămas unelte de piatră foarte primitive, mult mai primitive decît uneltele pitecantropilor și sinantropilor.

Indiferent dacă există o înrudire de spiță genealogică între australopiteci și telantropi, pe de o parte, și pitecantropi, sinantropi, neandertalieni și home sapiens, pe de alta, ceea ce este important, este tendința comună continuă de dezvoltare a creierului și în special a regiunii frontale. Această tendință evolutivă devine o latură specific umană, legată de procesul de muncă.

Cel mai vechi stadiu al evoluției umane, -stadiul pitecantropului este recunoscut în răspîndirea sa mai ales după faptele de ordin arheologic, mult mai unitare, mai făspîndite decît formele umane descoperite pînă în prezent. Tipurile umanității timpurii din etapa pitecantropiană sînt tot atît de variate ca și tipurile primatelor preumane, reprezentînd încă suficient de acut ciocnirea tendințelor de evoluție simiană cu hominidă. Astfel Pitecantropul IV (Pitecanitropus robustus) are trăsături care îl apropie de parantropii africani, de pongide și de tipul uman evoluat. La sinantropi, dinții au aspect pongid, lobii frontali au prelungirea în formă de cioc a cimpanzeilor, în schimb caninii inferiori au aspect uman evoluat, iar capacitatea craniană depășește cu mult pe cea a pitecantropilor. Mai mult, regiunea temporală posterioară 'reprezentînd eimpul citoarhitectonic al lui Broadman '), indică o dezvoltare pe linia apariției rudimentelor funcției verbale.

Telantropii au caractere comune cu austraopitecii dar și cu omul dela Heidelberg, iar fossa pentru mușchiul geniogloss²⁾ este ca la omul actual, ta fine, alți reprezentanți ai acestei lumi fac trecerea nesimțită către formele neandertaliene. Africanthropul dela Ejassi-Tanganika, Javantropul dela Ngandong, Omul dela Kanam și cel dela Kangeru din Kenia, Omul dela Heidelberg prezintă, la un nivel mai înalt, aceeași îmbinare de caractere pitecoide, neandertaloide și chiar de homo sapiens.

Omenirea primelor timpuri, răspîndindu-se în mici hoarde pe terenurile deschise, golurile despădurite și savanele din Europa, Asia de Est și Sud și Africa, în decursul a 300.000 de ani, a format aceste nenumărate variante locale sub acțiunea selecției naturale.

Dispariția selecției naturale nu s-a realizat dintr-o dată, ci treptat, fiind înlocuită de noul motor al evoluției umane, viața socială. Apariția și instalarea acestui nou

¹⁾ suprafață delimitată morfologic și fiziologic pe creierul uman, ce are un corespondent pe fața internă a craniului.

²⁾ mușchi al limbii ce se însera pe falca inferioară

principiu motor al evoluției, în istoria formării umanității actuale, a lăsat urme adînci în structurarea și transformarea speciilor umane ce au precedat omul sapiens-

De o sută de ani s-a încetățenit ideea că omul de neandertal este strămoșul omenirii de azi. Dovada de netăgăduit că această specie umană a existat pe suprafețele întinse ale Europei, Asiei și Africei, o constituiesc cele aproape 200 de resturi fosile. Atunci cînd se vorbește despre originea omului sapiens, se prezintă în majoritatea cazurilor schema lineară a trecerii treptate dela pitecantropi și sinantropi, la neandertali și, de aci, la omul fosil de tip actual, denumit în mod convențional Omul de Cro-magnon.

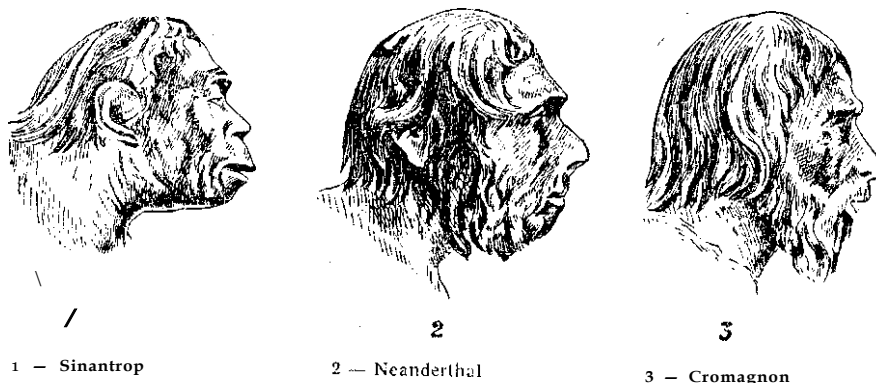
Dar tenomenul evoluției umane este oare atît de simplu și de linear atunci cînd istoria se apropie de zilele noastre, cînd am văzut cît de împletit și cît de plin de încercări nereușite a fost cursul transformărilor în etapele precedente ?

Istoria evoluției omenirii în această ultimă etapă de 300.000—400.000 de ani a avut de înregistrat tulburări uriașe, cu o durată de zeci de mii de ani, răcirii și reîncălziri ale climei, care au readus desigur pe primul plan selecția aspră, nemiloasă, a naturii. Cu siguranță că aceste oscilații catastrofale ale climei, departe de a înlesni progresul vieții sociale, au încetinit mult evoluția normală a modului de producție primitiv, în firavele colectivități umane. Noul motor al evoluției umane, a trebuit adeseori să lase locul selecției naturale, care a acționat pe tăgașul obișnuinței milioanele de ani, împingînd înapoi tendințele evolutive, pe linia specializărilor neumane.

În cursul secolului trecut se considera drept unanim acceptată teza că oamenii de Neandertal de tipul celor descoperiți în Europa Occidentală (Neanderthal, La Chappelle aux Saints, Le Moustier, Gibraltar, La Quina), ar reprezenta strămoșii direcți ai oamenilor de tip actual.

Dar numeroase cercetări amănunțite asupra morfologiei neandertalienilor au arătat că aceștia nu reprezintă un tip unitar, că tipul lor variază în raport cu teritoriul și etajul geologic al existenței lor. Ei prezintă în majoritatea lor deosebiri structurale categorice față de oamenii paleolitici de mai târziu. Astăzi a devenit un bun comun concluzia că oamenii din paleoliti-

Strămoșii omului de tip contemporan nu trebuie să fie căutați în rîndurile neandertalienilor „clasici” din Europa Occidentală ci în alte forme, în parte asemănătoare cu formele neandertaliene, dar care se deosebesc în câteva privințe; strămoșii oamenilor actuali erau ființe care reuniau unele trăsături evoluat, cu caractere extrem de arhaice. Unii autori încearcă o delimitare:

cui superior al Europei nu sînt descendenții neandertalienilor din Europa Occidentală. Strămoșii speciei umane actuale trebuiau căutați undeva, în afara limitelor Europei. Așa s-a născut ipoteza greșită a vechimii nemărginite a omului sapiens, alimentată și de „descoperirea” Eoantropului. Pe baza datelor descoperitorului, C. Dawson, această fosilă, cu craniu de sapiens și mandibulă de simian, era atribuită începutului pleistocenului, deci contemporană pitecantropului. În 1952, prin metoda flourinei, craniul a fost dovedit ca mult mai recent, iar mandibula descoperită alături de craniu (și care se credea că îi aparține) nu este altceva decît o mandibulă de cimpazeu actual, introdusă prin fraudă de către „descoperitor”, în stratul respectiv. Așa a fost demascată cea mai senzațională contrafacere a unor fosile, a căror discuție și interpretare a generat apariția a nu mai puțin de 28 lucrări de bază în antropologie și peste 300 de referințe în diferite tratate, și a servit mai ales ca argument esențial în făurirea ipotezei apariției spon-tane, în formă definitivă, a omului actual.

verticală a omului sapiens de omul neandertalian, concentrîndu-și atenția mai ales, pe asemănările dintre forma strămoș și Homo sapiens, adică pe trăsăturile progresive. Aceștia deosebesc în pleistocenul mijlociu, un strămoș presapiens diferit de strămoșii neandertalienilor „clasici” — preneandertalienii. Ipoteza călăuzitoare în această delimitare ar fi că liniile evolutive ale lui presapiens și ale preneandertalienilor, s-ar fi separat încă de la începutul epocii cuarternare. Faptele de la care pornește această ipoteză sînt descoperirile de la Swanscombe, din pleistocenul mijlociu și de la Fontchevade, din straturile inferioare ale pleistocenului superior. Aceste fosile sînt mai asemănătoare cu oamenii de astăzi decît neandertalienii. Alături de aceștia, în etajele corespunzătoare, s-au descoperit și forme primitive mai puțin specializate, dar mai apropiate de tipul neandertalian, fosilele de la Steinheim și Teșik-taș, care au fost considerate forme preneandertaliene.

Alți autori încearcă o delimitare orizontală, remarcînd că toate resturile de oa-

meni fosili care preced neandertalienilor extremi („clasici”) din Europa, Africa (Broken-Hill, Eyassi, Saldanha) și Asia (Ngandong), sînt prin totalitatea caracterelor mult mai primitivi decît oamenii Cro-Magnon și mai apropiați de tipul general, paleoantrop (neandertalian) deoît de tipul general neoantrop (sapiens).

În primul grup de autori, dintre antropologii cei mai de vază sînt H. Vallois și G. Heberer, iar în al doilea, I. I. Roghinski, E. Breitinger, C. Arambourg.

Din punct de vedere morfologic este imposibil să-se tragă o linie bine definită între oamenii presapiens și oamenii preneandertalieni. Și unii și ceilalți au trăsături care amintesc de omul contemporan, cît și trăsături ale celei mai inferioare organizări ale acestei etape a hominideilor. Teritoriul pe care locuiau oamenii presapiens și preneandertalieni se suprapune aproape în întregime ca areal¹⁾. Nu ar fi exclus ca fenomenul specializării și întîzierii în evoluția către tipul uman actual să nu fi fost generalizat la toată populația din vremea primelor glaciații și unele grupuri să fi reușit să străbată mai repede drumul transformărilor. Totuși rădăcinile spițelor genealogice ale speciei Homo sapiens și Homo neandertalensis se împletesc în pleistocenul mijlociu. Mai tîrziu, către sfîrșitul ultimei perioade interglaciare, încep să apară diferențieri morfologice în cadrul a două grupuri de populații, care devin rădăcinile evolutive separate pentru Neandertalienii extremi („clasici”) pe deoparte și pentru formele mai puțin specializate, reprezentate prin descoperirile dela Mugharet es Skhul (muntele Garmel), oare vor genera rasele paleoliticului superior. Prin urmare, atît în pleistocenul mijlociu cît și la începutul pleistocenului superior, nu poate fi vorba de specii delimitate ale formei presapiens și neandertal, ci numai de rase politipice ale uneia și aceleiași specii. Abia după ce tipurile dela Djebel Kaf-

zeh, Mugharet et Zuttyeh și Mugharet et Tabun, în Asia, și tipurile dela Ehringsdorf, Krapina și Saccopastore, în Europa, se diferențiază pe linia specializării morfologice, în condițiile izolării climatice dela începutul ultimei perioade glaciare, se termină fenomenul de speciație, incipient în perioadele precedente. În condițiile ultimei glaciații se formează cele două specii distincte, a neandertalienilor extremi, pe deoparte și a omului sapiens, pe dealta, fără a se mai putea vorbi acum despre o reîmpietire filetică a acelor trunchiuri diferențiate. La acești neandertalieni, trăsăturile progresive, pedomorfoza, gracilizația crescîndă, ce-și arătaseră mugurii odată cu primele începuturi ale procesului de muncă, sînt înlocuite sub acțiunea selecției naturale de procese de gerontomorfoză, de bestializare, apărute din străfundurile animalice ale potențialului biologic uman. Dar această încercare de reîntoarcere pe drumul evoluției, petrecută pe o ramură a trunchiului hominideilor, își găsește un sfîrșit prematur, datorită tocmai îngrădirilor, geoclimatice care au pus stavilă evoluției progresive și care au împiedicat propagarea lor.

Faptele noi despre trecutul umanității arată că evoluția umană a fost mult mai complexă decît se credea altădată. Ea nu a urmat o linie dreaptă, continuu ascendentă, lără ooborișuri și întoarceri; drumurile vieții umanității, întocmai ca și potecile din păduri, s-au întretăiat și s-au, întrerupt adeseori. Procesul evolutiv, proces ce apare uniform ascendent, privindu-l retrospectiv, s-a realizat prin discontinuități rezultate din ciocnirea dintre salturile parțiale înainte și tendințele de reîntoarcere. Dar, încetul cu încetul, munca și societatea au evoluat totuși, tinerele mlădițe ale viitorului au învins ; pe trunchiul viguros, dar plin de noduri, al arborelui neandertalian, a apărut în toată splendoarea sa specia omului înțelept, artistul neîntrecut, creiatorul civilizațiilor, cuceritorul Cosmosului.

¹⁾ Areal : suprafață de răspîndire a unei specii de plante sau animale.

CRONICA LITERARĂ

OV. S CROHMĂLNICEĂNU

EUGEN BARBU: „OAIE ȘI AI SĂI” (nuvele)

Volumul acesta nou de nuvele al autorului „Gropii” prezintă de la început două particularități. Prima privește mediul uman de care se ocupă cu predilecție autorul, cealaltă, evoluția scrisului său.

Toate nuvelele din volum se petrec într-un mediu autentic muncitoresc, au ca eroi lucrători la S.T.B., ceferiști din tată în fiu, tipografi, lăcătuși ș.a.m.d. Cristaehe, invalidul din „Truda”, e tramvaist, conduce un vagon cu cai al Societății Comunale și piere într-o ciocnire cu armata, în timpul grevei generale din 1920. „Nenea Alecu” e de treizeci de ani zețar în tipografia domnului Bazilescu („Un om bătrîn”), Tereza e o fată de la țară, dar fugită de mică la oraș, lucrînd ca spălătoreasă, căsătorită cu un lăcătuș comunist, s-a proletarizat de mult și participă chiar la lupta ilegală („Tereza”). Antonică din „Munca de jos” e un vechi linotipist, care a apucat-o pe un drum greșit și căruia, înainte de toate, mîndria lui muncitorească îi ajută să se regăsească. Sabina din „Casa nouă” e și dînsa lucrătoare la laboratorul de ofset. Toată povestea căsniciei ei nefericite se desfășoară pe fondul unei vieți de muncă. În sfîrșit Oaie e acar la calea ferată, unde intră pe rînd și feciorii săi. Eugen Barbu se impune așa-dar ca un prozator de talent al vieții proletare. Dar nu numai atît. Avem de-a face însfîrșit cu un scriitor care descrie cu o rară autenticitate mediul proletar. Muncitorii, eroi ai nuvelor sale nu apar ca prezențe oarecum izolate într-o lume diversă. Scriitorul are sentimentul unității organice a

universului pe care-l evocă așa cum îl are pentru cel al Moromeșilor Marin Prada sau pentru cel al Cozienilor, Petru Dumitriu. Eugen Barbu îi prezintă pe eroii săi muncitori în ambianța curentă a existenței lor, în cartierele unde locuiesc, în întreprinderile și atelierele unde ilucreză, în îndeletnicirile zilnice, în înrudiri, prietenii și obișnuințe. Personaje, locuri și întîmplări, de vreme ce țin organic de un asemenea univers, abordat în concretul lui, revin în diferite nuvele ca date ale unei realități familiare. Filipaehe, președintele sindicatului, om serios, muncitor încercat, călît în lupta cu patronatul, Pinteia, „Mutu”, secretarul de partid, apar în „Casă nouă” ca și în „Munca de jos” cu un rol similar, acela de a-și ajuta tovarășii la nevoie. În casa Terezei, aproape de Pipera, pe șoseaua Nordului, în odăița din care n-a știut o viață, cum s-o dea afară proprietarul, domnul Banculea, se ascunde Mareș, scăpat printr-un adevărat miracol din fața plutonului de execuție. („La lumina lunii”). Capătul liniei de tramvai, cîmpul Dămăroaiei cu ierburi înalte, crude, cu locuri arse de var, calea Griviței cu coloane de manifestanți, uzinele „Laminorul”, tipografia domnului Bazilescu, sala de la „Ovidiu”, binalele din parcul Jianu, formează decorul unic al acestor întîmplări. Dar spuneam că mai e ceva.

„Oaie și ai săi” constituie pentru Eugen Barbu o carte de pregătire. E vizibil că autorul „Gropii” face aici exerciții pentru o lucrare epică mai vastă, „La lumina lu-

nii" e chiar un fragment din „Șoseaua Nordului”, romanul la care lucrează acum și din care au apărut câteva episoade în „Viata românească” nr. 9. „Oaie și ai săi”, ultima nuvelă și cea mai întinsă din volum, după cum pornește, pare să fi fost și ea inițial proiectul părăsit ulterior al unui roman.

Sînt schișate câteva destine, care o vreme lasă să șje creadă că țintesc să cuprindă prin mișcarea lor întreaga etpocă de dinainte și de imediat după 23 August 1944. însuși ritmul narațiunii, de roman, la început, se schimbă pe neașteptate, după un număr de pagini, ca și cînd autorul și-ar fi pierdut entuziasmul și s-a grăbit să simplifice lucrurile și să pună mai repede punct.

Dibuirile se resimt aici în chiar structura bucății și Eugen Barbu putea să o lase fără mare pagubă afară din volum. In resit e vorba însă de o căutare, care nu afectează valoarea fiecărei nuvele în parte, împrumutînd totuși ansamblului un sens special.

Imaginea lumii de la marginea orașului, descrisă în „Groapa” era picloasă, dezolantă, pentru că autorul refuza să vadă dincolo de lunecarea simbolică a gunoaielor o umanitate deosebită, trezită la demnitate prin solidaritate și conștiință de clasă, prin luptă împotriva mizeriei și înjosirii-

Nuvelele din „Oaie și ai săi” pleacă tocmai de la această umanitate, care urmează să formeze obiectul viitorului roman al lui Eugen Barbu- Și exercițiul este descoperirea sufletului ei. Prozatorul are revelația unei realități apropiate, familiare chiar, pe lîngă care a trecut însă, fără să o ia în seamă. O mulțime din oamenii aceștia obscuri, cu fețe „galbene, trase”, treziți „dimineața la cinci” în cocioabe unde femeile amărîte, „cotrobăiau prin întuneric să aprindă lămpile de gaz”, ieșiți cile patru cinci la pompă să se spele „numai în izmene, cu mijlocul gol”, plecați apoi spre capul Filantropiei „s-apuce primul tramvai”, o mulțime din oamenii aceștia îngheșuiți în vagon, tăcuți, măriind la stații „dă-i drumu că întîrziem și ne ridică marca”, în-

chideau în ei o forță nebănuită. Eugen Barbu se oprește înadins la existențele, îndărătul cărora s-ar crede cel mai puțin că trăiește o asemenea realitate umană. Pe „nenea Alecu”, pe Tereza, pe Sabina, pe Cristache Crețu, pare să spună autorul, îi cunoșteam de cînd lumea. Dar cine să-și fi închipuit ce se ascunde în sufletul lor, dincolo de aparențe? Cine să fi crezut că Sabina va fi în stare să învețe munca la ofset, să conducă o creșă ca „directoare”, să scape de sub tirania bărbatului ei, să se despartă de el și să-și ridice „casă nouă”? Cui i-ar fi trecut prin cap că Tereza, fata de la țară, slugă ani de zile la atîția stăpîni, lucra în mișcarea ilegală? Cine să fi prevăzut că la Siguranță, cel mai cumsecade și mai cuminte zețar, om bătrîn respectat în mahala, va lua asupra lui o acțiune, pe care n-a îăeut-o, spre a participa măcar astfel la lupta împotriva dictaturii fasciste? Și iată revelația raționamentelor lui la rugămințile și amenințările comisarului:

„Cîtă vreme șezuse aici și le auzise strigătele, vrusese de cîteva ori să termine odată și să mărturisească. Acum e liotărît. Va spune că el a scos litera. Totul e atît de simplu! De cei de dincolo nu mai e nevoie, el este un om bătrîn. Nu au ce-i face. Or să-l lină cîteva luni, or să-l judece, or să-l condamne pentru că l-a ofensat pe Mareșal... Că în loc să citească toată lumea pe ziduri „Manifestul” lui, a citit altceva. Pagubă-n ciuperci /-..

•..Ar putea foarte bine să facă să se creadă că e bătrîn, că are vederea slăbită, poate i-ar da o lună mai puțin sau un an, dar nu-i adevărat. Păcat că nu i-a trecut lui mai de vreme prin cap una ca asta...

...Lucrează în tipografia lui Bazilescu de aproape treizeci de ani. Mai are un an de zile și iese ia pensie. Or să scape de el și gata, dar i-a cerut patronului să-l mai lase să lucreze cît o mai putea, cît l-or mai ține picioarele, pentru că s-a obișnuit să se scocde de dimineață, să facă drumul pînă la tipografie pe jos, să intre în atelier, să dea bună dimineața oamenilor și să se apuce de treabă. Ti place pînă și mirosul de acizi al tipografiei, despre care se

spune că e otrăvitor, îi place hurelul mașinilor pe care le aude de atîta vreme, îi place și cum foșnește hîrtla de tipărit, cum duodie dușumelele cînd se aduc baloturile și sînt aruncate pe rampa magaziei.

Ce d/acu să priceapă acest comisar, abrutizat de meseria lui, ce înseamnă o viață de om, să muncești 30 de ani fără să-ți zică cineva nici dă-te încolo, pentru ca într-o zi să nu mai vii, el care n-a lipsit niciodată, să nu mai vină la regalul tău, să lași treaba pe care o aveai de făcut cine știe pentru cînd, ca să fie purtat prin pușcării, să fii bătut și batjocorit."

Eugen Barbu explorează în „Oaie și ai săi” universul conștiinței proletare. La capătul Bucureștilor, acolo unde începe Șoseaua Nordului, stă ca un semn de hotar pompa lui Gaie, cu brațul ei adus, pe care se strîng vrăbiile. Aici e hotarul unei lumi întregi, împinsă altădată la marginea vieții, dar stăpînă, de fapt, pe viitorul acesteia. Și imaginea Terezei care se tirăște cu arma agățată de gît la asaltul aerodromului Pipera, în dimineața zilei de 25 august 1944, aproape de pompa, unde înainte ieșeau să se spele bărbații, unde bătut cu unghia în geamul ceasului vechi scos de la brîu, domnul Gaie o întîmpina regulat cu cuvintele: „Cam tîrziu, cam tîrziu, domnișoară !”, capătă o valoare de simbol-

Cu cartea aceasta Eugen Barbu, dintr-un romancier al periferiei se pregătește să devină un romancier al muncitorimii bucureștene, al existenței ei în epoca noastră de răsturnări revoluționare. Și are toate șansele să reușească, întii pentru că se vede că a trăit realitățile despre care scrie. Lumea lui învie dintr-o sumă de detalii pline de autenticitate smulse unei experiențe de viață nemijlocite- Trezirea de dimineață și plecarea la lucru e evocată cu sentimentul celui care a încercat-o direct : „În cămile de tablă cumpărate de pe Crlolța cu bani puțini, îngheța apa. Băgai un pumn în pojghița de gheață și-ți stropeai fața. Era rece-rece, te scula din morți. Pîn' să-ți tragi ciubotele cu tălpile sparte și flanelele rupte-n coate, muiera ardea

pe soba de tuci o apă fiartă răsîncălzită, pe fundul căreia mai pluteau fire rare de ceai trezit. Afară boacă. N-ai mai fi plecat. Nu. se mai vedea de omăt. („Trudă”),

La fel e evocat mirosul de plumb din tipografie, „fișitul moale al tasterelor”, „sughițatul tighelului”, „bătaia vicleană a rozelor” (Munca de j)s). Oamenii ies la rîndul lor și ei dintr-un univers intim, cunoscut îndeaproape. Sabina, cu puțina ei bucurie, în odăița de patru metri pe patru, înaltă de numai doi și jumătate, unde sub tavanul afumat bărbatul venea seara și tăia pâinea cu un gest aproape ritual, Antonică, încăpățînat, supărat pe toată lumea, arzînd de rușine la „gloaba” lui. Tereza, ternîndu-se puțin, dar repetîndu-și de cîteva ori în gînd la atacul aerodromului că „trebuie să scape fără să fie lovită, pentru că acasă o așteaptă băiatul ei”. Oaie, în sfîrșit, comandîndu-și în circiuma lui Pirlivie, mult visatul pachet de tutun „clasa întia”.

Eugen Barbu are apoi toate șansele să devină un romancier al vieții muncitorești și pentru că între „Groapa” și această ultimă carte a lui există o însemnată distanță ideologică, pentru că scriitorul a învățat să privească realitatea de pe pozițiile înaintate ale proletariatului revoluționar. Tăpate bucățile caută, cum am spus, forme prin care se manifestă conștiința de clasă a eroilor- Aspirația către o umanitate nouă, eliberată de umilință, mizerie și exploatare stă în centrul volumului.

S-a remarcat că Eugen Barbu, deși e un prozator de tip obiectiv, ascunde un temperament liric, aprinzîndu-se în fața culorilor, sunetelor și mirosurilor, pe care le evocă, abia stăpînîndu-se, cu voluptate de poet.

Ca în „Groapa”, ca în reportajele din „Pe-un picior de plai”, apar și aici tablourile de un pitoresc violent, cotropitor, ca de pildă cal al „gorbanului” țigănesc din nuvela „Oaie și ai săi”. Zamfir, urmărește uimit, înfricoșat și ațățat sărbătoarea pagină, cu simțurile încordate, lipit de trupul tînr și fierbinte al Oanei- Crîngul cu-

fundat în întuneric, trosnește straniu. Pîlpiie focuri, mici, roșii, în jur. Sub lumina lunii, matele vitelor înjunghiate, agățate de salcîmi închipuie o dantelă fantastică. În aer miroase a borhot, a sînge cald și mălai încins. Milogii cîntă, țigancele joacă, bătînd sălbatic dairalele cu palmele.

Cu aceeași acuitate senzorială e descrisă ploaia de vară din bucata „Casă nouă”, fulgerele „ca niște copaci mari, verzi”, cufundîndu-se înainte și la dreapta, băltoacele „sticlind stîns pe jos”, clisa lipindu-se de pantofii scîlțiați, gardurile „pline de iederă întunecată, lucind în beznă”; la fel se vorbește despre foșnetul nukului din curtea Sabinei, despre mirosul ierbei de pe aerodromul Pipera, despre crizantemele lui nenea Alecu.

Prozatorul își stăpînește însă aceste vibrații lirice, narațiunea nu-și caută pretexte picturale ci urmărește fidelă firul epic. Accentele de culoare, atît de pregnante sînt puse cu zgîrcenie și de aceea sclipesc parcă mai tare.

De un interes deosebit mi se pare arta cu care Eugen Barbu folosește monologul interior. Căutînd — cum am spus — sufletul lumii lui de la marginea orașului, prozatorul era firesc să nu disprețuiască această modalitate epică. Aproape toate nuvelele sale sînt narațiuni făcute din perspectiva eroilor. Tereza își amintește frin-

turi din viața ei în momentele cînd împreună cu un grup al gărzilor patriotice așteaptă semnalul de atac. Antonică, după ce a fost trecut disciplinar la „munca de jos” și trebuie să dea ochi din nou cu tovarășii săi din atelier, oa simplu lucrător la vestita „gloabă”, nenea Alecu, între două interogatorii, la Siguranță ș.axn.d. Intersecțiile planurilor conștiinței cu planul obiectiv al vieții din afară, răsturnările de timp-trecerile de la prezent la trecut și îndărăt sînt operate cu o mină sigură. Montaajul e ingenios, abil, inteligent

Reflecțiile lui Antonică în legătură cu retrogradarea sa pornesc de la zgomotul unui robinet lăsat deschis.

„P-astea nu le vede Filipache! constată mînios tipograful. P-astea nu le vede Angliei... Pe ei îi doare viața lui particulară, ce face el acasă în pat cu nevasta I”

Sabina își amintește istoria căsniciei ei nefericite tocmai într-un moment de duioșie, cînd s-a mutat în „casa nouă” și-și primește la ea prietenii. Doar în cazul lui Oaie, procedeul dă o impresie de artificial.

Tot ce am spus de bine despre nuvelele lui Eugen Barbu, acestea le merită fără îndoială pe deplin. Am însă credința că nu scriu decît un preludiv pentru marea lui carte, care nu e deloc exclus să fie chiar „Șoseaua Nordului”.

CRONICA POLITICĂ

X. SĂRATEANU

«CUVÎNTUL ÎNȚELEPTILOR»

„Înțelepții n-au avut niciodată ei, cei dinții, cuvîntul” — scria pe vremuri un gazetar burghez, care s-a ocupat timp de cîteva decenii exclusiv de politica internațională. Gazetarul, care cunoscuse personal și trăise în intimitatea multora dintre oamenii politici dinaintea primului război mondial și din perioada imediat următoare acestuia, avea desigur temei să constate că în lumea pe care o cunoscuse, lumea dictatului practicat de cel mai tare, lumea ignorării voite a realității, a adevărului și a dreptății, — spiritele lucide rareori erau luate în seamă de factorii de răspundere, avertismentele minților luminate erau privite cel mult cu un zîmbet de gratuită superioritate de cei care — potrivit unei figuri de stil pe cît de facilă pe atît de inexactă — se chema că „hôtărau destinele omenirii”. Este adevărat că, chiar în lumea așezărilor nedrepte, în multe țări și multe epoci au apărut figuri de clar-văzători care nu puteau să nu discearnă, dincolo de frazele frumoase ale guvernanților, realitatea caracterizată prin apărarea intereselor de grup în pofida intereselor popoarelor, prin susținerea prerogativelor de clan în detrimentul drepturilor celor mulți. Dar tocmai de aceea, asemenea clar-văzători erau cu grijă izolați. Interesul lor pentru problemele actualității era cu sistemă deturnat spre ceea ce se numea cu fariseică pompă „preocupări mai înalte”. Se recurgea de asemeni la statuarea unei pseudodeosebiri fundamentale între omul de știință, — invitat poli-

ticos dar ferm să nu-și scoată nasul din tratate — și omul politic, denumit — tocmai pentru a se marca deosebirea față de cercetătorul din bibliotecă sau laborator — „bărbat de acțiune”. Politicul, era în felul acesta prezervat de incomoda incursiune a caracterelor dispuse să-și pună capacitățile în serviciul adevărului și dreptății; era păstrat drept domeniu de afirmare doar combinațiilor din culisa politicianistă. Și-atunci firește, „înțelepții nu aveau ei cei dinții cuvîntul”.

În Germania, chemările lui Goethe, care invitase la o politică de prietenie a popoarelor, erau socotite doar fantezii naive de poet necunoscător în ale politicii. „Există o treaptă unde ura națională dispăre cu totul... și de pe care resimțim bucuria sau durerea poporului vecin, ca și cum ar fi ale propriului nostru popor” — scrisese cîndva autorul lui „Faust”. Dar în această Germanie a lui Goethe, nu asemenea cuvinte aveau căutare. În schimb, vorba lui Klausewitz, „pacea eternă este un vis, și nici măcar unul frumos”, devenise doctrina „oamenilor de acțiune”, al acelei acțiuni care avea să cauzeze Germanilor înșiși — și nu numai lor — suferințele nesfîrșite a două războaie mondiale.

Exemplul Germaniei este, poate, cel mai tipic dar nu și singurul. întotdeauna și pretutindeni unde politica însemna de fapt divorțul cu adevărul și justiția socială, se căuta îndepărtarea celor care, cu prestigiul dobîndit într-unui din domeniile spiritului, ar fi putut veni să spună lucruri de-

ranjante pentru guvernanți. Slujitorului culturii, exilat în laborator și bibliotecă, i se rezerva doar libertatea de a nu se amesteca în treburile politice și dacă o făcea (cîteva cazuri concrete au dovedit-o), i se cerea tocmai sacrificiul concluziilor la care îl dusesse cercetarea realităților, i se cerea plierea în fața minciunii și demagogiei și propria lui contribuție la continuarea acestei demagogii. Emerson formulase chiar justificarea „etico-filozofică” a trădării convingerilor personale, imaginase „explicația” sinuozițiilor și zigzagurilor în atitudine: „credința în doctrină e îorma de alienație mințală a spiritelor mici”. Și pentru că — spre cinstea lor — cei mai mulți dintre autenticii slujitori ad culturii perseverau în credințele lor umaniste și sincer democratice, era de preferat ca asemenea „spirite mici” să fie ținute departe de zona unde ideile lor ar fi putut deveni pernicioase pentru huzurul potențaților.

Epoca noastră cunoaște și ea, în lumea așezărilor burgheze, continuarea eforturilor de ostracizare a cercetătorului în afara sectorului politic. Dar, spre deosebire de altădată, cînd fișnirile de lumină erau acte singulare, cînd chemările la luciditate se stingeau ca diarele de stele căzătoare în întunericul politicii de vrajbă și ațîțare șovină, azi asistăm la un fenomen care, prin amploare și influență, poate fi într-adevăr socotit ca fără precedent. În însăși lumea burgheză în care guvernanții continuă politica ațîțării și a războiului rece, se ridică și se întîlnesc — peste voința acestor guvernanți — minți dintre cele mai pătrunzătoare și mai iscusite, care ies din bibliotecă și laborator pentru a participa activ în forul ce alcătuiește opinia publică mondială și care militează pentru pașnica rezolvare a problemelor lumii, pentru eliberarea umanității de spectrul unui nou război. Fenomenul merită o atenție deosebită.

Era atomică în care am intrat ridică cercetătorului problema unei răspunderi pe care, poate niciodată în trecut, el nu și-a pus-o cu atîta acuitate. Să nu uităm că

epoca atomică reprezintă și epoca istorică,, în care umanitatea se află împărțită în două lagăre fundamental deosebite nu numai ca țeluri și metode politice, nu numai ca principii de așezare socială, dar și ca etică. De-o parte, în lumea capitalistă, continuă vechea rapacitate a puternicului lipsit de scrupule, cinic pînă-n măduva, oaselor, continuă promovarea unui egoism, camuflat fariseic sub fraze frumoase, acel egoism pe care-l demasca, încă la începutul acestui veac, Mark Twain atunci cînd imagina drapelul civilizației apusene purtînd emblema „iubește averea apropelui tău ca pe tine însuși”. De cealaltă parte, în lumea socialismului, toate acțiunile conducerii de stat sînt subordonate (lucru, el însuși, fără precedent în istoria politică de pînă acum) unei etici superioare, bazate pe dragostea față de om, pe respectarea dreptului la libertate și neatîrnare al oricărui popor, indiferent de forța sau mărimea lui. Ori, acolo unde deosebirile dintre aceste două lumi, lumea capitalistă și lumea socialistă, apar poate cel mai evident pînă și minților celor mai puțin familiarizate cu problemele politice și sociale este în concepția despre felul cum trebuie folosită uriașa forță a energiei atomice, azi la înderreina omului. Este semnificativ faptul că Uniunea Sovietică a fost primul stat care a cerut scoaterea definitivă și imediată din arsenale a armei atomice și singurul stat care-și axează întreaga politică pe urmărirea perseverență a acestui țel. Este simptomatic faptul că Uniunea Sovietică a sugerat cea dintîi și continuă să militeze pentru încetarea definitivă, odată pentru totdeauna, a experiențelor cu arma nucleară. Și nu trebuie uitat de asemeni că isingurul stat care a oferit chiar exemplul direct de a sista unilateral experiențele nucleare este Uniunea Sovietică, deși S.U.A. și Marea Britanie efectuaseră încă la data respectivă un număr de explozii experimentale simțitor mai mare decît efectuase U.R.S.S. O formidabilă campanie pentru folosirea în scopuri exclusiv pașnice a energiei atomice a fost și este dusă de către U.R.S.S. ca și de restul statelor socialismului.

Dar în același timp, dincolo, în lumea imperialistă, poziția oficialităților nu poate să nu creieze oricărui om care judecă lucid cele mai serioase îngrijorări. Nu o dată ofițeri superiori, oameni politici aflați în funcțiile cele mai înalte, și-au exprimat fără echivoc tentația de a apăsa pe butonul care ar declanșa ireparabilul. Și cine, dacă nu în primul rând omul de știință, cercetătorul chemat să lucreze în laboratoarele energiei atomice, e mai în măsură să înțeleagă proporțiile aventurii? Iată de ce azi, într-adevăr mai mult ca oricând, problema răspunderii se pune omului de știință din lumea capitalistă cu ascuțime namaiiintilnită. Niciodată ca azi savantul din țările burgheze nu a trăit mai intens spaimele ucenicului vrăjitor. Deja la începutul deceniilor din urmă, Jean Rostand exprima impasul acelei civilizații bazate pe forța brutală și în care progresele cunoașterii pot fi folosite în scop dăstruciv: „Știința — scria el — ne-a transformat în zei înainte de a merita să fim numiți oameni”.

Dar documentul cel mai zguduitor în acest sens, îl constituie fără îndoială celebra scrisoare pe care Albert Einstein o adresa, către sfârșitul războiului, lui Franklin Roosevelt. Marele fizician avertiza pe președinte asupra consecințelor pe care le-ar avea alunecarea pe panta înarmărilor atomice. El pleda împotriva teribilei arme, cerînd scoaterea acesteia din arsenale încă înainte ca ea să fi fost utilizată, „înțelepții n-au avut niciodată ei, cei dinții, cuvîntul”. De data aceasta un înțelept lua cuvîntul înainte de comiterea faptului, se adresa bărbatului politic cerîndu-i să vadă dincolo de tacticile momentului, să înțeleagă lucrurile în perspectivă. „Une vie d'analyse pour une heure de synthese” — Merită să închini o viață întreagă analizei, fie și pentru o singură oră de sinteză, spusese cîndva istoricul francez Fustei de Coulanges. Ideea implica, desigur, conștiința sușului lung, obositor, plin de eforturi și sacrificii pe costișele abrupte ale cunoașterii pentru ca | — la capătul drumului — osteneala să fie F

recompensată de privilegiștea atotcuprinzătoare, oferită vederii de la înălțimea piscului. Și Einstein, după o viață plină de rîvnă închinată analizei, ajungea, în amurgul acestei vieți, în ceasul marilor sinteze, la avertismentul acela hotărît, categoric și dramatic pe care îl conținea scrisoarea trimisă președintelui Roosevelt: arma atomică trebuie cu orice preț ucisă — încă în fașă. Înțelegînd primejdia, Albert Einstein vedea tot odată și calea de preîntîmpinare a ei. Este mai mult decît semnificativ că bătrînul care stătuse o viață întreagă în tihna laboratorului, observa dintr-o dată necesitatea luptei organizate a oamenilor: „Dacă nu ne organizăm cu toții laolaltă, — scria el — vom fi atomizați fiecare în parte”.

Ceva mai tîrziu, mai exact la 16 iulie 1945, undeva în Statele Unite, pe un vast teren nepopulat, se ridica pentru prima dată uriașă ciupercă a vîlvătăii cauzate de o explozie atomică. Un om privea „cu fața crispată, exprimînd o suferință nesfîrșită” — cum nota un martor ocular. Omul cu fata crispată era Robert. Oppenheimer, fizicianul care învățase elina ca să-l citească pe Sofocle în original și sanscrita ca să se adape la înțelepciunea multimilenarei culturi asiatice. Amintindu-și de clipa aceea, în care asistase la cea dintîi explozie atomică Oppenheimer avea să spună cîțiva ani mai tîrziu :

„Știți la ce m-am gîndii în acel moment? La niște versuri sanscrite care sună astfel: Am devenit eu însuși moartea, lumile le fac acum să se cutremure”. El avea să trimită o scrisoare președintelui Eisenhower, în clipa în care se puneau problema fabricării de bombe ou hidrogen, cerînd președintelui să împiedice producerea acestor bombe.

Treptat, numărul acelora care urmau să ia poziție pe aceeași linie, care aveau să ajungă și ei la aceeași concluzie, a necesității luptei organizate împotriva armeei atomice, urma să sporească pînă la proporțiile fenomenului caracteristic ultimilor ani. Albert Schweitzer și Bertrand Russel își reuneau chemările pentru coexis-

tentă pașnică și contra armei nucleare. În Germania Federală (chiar în epoca în care noii conducători, urmînd aceeași veche ideologie a lui Klausewitz, unelteau pentru înzestrarea cu arma nucleară a Bundeswef.r-ului), 18 savanți atorniști lansau o scrisoare care avea să facă înconjurul lumii. Semnatarii chemau la luciditate și cereau condamnarea definitivă a înarmărilor atomice. În America, doctorul Linus Pauling își punea semnătura în fruntea unui apel care conținea două mii de alte iscălituri reprezentînd nume dintre cele mai cunoscute în viața culturală și științifică a Statelor Unite. Trebuie amintită și strădania cunoscutului activist social Cyrus Eaton, americanul care organizează reuniuni ale savanților din lumea întreagă pentru același țel al coexistenței pașnice și al abolirii cursei înarmărilor. La Kitzbuehl, în Austria, unde s-a desfășurat a treia conferință internațională organizată de Eaton cu participarea a peste șaptezeci de oameni de știință din Apus și din Răsărit, ordinea de zi era următoarea :

1. — Pericolul de război și pericolul exploziilor nucleare ;

2. — Slăbirea încordării politice și problema dezarmării ;

3. — Viața în epoca științei. Se întimpla astfel un fenomen care nu s-a produs nicicînd în trecut : cercetătorii, savanții, studiau implicațiile politice ale dezvoltării tehnice. Cît de departe sîntem de epoca în care un observator al vieții internaționale putea remarca plin de amărăciune, dar și cu pasivă resemnare : „înțelepții n-au nici o dată ei, cei dinții, cuvîntul". Azi, dimpotrivă, în sinul acestei opinii publice oare a devenit ea însăși, pentru prima dată, o putere reală, savantul, omul de cultură, aduce ginul competenței sale la chemarea spre realism ce se ridică de pretutindeni unde scînteiază o conștiință. Mersul însuși al istoriei obligă pe cercetătorii moderni să se unească în acțiune, renunțînd să mai deplingă, izolat și fără nici un alt gest de protest pierderea unor idealuri sub dictatul brutal al forței.

Dar pentru că vorbim de fenomenele actualității, trebuie subliniat și cel mai esențial: dacă azi optica omului de știință este fundamental schimbată față de trecut, dacă azi el înțelege mai profund ca oricînd datoria și posibilitatea sa de a lupta împotriva forțelor destructive, aceasta se datorește și faptului că aoum, spre deosebire de altă dată, perspectiva păcii și cooperării între popoare are un suport cum n-a avut nici odată. Un suport moral și material sigur și uriaș, pe care absolut toți oamenii realiști, fie ei prieteni ai socialismului, fie nu — trebuie să-l recunoască. Acest suport e Uniunea Sovietică și întregul lagăr socialist.

Printre constelațiile spre care, de milenii, locuitorii pămîntului își ridicau privirile cu încîntare și sete de cunoaștere, a apărut, începînd din anul trecut, pentru prima dată în istoria umanității, o steluță trimisă de mîna omului. În fața lumii terestre, drumul spre cosmos era astfel deschis. Țăriile, care își păstrasera cu gelozie secretul de-a lungul întregii existențe de pînă acum a universului, se hotărau în sfîrșit să și-l lase dezvăluit. întreaga omenire se întîlnea în acel moment într-un cald și unanim omagiu adresat celor care reușiseră această biruință a geniului constructiv: oamenilor sovietici. Pînă și vrăjmașii cei mai neîmpăcați ai socialismului trebuiau să recunoască, în fața evidenței, întreaga bogăție de semnificații a faptului că cea dintîi steluță așezată pe cer de mîna omului, avea undeva gravat o seceră și un ciocan. Această recunoaștere unanimă purta ea însăși pecete de fenomen revoluționar. Oamenii sovietici erau recunoscuți, o dată mai mult, ca oameni ale căror eforturi sînt închinare în permanență păcii și nu războiului, sînt mereu constructive și nici odată pornite spre distrugere, poartă emblema dragostei pentru progres și nu „a urei retrograde. Și dacă aceasta trebuia recunoscut de orice om capabil să vadă în fața realităților, tot astfel conștiința opiniei publice mondiale nu poate să nu recunoască un fapt ce se degajă din întreaga desfășurare a vieții internațio-

nale : anume, că, dintre toate marile puteri ale lumii, singura care își pune uriașul ei prestigiu moral și material în mod constant în slujba cauzei înțelegerii și coexistenței pașnice, singura oare militează perseverent pentru ca să ridice de pe umerii lumii greua povară a înarmărilor, singura care proclamă luciditatea ca unic mod -acceptabil de abordare a problemelor vieții internaționale, este Uniunea Sovietică. Nimeni, nici cei mai obstinați vrăjmași ai Uniunii Sovietice nu mai neagă azi că această țară deține continuu inițiativa în eforturile de pace. Tot astfel nimeni nu poate nega că tot ce s-a realizat în acest sens s-a datorat contribuției sovietice. Și chiar dacă apar limpede dificultățile mari

care mai există încă în drumul spre înșănătoșirea deplină a climatului -internațional, perseverența sovietică pe acest drum e elementul generator de optimism și de putere. De altfel, iubitorii războiului „rece” recunosc toate acestea implicit, -atunci când deplîng ceea ce ei numesc „succesele de propagandă” ale Uniunii Sovietice. Cum se explică asemenea succese — se întreabă purtătorii de cuvînt ai războiului „rece”. Explicația mi se pare că a dat-o mai de mult chiar un filozof occidental. „Pentru a-i cîștiga pe oameni — spunea cîndva Bentham — trebuie să le dai impresia că-i iubești. Și calea cea mai sigură pentru aceasta, este să-i iubești cu adevărat”.

TEORIE ȘI CRITICĂ

Sit VIAN IPSIPESCU

TRANSFORMĂRILE PERSONAJULUI (II) *)

În literatura ultimei jumătăți de secol s-a intensificat procesul progresiv de pulverizare și de diversificare a curentelor, în clasicism nu exista conceptul de curent, de școală. Pentru estetica normată, regulile fixe ale artei pot fi respectate sau călțate, dar sînt unice și poeticele le preconizează cu strictețe. Cit. de atrăgătoare ar fi o operă care nu le respectă, abandonează arta. După ce în tinerețe s-a simțit atras de Shakespeare, Voltaire bătrîn l-a respins cu violență. Ideea de progres și de modalități artistice diverse se ivește odată cu dezagregarea clasicismului. Buton începe să vorbească de varietatea individuală a stilurilor.

Cu romantismul începe multiplicarea curentelor. Ulterior fenomenele de decadență se accentuează, făcînd să se supraliciteze programe estetice divergente, dar asemănătoare prin atitudinea și concepția generală. De la dezvoltarea curentelor prin opoziție unul față de altul – romantismul neagă clasicismul, parnasianismul și naturalismul se opun romantismului – se ajunge la apariția unor formule multiple, aproape simultane. La un -secol după apogeul romantic s-a produs pulverizarea curentelor și încurcătura limbilor. Circulă formele evanescente. Se fac uneori treceri foarte rapide prin școli diverse. În aceste condiții, nu e seriilor de oarecare anvergnă care să poată fi integrat pe deplin într-o formulă, într-un cu-

*) Vezi „Viața Romînească”, nr. 11/958

rent și numai cei de mîna a doua își află confortabil locul în asemenea clasificări. Începînd chiar cu parnasienii, e mult mai ușor să-l atașezi în întregime-curentului pe Here-dia, decît pe însuși întemeietorul școlii, Leconte de Liste, ale cărui accente sifișietoare din „Iluzia supremă”, contrastează cu impasibilitatea parnasiană. Cu atît mai greu de repartizat în clasificări simple sînt Baudelaire, Proust sau Rilke. Înrudirile, participările sînt evidente. Dar factori din ce în ce mai feluriți fac din fiecare creator o problemă care cere să fie

•analizată potrivit cu structura și datele ei proprii.

Realismul critic – ca un curent masiv – se -subțiază progresiv în secolul nostru. Dar realismul ca atitudine față de realitate, realismul metodologic se întâlnește în creații și în opere foarte depărtate de realismul critic. Chiar și în proza spațială și atemporală a lui Kafka, în răceala interplanetară din „Castelul”, „Procesul”, „Colonia penitenciară”, în neliniștea surdă și în atmosfera de absurd, de irațional se descifrează, traduse în simboluri particulare, reacțiile unui om izolat în lumea capitalistă. Iar procesul pe care Thomas Mann îl face hitlerismului în „Doctor Faustus” reactualizează un mit, lăsînd romanul să alterneze între simbolul fantastic și patologie.

Raportate la problemele personajului, condițiile acestea particulare se resimt în dozajele mai complicate care împletesc fenomenele- de decadență cu, progresul cu-

noașterii artistice. Decadența ia aspecte izbitoare. Se poate observa cum, mai târziu, drumurile deschise de realismul critic sînt de fapt părăsite. Anexate unei concepții subiectiviste, căile de cunoaștere se transformă în contrariul lor, duc pînă la urmă la dispariția personajului ca atare.

Procesul, jocul contrariilor în devenirea personajelor devine trăsătura comună pentru cele mai diverse tendințe. Proza simbolistă, impresionismul, expresionismul german dintre cele două războaie sînt toate fascinate de mișcarea interioară a personajului. Dacă la impresionista, ca și la romantici, dominarea liricului devine adesea efuziune vagă, întreaga construcție proustiană reconstituie și analizează devenirea interioară. Romanul începe să fie alțoit cu eseul. La Proust mecanismele memoriei mecanice sînt recreate și literar, dar sînt discutate și abstract.

Tot interesul pentru transformare accentuează orientarea spre vârstele de tranziție. Mentalitatea specifică copilăriei care începuse să fie explorată mai de mult, capătă importanță crescândă. Și mai ales literatura se reîntoarce mereu la regiunea de frontieră, la adolescență. Proza simbolistică crează o operă de seamă. Încă din 1913, „Le grand Meaulnes” adusese împreună cu romanul — • poem al adolescenței — o chemare la aventură concepută în primul rînd ca o evadare din cotidian. După primul război mondial se ivește pretutindeni o avalanșă de adolescenți — „Copiii teribili” a lui Cocteau, „Ziua absolvenților” a lui Wertfal, „Bacalaureatul elevului Cerber”. Ionel Teodoreanu s-a îndreptat de la început cu grație și acuitate spre propria sa copilărie și adolescență, stadiu pe care nu l-a mai depășit și pînă la urmă l-a compromis prin manieră. Pașiunea pentru adolescență devine bizara promovare a scrisului adolescent: Radiguet, apoi diverșii copii minune descoperiți de Cocteau sau de alții. Și e semnificativ că fenomenul reapare în anii aceștia. Cărțile lui Françoise Sagan sînt numai un caz — cel mai zgomotos — din-

tre multe existente. Interesul pentru momentele de trecere, mai delicate ale devenirii, se transformă în predilecție pentru amorf și neorganizat, pentru zonele puțin clare.

Există de asemenea în această preferință, în aceste reîntoarceri, o evadare în adolescență, care traduce teama de viața adultă și de problemele ei. A exprimat-o de curînd ou profunzime un film american, „Marty”. În anii imperialismului viața e nesigură și amenințătoare. Teamă de răspundere o resimte și adolescentul care nu vrea să devină adult și adultul care se reîntoarce la adolescență.

Caracteristică e și evoluția mentalității. Prin 1925, Teodoreanu descria un adolescent dinaintea primului război mondial care se îndrăgostea, suferea, făcea versuri. De la Dănuș, s-au chiar de la „copiii teribili” ai lui Cocteau pînă la blazarea din cărțile lui Françoise Sagan sau Pamela Moore, s-a străbătut un drum lung.

Complexitatea e și ea împinsă pînă la predominarea anormalului. Interesul pentru stările liminare, pe care-l arătase realismul critic se naște din dorința de a analiza cît mai divers, oit mai diferențiat realul. Născute din acest interes pentru realitate s-au ivit și în secolul nostru clădiri monumentale ca „Muntele fermecat”. O ședere încimplătoare la Davos l-a pus pe Thomas Mann în contact cu viața din sanatoriile de tuberculoși și i-a sugerat explorarea unei lumi izolate în care bucuriile, tristețile, speranțele sînt filtrate, în care timpul se scurge — mai uniform. E și lumea din „Santoriul Arkthur” al lui Fedin — carte în care atmosfera specifică e pusă în contrast cu vitalitatea unui revoluționar, — • lumea lui Blecher, din „Ini-mi cicatrizate”.

Adîncimea la care se fac sondajele — în universuri stranii e neobișnuită. „Erostrate” a lui Sartre descompune, resort cu resort, mecanismul care-l împinge la crimă pe un izolat, maniac al mizantropiei. Dar e de notat că această nuvelă face parte dintr-un volum — „Zidul” — publicat acum vreo două decenii, în care majoritatea nu-

velelor ara o problematică asemănătoare – reacțiile unui condamnat 'la moarte, drama unei femei care trăiește cu un soț dement, și, din dragoste, încearcă zadarnic să pătrundă în universul lui închis. Alcătuirea acestui volum al lui Sartre e simptomatică. Stările de la periferia conștiinței, cazurile clinice trec în centrul preocupărilor. Sînt formele modeme ale naturalismului, din care a dispărut caracterul sistematic și explicația, biologică.

Realismul secolului trecut reabilitase experiența omului normal, deși după cum știm se interesase și de anomalii. Mai înainte, romantismul făcuse o literatură cu genii, cu aleși și damnați. Realismul a urmărit experiența unor personaje medii, obișnuite. Fără a confunda mediul cu mediocrul și cu platitudinea, cum au făcut-o naturaliștii într-o viziune: pesimistă asupra lumii, realismul s-a interesat de dragostea împlinită și de frămîntările lui Levin pentru a-și da un sens existenței. Levin nu e nici mediocrul, nici geniu, nici anormal. E un om surprins în complexitatea și în unitatea lui. O mare parte din literatura modernă a pierdut interesul pentru adultul normal, se ocupă cu predilecție de „Erostrate” sau de „copiii teribili”.

În „Trei nuvele exemplare și un prolog” Unamuno reamintește de „o teorie ingenioasă” a lui Oliver Wendell Holmes. Cînd Ion stă de vorbă cu Toma, stau de vorbă de fapt șase personaje – adevăratul Ion, cunoscut doar de creatorul lui. „Ion ideal al lui Ion” – care „nu e niciodată cel real, ci adesea e foarte diferit de el”, Ion ideal al lui Toma, care nu e niciodată Ion cel real și e adesea foarte diferit de amîndoi. De asemeni, există trei Toma corespunzători. Reluînd formula lui Holmes și tradueînd-o într-alt limbaj, Unamuno arată că „în afară de cel care sîntem pentru Dumnezeu dacă sîntem într-adevăr ceva pentru Dumnezeu, în afară de cel care sîntem pentru ceilalți și de cel care credem că sîntem, există cel care am vrea să fini”).

¹⁾ Unamuno. Trei nuvele exemplare și un prolog, p. 25, 27, Paris, Kra.

Intervenția lui Dumnezeu nu e făcută să simplifice problema, dar cele două formule ale lui Holmes și Unamuno rezumă un întreg drum parcurs de la cunoaștere la relativizarea personajului.

Pentru omul aflat sub presiunea vieții capitaliste, contrastul între comportarea și felul real de a simți și gândi se complică adesea enorm, devine comportare diferită după medii diferite; în „Les Thibault” există un personaj, militant socialist, mărunț funcționar. „Bat la mașină. Spun „Da, domnule” de dimineață pînă seara și bat. Ce contează? Seara mă regăsesc. Sînt liber să gîndesc: „Nu domnule”, toată noaptea pînă a doua zi dimineață”²⁾). Variantele de comportare sînt complicate în „existența subterană” de care vorbește Dostoievski. Divergența între aspirații și realitatea caracterului a creat personajul doamnei Bovary și a creat conceptul de bovarism; Pentru a descoperi personajul adevărat, scriitorul înmulțește unghiurile. În „Legenda” lui Clemence Dane, contururile unui personaj care a murit sînt reconstituite din amintiri, din ecouri. La Camil Petre'scu, adevăratul Ladima e căutat în confruntarea dintre impresiile lui Fred Vasilescu cu comentariile Emiliei și cu scrisorile lui Ladima însuși.

Dar lovindu-se de diversitatea planurilor, căutarea adevăratului personaj devine în literatura decadentă scepticism psihologic. Adevărul interior e incognoscibil, ca și cel exterior, există numai puncte de vedere, afirmă cîteva piese ale lui Pirandello. La el echivocul titlurilor capătă caracter programatic. „E așa (dacă vi se pare)”. „Poate că da, poate că nu”. În „E așa (dacă vi se pare)”, Doamna Ponm, femeia voalată, apare la sffînșit pentru a decara: „Sînt cea care mă credeți”.

Astfel, pe drumuri deosebite, curente și opere par a se infunda într-un impas al cunoașterii. E un proces care în literatura contemporană dă conceputului de decadentă un conținut complex și tragic.

²⁾ Les Thibault. Partea a cincea, Sorreliina, p. 45, Gallimard.

Subiectivizarea personajului se accentuează treptat în câteva etape. Cu Proust se pornește lupta sistematică împotriva conceptului de romancier demiurg, în stare să cunoască intrigi și personaje cu trei dimensiuni. Personajele proustiene sînt extrase exclusiv din experiența directă a naratorului, există în raport cu el, dependente de el. Obiectivizarea personajelor, străduința realismului de a tăia cordonul ombilical, de a crea fapte trăind pe picioare proprii, e contrazisă teoretic. Scriitorul nu poate depăși propriile lui trăiri.

Celălalt aspect al subiectivismului, concretizat în rolul covârșitor al introspecției **caTe** domină observația exterioară, e vizibil și la Proust și mai ales la Joyce.

Nu latura cantitativă are importanță. Introspecția nu e realistă dacă e redusă la anumită cantitate – decentă – și nu devine subiectivistă, atunci cînd depășește acest barem, greu de fixat. Monologul interior – formă modernă a introspecției, care se străduiește să păstreze individualitatea **stărilor** de conștiință – nu implică neapărat subiectivism. Prin **el** personajul poate căpăta profunzime fără a-și pierde soliditatea. E cazul cu „Domnișoara Else” a lui Sohmztzler. Subiectivismul e în primul rînd izolarea **de lumea** exterioară care-și pierde din realitate. Monologul interior devine **la** Joyce – și **faptul** se accentuează enorm **de** la „Ulise” la „Vegehea Finneganilor” – un **procedeu** menit **să** exprime individualitatea pură a unor **Stări** sufletești **Obscure și** discontinui. E o atomizare, o pulverizare a reacțiilor și deci a personajelor. Leopold Bloom, Dedalus, Doamna Bloom, devin doar nume proprii, etichete sub care se desășoară stări sufletești prea puțin unificate. La capătul drumului **se** vor afla romanele lui Nathalie Sarraute cu atmosferă psihică lipsită **de** personaje.

Subiectivizarea înseamnă și fragmentarea realității, considerarea ei parțială. E o trăsătură care **se** întâlnește nu numai în literatura introspecției. Literatura americană a „comportamentului” își reduce **si-**

metric perspectiva. Față de personajele fără trup, trăind într-o lume vagă, iată personajele fără viață interioară, reduce la gest, mișcare, limbaj. La scriitori ca Hemmingway sau Steinbeck, reacția interioară există prin implicații și capătă tocmai prin prezența ei în penumbră o putere tragică specială. Dar la autorii mai mărunți, de romane negre, la un Chase sau Mc Coy, reducerea perspectivei e strictă. Parțializarea, înfățișarea îmbucătățită a personajului ia apoi forma mărginirii la un unghi, la o trăsătură. În locul personajului tridimensional, văzut ca un întreg, cu comportare externă și viață de conștiință, se înmulțesc siluetele și umbrele.

Personajele sînt din ce în ce mai puțin credibile. Nu, numai pentru că s-au subțiat și s-au subiectivizat, ci pentru că, după cum remarcă Weidle, se produce o deplasare a atenției scriitorului de la personaj la procedeele prin care îl construiește. E o trăsătură de decadență care se regăsește și în alte arte, în plastica sau muzica modernistă. Scriitorul se interesează – și caută să ne intereseze – nu de personaj, nici de ceea ce ar comunica prin el, pentru că adeseori nu comunică nimic. E atras de joc, de ingeniozitatea construcției. De aici diversele „jurnale de creație” care urmează opera, o explică. De aici și tonul de mînuitor de marionete pe care-l folosește din cînd în cînd Gide în „Falsificatorii de monede”, ori rețetele atribuite de Aldous Huxley lui Philipp Quanes, personajul caie-l reprezintă în „Contrapunct”.

Scriitorul nu mai crede în realitatea personajelor sale pentru că nu mai crede în realitate – pur și simplu.

Impasul acesta al personajului nu s-a ivit ca o fatalitate a cunoașterii artistice, din însăși desfășurarea ei. E consecința unei concepții idealiste și devine inteligibil dacă-l raportăm la ea. Ofensiva gândirii burgheze a avut, în afară de laturile ei ontologice și gnoseologice, ecouri directe în artă. De aceea, cu diferențe create de problematica și limbajul propriu, fenomenul se regăsește în principalele arte.

așa cum se regăsește în știință și filosofie. Sint reflexele aceleiași concepții despre lume.

În 1890, Renan publica sub titlul de „Viitorul științei” niște „cugetări din 1848” în care-și afirma încrederea în posibilitățile cercetării și gândirii științifice. Scriitorul septuagenar își regăsea astfel optimismul tinereții, care era și optimismul omului revoluționar menționat de subtitlul cărții. Dar în jurul lui începuse să crească fluxul iraționalist. Qindirea burgheză se orienta pe toate căile spre idealism și relativism filosofic. Unul din procedeele frecvent folosite a fost și continuă a fi interpretarea în acest sens a descoperirilor care, de fapt, adîncesc cunoașterea. Lenin a arătat cum a luat empiriocriticismul noile cunoștințe despre structura materiei drept pretext pentru a clama că „a dispărut materia”. Mai tirziu, conceptul de indeterminate al lui Heisenberg, care avea un sens experimental precis, a fost transpus pur și simplu în indeterminism filosofic. Cărțile de filosofie ale lui Lucian Blaga caută peste tot – într-o astfel de interpretare a indeterminismului, în finalismul biologic al lui Driesch – argumente pentru „goluri” ale cunoașterii prin care să pătrundă misticismul.

Recrudescența idealistă s-a făcut mereu simțită în modul în care au fost selectate ecourile filosofiei și științei asupra artei. Căci influența reciprocă a diferitelor forme de conștiință socială nu se exercită automat, ci urmează orientările ideologiilor în conflict. Enciclopediștii urmăreau cu încredere știința veacului, îl comentau pe Newton. Interesul subiectivismului literar din zilele noastre se îndreaptă spre interpretările aflate la granița științei sau la antipodul ei. Noile forme de literatură naturalistă pornesc de la acceptarea unilaterală a datelor endocrinologice sau de la •observațiile oferite de caracterologie, transpuse rigid. Caracterele apar în literatură fixate congenital de starea glandelor cu secreție internă, ori, mai frecvent, de dinamica inconștientului și subconștientului. Psihanaliza – redusă de altfel la

oțeva scheme care accentuează în special pan-sexualismul – a cunoscut în arta zilelor noastre ecouri prelungite. În special literatura și filmul o folosesc mereu pentru justificări ale atracției spre patologie, în filmele americane, psihanalistul e un personaj la fel de frecvent și de indispensabil ca și croitoreasa de lux. Dar dincolo de ceea ce e modă și caricatură, atracția are sens mai grav. Obsesia inconștientului tinde să acopere orizontul romancierului, să-l împingă spre obscurul psihologic, așa cum, diferitele formule idealiste îl orientează spre subiectivism.

Sursele comune ale ofensivei iraționaliste și antiștiințifice în artă, în știință și în filosofie apar din oricare perspectivă le-am cerceta. Sint evidente, de asemenea raporturile parțiale și directe între un curent, o operă și o direcție filosofică sau științifică. Raportul literaturii americane care evită analiza cu psihologia „behavioris'tă” a lui Watson nu mai are nevoie de demonstrație. E, ușor de detectat și influența lui Bergson asupra lui Proust. Negînd eficacitatea cognitivă a inteligenței, care e socotită că geometrizează rigid, Bergson a promovat intuiția, după el singură în stare să surprindă concretul, individualitatea lucrurilor, mișcarea și devenirea – mișcare interioară. Analiza lui Proust e hipnotizată de concretul, de individualitatea stărilor de conștiință pe care caută să le surprindă în succesiunea lor întimplătoare, așa cum le evocă memoria mecanică. La filosof și la scriitor aceeași ostilitate față de generalizare și organizare, aceeași fascinație exercitată de „individualitatea pură”. De altfel, poziția estetică a lui Bergson așa cum apare în „Le rire” consideră arta ca un mijloc de a surprinde individualitatea și mișcarea obiectelor.

Astfel solipsismul gândirii idealiste își are corespondentul în solipsismul literar, în personajul închis în lumea lui interioară, strigîndu-și singurătatea și neliniștea. Consecință inevitabilă a idealismului, solipsismul care nu recunoaște altă realitate decît conștiința subiectului cunoscător, e

socotit aberant chiar de către unii idealişti. Schopenhauer îl considera potrivit numai pentru o casă de nebuni. Solipsismul literar ia forme diverse, specific complicate și deghizate. Impasul e același, e impasul gândirii idealiste în genere. Lumea exterioară și interioară, personajul extern se pulverizează pînă la dispariție, după cum pînă la urmă se pulverizează și cel care spune eu.

Progresul în cunoașterea artistică e obținut uneori și de opere viciate în măsură mai mare sau mai mică de influența destructivă a idealismului. Realitatea s-a impus artei. În condiții istorice noi, se repetă contrastul faimos între opera și concepția lui Balzac. Numai că Balzac a împărțit încrederea în știință care caracteriza gândirea avansată a vremii lui. Legitirismul ori notele mistice luate de la Swedenborg, n-au putut influența decît, în măsură infinit de mică soliditatea clădirii lui realiste. La Proust, concepția idealistă pătrunde la altă adâncime. Datele se schimbă de la scriitor la scriitor și cer analiză la obiect, disocierea a ceea ce înseamnă pași înainte în cunoașterea personajului și a ceea ce e aspect al decadenței.

*

Originalitatea istorică, treaptă calitativă superioară pe care o reprezintă realismul socialist apare și în comparație cu formele anterioare ale realismului și în contrast cu solipsismul literar. Raportate la personaj se pot observa aceste trăsături noi — • zămislite de împrejurări revoluționare.

Se redescoperă și aici cele două aspecte inseparabile, continuarea și noua treaptă calitativă. Moment esențial nou în cunoașterea personajului, realismul socialist nu abandonează nici una din descoperirile făcute treptat. În fața formulelor decadente care anulează cunoașterea, pulverizând-o și relativizând-o, stadiul pe care-l aduce realismul socialist integrează aportul vechiului realism, dezvoltîndu-l potrivit unei înțelegeri noi: regăsim transformarea ca proces, raportul între previzibil și neprevăzut, între caracter și împrejurare, înțelegerea complexă a caracterului,

sondajul în zonele umbrite. Drumul sinuos pe care rătăcește Melehov pînă la prăbușirea finală se datorește tocmai capacității creatorului său de a înțelege multilateral evoluția unui personaj. În literatura sovietică și în toate celelalte literaturi realist-socialiste, trăsătura se regăsește la toate dimensiunile. Nu numai la Ilie Morornete, personaj a cărui complexitate a stimulat într-atît comentariul critic, nu numai la Joia, Teodorescu, sau la celelalte des citate și contestabile reușite ale romanului nostru contemporan, ci la orice creație ait de cît reprezentativă pentru concepția și metoda nouă.

E, în primul rînd, o înnoire de atitudine în fața vieții — ceea ce implică multiple consecințe estetice. Pentru scriitorul realist socialist lumea — • și personajele care o reproduc literar — e reală, credibilă — ceea ce dă plămuirilor artistice soliditatea de care e din ce în ce mai lipsită arta de fantasmă și de proiectări subiectiviste. Dar în opoziție cu vechiul realism-critic, lumea poate fi transformată. Distincția pe care a stabilit-o Marx în „Tezele asupra lui Feuerbach” între vechea și noua filosofie își are corespondentul în artă, pentru că aspectul filosofic — înnoirea concepției despre lume — e fundamental. După cum e definitorie pentru realismul socialist partinitatea, participarea deschisă și totală la revoluție și la construcția socialistă. Estetic ele sînt temelia ideologică pentru noul romantism revoluționar și se manifestă în construcția personajelor care se definesc și evoluează în raport cu practica revoluționară. Lucrul e evident pentru figurile de revoluționari — unificați de conștiința scopului și de sentimentul că fac parte din forța organizată care înfăptuiește socialismul. Dar și pentru toate celelalte tipuri, pentru cei ostili, confuzi sau incapabili să se rupă de vechi prejudecăți și obișnuințe, pentru Volodea Sofonov sau Mecik. Reacțiile tuturor sînt determinate de contactul cu revoluția căreia i se alătură sau i se opun.

Dinamica personajelor capătă o amploare specifică. Transformările devin neobiș-

nuite, atât prin distanțele străbătute cât și prin neprevăzutul etapelor intermediare, prin sinuozitățile drumului. Pe căi cetite și mereu altele, unii oameni se apropie de revoluție, alții sînt irevocabil respinși. Importanța excepțională a împrejurărilor revoluționare nu înseamnă că în realismul socialist personajul devine o bucată de ceară, modelată de istorie într-un sens sau altul. Raportul descoperit de vechiul realism între caracter și împrejurare, între ceea ce e dat anterior și ceea ce se formează, capătă acum o complexitate, specifică, fără a abandona nici unul din termeni, împrejurările revoluționare nu operează în vid, dar transformă mai adînc. De aici și diversitatea traiectoriilor individuale. Chiar cînd seamănă între ele, drumurile sînt tot atât de nuanțate ca și fizionomiile, ca și amprentele digitale. Acesta e înțelesul profund al întâmplărilor din „Calvarul”. Patru oameni ajung pînă la urmă la revoluție. Dar pentru Teleghin pe care totul îl apropie – poziția socială, atitudinea politică anterioară, diferite experiențe – drumul e mai drept, clarificarea mai rapidă. Roșcin va trece prin purgatoriul unor întâmplări tragice. Va nimeri în rîndul albilor și la Mahno, pînă ce prejudecățile și morga ofițerească se vor pulveriza.

împrejurările care sparg prejudecăți și călăuzesc oameni dezorientați au și efectul contrariu, spulberă aspirații iluzorii, dezghioacă indivizii de personalități de împrumut. E un sens centrifug al transformării. Oamenii se îndepărtează de revoluție de care s-au crezut – uneori sincer – aproape. Liza lui Fedin care ajunge de la primele bucurii ale adolescenței la căsătoria cu fostul procuror, Mecik, din „înfrîngerea” lui Fadeev, căutîndu-și în plină luptă un culcuș ferit, Soslănescu din „Setea”, bătut de toate vînturile și hamletizînd meschin sînt astfel de noi bovarici, readuși la ordine de realitate. La un alt nivel etic, Andrei Starțov din „Orașe și ani” plătește pentru lipsa de tărie, pentru că pînă la ultima lui suflare... „n-a dat o singură dată din mâini și-a așteptat ca

vîntul să-l poarte spre limanul unde trebuia să ajungă”.

Rotația de o sută optzeci de grade care-l smulge pe un personaj onest ca Roșcin dintre albi sau dimpotrivă, îl îndepărtează de revoluție pe cel care s-a crezut vremelnice alături de ea, implică schimbări în caracter, dar nu mutații. Personajele nu-și schimbă caracterele ca îmbrăcăminte. La capătul „Calvarului” regăsim coordonatele caracterului lui Roșcin – onestitatea și tăria și tocmai astfel de trăsături i-au dat posibilitatea să-și asimileze lecția revoluției. La Adam Jora, matur, atât de deosebit de adolescentul impulsiv și colțos, vechea îndărjire e canalizată de activitatea revoluționară. Raportul se modifică în fiecare carte și la fiecare personaj după diversitatea concretului. Dar transformările de nerecunoscut, sau cele prin străfulgerare, fără un minim de motivare – • sugerată măcar – sînt doar semne de stingăcie.

Oamenii se transformă mai rapid și mai adînc în revoluție. Dar pentru o întregă categorie de personaje, transformarea înseamnă unitate superioară a caracterului. Pentru un revoluționar, afectele și tendințele tind să se subordoneze țelului, clarificat de conștiința istorică. Se nasc astfel personajele cu potențial etic și cu conștiință politică superioară.

Se citează adesea marile exemple ale literaturii. Pavel Vlasov, Levinson, Comisarul din „Tragedia optimistă”. Dar literatura și viața nu cunosc numai cazurile în care unificarea se realizează cu seninătatea unui eroism pe deplin conștient. Formele acestea superioare sînt desăvîrșirea unui proces care poate începe cu un gest, cu o hotărîre. În momentul în care Țugurlan al lui Marin Preda capătă îndrăzneala să-și spună cuvîntul la sfatul de duminică al țărănilor cu avere, începe o evoluție cu sens clar. Drumul parcurs de Țugurlan în acest prin volum al „Moromeților” nu-l duce mai departe de înfruntarea jandarului și a primarului. Mai tirziu ni se menționează – indirect – educația pe care personajul o primește de la comu-

niștii închiși. Unificarea personajului este un aspect al procesului mai larg de transformare și scriitorul o poate urmări în momentele cele mai diferite, pe parcursuri restrânse sau desfășurate larg.

Unificarea e unul din aspectele noi ale personajului înaintat ca și o anumită putere de a scruta desfășurarea viitoare a evenimentelor, un anumit patos al participării, în diversitatea infinită de caractere pe care le plămăiește literatura respectând diversitatea realului, se pot distinge aceste linii directoare. Ele sînt comune pentru personaje felurite pentru că sînt zămislite de atitudinea comună în fața vieții. Partinitatea personajului are consecințe asupra caracterului după cum partinitatea scriitorului se răsfrînge estetic în tot modul lui de a crea. Trăsăturile obiectiv romantice se ivesc la personajele cele mai diverse. Ihe Barbu al lui Marin Preda nu e un liric. Dar a *ales* și anticipează încordat posibilitățile pe care le deschide gospodăria colectivă pe cale de înfăptuire. Interesul pentru viitor, ca și patosul participării directe la luptă se regăsesc și la personaje atît de diferite ca Adam Jora, ori Anton Phillip. Potențialul afectiv la care trăiește Pavel Korceaghin este altul decît cel. al lui Davidov. Aceeași deosebire între caracterele lui Davidov și Nagulnov. Violent, ascunzând după purtările lui colțuroase, frământarea patetică a revoluționarului, Nagulnov visează mereu la revoluția mondială și se pregătește ca pentru un eveniment foarte apropiat, studiind limbi străine. Davidov e practic și meticolos, controlează cu simpatie dar și cu neîncredere inițiativele lui Nagulnov, oare mereu ispitit să precipite cursul faptelor, e gata să colectiveze găinile.

Dar singura izbucnire lirică a lui Davidov în tot romanul arată cît de profund e orientată întreaga comportare a acestui spirit pozitiv de conștiința țelului. Bătut de femei, după ce a încercat să le îmbuneze prin glume, Davidov lasă să-i scape o exclamație revelatoare: „Pentru voi facem asta” le strigă el, „/purtîndu-și în jur ochii plini de o lumină stranie”.

Atitudinea lui Barbentane al lui Aragon în timpul represiunii anticomuniste, ori felul cum eroul din „Curentul subteran” al lui Malz rezistă la torturi, arată generalitatea fenomenului, în realismul socialist. Firește ca fiind consecința conștiinței revoluționare și acest potențial romantic variază de la personaj la personaj, după gradul lui de dezvoltare.

În acest sens trebuie înțeleasă și perspectiva pe care asemenea personaje o au față de evenimente. Perspectiva lor istorică și deci capacitatea de a acționa eficace progresează prin acțiunea reciprocă dintre teorie și experiență. În contactul dintre Ceapaev și Furrnanov, amândoi învață.

Trebuie stăruit asupra unui adevăr prea adesea uitat în beletristică și în critică. În realismul socialist, integrarea a ceea ce s-a dobândit se produce dialectic, prin negarea treptelor precedente și printr-o sinteză superioară. Ea nu poate însemna reîntoarcerea la stadii depășite, după cum materialismul dialectic nu înseamnă reîntoarcerea la statuia însuflețită a lui Condillac, nici la omul-mașină al lui Lametrie.

Este astfel condamnată o eroare care — așa cum se întâmplă de multe ori — provine din aplicarea simplistă a unei definiții sau formule, înțeleasă în litera și nu în spiritul ei. Ideea atît de fertilă a concurenței dintre curente și stiluri în cadrul realismului socialist nu poate însemna nici acceptarea neicritică a ceea ce e străin de ideologia socialistă, nici imposibile reîntoarceri.

Intervine și confuzia de terminologie — care adesea înseamnă confuzie de noțiuni. S-a putut întâmpla ca apeluri entuziaste și de fapt bine venite în favoarea romanticismului revoluționar să fie astfel formulate, încît s-ar fi părut că ni se pretinde să jucăm o nouă variantă a disputei Hernani. Astfel se explică și elogiul clasicismului ca un curent compatibil cu realismul socialist.

Ne lovim aici de echivocul termenilor și al noțiunilor. Problema a fost analizată într-o dezbateră organizată de redacția re-

vistei „Viața Românească”. Din păcate, intenția inițială de a se ajunge de la schimbul de păreri oral la o dezbateră în scris, n-a putut fi atinsă, discuția fiind prea largă și haotică. Mi se pare însă că felul în care s-a combătut atunci neoclasicismul era excesiv, căci respingea și un anumit tip de scriitor. Există — și nil numai în proză — un tip cu obiectivitate mai accentuată, cu mijloace artistice mai echilibrate și mai lucide, cu mai mult calm al narațiunii sau al impresiei, de obicei cu posibilități în special plastice. Din acest punct de vedere, Petru Dumitriu e clasic, în timp ce tumultos, și patetic, Laurențiu Fulga e romantic. Termenii pot fi convenționali, se pot baza doar pe analogii, mijloacele artistice pot fi foarte inegale. Dar existența tipurilor diferite de creatori, e evidentă și foarte necesară.

Asta nu înseamnă însă că ne putem întoarce la clasicism și reactualiza curentul ca atare. Nu putem rămâne la viziunea despre om a clasicismului, așa cum nu putem reînvia mecanica lui Descartes.

Stadiul cunoașterii și procedeele artistice nu se confundă. Folosirea unui anumit procedeu x sau y nu e indispensabilă, dar stadiul actual de cunoaștere artistică, da. S-a arătat în cele ce preced că și în privința felului de a înțelege și construi personajul, modernismul înseamnă decadență, e consecința estetică a unei concepții idealiste despre lume. Dar aceasta nu justifică cramponarea de un limbaj și de mijloace vechi, așa cum o face literatura neosemăntoristă, ori o anumită pictură linsă și caligrafică. Simțim că plastica trebuie să-și croiască drum împotriva abstractizării care ermetizează și descărnează imaginea și împotriva rigidității academiste.

Folosirea limbajului vechi poate răspunde unei intenții artistice speciale. Ravel evoca „valsuri nobile și sentimen-

tale”, comentându-le în limbajul armonnic și orchestral al zilelor noastre. Suita pentru lăută a lui Respighi folosește, dimpotrivă, limbajul epocii respective. Dar în amândouă cazurile, un artist din zilele noastre evocă, ironic sau nostalgic, etapa din trecut.

Nu cunosc în literatura modernă vreo scriere viabilă care să adopte concepția Clasică asupra personajului, stăruința aproape exclusivă asupra trăsăturii dominante, viziunea statică. Multele personaje memorabile care se perindă în „Cronica de familie” — ca să luăm un exemplu care a stimulat frecvent calificarea de clasic — implică înțelegerea contemporană a personajului. Nu mă refer numai la câte o figură măcinată de sentimente de inferioritate socială, cum e prefectul din „Bijuterii de familie”. Dar înțelegerea dezvoltării personajelor în proces și în complexitate, chiar când o trăsătură se impune în prim plan, e implicată în crearea Davidei, a lui Dim Cozianu sau a Alexandrei Lascari.

Neo-clasicismul nu înseamnă respect pentru clasici, nici ierarhizare artistică. Pot să consider că la altitudinea pe care au atins-o Bach, Haendel, Mozart sau Beethoven n-a mai urcat încă alt compozitor. Dar dacă aș fi în stare să compun muzică, n-aș încerca să-mi exprim admirația copiindu-le stilul și construcția de sunete. Pastișa servilă nu e omagiu. Adevăr valabil și pentru literatură. Personajele care trăiesc în conștiința cititorilor pentru că trăiesc artistic și răsfrâng transformările lumii — personajele din literatura realist-socialistă — nu sânt produse prin repetarea unor stadii depășite. Soliditatea lor presupune tot ce s-a creat viabil anterior, ca și noua înțelegere, noul limbaj artistic.

SOCIAL ȘI PSIHOLOGIC ÎN ROMANUL ACTUAL

Păreră după care există, în roman, un raport de contradicție, de excludere între studiul fenomenelor sociale și analiza psihologică e nu numai simplificatoare, ci de-a dreptul greșită. După cum greșită este eticheta „psihologism” aplicată oricărei investigații a conștiinței omenești, chiar când această investigație primește noi sensuri din partea cercetării universului social și acordă acestuia o bogăție de semnificații, pe care ea nu le-ar avea, dacă scriitorul, în loc să pună în mișcare oameni cu o bogată și adânc urmărită viață interioară, ar mînuî doar învelișuri de oameni.

Din acest punct de vedere, este concludent destinul romanului decadent apusean. Ruperea acestuia de realitatea socială se însoțește, merge în pas cu tendința de desființare a conștiinței omenești, cu abolirea personajelor — deci a umanului — ca element constitutiv al literaturii epice-„Revoluția” romanului, pe care o vestesc cu emfază unii critici și teoreticieni literari și pe care aceștia o anunță mai totală decît „cele (revoluțiile) de pe urma cărora s-au născut romantismul și naturalismul”, forma nouă a romanului pe care o întrezăresc acești profeți literari prevede o „obiectivare totală spre care trebuie aă tindă romanul actual, dar care e încă o himeră căci, în fiecare cli’pă franjuri de cultură... se adaugă lucrurilor, dindu-le un aspect mai puțin străin, mai comprehensibil, mai liniștitor” *)’.

*)’ Alain Robbe Grillet — Une voie pour le roman futur. Nouvelle nouvelle revue française. 43/56.

Interpretarea lumii și a omului anatemi-zată de vestitorii romanului „obiectiv” presupune o profunzime a fenomenelor, pe care adepții „noului roman” o neagă. După ei lumea, omul și obiectele n-au semnificație. „Or lumea nu e nici semnificativă, nici absurdă. Ea este pur și simplu. In oricine caz acesta este lucrul cel mai remarcabil...**)” „In jurul nostru, sfidînd haita adjectivelor noastre animiste sau domestice lucrurile sînt. Suprafața lor e netedă și netă, intactă, fără strălucire îndolnică, nici transparență” ***).

Obiectivitatea romanului este o problemă care se dezbate de mult. Numai că pentru romanul realist al veacurilor trecute chestiunea se punea în mod cu totul diferit. Există de mult romancierul care privește din exterior personajele sau întâmplările și le comunică nepasionat, abținîndu-se de la orice comentariu- Romancierii veacului al XVIII-lea, de pildă un Lesage, Defoe sau chiar Fielding, înregistrau cu predilecție fapte exterioare- S-a și vorbit în cazul lor de un pozitivism descriptiv. Despre personajele acestor romancieri știm, cu deosebire, ce au făcut și cum au procedat. Pe Defoe, de pildă, un istoric literar englez îl numește „colecționar de fapte” ****). Caracterizarea este, vom ve-

**)’ Idem

***) Idem

****) E. Baker : History of the English-novel.

dea, parțială și incompletă. E drept că, pentru acești romancieri care au marcat începuturile romanului modern, realitatea e mai ales exteriorul (faptul concret, sensibil, fizic), tot ce este observabil din afară. Ei par să știe, la prima impresie, despre personajele lor cam tot atât cât și un privitor. Acest tip de realism, această venerație față de faptul cotidian, exterior, material e compatibilă cu un anumit gen de adevăr social și psihologic. Ferindu-se să pătrundă în conștiințele creaturilor lor, să întreprindă ceea ce numim astăzi analiză psihologică, acești romancieri selectează totuși întâmplările exterioare după criterii, care să le facă apte a deveni constitutive pentru o ambianță sau un personaj. Așa încât lipsa comentariului, aparenta lipsă de emotivitate sînt înlocuite de orientarea narațiunii și selectarea faptelor. Dealtfel această lipsă de emotivitate poate fi urmărită la mulți iluștri reprezentanți ai genului, chiar și în veacurile următoare (printre ei Flaubert) și ea nu anihilează, precum se știe, participarea scriitorului, aparent rece și obiectiv, la desfășurarea conflictelor înfățișate.

Pentru scriitorii secolului al XVIII-lea acest tip de cunoaștere artistică — să-i spunem exterioară — era în spiritul unui veac empirist, convins că ființa psihologică a omului este rezultatul exclusiv al experienței simțurilor. Dar o cunoaștere realizată numai la nivelul vieții senzoriale rămîne incompletă și primitivă. Despre acest lucru a vorbit îndelung Lenin în „Materialism și empirio-criticism”. Fără să nege conștiința, empiriștii veacului al XVIII-lea îi sărăceau considerabil conținutul și funcțiunile, socotind senzațiile drept unic izvor al cunoștințelor omenești. De această concepție unilaterală și, pînă la urmă, cum demonstrează Lenin, reductibilă la noul idealism, se resimte, în literatura timpului, relația om-societate. Se creiază un soi de fatalitate exterioară, în fața căreia conștiința umană, produs exclusiv al excitațiilor externe, răspunde cu o pasivitate și o stereotipie dictate de inexistența sintezelor la nivelul vieții reflexive- Filozofii și scriitorii veacului empi-

rist nu ajung încă să nege conștiința umană.

Curențele psihologice și orientările literare ale unei perioade mai tirzii o vor face. Și această coborîre a atitudinilor umane la nivelul reacțiunilor unei mașini perfecționate sau a unui organism animal se asociază, firește, cu acțiunea de înjosire a conștiinței omenești întreprinsă în faza cea mai înaintată a capitalismului.

Încă de la sfîrșitul secolului al XIX-lea teoria psihologilor James și Lange deplasează accentul în viața psihică de pe procesele de conștiință pe manifestările exterioare, fiziologice ale emoțiilor: „Pentru James, modificările neuro-viscerale sînt cauza și nu efectul emoției și (după el) trebuie să spunem: sîntem triști pentru că plîngem și nu plîngem fiindcă sîntem triști; sîntem îngroziți fiindcă tremurăm și nu tremurăm pentru că ne este frică. Simțul comun ne înșală, spune James, emoțiile, frica, bucuria, etc. nu sînt decît perceperea de către conștiință a unor strări organice, declanșate de stimulii externi.*)

Procesul de desființare a conștiinței se continuă și se desăvîrșește în concepția psihologilor numiți behaviouriști (behaviour — purtare, comportament). Psihologia behaviouristă, apărută în America în jurul lui 1900, se dispensează cu totul de conștiință. După Watson, teoreticianul curentului „este cu totul posibil ca un observator al comportamentului, care nu ar ști nimic despre sistemul nervos central să scrie un studiu perfect inteligibil și exact despre emoții. Psihologia devine știința comportamentului, o știință a spasmului mușchilor, cel mult o fiziologie a răspunsului posibil la o stimulare... Cu alte cuvinte, după behaviouriști, psihologul trebuie să considere comportamentul în el însuși, fără legături și corelații, să-l descrie așa cum se prezintă în exterior, cu maximum de detalii posibile și să nu caute decît în el însuși categoriile și unitățile ce trebuie întrebuițate pentru a-l explica”.**),

*)! Istoria psihologiei de M. Ralea și C. I. Botez, pag. 537

**) idem, pag. 539, 541.

Referirea de mai sus la concepțiile unei orientări în psihologie ni se pare justificată prin consecințele adopțiunii de către unii scriitori contemporani — mai ales în America — a perspectivei behaviouriste. Nu vom merge atât de departe încât să afirmăm, cum s-a mai afirmat, că întreaga literatură contemporană americană este behaviouristă. Descoperim însă influențele acestei gândiri psihologice chiar în paginile unora dintre scriitorii valoroși ai literaturii americane de azi.

În multe din scrierile lui E. Hemmingway, cultul faptului exterior, al gestului mărunț dă oarecare opacitate mesajului operei, într-o povestire „Neînvingul”, unde e vorba de destinul unui toreador a cărui stea a apus și care încearcă să recâștige prețuirea managerilor și aplauzele publicului, tragedia personajului e comunicată cu o economie aproape totală de comentarii și cu abținerea totală de la orice investigație a proceselor de conștiință. Tragedia trebuie să se reconstituie din transcrierea fidelă a replicilor și a gesturilor celor mai mărunte, transcriere ce duce uneori la adevărate inventarii de fapte exterioare, gesturi, acțiuni (stimuli și reacții).

„Manuel, rezemat de *barrera*, se uita cu atenție la taur. Făcu un semn cu mâna și țiganul fugi iute, desfășurându-și capa. Taurul, în plin galop, se întoarse brusc și atacă capa ținându-și capul în jos și coada ridicată. Țiganul alerga în zig-zag și în momentul în care trecu pe lângă animal, taurul îl zări și abandonă capa pentru a ataca omul. Țigănușul o luă la fugă și sări peste gardul roșu al balustradei, tocmai în momentul în care taurul izbi în ea cu coarnele. Lovi de două ori în gard cu coarnele, așa că *barrera* începu să tremure. Criticul sportiv de la El Heraldo aprinse o țigară, aruncă chibritul spre taur și apoi scrise pe agenda sa: Mare și cu niște coarne pe placul spectatorilor care plătesc... Manuel înainta pe nisipul tare, în timp ce taurul izbea în balustrată,” etc. etc.

La Hemmingway ne întîmpină adesea hotărîrea de a deduce viața interioară din răspunsurile individului față de stimulii

exteriori. La alți scriitori americani, viața conștiinței e pe cale de a fi anihilată cu totul. Creînd un abis între subiectiv și obiectiv, între conștiință și acțiune, între viața sufletească a individului și cea socială, behaviourismul ignoră determinările reciproce dintre conștiință și acțiune, dintre gândirea abstractă și practică, ignoră dialectica procesului de cunoaștere. De aceea literatura scrisă sub semnul behaviourismului nu numai că sărăcește ființa umană, pe care o limitează la reacțiile unui animal inferior, dar și falsifică natura raporturilor între om și societate.

Oricît de nudă ar fi transcrierea gesturilor într-o nouă ca aceea a lui Hemmingway, ele izbutesc, prin acumulare, să păstreze o semnificație, să se constituie elocvente. Teoreticienii romanului apusean de astăzi recomandă denudarea operei de orice semnificație: „în locul acestui univers al semnificațiilor (psihologice, sociale, funcționale) ar trebui să încercăm construirea unei lumi' mai solide, mai imediate. Mai întii obiectele și gesturile trebuie să se impună prin prezența lor, iar această prezență trebuie să continue a domina orice teorie explicativă, care ar încerca să le cuprindă în vreun sistem de referințe.”*); Noul roman trebuie să anihileze mitul profunzimii. Suprafața lumii — iată conținutul literaturii. într-un articol elogios scris pe marginea celui amintit al lui Robbe Grillet, Maurice Nadeau preia ideea realității solide prin obiectivitate și indiferență și cere un romancier desocializat, de vreme ce lumea obiectelor și lucrurilor, lumea care, în primul rînd, va alcătui substanța romanului viitor, e gratuită, în afara oamenilor și a istoriei lor, în afară de timp și spațiu, rebelă oricărei schimbări, oricărei transformări. Este literatura unui timp imobil. Aceiași imobilitate o cîștigă și elementul liman, dacă esența și semnificația umanului se înlocuiește prin descrierea comportamentului, iar acțiunile omenești se pulverizează într-o multiplicitate de gesturi și purtări. Un caleidoscop

*) Alain Robbe Grillet, op. cit.

de acțiuni — e caracterizarea acordată de M. Nadeau unui roman al aceluiași Robbe Grillet. *);

Tot desființarea vieții psihologice o elogiază M. Nadeau și în legătură cu romanul „Tropisme” de Nathalie Sarraute, roman descriind indivizi ce aparțin unor tipuri mai degrabă zoologice și ale căror reacții sînt elementare: adaptare, agresivitate, apărare.

Iar Bernard Pingaud face apologia psihologiei desființate în legătură cu romanele lui Jean Cayrol**). Semnificativ pentru orientarea romanului modern, spune criticul amintit, este magia obiectelor și rolul esențial pe care-l joacă acestea în literatura lui Cayrol ca și a altor scriitori apusei. Firește, s-ar putea vorbi de influența cinematografului care ne-a deprins cu poezia obiectelor, s-ar mai putea evoca și precedente ilustre ca, de pildă, valoarea de sugestie a obiectelor în romanele lui Dickens. Dar în cinematografie ca și în literatura mai veche obiectele semnifică sau sînt instrumente. În romanele salutate de B. Pingaud ele sînt lucruri în sine, „înlocuiesc maximele” și sînt pe cale de a crea o nouă mitologie.

Obiecte sau personaje sînt deopotrivă menite, în romanul vestit de criticii sus pomeniți, să comunice imaginea unui univers opac, cu suprafețe netede, un univers lipsit de semnificație și respingînd investigația. Raporturile posibile între indivizi ale căror reacții se reduc la tropisme și a căror unică însușire este existența exclusivă, din capul locului, posibilitatea unei problematice sociale. Apare, în modul cel mai evident, absurdă ideea de a pune în raporturi sociale fantezme umane, manechine înzestrate doar cu suprafață nu și cu adîncime-

Presupunînd, prin absurd, că am adopta punctul de vedere al antagonismului dintre social și psihologic în literatură, faptul ne-ar așeza pe o platformă comună cu teoreticienii romanului „modern” și am pă-

cătui, în acest caz, cel puțin printr-o gravă inconsecvență. Căci, consecvenți, din acest punct de vedere, teoreticienii pomeniți înțeleg că prin mijlocirea unor oameni netezi și opaci, nu se poate comunica nici un mesaj, drept care ei proclamă ritos desocializarea romanului. Teoretic vorbind, interdependența dintre cercetarea socială și cea psihologică, în romanul realist, e un fapt ce nu mai trebuie demonstrat. Un roman social scris sub semnul behaviourismului total e de neconceput. Rămîne, în cele ce urmează, să demonstrăm cu exemple culese din literatura noastră actuală, natura raporturilor dintre oglindirea conflictelor sociale și investigația psihologică în romanul realist socialist.

*
* *

Există, firește, după clasificarea lui Ibrăileanu, romanul de creație și romanul de analiză. Ibrăileanu echivalează termenul „creație” cu cel de comportism. Desigur, termenul nu trebuie să ne deruteze. Ibrăileanu nu se putea gândi la psihologia comportamentului și încă și mai puțin la formulele romanului decadent actual. Între comportismul lui Ibrăileanu și behaviourismul tradus literar o deosebire ni se pare esențială. Realitatea exterioară, mișcările, gesturile sînt transparente și semnificative pentru romancierii comportiști sau creatori la care se referă Ibrăileanu, opace și mute pentru adepții mărturisitori sau nemărturisitori ai behaviourismului.

Firește, în epoci de mare tumult social, cum este cea pe care o trăim astăzi, romanul devine cu predilecție creativ, mulțimea și importanța evenimentelor obiective solicitînd cu precădere atenția romancierului. Dar cele două tipuri — cel analitic și cel creativ — nu există în stare pură. Și apoi în romanele cu tematică stringentă actuală și socială, analiza psihologică — devenită scop în sine în literatura psihologizantă — nu se face „în vederea stărilor de suflet pentru ele însele, ci în vederea rezol-

*) Le nouveau roman. „Critique”, aug. sept. 1957

**) Lettres nouvelles, noembrie, 1957

varii problemei".*) E un adevăr știut că analiza ajută creația, — „complectînd fiziionomia tipului prin relevarea mecanismului vieții interioare."

Va fi vorba, prin urmare, în considerațiile pe care le vom face pe marginea romanului nostru actual, nu de investigația psihologică gratuită și de sine stătătoare ci, de cea „subjacentă, contopită creației" **) cum se exprimă criticul de la „Viața Romînească". Această analiză subiacentă creației ni se pare o condiție pentru comunicarea artistică desăvîrșită a dinamice sociale, a unor raporturi obiective și tipice între oameni.

În toate timpurile, romanul social a cîștigat atunci cînd autorul a știut să pună în mișcare figuri problematice, înzestrate cu o bogată viață sufletească, fiindcă e esența literaturii și a artei în general să fie interesată, în primul rînd, de om. Determinismul social capătă expresia artistică, între altele, atunci cînd creatorul ne comunică ecoul evenimentelor obiective în conștiințele oamenilor. În literatură am putea spune că se petrece o îndoită determinare- Viața individuală, mișcările sufletești se clarifică în lumina pe care o proiectează asupra lor evenimentele obiective, iar acestea devin mai comprehensibile prin efectele pe care le au asupra vieții intime a oamenilor. Alternarea planului social cu cel psihologic este aproape a oricărui tip de roman, fie el de creație sau de analiză. Transparența comportărilor îngăduie acest lucru. Alegem un exemplu din literatura noastră- În episodul „Salata" din „Cronica de familie" autorul nu folosește nicăieri — cum face în alte episoade ale operei — analiza psihologică, pătrunderea în conștiința personajului. Și totuși, după ce sîrșim narațiunea, rămînem cu impresia că ni s-a desvăluit o conștiință umană profund frămîntată. Din dialogul foarte economic, din replicile puține, pe care le rostește căpitanul Dumitriu („Aștept ordin scris"), din mimica și gesturile lui — sem-

nificative și ele (privirea fixă a ochilor albaștri și reci) — prinde ființă zbuciumul interior al personajului, ecou al conflictului acut dintr-o conștiință onestă și o autoritate abuzivă. Faptele, gesturile, cuvintele sînt transparente și semnificative. Există scriitori care preferă să meargă cu „obiectivarea" cît mai departe, să îngăduie cititorului a trage singur concluziile din aprecierea faptelor prezentate cu aparentă lipsă de participare. Lucrul e posibil și nu devine simplificator decît atunci cînd o anumită opacitate a faptelor îngreuiază deducția cititorului. Nu vrem să spunem că Francisc Munteanu e adept al psihologiei comportamentului și nici că face behaviourism fără să știe, dar e vădită predilecția romancierului pentru expunerea faptelor nude și evitarea comentariului. Cinci oameni stau într-o celulă și așteaptă să fie executați, printre ei personajul principal al romanului „Statuile nu rîd niciodată", comunistul Horvarth. Horvarth vorbește despre natură, îi învață pe tovarășii de captivitate să joace nasturi, ascultă confesiunile lor, îi face să vorbească pentru a-i feri de gîndul morții. Noi înțelegem de ce face Horvarth aceste acțiuni și înțelegem ce fel de om e cel ce se poartă astfel. Se aud rafale, unul dintre deținuți începe să urle. Horvarth îl pocnește. Urmează zumzăit de avioane și explozii. Au plecat nemții, au venit sovieticii. Francisc Munteanu a înregistrat cu abundență vorbele, faptele, gesticulația personajelor ; cu parcimonie reacțiile lor sufletești în aceste momente cruciale. Din înclinarea spre „obiectivitate" provine și pasiunea romancierului pentru faptele pitorești- Wollmann își surprinde nevasta comișînd o infidelitate cu valetul. Li cere acestuia s-o plătească pe femeie ca pe o prostituată, apoi păstrează toată viața hîrtia de cinci sute de lei sub cristalul de pe biroul său. Colecționarea de fapte poate da culoare și varietate narațiunii, dar poartă în sine germenul simplificării și chiar al desființării vieții morale a individului uman.

*) G. Ibrăileanu. Creație și analiză. Studii literare, pag. 6.

**) Idem pag. 9.

Un reproș adus adesea și nu odată cu îndreptățire unor romancieri ai noștri de astăzi vizează capacitatea lor de a însuși mai convingător personaje ale trecutului decît pe eroul afirmativ al zilelor noastre. Un roman recent apărut „Fetele lui Barotă” de Cella Serghi ne folosește spre exemplificare. N-aș putea afirma că autoarea sondează cu predilecție conștiința personajelor din categoria „foștilor” față de cea a oamenilor noi. Există, în roman, nenumărate monologuri și deliberări interioare atribuite atît personajelor dintr-o categorie cît și celor din cealaltă. Dar cantitatea monologurilor interioare încă nu e concludentă pentru profunzimea analizei psihologice, după cum într-o piesă de teatru, autorul nu-și exercită funcțiunea de cercetător al sufletului omeneș în aparte-uri. Se întîmplă însă în romanul Cellei Serghi altceva. Cele trei cucoane din lumea foștilor: Elena, Clemansa, Artemiza (aceasta din urmă o bătrînă de optzeci de ani, prima femeie avocat din țară, veche luptătoare pentru drepturile femeilor, astăzi cucerită de lumea nouă): au reacții individuale pregnante și în același timp tipice pentru lumea muribundă din care fac parte sau pentru procesul desprinderii de această lume. Ne amintim, după ce închidem cartea, de calculele meschine și oportuniste ca și de nevrozele Elenei, de aiureala cretină simulată și de viclenia autentică ale Clemansei. Aceste figuri vetuste sînt surprinse în reacțiile lor autentice și în gîndurile lor intime, nemărturisite, chiar dacă scriitoarea n-a știut totdeauna să se ferească de atracția pitorescului prezent în lumea unor babe care organizează serate într-un pod. Cînd ne gîndim însă la muncitorul Barotă din același roman, îi vedem ciuful rebel de pe frunte și ochii pătrunzători, ni-l amintim mîncînd tacticos pîine tăiată în bucățele mici, pe care pune muștar, pe care pune slănină, pe care pune sare și piper — gesturi ce pot caracteriza eventual un temperament, dar mai puțin un caracter investit cu tipicitate. Impresia generală, după lectura romanului, este că personajele „foste” sînt gîndite în reacții psihice și comportamente

specifice, pe cînd personajul afirmativ este privit din exterior.

Un roman ca „Moromeții” de Marin Preda dovedește elocvent raportul de reciprocitate, în romanul actual, dintre analiza psihologică și înfățișarea realității sociale. E greu de închipuit ce ar deveni conflictul romanului, fără realismul psihologic desifășurat de autor. Toate trăsăturile de caracter și reacțiile interioare ale lui Moromete, atît de subtil urmărite de Marin Preda, atît de des discutate în critica noastră literară, sînt un rezultat al unei situații obiective. Dublul plan al existenței lui Ilie Moromete, permanenta disimulație a personajului, acea filozofie a glumei pe care se silește s-o adopte, autoamăgirea și liniștea aparentă, întreruptă de momente de dureroasă luciditate, caracterul temporizator al acțiunilor sale, toate acestea sînt acțiuni de apărare împotriva unei presiuni exterioare, de care Ilie Moromete nu știe cum să se ferească altfel, împotriva catastrofei iminente ce trebuia să ducă o întreagă categorie socială spre împlinirea unui nemilos destin, să ducă mica gospodărie țărănească la ruină. Fiind rezultatul unei desfășurări obiective a legilor societății capitaliste, tragedia intimă a lui Moromete vădește din partea autorului tocmai adîncă înțelegere a acelor fapte obiective. După ce, pe parcursul romanului, asistăm la complicata strategie sufletească a personajului, care se înverșunează să mai spere, fiindcă el era „unul dintre aceia care mai credea că speranțele sînt bucurii adevărate și nenorocirile numai ale altora și care în loc să se oprească pe loc, să se trezească și să se înspăimînte, trecea pe drum liniștit și încrezător și dădea bună ziua”, după ce asistăm la căderea lui în capcană, la spulberarea speranței, că „această lume de negustori, percepatori și jandarmi, această orînduire care avea undeva un parlament, ziare, și legi putea fi o orînduire dreaptă”, de abia după aceia realizăm cu toată forța caracterul neuman al societății care-l zdrobește pe Moromete. Analiza psihologică, urmărirea de către autor a tuturor mișcărilor conștiinței lui Moromete ne-a adus, în cele din urmă,

la cea mai cuprinzătoare cunoaștere posibilă, cunoaștere ce nu se referă numai la adâncurile conștiinței umane, ci și la împrejurările obiective, la trăsăturile specifice ale unei anumite societăți.

Există modalități ale investigației psihologice cu care ne-a deprins și romanul realist al trecutului. Arivismul, de pildă, este o temă prin esența ei socială. Un roman al arivismului, în oare personajul în ascensiune să nu fie urmărit cu reacțiile și impulsurile lui interioare, morale, este la fel de greu de conceput ca și un roman al arivismului care, fiind un studiu psihologic, omite cu desăvârșire descrierea mediului social, ambianța în care se desfășoară cariera personajului. Fiindcă un arivist este, pe plan psihologic, un ambițios sau un cupid și cariera lui este rezultatul confruntării dintre această structură psihică și un anumit mediu social care favorizează ascensiunea ambițioșilor și cupizilor. De aceea, cele mai multe romane ale arivismului social — între ele „Roșu și Negru” al lui Stendhal — sînt deopotrivă biruințe ale picturii de moravuri cît și ale realismului psihologic.

În „Cronica de familie” găsim citeva „carriere”, de pildă cea a lui Bonifaciu Cozianu. Petru Dumitriu a realizat o alternanță interesantă între paginile de creație și cele de analiză. După descrierea ororilor războiului urmează mișcarea retractilă a lui Bonifaciu Cozianu, hotărîrea lui de a fi un profitor și nu unul dintre cei folosiți. „Ce tîmpenie, ce tîmpenie. Auzi dumneata ! Cum, dar ar trebui să fiu nebun! — asta e pentru amanții ăștia de țărani, pentru dobitocul ăsta de oîțeraș, el măcar e de meserie. Dar eu? Eu? Eu? Nu, domnule, faceți-vă afacerile cu alții, nu cu mine. Eu am pretențiunea de a fi cel puțin la fel de privilegiat ca domniile voastre. Mama voastră de ciocoi !” După care, Bonifaciu scrie unchiului Lăscăruș Lascari acea scrisoare care marchează debutul carierei sale. E o carieră de profitor, de ambițios și orgolios, care crede că i se cuvine totul. Dar pentru a cîștiga puterea trebuie să se umilească pînă și un Bonifaciu Cozianu. Momentele de furie neputincioasă trăite în

prezența aroganței regale, după audiența în care regele îi întinde lui Bonifaciu, acum ministru, două degete, sînt parcă descompuse în mișcările lor componente, plasate sub lentila microscopului. Bonifaciu fierbe de minie, rostește în gînd cele mai violente ocări de care e în stare. „Dar gura îi era mută. Ce-i drept, răspuse prin da și nu la două întrebări ale regelui, dar nu făcu nimic ca să-și arate demnitatea. Întreagă, neînfrîntă de obrăznicia monarhului. Plecă mut, urlînd de furie în sinea sa. Așa le fac eu administratorilor mei de la moșie, — dar între dumneata și mine nu sînt relațiile astea !” Răzbunarea plănuită nu se înfăptuiește niciodată. Lașitatea, teama de a pierde cele cucerite sînt mai puternice decît orgoliul feudal. Îndelung mocsitul plan de a-i întinde sfidător regelui două degete la prima întrevedere eșuiază. Din nou, în fața arătătorului și mijlociului regal întinse magnanim, mîndria lui Bonifaciu capitulează. „Cu capul vijiind, cu măselele încleștate, Bonifaciu Cozianu simți că i se urcă ceva în gît, că-l trec sudorile. îi venea să urle, să-i cîrpească neamului două perechi de palme, să-i zboare măselele din gură. Cu o încredare uriașă îi întinse două degete, dar pe drum mîna i se deschise sub o forță necunoscută, mai tare decît puterile și voința lui, și strînse cu toată mîna cele două degete ale regelui care trecu indiferent mai departe.” Forța necunoscută este presiunea tuturor argumentelor care-i dictează ministrului să se umilească mai degrabă decît să-și piardă poziția în societate. Și cariera lui Dumitrie Cozianu, descrierea ascensiunii lui obiective în ierarhia socială cîștiga în semnificație prin urmărirea evolutivă a psihicului personajului, prin motivarea analitică a ambițiilor sale. Momentul în care acesta decide că evreul Gherson trebuie lăsat pradă legionarilor pentru ca el, Dumitrie Cozianu, să pună mîna pe averea fabuloasă a negustorului, nu reprezintă doar un succes al analizei psihologice, ci întregeste hotărîtor atmosfera de oroare și barbarie din zilele dictaturii legionare.

Tot așa în alternanța dintre scenele de război care prevestesc înfrângerea armatelor fasciste și gândurile lui Dimitrie Cozianu care caută o nouă trambulină spre guvernul de după căderea mareșalului, câștigă deopotrivă pictura de atmosferă cât și portretul moral al acestei lichele aristocratice.

Se pot extrage exemple nenumărate din „Cronica de familie” în favoarea demonstrării raportului de reciprocitate dintre paginile de analiză și cele de creație. Motivarea psihologică dă forță obiectivă crimei Elenei Vorvoreanu ; un personaj episodic ca cel al prefectului măcinat de complexe de inferioritate din „Bijuterii de familie” se dovedește apt să clarifice, prin oscilațiile conștiinței sale, natura raporturilor dintre aparatul de stat și oligarhia de pe vremuri.

Personajele romanului lui Titus Popovici „Setea” trăiesc momente de maximă încordare socială. Sînt angrenate în acțiuni hotărîtoare din punct de vedere social. Conflictele sufletești care răsfrîng în viața interioară aceste acțiuni hotărîtoare capătă valoare obiectivă, de intensă tipicitate. Ana Moș, poate cel mai realizat personaj, poartă în fiecare moment al vieții ei, în fiecare reacțiune psihologică, moștenirea unui trecut, care a făcut-o să prețuiască pămîntul de-asupra tuturor bunurilor vieții. De aceea amintirile ei, cu care se deschide cartea, se obiectivează treptat, devin narațiune desprinsă de subiect; la fel cum amintirile de război și prizonierat ale lui George Teodorescu devin și ele materie epică obiectivă, deși debutaseră ca mărturisire lirică. Căci amintirile Anei lămuresc, în mod obiectiv, mentalitatea unui grup social, iar cele ale lui George o transformare morală, a cărei valabilitate depășește personajul ce le istorisește. Ambele serii de amintiri au valoare de tipicitate. Mitru Moș reprezintă altă etapă în istoria țărânimii românești. Reacțiile lui psihologice – structural deosebite de cele ale Anei Moș – sînt rezultatele unei experiențe istorice pe care Ana n-avea cum s-o cunoască. Tot așa frământările învățătorului

răspund – îngăduită fie-mi o simplificare pentru nevoile demonstrației – la întrebarea : cum se naște o conștiință de comunist. George Teodorescu își amintește că în divizie el și tovarășii lui „se certau pentru fapte, pentru o interpretare istorică, pentru o atitudine pentru un om, cu senzația precisă că se naște ceva în clipele acelea”. Exact așa se întîmplă de-a lungul întregii cărți : George sau Mitru se frământă interior pentru fapte, caută atitudini juste, o interpretare istorică, iar cititorul are senzația că din aceste dezbatere interioare se naște un adevăr cu valoare obiectivă.

Ni se pare că tocmai specificul literaturii realist-socialiste face neîndestulător tipul romanului de strictă creație. Tocmai fiindcă epoca, pe care o transpune literar romanul actual implică reflectarea unor mișcări istorice ale societății omenești și fiindcă aceste mișcări istorice sînt însoțite de procese psihologice adînci, procese ce exprimă, la rîndul lor, sensul mișcărilor istorice, tocmai de aceea ni se pare o notă caracteristică a romanului actual existența în paginile sale ale unor psihologii în stare de proces. Procesul la capătul căruia un țaran mijlocăș devine colectivist, un om se leapădă de proprietate, un om obișnuit să privească munca sub forma unei sclavii ajunge să o privească drept o justificare a existenței sînt procese psihologice de o esență dinamică, procese ce exprimă prefaceri de ordin obiectiv. Dar literatura e interesată de prefacerea oamenilor mai degrabă decît de cea a instituțiilor, a căror evoluție, în literatură, interesează în primul rînd în măsura în care determină schimbări în individul uman. Mutațiile adînci pe care le trăiesc un Adam Jora, Mitru Moș sau George Teodorescu nu țin de ordinea miracolului ; sînt, dimpotrivă, în logica unei epoci revoluționare. Analiza psihologică este însă necesară, tocmai pentru ca aparența de miracol să cedeze în fața stringenței faptelor exterioare și interioare. Acceptînd că astfel de metamorfoze au o obiectivitate socială, sînt procese istoric determinate, nu rămîne mai puțin adevărat că, din punct de vedere

artistic, nu ne interesează numai că Adam Jora a devenit din exploatatul lui Efirin omul de partid din partea a doua a cărții, ci cum s-a produs această schimbare. Și acest *cum* exprimă tocmai interesul cititorului pentru analiza psihologică.

Firește, spuneam mai sus, și psihologiile romanelor realist critice sînt determinate de realități obiective, istorice. Arivistul sau ratatul romanelor mai vechi sînt produsele unei societăți cu stratificare labilă, propice ascensiunilor vertiginose și prăbușirilor lente sau brusce. Dar, determinate fiind de atmosfera istorică, psihologiile romanului realist critic se desfășoară într-un cadru dat, limitat, îngrădit și acest cadru e lumea burgheză. De aceia și transformările psihologice nu duc la metamorfoze caracterologice. Rastignac rămîne de la un capăt la altul al romanelor ce-i descriu evoluția un ambițios, iar Bel Ami e de la început pînă la sfîrșit un parazit, un afemeiat, un om abject. Transformările lor sînt mai degrabă de acumulare cantitativă. Cadrul social constant îi împiedică să trăiască un salt calitativ. Dimpotrivă Adam Jora sau George Teodorescu devin în urma experiențelor sociale și psihologice trăite, alți oameni, oamenii unei alte epoci, înfăptuiesc saltul care-i transformă din indivizi ai unei societăți perimate în comuniști. Această psihologie a mutațiilor calitative, structurale, caracterologice mi se pare specifică romanului scris sub semnul realismului socialist.

Și cu privire la psihologiile negative ni se pare că ne întîmpină deosebiri față de investigația psihologică a romanelor din trecut.

În ceea ce îl privește pe Suslănescu, sondajele pe care le întreprinde autorul în conștiința întortochiată a personajului dau ta iveală un intelectual veleitar, laș, nevertebrat, complezent față de slăbiciunile sale. E un teren propice trădării. Ceea ce face Suslănescu e important pentru desfășurarea romanului, dar faptele lui, cu incoerența lor aparentă, își capătă justificarea doar prin scoaterea la iveală a mobilelor interioare, a alibiurilor pe care și

le oferă permanent această conștiință individualistă și egocentrică. Căci există fapte prin transparența cărora descifrăm ușor mobilul interior și altele care ar părea derutante, dacă desfășurarea lor n-ar fi însoțită de o adîncă investigație psihologică. Conflictul social apare în toată complexitatea lui, de abia atunci cînd se află antrenate în el individualități vădînd toate dimensiunile conștiinței umane. Cazul lui Suslănescu e elocvent. Analiza conștiinței lui viscoase e investită cu o valoare pe care nu o are analiza niciunui dintre contorsionatele personaje ale lui Andre Gide. Sîntem departe de autonomizarea vieții psihice cu care ne întîmpină romanele psihologice decadente, disecția psihică a unui James Joyce.

Preferăm totuși comparația cu Gide tocmai pentru că o tratare superficială și eronată a rolului investigației psihologice în romanul actual ar putea îndemna pe un critic neavizat la stabilirea unor paralele între figuri de tipul lui Suslănescu și unele personaje gidiene. Pentru Gide ca și pentru alți reprezentanți ai prozei decadente, analiza psihologică era un „act gratuit” și scormonirea străfundurilor bolnave ale unor conștiințe contorsionate o voluptate în sine. Nu există, ca atare, în romanul realist socialist vreo incompatibilitate între viziunea romancierului și ori ce fel de caractere, fie ele oricît de contorsionate sau viscoase. Nici Voiodia Sofronov din „A fost ziua a doua” de Ehrenburg, nici atîtea personaje ale lui Fedin nu ne izbesc prin claritate și armonie interioară. Investigația unor astfel de conștiințe se justifică prin valoarea de tipicitate cu care este investită analiza, fiindcă din sondarea gîndurilor lor cititorul cîștiga o mai cuprinzătoare și mai adîncă înțelegere a revoluției morale ce a însoțit-o pe cea socială. O astfel de revoluție precipită și procesele negative, involuțiile sufletești. Cazul lui Suslănescu reprezintă o astfel de involuție, prefacere regresivă pe care o precipită evenimente istorice tumultuoase.

În spiritul unei astfel de concepții apare evident că scopul analizei psihologice în

romanul realist socialist, esențial deosebit de cel urmărit în romanele psihologizante ale trecutului mai depărtat sau mai apropiat, plasează, în același timp, romanul nostru actual la antipodul romanului „obiectiv”, astăzi salutat de rafinații apusului. Ne este la fel de străin universul mala-

div ai celor dinții cât și universul opac, lipsit de profunzime al celui din urmă în cele mai izbutite dintre romanele noastre actuale, cercetarea psihologică riesăvirșește cunoașterea artistică a raporturilor dialectice dintre individ și societate.

IN JURUL ISTORIEI LITERARE

În Belfagor, rassegna di varia umaiiità din Messina — Firenze nr. 5 (30 .septembrie 1958) întilnesc un articol al directorului Luigi Russo scris la cererea revistei „Nordlundes Bogtrykkeri” din Copenhaga, cuprinzînd o privire cam sumară, dar totuși precisă, asupra criticii literare italiene contemporane, care mi se pare demnă de a fi discutată și la noi. Aș folosi, dacă mi se îngăduie, prilejul pentru a-mi afirma o poziție proprie, expusă altădată în chip nesatisfăcător (în „Notă despre critica poeziei” și „Tehnica criticii literare” din „Viața Romînească”, 1958, nr. 1,3) și pentru care mi s-au adus foarte juste obiecții în articolul din „Scînteia” nr. 4270 intitulat „Pentru întărirea principialității marxist-leniniste în critica literară”.

Luigi Russo s-a făcut cunoscut printr-o polemică susținută asupra interpretării operei lui Danie cu Benedetto Croce și este autorul unei istorii a literaturii italiene concepute în trei volume, din care a apărut în 1957 primul volum „Da Francesco d'Assisi a Girolamo Savonarola”, celelalte două („Dai Machiavelli al Parini” și „Dai Parini al Croce”) urmînd să fie publicate în 1960. N-am citit această „SSoria della letteratura italiana”, dar văd că presa italiană recunoaște autorului titlul de „maestru”, considerîndu-l „îl re Lear della critica contemporanea” (din cauza spiritului polemic) și pretinzînd că în volumul apărut din istoria literaturii, „De la Francesco d'Assisi la Girolamo Savonarola”, se remarcă drept un bun „avvocato dei grandi eretici”.

Voi încerca să arăt poziția lui Luigi Russo așa cum se desprinde ea din articolul „La critica letteraria italiana”, de fapt. mai mult o schiță a concepției autorului decît un tablou al criticii literare italiene contemporane.

Ca mulți alții critici și istorici literari din țările capitaliste, Luigi Russo este un eclectic, în intenția de a reuni într-o idee nouă, cîteva idei socotite ca definitiv impuse ale filozofiei idealiste contemporane, într-adevăr, în lumea burgheză, sistemele eclectice se mai bucură încă de mare prestigiu sub pretextul că, în fond, cum spusese chiar Victor Cousin, întemeietorul eclectismului, țeale sistemele sînt construite cu elemente preexistente în spiritul uman, altfel neputînd apela la autoritatea, rațiunii și a conștiinței. În felul acesta, la mulți critici și istorici literari din țările capitaliste vom observa tendința de a concilia concepții cu totul opuse, ca de pildă materialismul istoric cu idealismul propriu zis, critică impresionistă, subiectivă, ncritica marxistă, științifică. Acest lucru l-am constatat și, din greșeală, nu l-am combătut la Mario Fubini în „Critica e poesia, saggi e discorsi di teoria letteraria” (1956). Este evident că nu toate metodele critice sînt bune, ci numai metoda științifică, aceea care în spirit marxist-leninist apelează la știință, căutînd să explice dialectic opera de artă în implicațiile-i estetice și în condiționările ei social-politice. Lenin a arătat (Opere alese, II, ed. 11-a, —, p. 424) că electismul în genere are unea-

ra-cter vag, d. cele mai multe ori reprezentând o soluție oportunistă, în vreme ce dialectica cere să desprindem din complexul fenomenelor tocmai latura principală, „veriga hotărâtoare”, fiindcă „dialectica este concretă și revoluționară”, în vreme ce „eclectica și sofistica... disimulează tot ce e concret și precis”. Așa dar nu acceptarea condescendentă a tuturor căilor de analiză în critică ne poate duce la descoperirea adevărului, ci numai delimitarea precisă a metodei științifice și convingerea că nu există atitudini neutre trebuie să ne călăuzească în exercitarea profesiei noastre, numai partinitatea poate asigura o tehnică justă în critica și istoria literară. Articolul din „Scânteia” mi-a fost de un mare ajutor pentru a înțelege lucrurile astfel, cum cred că e tot atât de necesar, pe cât de util, pentru cine se ocupă cu literatura.

Să revenim la Luigi Russo. Sbnpliicind mult, el constată în critica italiană contemporană două tendințe principale, o tendință de „storicismo integrale” și o tendință „individualizantă” care nu contrazice radical pe cea dinții, subordonându-i-se. Toată lumea gândește și scrie sub speța „istoricismului”. Vechea distincție care se mai făcea la începutul secolului al XX-lea între critica „academică”, preocupată de autorii clasici, și critica „militantă”, interesată de autorii noi, nu mai are rost astăzi, când universitarii fac critică curentă despre autorii contemporani și cronicarii gazetelor se ocupă de scriitori de la începuturile literaturii.

Credem că spectacolul e puțin exagerat, Luigi Russo, profesor universitar, ocupându-se totuși mai mult de autorii vechi, cei puțin pînă în prezent, ultimii despre oare a scris fiind Carducci, D'Annunzio și Pirandello (chiar în acest număr dm „Belfagor” publică un articol despre Baldassare Castiglione). De altfel accepția termenului „militant” în critică este alta decît la noi. Prin critica militantă, noi înțelegem astăzi o critică angajată, care luptă pentru un ideal (în țara noastră, pentru o literatură de reflectare a revo-

luției sociale, în cadrul realismului socialist). Luigi Russo folosește termenul în sens dacă nu peiorativ, măcar ironic, referindu-se la acei critici care vor să promoveze pe literații de diverse grupări sau pe literații ce vor să se autopromoveze, printr-un „monstruos narcisism”, ca Giuseppe Ungaretti, care reeditând faimoasa egolartrie dannunziană, a făcut la universitate un curs despre propria-i operă. Cazul, după Luigi Russo, este simptomatic pentru „istoricismul integral” al criticii literare italiene.

De palru-cinci ani încoace s-a încercat din nou a se separa critica academică, -universitară, de critica jurnalistică (a oamenilor care nu sînt profesori), critica academică constituindu-și un domeniu propriu din „stilistică”. Dar, afirmă Luigi Russo, este vorba de „slabi teoreticieni”, fără deosebită audiență și la drept vorbind tot de niște istorici, mai „evazivi”, care nu vor să atingă nici fondul operei literare, nici istoria civilă.

Prin urmare tendința dominantă a criticii literare italiene este istoricis-mul integral. În ce constă așa numita „tendenza individualizzante” a criticii istorici-ste ?

„Monografiile și studii, și istoria generală, și istoria unei perioade literare, a unui ciclu, a unei mișcări culturale, s-au configurat – scrie Russo – ca istoria unei personalități. Istoriei sociologice, de -tip romantic, istoriei atomistice și periferice și exterioare, de tip pozitivist, i s-a contrapus o istorie care merge către intimitatea individualității scriitorului, și care particularizează însăși istoria culturii ca pe istoria problemelor văzute generîndu-se în concretul lor, în figurile singulare ale gînditorilor, maeștrilor, apostolilor, oamenilor de acțiune. În procesul individualizant este satisfăcută într-o formă superioară curiozitatea de ordin psihologic și biologic; se lasă la o parte biografia exteriorului și a efemerului, pentru a se trasa biografia ideală a scriitorului, descrierea lumii sale spirituale, în geneza și desfășurarea sa”.

Cu alte cuvinte, prin tendința individualizantă a criticii istoriciste se înțelege punerea în evidență a personalităților literare înțelese în ele însele ca „singole figure”. Examinând acest mod al unor critici de a interpreta tendința individualizantă, Luigi Russo întrevide pericolul de a se ajunge la o istorie a „monadelor” poetice „una străină alteia, ca planetele sau ca stelele care se mișcă pe firmamentul literar fără nici o legătură istorică între ele”. Acesta ar fi rezultatul istoriei literare înțeleasă (așa cum o vedea Benedetto Croce) ca un șir de monografii independente.

Amendind punctul de vedere monadologic al lui Croce, Luigi Russo nu se întoarce la istoria de tip Francesco De Sanctis, preconizată de unii, pentru că aceasta înseamnă „sociologism”, întrucât la De Sanctis critica autorilor e „coborâtă” în istoria vieții morale și spirituale a poporului italian. (Deși De Sanctis formulase ideea autonomiei fanteziei, tot el afirma că între poezie și personalitatea artistului există o unitate, opera de artă nefiind decât manifestarea vieții unui popor și semnul idealurilor lui supreme). Concepția lui De Sanctis a fost revizuită de Croce, sub motiv că critica este în primul rând discernerea a ceea ce în ori ce operă de artă e poetic de aceea ce rădăcină eteronom (a înțelege „La Divina Commedia” ca operă de poezie, nu înseamnă a o coborî la documentul personalității lui Dante, ci a surprinde unde și pînă la ce punct fantazia înaltă a ridicat, în seninătatea cîntecului, lumea spirituală a poetului).

După ce a adus obiecții atât lui de Sanctis cît și lui Croce, ca ori ce eclectic, Luigi Russo adoptă din fiecare ceea ce i se pare că trebuie menținut, formulînd pe baza principiilor acceptate „una nuova forma di sociologismo” și anume un „sociologismo di tipo immanentistico”.

Metoda lui De Sanctis lămurește numai nexul causal exterior al operei de artă, făcînd legătura între artist și societate, aceea a lui Croce taie ori ce legătură în-

tre opere care rămîn ca niște universuri separate, fără comunicație între ele. Dar istoricul nu poate prezenta literatura ca pe o colecție de cazuri singulare. Critica marxistă a rezolvat de mult această problemă prin raportarea la dialectica luptei de clasă. Literatura apare după materialismul istoric în chip organic ca un fenomen de suprastructură determinat, supus unor legi precise de dezvoltare. Neținînd seama de explicația materialist-istorică, metoda lui Luigi Russo este o variantă eclectică a esteticii idealiste, caracterizată de obișnuitul vag al acestei estetici.

Teza de la care pornește sociologismul knanentist al lui Russo se află în Estetica, lui Croce (ediția IV, 1912, p. 19) și sună în felul următor : conținutul operei de artă este în ori ce moment formă — „e niente altro che forma”. Nefiind „altceva nimic decît formă” înseamnă că în acest mod, prin el însuși conținutul operei de artă s-a decapitat. Dar, susține Croce, nu pentru a dispărea complet, ci pentru a renaște ca poezie și non-poezie. Poezia ar fi noia lirică individuală, neconfundabilă, non-poezia ori ce poezie căreia i se poate descoperi un conținut de natură conceptuală, etic, didactic sau ideologic. Benedetto Croce a fixat drept conținut al poeziei (și al artei în genere) sentimentul, precizînd că pînă sentiment nu trebuie să se înțeleagă desfrîul pasional, ci contemplația. În acest mod poezia, privată de ori ce icleie și desfăcută de activitatea practică, se rupe de realitate, ajungînd o îndeletnicire sterilă. Este limpede că oricine adoptă definiția artei în sens crocean, nu mai poate aplica nici un fel de sociologie în analiza fenomenului artistic. De aceea pare cu atît mai curioasă tendința lui Luigi Russo de a introduce, totuși un sociologism, fie acesta și imanentist, adică un sociologism rezident în el însuși. Acest sociologism ar privi după Russo ceea ce Croce numește non-poezia, dacă ajustăm puțin noțiunea de non-poezie.

Noi credem că trebuie reexaminat nu numai conținutul noțiunii de non-poezie la Croce dar și acela al noțiunii de poezie. Pentru noi poezia ca ori și ce artă este o

reflectare aproximativă a realității, un mod specific de cunoaștere și de transformare a lumii. Marii poeți de azi și de totdeauna au trăit și trăiesc în plină realitate, totdeauna năzuind către o formă superioară de viață. În perioada construirii socialismului, poetul cîntă omul nou care edifică o lume nouă, lipsită de exploatare. Poezia nu poate rămîni în sfera contemplației ideale, desprinsă de realitate. În condițiile cînd lupta de clasă mai dănuie încă, poetul se situează pe poziția clasei muncitoare, făcînd din creația sa o armă combativă, consecvent revoluționară. Riscul de a ajunge astfel la non-poezie nu sperie decît pe susținătorii artei antirealiste burgheze, evazioniste. Estetica marxist-leninistă accentuează, dimpotrivă, asupra caracterului gnoseologic al artei și al poeziei în special. În orice caz, cunoașterea poetului nu poate să rămîna mereu sub pragul conștiinței, „aurorală”, cum o vrea Croce, funciar subiectivă, „lirică”. Eul poetic se supune legilor colectivității și exprimînd sufletul propriu, poetul nu-i deoît ecoul societății în care viețuiește. Marii poeți nu se închistează în microcosmul individual, nu rămîn claustrați în ei înșiși ca într-o monadă, ci depășindu-și sfera proprie, aspiră la obiectivitate, căutînd limbajul în stare de a exprima tendințele maselor.

Să vedem acum cum interpretează Luigi Russo. Pentru el poezia este nota lirică individuală, neconfundabilă, a artistului, non-poezia este *poetica* recognoscibilă în ori ce expresie lirică (distanța are temeieri mai mult formale). Chiar cînd se învăluie, ca sufletele în focul celei de a opta bolgii dantești, zice Russo, poetica fiecărui autor se poate totuși izola pe oale gramaticală, din reflecțiile asupra artei, din cugetările asupra vieții sentimentale, din confesiunea asupra preferințelor și adversităților, de care abundă scrisorile și diferitele notații ale poezilor.

„...am vorbii, scrie Russo, încă din tinerete, de o istorie distinctă și în urgentă relație dialectică cu istoria poeziei, istoria poeziei oare culege *quid-ul* individual, formal, expresiv al unei opere de artă, incon-

fondibil cu alte glasuri, și istoria poeziei, ca mitologie a scriitorului, post-istoria sa poetică, ca să spun așa, sau ca să nu vorbesc de *post* și de *pria*, haloul, centura, colanul, genunea, spuma de mare din care naște Venera...

„...Pe terenul poeziei găsim infinite legături între un poet și altul istoricește apropiat, ceea ce ne liberează de pericolul unui monadism claustrai, separat de universul istoric, numai fiindcă el e un univers prin el însuși. Universul „particular”, ca să fie adevărat „univers”, trebuie să fie totdeauna observat ca univers istoric. Egoismul liric (adoptă cuvîntul *egoism* nu în sens depreciativ) se rezolvă în chip necesar, fatal, în acest univers, altruist, sau social sau colectiv sau pleiadic, cum vrem să-i spunem”.

Iată în ce ar consta sociologismul de tip „imanentist”. Istoricul literar ar avea să întocmească, pornind de la documente furnizate de artiștii înșiși, istoria poeziei, a „aurei” poetice, ca să folosim un ait cuvîni al lui Russo, sau a gustului.

Poate aspira sociologismul imanentist de a deveni o metodă de cercetare științifică? Cu toate asigurările asupra istoricității și concreteții ei, desigur că nu. Căci acest sociologism dizolvă raporturile dintre artă și realitate în prea vaga „aură poetică”, adică într-o „atmosferă” plutind pe deasupra capetelor scriitorilor ca o stihie, într-o legătură cu mult prea fragilă cu societatea. După estetica marxist-leninistă opera de artă este, din contra, în legătură directă cu clasa din care face parte scriitorul sau în numele căreia vorbește scriitorul. În articolul „Note critice în problema națională” (1913) Lenin a formulat una din tezele fundamentale cu privire la receptarea operei de artă, teza celor două culturi :

„În sinul fiecărei culturi naționale se găsesc *elemente*, fie și nedezvoltate, de cultură democratică și socialistă, fiindcă în sinul fiecărei națiuni există mase de muncitori și exploatați ale căror condiții de viață creează în mod inevitabil ideologii, democratică și socialistă. Dar în sinul fie

cărei națiuni există și o cultură burgheză (iar în majoritatea cazurilor chiar o cultură ultrareacționară și clericală), și, ceea ce trebuie să remarcăm, nu numai sub formă de „elemente”, ci sub formă de cultură *dominantă*. De aceea „cultura națională” în genere **este** cultura moșierilor, a popilor, a burgheziei...

„...Formulând lozinca „culturii internaționale a democratismului și a mișcării muncitorești din lumea întreagă, noi luăm din fiecare cultură națională numai elementele ei democratice și elementele ei socialiste, le luăm *numai* pe acestea și în *mod exclusiv* în opoziție cu cultura burgheză, cu naționalismul burghez al *fiecărei* națiuni...”

Această metodă este singura metodă „sociologică” pe care o acceptăm în istoria literară. Orice altfel de sociologie ni se pare ineficientă într-o istorie literară cu caracter științific. Sociologismul imamentist propus de Luigi Russo este și el insuficient și nu poate duce decât la istoria a ceva foarte inconsistent, fie că numim acest ceva „aură poetică”, stil al epocii sau gust. Dacă ne-ar interesa o istorie a gustului artistic, atunci noi am urmări în orice caz acest gust nu numai în condiționarea sa immanentă, ci în determinarea sa, în primul rînd, de clasă.

Deoarece în „Tehnica criticii literare” sub înriurirea vechilor teorii, învățate în școala burgheză, am pus pe același plan concepții vădit opuse, în iluzia că s-ar putea împăca, profit de acest prilej pentru a sublinia că o confruntare mai atentă m-a convins de falsitatea așa numitei atitudini neutre. Articolul din „Scinteia”, „Pentru întărirea principialității marxist-leniniste” m-a făcut să înțeleg că prezentarea obiectivistă a unei concepții poate lăsa impresia că prezentatorul aderă la acea concepție. Aș dori să precizez că nu sînt un adept al esteticii autonomiste, nici al schopenhauerianismului, nici al însingurării artistului, recunosc însă că vorbind despre aceste lucruri nu m-am delimitat de ele, nici nu mi-am exprimat poziția diferită. În articolul de față m-am silit să arăt cum văd, călăuzindu-mă de principiile esteticii marxist-leniniste, raporturile dintre artă și societate. Prin realism nu înțeleg „realele”, permanențele universului, ca Schopenhauer, ci metoda de reflectare a realității, „act complex, cu caracter dublu, zigzagat” cum spune Lenin (*Caiete filozofice*, ESPLP, 1956, p. 300).

Nădăjduiesc ca în activitatea mea viitoare să-mi afirm mai limpede punctele de vedere în problemele actualității spre a deveni util, în măsura mijloacelor mele, celor care se îndeletnicesc cu cercetarea fenomenului literar din trecut și prezent.

MISCELLANEA

ORIENTĂRI NEMARXISTE ÎN UNELE STUDII DE FOLCLOR

Clarificarea problemelor oral-poetice populare în lumina învățăturii marxist-leniniste este sarcina de bază a folcloristicii noastre. În această direcție trebuie canalizate toate eforturile cercetătorilor, cu alit mal mult cu cît majoritatea lucrărilor înaintașilor noștri suferă de lipsa unei orientări riguros științifice. De aceea ne surprinde faptul că în unele din studiile recente sînt reluate teorii învechite, neștiințifice, criticate și înlăturate de cercetători la timpul cuvenit. Teoria originii aristocratice a folclorului, susținută de Naumann, a fost combătută încă de la apariția ei de A. Spamer și părăsită cu timpul de majoritatea folcloriștilor. Giuseppe Cocchiaro, în ultima lucrare de sinteză: „Storia del folklore in Europa”, acceptă întru totul poziția critică a lui Spamer reprezentînd desigur punctul de vedere predominant în folcloristica apuseană. Cu toate acestea I. C. Chițimia preia fără rezerve această teorie în studiul dedicat poeziei populare narative (Studii și cercetări de ist. lit. și folclor, nr. 3-4, 1957), vorbind despre originea „cultă” a baladei occidentale, spre deosebire de „sursa autentic populară” a celei românești. Diferențierea artificială a baladei occidentale de cea răsăriteană, care neagă nejustificat posibilitățile creatoare ale maselor populare din apus, nu dminuiază cu nimic caracterul ipotezei, autorul avînd grijă să afirme că balada românească are, ca și cea occidentală, caracter de curte. Este aici reluată o teorie mal veche a lui Iorga, după care balada românească s-ar fi dezvoltat cu precădere în jurul marilor curți boierești. Tragismul multora din baladele românești este explicat într-un mod neștiințific, nu prin condițiile social-istorice ale creatorului lor, poporul, ci prin pretinsul „mediu în care ele circulau”.

Împotriva acestei orientări nemarxiste vorbește în primul rînd conținutul de clasă -al cîntecelor bătrînești. Este oare de crezut că boierimea se desfăta cu balade ca Mlul haiducul sau Corbea, care aveau, ca multe din cîntecele epice populare, un caracter net antibolșevic? Și care boier sătul ar fi ascultat versuri ca acestea: „Cînd era I Corbea prin țară i ne făcea / și de ocară, / că, dacă ne jăfua / și dacă ne înmula, / cînd îi mal ziceam ceva, I măciuca că-mi scutura I și de spete / ne-ndola, j și neveste / ne răpea, / și cu ele I se plimba”, în care batjocura adresată boierimii este evidentă? Concluziile eronate la care ajunge autorul studiului se datoresc tocmai, neglijeril problemelor de conținut. Faptul că în unele balade eroii sînt de origine boierească sau domnească nu schimbă cu nimic lucrurile. Poporul a atribuit acestor eroi calități excepționale și trăsături de caracter prin care și l-a apropiat, făcînd din ei reprezentanți ai luptelor și năzuințelor lui. Și Corbea se pare că la origine a fost de viță aleasă, dacă nu chiar domnească, dar Corbea cel din baladă nu este un erou al boierimii ci al maselor populare. Dacă această baladă ar fi circulat în mediile boierești, el n-ar fi ajuns decît un exponent al luptei boierimii împotriva puterii centralizatoare a domnului.

Cultura boierimii a luat rind pe rînd un caracter slavon, turcesc, neogrecesc sau occidental, în timp ce poporul a rămas totdeauna credincios limbii, obiceiurilor și creațiilor proprii. De aceea cronicile noastre nu pomenesc nimic (cu excepția tui C. Cantacuzino) despre frumoasele balade românești. În schimb, puținele mărturii mai vechi pe care le avem asupra acestui gen de creație ne relatează mai precis decît orice teorie contemporană mediul în care circulau cîntecele bătrînești. M. Strykowski povestește că a auzit prin 1574–75, călătorind în țările românești, cîntece despre principii și eroi care „desfătau peste măsură poporul de jos”, și cu aproape două sute de ani mai tîrziu (1730), Paul de 'Strassburg relatează că mergînd spre Giurgiu (traseu pe care nu se află nici urmă de curie boierească) a văzut cobzari și alți cîntărci care cîntau cît îi ținea, gura cîntecele patriei. Nu vrem să afirmăm prin aceasta că baladele românești nu au fost cîntate deloc la curțile boierilor, dar de aici pînă la a susține că ele s-au dezvoltat într-adevăr în aceste medii este o mare deosebire.

Pe o poziție confuză se situează I. C. Chițimia și în ceea ce privește istoricitatea creației, populare, pe care o consideră ca fiind în general slabă. Ipoteza se datorește desigur sensului îngust pe care autorul îl dă noțiunii, acordînd caracterul de istoricitate numai acelor balade care „narează evenimente istorice și care sînt astfel percepute de masele populare”. Sîntem de acord că aceste balade trebuie clasificate într-un grup aparte, dar nu putem fi de acord cu ideea că ele sînt singurele care oglindesc istoria poporului nostru. Este năindoielnic că baladele voinicești și, în special cele haiducești, multe balade cu caracter legendar și destul de multe dintre cele nuvelistice au un pronunțat caracter istoric. Istoricitatea, creației populare în general constă în faptul că ea, reflectînd viața și năzuințele poporului, a păstrat de foarte multe ori ecoul epocilor de-a lungul cărora s-a dezvoltat. În acest sens majoritatea baladelor conțin un element istoric. Caracterul de istoricitate nu are însă o intensitate egală în toate aceste balade, în unele fiind predominant, în altele mai slab. Nu putem fi deci de acord nici cu ipoteza expusă de Mitu Grosu în studiul publicat în nr. 3 Anul III al Revistei de folclor, în care autorul susține că „evenimentul istoric inițial sau posterior constituie, în fond, nucleul baladei populare, chiar atunci cînd et... se estompează”. În primul rînd sînt destul de puține balade care au la bază un „eveniment istoric”, indiferent că e vorba „de lupte mari, de personalități istorice, de conflicte sociale” etc. și în general baladele de acest gen au depășit coordonatele restrînte ale evenimentului concret, ajungînd la mari generalizări artistice. Baladele care au rămas la relatarea evenimentului pot fi bănuite că nu au avut o circulație de masă. În cîntecul generalului, de exemplu, evenimentul concret nu numai că nu constituie nucleul baladei, dar el a dispărut cu totul, și I. C. Chițimia are dreptate să considere această baladă ca pe o „mare metaforă literară” și s-o încadreze în grupul legendarelor. În afară de aceasta nu e greu de observat că în foarte multe balade s-au suprapus ecourile istorice ale mai multor epoci, fără să fie vorba de evenimente ci de caracterul dominant al unor epoci istorice, așa cum se întîmplă în Meșterul Manole.

Lipsa unui punct de vedere unic marxist, profund științific, face ca și concluziile practice la care se ajunge în asemenea lucrări să fie ușor vulnerabile. Clasificarea propusă de I. C. Chițimia pentru balada românească nu rezistă în întregime unei critici serioase, întrucît ea nu pornește de la un criteriu de conținut ci de la unul formal, acel „element de bază în jurul căruia gravitează celelalte elemente” referindu-se fără îndoială la subiect. Conform acestei clasificări baladele cu conflicte de clasă sînt destul de puține, ocupînd o ultimă subgrupă a baladelor de conflict familial și social, lucru care nu corespunde realității, întru cît lupla de clasă e reflectată în majoritatea baladelor românești. Nu este satisfăcătoare nici clasificarea făcută de Mitu Grosu, despre care însă. nu putem discuta deoarece autorul nu aduce niciun argument în sprijinul ei.

O eroare care nu trebuie trecută cu vederea o constituie și ideea fundament a lucrării lui Gli. Vrabie despre teatrul popular. Autorul este de părere că în formele de teatru.

popular păstrate azi într-unim „o profundă legătură cu formele de viață socială, care cu timpul, ca și semnificațiile magice ori liturgice, ajung cu mult în penumbră, de cele mai multe ori cu desăvârșire”. O asemenea poziție denotă necunoașterea realității folclorice contemporane și dovedește o greșită înțelegere a dezvoltării istorice a creației populare, care de-a lungul veacurilor își schimbă sensul și funcția, răspunzând atitudinilor adoptate de colectivitate față de folclor. Peste vechile ecouri ale vieții sociale se suprapun cu timpul altele noi; elementul social nu se șterge cu timpul în creația folclorică, ci se înnoiește. În ceea ce privește funcția, teatrul popular, ca și majoritatea obiceiurilor din jurul anului nou, dacă nu mai are un caracter magic (păstrat, totuși pe alocuri), capătă o funcție educativă, însușind colectivității optimismul necesar începerii unui nou an. Și vechea funcție magică avea, în fond, aceeași esență, menită să redea omului încrederea în viață și fericire. În nici un caz teatrul popular nu e practicat azi numai pentru a râde, numai de dragul de a juca teatru, așa cum afirmă Ch. Vrăbîe, decât acolo unde obiceiul este cu totul degradat.

Cele câteva considerații restrânse nu sînt menite să elucideze problemele ridicate. Ele intenționează numai să sezeze unele orientări nemarxiste în anumite studii de folclor, atrăgînd atenția că asemenea fenomene nu aduc o contribuție pozitivă la lămurirea problemelor pe care folcloristica actuală ni le pune în față.

Pavel Ruxăndoiu

L I T E R A T U R A Ș I L I N G V I S T I C A

Aceste note ar fi trebuit intitulate: revista publicațiilor de lingvistică, și ar fi fost mai corect. Cum o recenzie nu poate acoperi însă toate temele dezbătute de către lingviști, fie în publicațiile Academiei R.P.R., fie în cadrul altor reviste, vom analiza pe cele care depășește stricta specialitate. Mai ales acele studii care au cit de cit contingență cu literatura.

Ca un fapt de orientare tematică am observat că foarte puține dintre articolele apărute se referă la probleme de teoria limbii, la cele ale lingvisticii generale, ne existînd un suficient interes, mai ales în rîndul tinerilor, pentru dezbaterile teoretice din domeniul lingvisticii. Cu excepția studiilor publicate de acad. Alex. Graur, în foarte puține alte articole sau studii se abordează probleme de structură a limbii, de cercetare a categoriilor lingvisticii generale; această prelungită retragere de pe cîmpul teoriei, în favoarea studiului fragmentar, nu e îmbucurătoare pentru că, oricum, analizele la teme restrînsse nu se pot face fără o bună pregătire teoretică. Situația în acest caz nu diferă de situația în care se află critica și istoriografia literară în raport cu estetica. Nu se poate concepe o pagină de critică sau o clasare în ordinea valorilor din trecut, fără o bună orientare estetică. Din sfera mai largă a teoriei, un studiu care trebuie remarcat, este cel publicat de prof. Ion Coteanu: „Epocile de evoluție a limbii romîne” („Studii și cercetări lingvistice” nr. 2/1958), referitor la periodizarea istoriei limbii romîne. Pornind de la criteriile lingvistice (structura gramaticală a limbii romîne), puse în acord cu istoria poporului român, autorul distinge trei epoci de evoluție a limbii romîne: 1) epoca veche (pînă în secolul al XIII-lea), 2) epoca medie (sec. al XIII-lea — sec. al XIX-lea), 3) epoca actuală (din sec. al XIX-lea pînă astăzi). În raport cu vechile păreri ale lui Ovid Densusianu, Philippide și Al. Rosetti, periodizarea propusă de prof. Ion Coteanu armonizează criteriile de clasare, inerente limbii, cu cele istorice, determinate de studiul științific al trecutului nostru.

Există însă un domeniu care este foarte des cercetat de către lingviști și care întrece din punct de vedere tematic, toate celelalte ramuri lingvistice la un loc; este

vorba de limba literară. Au apărut numeroase cercetări dedicate limbii operelor beletristice pe elemente componente: regionalismele în opera x... arhaismele în opera y... sau studii monografice: limba și stilul unui scriitor. Interesul pentru limba beletristicii nu poate fi decât binevenit; asupra principiilor de studiu – se pot impune însă anumite cerințe. Problema a fost dezbătută de Acad. Alex. Graur într-un articol din „Viața românească” (nr. 4/1950): „Limba scriitorului”; n-o reluăm decât într-un singur aspect: necesitatea unității analizei în fața unității valorii estetice. Problema este dacă analizând limba unei opere, ca valoare de sine stătătoare (ceea ce se chiamă în mod curent studiul măiestriei artistice), putem ajunge la valoarea reală a operei: conținutul de idei al operii. Acad. Graur, în articolul amintit, preciza că în astfel de cercetări, clasându-se elementele limbii (neologisme, arhaisme...) nu se poate trage o concluzie – „nici una în privința valorii literare a operelor autorilor pomeniți, dacă nu le discutăm conținutul”.

Un mic studiu: „Culoare și simbol” al lui G. I. Tohăneanu, apărut în „Scrisul bănățean” nr. 3/1958, pleacă de la preiniza corespondențelor cromatice în poezia eminesciană, clasând epitetele în funcție de motivul liric; astfel urmărește motivul „ochilor mari”, peisajul „omocrom” al mării, obsesia epitetului-„albastru”... Studiul e bine scris, autorul dovedind spirit de observație și-un condei obișnuit cu propoziția nuanțată. Mă îndoiesc însă că luminează vreuna din ideile poeziei lui Eminescu. Autorul n-a urmărit ideia prin expresie ci unitatea lexicală ca valoare în sine, în cazul acesta ca valoare picturală.

Valoarea plastică a unei expresii este însă un mijloc de captare, de expunere a ideii, și analistul nu poate neglija, în nici un caz, problemele de conținut. Acest mod de a cerceta nu este dialectic, ci metafizic.

Deosebit de animată este rubrica „Cultivarea limbii”, care-și propune să urmărească în publicații și opere – greșelile de limbă. Să ajute, cu alte cuvinte, la îndreptarea greșelilor ce se fac în mod curent de către publiciștii contemporani. Pe lângă acest obiectiv imediat, dacă am înțeles bine articolul program scris de acad. Iorgu Iordan, semnatarii acestei rubrici vor face totodată studii de limbă contemporană, adică vor urmări tendințele de dezvoltare a limbii actuale.

Au apărut câteva articole bine documentate, cum este cel al acad. Iorgu Iordan referitor la limba din publicațiile Academiei, sau altele referitoare la traduceri. Sint însă și unele care nu depășesc simpla înșirare a dezacordurilor și citarea cazurilor în care propozițiile lipsesc. Cam acesta este orizontul de studiu al unui articol despre limbă din revista de Pedagogie, sau altul, semnat de Magdalena Popescu, intitulat: „Observații asupra limbii din revista „lașul literar” („Limba română” nr. 4/58)”, Autoarea culege exemple ilustrative pentru scrisul neglijent al unor publiciști, și în acest caz strădania sa este meritorie.

Deschide apoi o discuție în jurul formei „oaspăt” citat din strofa unui poet, dar observațiile făcute nu țin seama de condițiile specifice de lucru din cadrul creației artistice. Ne lasă chiar să credem că din cauza lui „oaspăt” strofa poetului rămâne nerezolvată. Pe drept cuvânt acesta se poate supăra, citind la rîndul său cazul lui Eminescu și Arghezi și obscuritatea lui Grama, Pruncu, Angliei Demetrescu, Cocoș... și vechia ceartă dintre poeții îndrăzneți și lingviștii puriști și clasicizanți va continua, spre niciun folos al culturii.

Nu știu dacă forma „oaspăt” se folosește în vreun grai; chiar dacă s-ar folosi e bine s-o ocolim. Numai că, din necesități prozodice, poetul poate „îndoi” o formă curentă, potrivit mai bine ideea. În cazul lui „oaspăt”, abaterea nu e deloc gravă. Ii pot cita autoarei un vers din Eminescu, cu trei „greșeli”: un dezacord, o formă de feminin trecută la masculin și-un moldovenism – care acoperă perfect o idee poetică.

Munca artistului este grea și pentru licențele sale nu trebuie dăscălit; intervențiile scriitorului în formele morfologice sau lexicale ar trebui studiate ca niște experiențe și privite cu toată seriozitatea de către specialiștii limbii. Să se treacă, adică, de la tonul suficient al „specialistului” („citorul avizat”, „spiritul abil”, „cunoscătorii”... folosit, observ, de către tineri), la o discuție serioasă asupra tendințelor de dezvoltare a limbii -actl-ale, la cauza „greșelilor” și la posibilitățile de interpretare.

Același lucru și în privința folosirii regionalismelor. în nr. 4 al revistei „Limba română”, Gh. Bulgăr publică articolul „Scriitorii tineri și limba operei lor” în care cercetează limba romanului „Setea” de Titus Popovici, sub aspectul lexicului regional și al expresiilor „urite”. Concluzia că „pasiunea pentru pitorescul lingvistic nu trebuie însă să întunece claritatea textului literar” este justă și se poate aplica și-n cazul romanului lui Titus Popovici. Numai că volumul lexical „mult mai mare decât la oricare dintre scriitorii ardeleni citați”, n-are nimic de-aface cu o judecată estetică, fiind o simplă problemă de statistică.

Tot cu scopul de „cultivare a limbii” este scris și articolul polemic „Despre limbajul criticii literare” (Limba română nr. 3/1958), semnat de C. Otobăcu și M. Mitran. Ca tematică, articolul poate fi apropiat de cel al lui I. Florian : „Pentru o limbă model în critica literară”, apărut în „Scrisul bănățean” (nr. 8/1958). Trebuie să spunem că asemenea articole sînt foarte bine venite, mai ales că în scrisul unor publiciști contemporani se observă exagerări în folosirea neologismelor și o topică contorsionată/ Articolul referitor la critica literară, apărut în „Știința”, dădea exemple concludente în acest sens.

Studiind limba publicațiilor noastre, lingviștii fac o muncă utilă și atât articolul apărut în „Limba română”, cât și cel din „Scrisul bănățean”, trebuiesc privite, de la început, ca încercări meritorii de a corija tendințele greșite din scrisul publiciștilor. Vom vedea, însă, că succesul este numai parțial.

Ambele reproșează, fie greșeli curente de limbă,, fie îndepărtări de la limbajul criticii democratice. Precizînd, de la început, că astăzi „mulți dintre criticii contemporani nu au o pregătire filologică temeinică” (anunțîndu-și, cu alte cuvinte, exigența specialității), autorii clasează inadvertențele gramaticale, dezacordurile, sintaxa criptică, fraza pretențioasă-.. În general articolul este bine orientat și exemplele sînt convingătoare ; cu o observație: nu pot fi controlate. Cred că este vorba de o tactică din partea lingviștilor cînd nu vor să dea numele sau măcar titlul articolului învințat. Asta nu înseamnă însă că este o tactică bună.

Autorii articolului ridică multe probleme în legătură cu limbajul criticii literare; discutînd însă „în general”, fără trimiteri exacie, și, mai ales, fără o proporționalitate a concluziilor, ei au încălcat foarte serios cerințele studiului și limitele adevărului. Două-trei articole, sînt doi-trei critici nu constituie critica literară contemporană și nu măsoară puterea sa de elaborare. Analizînd cazuri izolate, cei doi polemisti s-au grăbit să le generalizeze și să le ofere ca fiind caracteristice pentru o disciplină care numără încă mulți alți intelectuali, în genere, cu o „bună pregătire filologică”.

Cea mai mare parte a articolului se ocupă de neologisme. Ideea de la care pleacă este justă. Curioasă e însă pretenția după care în critica literară nu e indicat să se folosească terminologia științelor pozitive, a celor sociale, în general, limbajul figurat. În două trei fraze și cu cîteva exemple, se cere un stil tern, dacă se poate fără nici un neologism, și mai ales, fără nici o figurație în expresie; generalizările care folosesc termeni extra-filerari, ca „alchimie”, „cristalizarea”, „germinația”, „sublimarea”... nu sînt recomandabile pentru că aparțin altui domeniu. Asta înseamnă însă să ne întorcem la 1830, și să vorbim în perifraze fiindcă toate asociațiile care ne vin în minte cînd vrem să definim o idee, sînt, din păcate, neologisme sau din alt domeniu

spiritual. Ideea unui limbaj literar „desemnăi”, închis, „specific” provine din secolul al XVII-lea și, se știe, creatorii și-au făcut o virtute din a o nesocoti.

Exigența celor doi autori este justificată în cazul unor formații hibride, care circulă în limbajul publiciștilor; din lunga listă întocmită trebuie șterse însă o mulțime de neologisme statornicite în limbă ca: „tribulație”, „potentă”, „imorialitate” (?), „clasiciza”, „demonice” „deconspirat”... De ce să ne mai îndoim de existența acestor cuvinte când ele au pătruns, în limbă de o jumătate de secol ?

De asemenea, fără nici o justificare sînt repudiate unele cuvinte „tehnice”, intrate în limbajul universal ai criticii și al istoriei literare, ca : „les bas-fonds”, „facuite maitresse”, „heppy-end”, „hors-lexte”.

În concluzie, autorii articolelor amintite (I. Florian sporește șirul neologismelor inutile cu „a claustra”, „penitență” — de cîți ani este în limba noastră „penitenciar” ? —, „dezabuzat”), dorind să sublinieze foarte justa idee a democratismului criticii literare, au alunecat pe panta opusă, opinînd pentru un limbaj simplist și nefigurat. Oficiul criticului nu-i deloc ușor și lingviștii, dacă au intenția să-l sprijine, trebuie să-i cerceteze cu seriozitate și înțelegere uneltele sale, altfel — sînt prea cunoscute cazurile — intervențiile lingviștilor nu-i vor ajuta cu nimic pe creatori, sau cum spunea acad. Graur în articolul citat, „pentru bunul nume al lingvisticii nu este de folos să ne iegăm degeaba de scriitori”.

Faptul că lingviștii se ocupă de limba scrierilor contemporane este de mare importanță. „Cultivarea limbii” este, cu adevărat, o necesitate imperioasă și prin strădania generală, vom reuși să ne exprimăm cît mai corect, cît mai literar și cît mai natural. Lărgindu-și atribuțiile și ținînd seama de specificul creației artistice lingviștii spre bunul nume al disciplinei, vor deveni colaboratorii cei mai fideli ai creatorilor.

Eugen Simion

RĂSPUNDEREA SCRITORULUI

In marginea unei anchete, printre cititori

În cadrul sistemului de bibliotecă al Universității „C. I. Parhon” din București, s-a întreprins, în cinstea primului Congres al bibliotecarilor din R.P.R. (decembrie 1958), o anchetă printre cititori, cu tema principală „ce citește tinerelul universitar?”. Rezultatele complete ale anchetei sînt publicate în *Căluza bibliotecarului*, nr. 4 (aprilie) 1958.

Ne propunem, aci, să comentăm parte din rezultate, din punctul de vedere al *locului pe care-l ocupă literatura în ansamblul preocupărilor de lectură în general*.

În ceea ce ne interesează aci, o primă constatare importantă este privitoare la *utilizarea timpului liber* al studenților.

Chestionarul înmînat cuprindea, la punctul III, întrebarea: „cu ce vă ocupați timpul liber ?”

Au răspuns 981 studenți. Unii au declarat cîte 2—3, chiar mai multe forme de folosire a timpului liber.

Constatăm că preocuparea principală a studenților cînd nu sînt ocupați cu probleme școlare este *lectura*, pentru 87% ; îi urmează *spectacolele* cu 69% ; *excursiile*; *sportul*, etc.

O altă întrebare cuprinsă în -anchetă s-a referit precis la preocuparea pentru *lectura extrașcolară*. Evident, studenții trebuie să citească, aceasta este forma esențială

MISCELLANEA

a muncii lor. întrebarea respectivă a fost însă : „citiți cărți în afară de interesul școlar ?”, adică în -afară de obligațiile școlare ?

S-au primit peste o mie de răspunsuri. Dintre acestea, un procent de 97% au răspuns *afirmativ*. Dar în cadrul acestui răspuns, 38%, din studenți citește numai în profilul studiilor; 59%, citește și în afară de preocuparea strict profesională, citește pentru cultura lor generală.

Ajungem astfel la întrebarea cea mai importantă: „*ce domenii vă interesează? (literatură, știință? Indicați titlurile unor cărți care v-au plăcut)*”, adresată studenților care se îngrijesc și de lărgirea orizontului lor cultural.

în majoritatea lor covârșitoare, 88% dintre aceștia citește *literatură*. Celelalte domenii sînt la foarte mare distanță : *artele*, 6,5% ; *știința*, 5,9% ; *tehnica și filozofia* cite 3,2% ; *istoria*, 2,4% ; *medicina* 1,6% ; *psihologia și geografia*, cite 1,2%.

Să recapitulăm. Pentru 97% dintre studenții anchețați, *lectura extrașcolară* este o preocupare permanentă ; pentru 87%, *lectura* este cea mai însemnată preocupare în timpul liber; iar *literatura* este cea mai căutată lectură pentru 88% dintre cititori.

Iată dar ce enormă importanță prezintă literatura, în cadrul lecturii, printre activitățile din timpul liber.

La această încheiere se poate ridica obiecția că ancheta este restrinsă la studenți și la tineret. Un tot-atît de mare coeficient de importanță prezintă lectura literaturii și pentru alte grupe de vîrstă și de profesie ?

Se înțelege ușor că fragmentul de populație anchetat este acela care, din acest punct de vedere, dă procentele cele mai mici. Studenții și tineretul în general citește mult, dar citește mult mai ales spre ai se pregăti pentru -profesia lor, spre a învăța pentru examene. în majoritatea lor, -adulții și profesioniștii dau mai puțin din timpul lor liber consacrat lecturii, preocupărilor de informare profesională – fiindcă la ei se pune doar problema perfecționării, ținerii la curent cu inovațiile ; este firesc ca, la aceștia, literatura să intre într-o proporție și mai mare decît la tineretul universitar printre domeniile de lectură.

Rămîne valabilă – deci – concluzia subliniind covârșitoarea importanță a literaturii în lectură.

Așa dar, ancheta noastră demonstrează științific – ceea ce se și observă, de altfel, empiric – : importantul consum cultural de literatură.

Dacă acest consum ar fi neînsemnat, ar putea fi oarecum iertat să i se acorde o atenție mai redusă. Dar cînd literatura se dovedește a fi un bun cultural de consum maxim, trebuie să fim excepțional de atenți la producția și circulația lui.

Ancheta noastră confirmă încăodată însemnătatea considerabilă a muncii scriitoricești și subliniază marea răspundere a scriitorului.

Dumitru Muster

O EXPOZIȚIE ȘI CÎTEVA PROBLEME

Rîndun'le de față nu au pretenția să fie o cronică. Ele trebuie interpretate ca niște însemnări pe marginea ultimei Expoziții Anuale de Grafică organizată în sala Dalles, meru mai -neîncăpătoare pentru aseme-nea expuneri colective (pe cînd un vast și modern pavilion de expoziții în centrul Capitalei ?)

Și de data aceasta vizitatorul are regretul de a vedea că afișul bun este un fel de „rara avis”, ale cărei volute nu pot fi admirate de cit din an în an, la anualele de grafică. Că avem afișiști buni, mărturie stau cele opt medalii de argint din Trienala artelor decorative de la Milano, repetatele demonstrații din expozițiile de grafică. Șt în această expoziție —• deși mai puțin ca altă dată — afișiștii reușesc să convingă pe privitor că dispunem de energii creatoare, pentru a conferi afișului rominesc un loc eminent pe panourile de afișaj, tribune de la înălțimea cărora el își transmite mesajul său mulțimilor. Nu este în intenția noastră să ne oprim asupra reușitelor din actuala expoziție, deși poate că realizatorii lor (Florica Vasilescu, Vincențiu Grigorescu, L. Alămaru, S. Briss), ar trebui cunoscuți. Ni se pare însă importantă tocmai această problemă a decalajului flagrant dintre calitatea afișelor din expoziții și calitatea celor tipărite. A devenit o regulă, aproape, bălțarea panourilor de afișaj cu afișe neatrăgătoare, mediocre, unele contravenind chiar scopului pentru care au fost imprimate, urfienia lor îngreunând succesul unor acțiuni. Cauze se pot găsi multe. Mai importante ni se par două. În primul rând este evidentă la unii comanditari subestimarea gustului public (a se vedea expresia „ce știe țăranul?”), subestimare care forjează rezolvări simpliste, plate, toate traduse prin afișe ineficace. O altă cauză este o concepție rău orientată asupra raportului : tiraj-calitate. Sînt foarte mulți beneficiari care pornesc de la principiul : mai bine un tiraj mare, chiar cu afișe slabe, decît afișe bune, dar puține. De aici, reducerea numărului de culori, hîrtia mai proastă, în concluzie, afișe care maltratează bunul gust.

Panourile de afișaj sînt nu numai vitrine de anunțuri, sînt și un puternic instrument de educație patriotică și estetică în același timp. Un afiș bun nu este un simplu afiș frumos, ci unul care își îndeplinește scopul, fie că este vorba despre o importantă acțiune politică fie că este vorba numai despre o reclamă comercială. Educația prin afiș nu este o propoziție riscată, este o realitate dovedită în nenumărate ocazii. Cît despre valoarea lui ca instrument de agitație, exemplele furnizate de afișul sovietic în timpul războiului civil sau în timpul Marelui Război de Apărare a Patriei sînt printre cele mai concludente.

O expoziție de afișe — chiar excelente — nefipărite și care nu se tipăresc nici-odată se înfățișează cu tragismul unui talent nerealizat. Locul afișelor bune este în mijlocul publicului. Direcția Artelor Plastice, editurile, secția de grafică a U.A.P., toți cei care răspund cu ceva în această problemă, cred că nu se poate face nimic pentru îndreptare ?

*

Evenimentul cel mai important al expoziției ni se pare a fi gravura, care înregistrează în acest an o participare foarte largă, fapt care pare să atesteze constituirea unui adevărat curent în această direcție.

Faptul trebuie reținut cu deosebire. Dintre toate modurile de realizare ale artelor plastice, gravura are singură posibilitatea de a se răspîndi — ca original — pînă în locuințele celor mai modești amatori de artă, de unde o eficacitate sporită în procesul de educație artistică a maselor. Față de afișul multiplicat, care ar trebui să reprezinte, prin panourile de afișaj, o adevărată galerie de artă grafică în necontenită primenire, gravura are tocmai acest avantaj al originalității, impunîndu-se astfel atenției amatorului care, în caz că e reușită o păstrează cu grijă, capacitatea ei de emofionare în timp fiind teoretic nelimitată. Față de caricatură —• care se poate reproduce prin presă — avantajul este similar, în timp ce asupra genurilor de artă care trăiesc prin unicate, gravura deține un necontestat avantaj sub aspectul capacității de difuzare în original. Prin toate aceste caracteristici, și prin altele încă, gravura are tot ce-i

trebuie pentru a deveni o artă populară, o artă a mulțimilor. Exemple de popularitate și de eficacitate a gravurii în lupta maselor pentru o viață mai bună, ne oferă cu prisosință gravura mexicană, operele unor artiști ca Jose Clement Orozco, Leopoldo Mendez, Luis Beftran, Jose Guadalupe Posada, fiind apreciate în lumea întreagă. La noi, nu lipsesc exemplele unei tradiții populare în materie de gravură. Călătorul prin Transilvania descoperă uneori, în interioare țărănești, frumoase xilogravuri, icoane, dar și imagini decorative – „cocoșul” – sau chiar compoziții cu caracter satiric ca cele din ciclul „Pista și Marișca”. Opere ale unor gravori țărani din Hășdate, Nicula, Poiana, aceste xilogravuri au cunoscut la vremea lor – în special în secolul XVIII – o largă răspândire în satele de peste munte, astăzi numai câteva exemplare rămânând mărturie a unui interesant capitol de arfă populară românească. Existența acestei școli populare de gravură este o dovadă a receptivității poporului nostru pentru genul de artă pomenit și un motiv în plus pentru a saluta creșterea numărului de artiști care minuiesc creionul litografic, dăltița sau acul. Alături de artiștii consacrați ai genului, Gy Szábo Bela, Jules Perahim, Hans Hermann, Gheorghe Ivancencu, Mariana Petrașeu, Vasiie Dobrian, Ana Iliuț, vedem afirmându-se cu originalitate sporită tineri ca Marcel Chirnoagă, Cornelia Danei, Eva Cerbu, Iosif Matyas, Traian Vasai, sau remarcăm prezențe noi ca cele ale tinerilor pictori Ion Nicodim, Constantin Blendea, Mircea Vremir. Reținem totodată faptul, de asemeni important, că aproape în toate centrele artistice încep să se manifeste adepții ai gravurii. La Petroșani, Timișoara, Cluj sau Baia Mare, la Sibiu, la Orașul Stalin, ca să nu mai vorbim despre București unde numărul gravurilor este ele pe acum impresionant, se stimulează apariția unor grupuri de gravori care promit pentru viitor constituirea unei mișcări de amploare în favoarea acestui gen artistic. Tematica este la rîndul ei îndeajuns de bogată, după cum nu sînt absente nici dovezile de meșteșug, remarcându-se în special îmbunătățirea gravurilor colorate. Emoția este însă deficitară. În foarte multe locuri tratarea este seacă, tehnicista, figura umonă este un pretext într-o compoziție, omul de azi este văzut doar în aparență gesturilor sale (Tibor Erdos, Lucia Cosmescu, S. Briss, Iosif Tellmann), fără potențarea interioară care dă semnificație acțiunilor, umanizându-le. Tema nu se reduce la „poza” unei imagini, ea se concretizează într-un subiect al cărui înțeles se întregeste prin viața figurilor ce-l compun, prin emoția artistică prin care se transmite, amplificându-se această viață în toată profunzimea ei. E ceea ce dorim să vedem pe viitor în lucrările gravurilor noastre.

*

*   *   *

Vorbind despre expoziție, în ansamblu, ni se pare evident un spor de calitate concretizat nu în mari reușite, ci în nivelul general al exponatelor, după cum este evidentă o tematică mai variată, compozițiile inspirate din viață fiind precumpănitoare. Sînt prea puține însă lucrările care prin bogăția mesajului lor uman să poată avea un ecou prelungii în conștiința și sufletul privitorului, sînt prea puține acele lucrări în care figura omului nou a fost redată în toată marea sa.

Pandant al problemei eroului pozitiv, în literatură, problema reprezentării omului nou în artele plastice solicită, prin importanța și complexitatea ei, o dezbateră care depășește cu mult modestele limite ale unei note. Vom încerca totuși să semnalăm, câteva din aspectele sale în actuala anuală de grafică.

Spunem., referindu-ne la gravură, că unii artiști au tratat figura umană ca un simplu element de compoziție, întrebunțind-o oare pe un pion la jocul de șah. Exemplele se pot înmulți substanțial dacă luăm în considerare întreaga expoziție. În fața monotipului „Uzina” de Gheorghe Șaru, grăbitul poate beneficia de o impresie convenabilă. Văzută de departe, lucrarea atrage prin armonia reținută a gamei coloristice-

fnu lipsită totuși de oarecare ușurătate), prin echilibrul general al compoziției. Celui oare se oprește imai multă vreme în fața ei, lucrarea îi ocazionaază o impresie contrară. Dincolo de aparența colorată nu -mai este .nimic, ca |a un circ unde ce e afară pe pinzâ, înăuntru nu e viu și natural. Muncitorii care compun imaginea, reduși la scheme geometrice, dau impresia că participă la o acțiune comună în virtutea unui mecanism, cu sau fără arc. Dincolo de „scrierea” conturată a unor figuri „pătrate” dincolo de compunerea unei ambianțe coloristice agreabile, artistul nu va oferi nimic. Și trebuie avut în vedere faptul că prin lucrări ca „Spre abataj”, Gheorghe Șaru sa arătat a fi posesorul unor prețioase resurse artistice, capabil să deschidă în lucrările sate ferestre prin care spectatorul să poată privi în lăunirul sufletului. Reflecții similare prilejuiesc lucrările lui Eugen Popa. Aici munca oșelarilor, afit de eroică în fiecare clipă, se reduce sub mîna artistului la un joc de atitudini și culori în care neverosimilul cromatic face casă bună cu absența factorului emoțional.

Exemplele pot fi înmulțite. Sînt lucrări în care imaginea, deși inspirată din realitatea zilelor noastre, rămîne .neconvingătoare pentru că antistul s-a mulțumit să caligrafieze siluete, să compună o scenă, fără să țină seama de faptul că dinamica unei acțiuni nu poate fi redată prin figuri „pozate” în atitudini de mișcare.

În pofida încremenirii lor pe suport, într-o lucrare plastică, liniile, culorile trebuie să conere la redarea dinamicii vieții, exterioară și interioară totodată, altminteri încercările rămîn la aspectul unor diorame dintr-un muzeu de științe ale naturii. Oricît de savante ar fi mijloacele întrebuițate de artist, valoarea lucrării se niăsoară în cele din urmă tocmai prin etalonul viață care este condiționat de emoția autentică a artistului, în fața motivului devenit astfel purtătorul unui mesaj bogat în semnificații. Figura omului nu poate fi redusă în artă la valoarea unui element decorativ, fără a-i anula integritatea. Sculptura romană abundă de exemple în care omul devine un foarte docil element decorativ, subordonat ideii mistice a întregului ansamblu. O asemenea concepție este astăzi totalmente anacronică. Eliberat de exploatare, făuritor al unor noi destine, omul de astăzi se înfățișează ca un adevărat demiurg. O artă a zilelor noastre este tocmai acea artă în care — atunci cînd este redată figura omului nou — aceasta reflecta toată amploarea forțelor omenești eliberate, toată bogăția și măreția sufletească a umanității socialiste.

Monumentală sau grațioasă, dirză sau tandră, figura omului nou nu poate fi redusă la aparență, decît cu riscul golirii operei de artă de tot ceea ce înseamnă conținut. Evident, nu există forme fără Fond, dar există forme care asigură transmiterea unui bogat conținut uman, în opoziție cu formele seci, găunoase.

Aplecarea către pitorescul mărunț, către vetust, redarea migăloasă dar nesemnificativă a unei expresii, oprirea atenției asupra farmecelor pasajere, toate acestea nu pot ajuta pe artist să transmită cu convingerea necesară figura omului nou.

„Pe jumătate salvat, înseamnă sigur pierdut” — spune un proverb care se aplică mai ales în antă, tocmai pentru că aici jumătățile de măsură sînt fatale.

O cunoaștere amănunțită, bazată pe o apropiere caldă și sinceră, o profundă confundare cu idealurile revoluționare ale omului nou, mai mult decît o mie de rețete artistice „sigure”, pot asigura realizarea unor opere valoroase, actuale.

E ceea ce au reușit Jules Perahim, Ana Iliuț, Gheorghe Ivancencu, Mihai Șaru, Petre Bedivan, Cornelia Duneț, Fred Micos, și alți artiști, care au pornit la realizarea lucrărilor lor nu cu dălțița sau creionul, ci în primul rînd cu un bogat bagaj de umanitate.

SCRIITORII ȘI PRESĂ

Ancheta „Scriitorii și presa” întreprinsă de către revista „Presa noastră” confirmând importanța și chiar necesitatea muncii gazetărești pentru scriitor, redeschide problema diferențelor existente între stilul literatului și cel al gazetarului.

Într-adevăr, răspunsurile date la prima și la cea de a treia întrebare a revistei – „în ce măsură ziarul și munca de ziarist au constituit, pentru activitatea dumneavoastră o școală scriitoricească, în ce măsură această activitate a avut urmări asupra creației dumneavoastră de mai târziu” și „în ce măsură v-a ajutat ziaristica să stabiliți legături directe între dumneavoastră și viața de zi cu zi a poporului nostru?” – alcătuiesc un elogiu al practicii gazetărești. Ea se dovedește a fi excelentă nu numai pentru prozatori sau dramaturgi – „mi-a furnizat un uriaș material pe care nu l-am folosit până azi ca scriitor decît în mică măsură” – răspunde Zaharia Stancu sau – „scrișul zilnic sub rigorile coloanei și ale sforii care măsoară „materia” te învață economia cuvîntului, sunetul și nuanța lui” – dar și pentru poeți. „Fără contactul stabilit prin gazetărie cu realitățile sociale ale timpului meu – spune Eugen Jebcleanu – n-aș fi putut scrie înainte de eliberare nici versurile din „Răscoală”... nici atîtea din versurile de după 23 August”. În continuare Cicerone Theodorescu susține „că o poezie chiar, are la temelie ei un simbul faptic, un crîmpei de viață adevărată, -adică mai precis – în felul lui – un reportaj”. De altfel aceleași legături ale poeziei cu reportajul se desprind din cuvintele lui Geo Bogza : „Am început acum treizeci de ani, prin a scrie poezii, însă în multe dintre ele relatam – doar cu o amărăciune în plus și într-un stil mai poetic – fapte despre care de obicei vorbesc ziarele, de multe ori fapte diverse”. Să cităm în încheiere omagiul adus presei de către un poet „care nu a făcut ziaristică”, după cum însuși se definește Marcel Breslașu : gazetăria conferă celor ce o practică „o serie de virtuți ; disciplina unei munci regulate, operativitate, capacitate de a reacționa pe viu și pe concret la solicitările multiple ale cotidianului, poate și firescul, directul, nemijlocitul, accesibilul...”

La cea de a doua întrebare a anchetei : „există o deosebire între stilul scriitorului în articolul de presă și cel de literatură” ? – revista a obținut răspunsuri mai puțin concordante.

În fruntea celor ce susțin existența unei nete deosebiri între „cele două stiluri” se situează N. Moraru : „Este vorba de două lucruri diferite – susține dînsul – oricît de frumos ar scrie gazetarul. Literatura este reflectarea mijlocită a vieții, se spune în acest răspuns : „în ea fantezia joacă un rol covârșitor... Materialul gazetăresc... este un material în care rolul fanteziei nu e exclus dar unde operezi cu fapte exacte, cu situațiile și datele preluate nemijlocit din viață...”

Pe linia celor susținute de N. Moraru, G. Macovescu pledează cu multă vioiciune pentru independența ziaristică : „N-a sosit încă vremea – întrebă el – ca ziaristica să existe prin ea însăși și nu ca o rudă săracă sau mai bogată a literaturii ?”

Alți scriitori cred că această deosebire ar fi doar în funcție de neglijența, graba, lipsa de talent sau, ca să-l cităm pe Mancei Breslașu, de neadîncirea suficientă a temei tratate, falsul lirism cu care sînt poleite multe din textele scrise „sau relativul indiferentism profesional care intervine atunci cînd practica se schimbă în rutină, spontaneitatea în ticuri și șabloane”.

Împărtășind această părere, poetul Cicerone Theodorescu afirmă : „În articolul de presă ca și în literatură eu susțin că stilul scriitorului – dacă există – trebuie în orice caz să se străvadă măcar prin una din caracteristicile lui”.

In cuprinsul aceleiași anchete, Geo Bogza declara cu neprețuita-i modestie 5 „Mai întâi de toate eu nu știu nici azi despre mine dacă sînt mai mult poet sau prozator, dacă sînt mai mult scriitor sau ziarist”.

Chiar dacă aci n-am U în stare să formulăm o concluzie, ancheta se dovedește în ansamblul ei plină de interes.

R. I.

... CEVA DESPRE INIȚIATIVĂ

A- văzut destule muzee prin orașele pe care le-am cunoscut, dar cel de la Năsăud mi s-a părut cel mai interesant. Nu-i cine știe cît de bogat în „piese de muzeu” : cîteva oale preistorice într-o sală consacrată evoluției societății omenești în regiunea Năsăudului, un bordei dichisit cu ustensilele gospodărești ale unei epoci mai „îndepărtate” ; într-o altă sală vestigiile trecutului grăniceresc, un drapel din care au rămas doar cîteva fâșii, cîteva uniforme, cîteva săbii, pistoale înfricoșătoare, un satir de călău înfipt într-un butuc, iar pe pereți evocări plastice ale aceluiași trecut; de remarcat figura bătrînului Tănase Tudoran, cap al unei răscoale țărănești din partea locului, executat ia vîrsta de o sută și vre-o doi ani... Nu-i nici măcar un muzeu „frumos”, o clădire monotonă, greoaie, ziduri groase, fosta cazarmă a grănicerilor năsăudeni...

Totuși muzeul e interesant, chiar foarte interesant prin concepția de organizare și prin amănuntul, care nu-i vizibil, că a costat mai nimica : spirit de inițiativă, simț gospodăresc și muncă – si asta se datoraste directorului muzeului, pictorul Nichifor Someșan, care personal a împăiat animalele și păsările (ca să fie bogat reprezentată fauna regiunii), personal a prins eleni și scobri, păstrăvi și lipani și șerpi de toate soiurile existente în regiune și i-a conservat în spirit și a creat o minunată sală a bogățiilor animale din regiune. A mai creat o sală a industriilor raionului și a bogățiilor subsolului, o machetă a fabricii de cherestea din regiune, o machetă a peșterii de la Parca, descoperită de un învătător localnic, una din cele mai mari ale țării, care printre altele e importantă și pentru că sute de ani, milioane de lilieci au depus un strat considerabil de „guano”, foarte util pentru îngrășămîntea agricolă; tot acolo avem mostre de minereuri. Și o altă sală, a portului năsăudean, în care vedem un interior de casă țărănească, complet, putem spune perfect utilat și o machetă a unei case năsăudene, vase minunate, scoarțe de perete, covoare, cuverturi, costume, culoare, forme trădînd excepționalul simț estetic al poporului și toate acestea le-a strîns, colindînd satele, directorul muzeului.

Acum vre-o șase-șapte ani încă nu era nimic ; numai clădirea, în care vre-o două-trei ierni cineva ținuse oile la iernai. Omul fusese numit director la un muzeu care de fapt nu exista; toate trebuiau făcute de la capăt, și le-a făcut: bani erau puțini, dar se vede că inițiativa și consecvența sînt mai eficace decît banii, și chiar despre asta aș fi vrut să scriu în deosebi, despre inițiativă și despre simț gospodăresc, calități care în societatea noastră devin o caracteristică a epocii. Ar fi interesant să calculezi economiile care au fost realizate numai la împăierea animalelor și păsărilor, ori la alcătuirea migăloasă a interiorului țărănesc, care singur valorează o avere. Nu vreau să-l laud pe Nichifor Someșan, un om tînăr, entuziast, cumpănit și modest, care niciodată nu vorbește despre sine, arătîndu-ți muzeul. Consideră lucrul ce l-a creat ca ceva la sine înțeles: cineva trebuia s-o facă, odată ce era necesar și un altul oarecare ar fi procedat la fel – aceasta-i părerea lui. In fond are dreptate. E 7.n om obișnuit în zilele noastre, cînd inițiativa și simțul gospodăresc devin tot mai obișnuite.

Remus Luca

N E D U M E R I R I

Comportamentul Zamfirei, eroina schiței cu același nume, apărută în nr. 56/1958 al revistei „Magazinul”, provoacă de-a dreptul nedumeriri.

Zamfira are nouăsprezece ani și e nevasta nelegitimă a unui chiabur. E frumușică, harnică și isteată foc, ne încredințează Ana Cristea, autoarea schiței.

Dar... și aici începe prima nedumerire, Zamfira e fiică de colectivisti, a fost ea însăși colectivistă și încă nu una oarecare ci o colectivistă fruntașă. Avea munci de răspundere : „...Să măsoare Zamfira pământul, să controleze Zamfira tabelul cu zile-muncă... au trimis-o odată chiar la raion la o conferință a fruntașilor...” Cum poate o colectivistă fruntașă să se lase ademenită de un chiabur? – ne-am întrebat. „Au încântat-o niște „vorbe dulci” – ne spune Ana Cristea – și tot felul de făgăduieli”. În plus: „...S-au găsit și câteva babe pețitoare care să-i împueze capul. Că flăcăul Șutului are gospodărie încheată, că e singur la părinți, lui îi rămîne carevasăzică toată averea. Că e isteț, mai face și ceva negoț, ba e vorba să cumpere moara lui Floroiu (?!), are totdeauna un ban cu care să-și cumpere ce-ar dori ea...” Prin urmare pe Zamfira, delegată la conferințele raionale, au mormit-o gospodăria încheată și mirajul „morii lui Floroiu”. În fața lor a svirlit tot trecutul de colectivistă fruntașă. Tare slabă de inger trebuie să fi fost Zamfira cea isteată și ciudată părere are Ana Cristea despre etica colectivistelor noastre fruntașe.

Bineînțeles făgăduielile chiaburului au rămas făgăduieli. Zamfira muncește în casa lui ca o roabă. Și iat-o strecurându-se într-o seară spre casa părintească, unde stă de vorbă cu maică-sa. Aici intervine altă nedumerire. Zamfira trăiește în același sat. închisă în casă, sechestrată de chiaburi nu e. E chiar trimisă să muncească cu ziua pe la alții, ne spune Ana Cristea. Și tot autoarea ne-a explicat undeva că Zamfira e tot timpul cu gândul la colectivă. Or, discuția lor se desfășoară oa și cum Zamfira n-ar avea habar de nimic. Maică-sa îi povestește evenimente importante din viața colectivei – evenimente ce s-au petrecut în decurs de cel puțin câteva luni. Zamfira nu dă nici un semn că le-ar cunoaște. Ea nu mai știe de pildă ce s-a întâmplat cu o vițică pe care a salvat-o ea însăși de la îngheț, și n-a aflat că gospodăria a deschis un chioșc pentru vânzarea produselor la oraș. Deschiderea unui asemenea chioșc nu putea rămîne un eveniment necunoscut în sat. Atunci cum e Zamfira cu gândul la colectivă? În aceeași seară Zamfira se hotărăște să fugă din casa chiaburului. Motivul? Vor să o ia a doua zi la țîrg, să participe la negustoria lor. E drept că Zamfira le cunoștea de multă vreme matrapazlicurile, că mar turnase ea apă în lapte și neghină în grîu, dar nu vinduse cu mîna ei. Dar mai bine mai tirziu, decît niciodată...

Pe drum (ciudată coincidență!) se întâlnește cu O-ancea, șef de echipă și fost pre-tendent la mîna ei. Ei bine, nici una, nici două, Oancea, care pleacă a doua zi la o școală de brigadieri, o anunță pe nepusă masă, că la întoarcere o va lua de nevastă. Iertător om, și principal! Dar în timpul acestei convorbiri unilaterale Zamfira nu-i spune și nu i-a spus nici o vorbă în legătură cu fuga ei. Sau poate că pe fruntea ei scria că a plecat de la chiaburi?

Ne întrebăm unde a întîlnit autoarea schiței o asemenea întîmplare și, dacă a întîlnit-o, întrucît i s-a părut tipică și reprezentativă pentru viața colectivștilor noștri?

I. Radu

H L A S K O S A U P R Ă B U Ș I R E A U N U I M I T

Nașterea ca scriitor a lui Hlasko s-a făcut cu un ceremonial deosebit. O furi-bundă și zgomotoasă reclamă la care a contribuit și presa reacționară din occident l-a făcut renumit peste noapte. N-a existat revizionist care să nu fi căzut într-o adevărată stare de adorație în fața „artei” lui Hlasko.

Cine-i de fapt acest Marek Hlasko pentru care mulți gazetari burghezi amatori de senzații antisocialiste se deplasau special în Polonia? Jean Languetti de la ziarul „Figaro litteraire” publică în nr. 616/958 un reportaj în care povestește cum l-a descoperit pe Hlasko într-o circiumă din Varșovia.

Băuse fără întrerupere timp de șase zile și intenționa să încheie la fel săptămîna. „După părerea generală, notează Languetti, Hlasko este cel mai mare scriitor polonez din tinăra generație, dar și cel mai mare bețiv”.

întrebat de Languetti – ce l-a determinat să devină scriitor? — Hlasko a răspuns : „— Aveam nevoie de bani”.

Hlasko a mai mărturisit apoi ziaristului de la „Figaro” că nu crede în nimic și n-are decît o dorință : să bea.

Trez uneori, Hlasko manifestă aceeași descompunere morală. E firesc ca dintr-o astfel de stare de spirit să se nască lucrări calomnioase ca „Numai proștii cred în ziua de niine”. Iată ce scrie o publicație poloneză în legătură cu aceasta : „În lumea arătată de Hlasko viața se conduce după legi gangsterești, oamenii se urăsc între ei, sînt brutali, ticăloși, meschini și ridicoli. Hlasko batjocorește orice ideal, orice năzuință, batjocorește omul și mărturisește o scribă totală față de viață”. O altă povestire a lui Hlasko, și anume „A opta zi a săptămîinii” nu dezmente concepția vicioasă a autorului ei. Din recenzia unui publicist polonez aflăm că Gjegor, unul din „eroii” acestei nuvele a fost secretar al unei organizații de partid într-un institut de învățămînt superior, exclus apoi din partid se luminează de-odată, decretează că totul e „minciună” și înțelege că pentru el viața s-a terminat. Disperat, începe să bea fără măsură, dar, spre deosebire de Kuba (eroul povestirii „Nodul”) Qjegor bea din motive ideologice. În fața unei sticle cu vodcă, eroul filozofează gîndindu-se la lumea inconjurătoare. Hlasko strecoară cititorilor ideea că bețivul Gjegor își iubește cu pasiune poporul, că pe el l-ar neliniști viitorul Poloniei. Dar, după părerea calomniatorului Hlasko, întreaga Polonie ar fi alcătuită din asemenea Gjegori care și-au pierdut idealurile și au alunecat pe panta descompunerii din punct de vedere spiritual. Mai mult decît atît, el încearcă să dovedească că această josnicie spirituală ar fi urmarea inevitabilă a condițiilor sociale. Iată cum apare cititorului o familie poloneză. Tatăl, un ora de nimic, socotește în timpul liber că, din salariul său putea să cumpere, în trecut, șaizeci de litri' de vodcă iar în prezent numai douăzeci ; mama suferă de o isterie respingătoare ; copiii lor sînt Gjegor și Agnesa. Soarta Agnesei și a iubitului ei, Petru, recent întors din închisoare unde a stat pentru că a depus mărturii false se situează în centrul povestirii. Subiectul narează peripețiile Agnesei și ale lui Petru în căutarea unei camere unde ar putea să se întîlnească. Scriitorul încearcă să ridice această problemă la proporțiile unei tragedii sociale. Totul în viața acestor oameni e minciună, josnicie, înșelăciune. Într-o asemenea existență respingătoare, asupra căreia apasă un cer cenușiu nu poate exista nimic sfînt și pur. Nu surprinde deloc faptul că toți eroii povestirii iubesc atît de mult vodca. Aici vodca ia proporții simbolice. Petru declară : „Simbolul întregit Poloniei este un bețiv îmbrăcat într-un costum standard în valoare de șase sute de zloți, cu cartea „Regele Spirit” *) într-o mină și cu o sticlă de vodcă în altă mină”.

Infidelitatea, disperarea, vodca, iată temele mult îndrăgite de acest tînăr scriitor, proclamat cu atîta pompă, de revizionisti drept o stea literară. Numeroși literați de valoare au combătut cu hotărire scrisul dizolvant al acestui dezaxat moral. În opera lui Hlasko, scria un critic, apar treptat unele trăsături, care, nu numai că înșeală speranțele legate de el, dar fac tot mai discutabilă această creație vădit nihilistă față de toate valorile omenirii. Puțină vreme după aceea Hlasko a plecat în Apus. Ziarele burgheze i-au pus la dispoziție coloane întregi. Și Hlasko și-a dat drumul... Subt titlul „Strigătul unui

*) Un poem scris de scriitorul polonez Iuius Slovatski în care personajele istorice sînt o personificare a forței spirituale superioare.

tinăr polonez" revista „L'Express" (nr. 357/1958) a publicat un interviu „senzațional" luat transfugului. La întrebarea dacă orientarea lui este împărtășită și de alți tineri scriitori polonezi, Hlasko a răspuns :

– „Cred că drama actuală a Poloniei (propria lui dramă o atribuie Poloniei) constă în aceea că nu există generație..." Și mai departe: „în esență ceea ce ne leagă e dezamăgirea, e doar sentimentul de disperare"...

Nu știm dacă atunci când *t* se lua interviul era beat (ca în cazul relatat de gazetarul de la „Figaro litteraire"), dar asta nu mai are vre-o importanță. Tot în Franța, Hlasko face să apară într-o publicație a emigranților sub titlul „Cimitirul" două povestiri ostile Poloniei socialiste. Calificându-le drept adevărate pamflete contrarevoluționare și referindu-se la zgomotoasa reciamă făcută autorului lor de presa și radioul din țările capitaliste – „Tribuna Ludu" scria : „Hlasko a tras un număr câștigător : el are șanse să devină în Occident primadonă pentru o săptămână politică".

În „Cimitirul" totul se reduce la negarea conținutului uman al socialismului și a posibilității înfăptuirii lui, la nihilism și patologie dezgustătoare. Nici urmă de vreo influență a literaturii lui Hemmingway sau Dostoievski, așa cum s-a afirmat, în schimb vezi influența directă a lui George Orwell, maestrul pamfletului contemporan anticomunist. Acțiunea povestirii „CimStirul" se petrece într-o Varșovie stranie, o Varșovie a bețivilor căzuți prin șanțuri, a prostituatelor care ademenesc trecătorii, a cerșetorilor... Așa își vede și își descrie Hlasko patria și poporul. Dar această scriere nu e îndreptată numai împotriva orînduirii de stat din Polonia populară, ci împotriva umanității însăși.

Așa ar arăta literatura preconizată de revizionști. Numai că în literatura poloneză contemporană există destule forțe sănatoase care să respingă această josnică maculatură decadentă. Cei mai buni scriitori polonezi sînt convinși că înflorirea literaturii poloneze „nu este posibilă sub un alt steag decît cel socialist" (L. Kruczkowski).

În ceea ce-i privește pe Hlasko el și-a încheiat rolul de primadonă pentru o săptămână în occident, printr-o lovitură de teatru : a hotărît să se cuibărească în R. F. Germană.

Drumul firesc al renegatului : a debutat cu calomni și a sfîrșit prin trădare.

Teșu MilcovC'AM

CARNET TEATRAL

Din problemele de spectacol ale cîtorva piese sovietice

Legătura directă dintre creatorii artei scenice și criticii teatrale se anunță, cel puțin cu această primă parte a stagiunii, sub semnul unor îmbucurătoare perspective.

La, simpozionul de la Casa Ziariștilor, închinat noilor piese sovietice pe scenele bucureștene, realizatorii spectacolelor și-au făcut într-o măsură cunoscute unele fațete ale procesului lor de creație, criticilor li s-a oferit prilejul unor considerații de sinteză, unor priviri de ansamblu, comparative.

Problema periodizării schimbului nemijlocit de păreri a făcut obiectul unor insistențe și repetate propuneri. Și, dacă pentru oamenii de specialitate aceste reuniuni sînt pline de învățăminte, ele atrag de bună seamă și interesul spectatorului anonim, curios să cunoască mai îndeaproape etapele de elaborare creatoare, dornic să comunice cît mai direct cu universul artistic de dincolo de cortină. Actorii nu mai sînt, în imaginația publicului, exclusiv niște purtători de har, iluminați de nu știu ce scînteie sacră, ci oameni îndelung truditori care-și conduc cu disciplină și conștiinciozitate munca de creație către cele mai înaintate idealuri ale artei.

In cinstea celei de-a patruzeci și una aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, câteva teatre din Capitală au meritul de a fi prezentat publicului patru dintre piesele sovietice încă ne jucate la noi, de a fi adus pe scenă în viziuni dramatice proprii aspecte din frământatele evenimente ale anului 1917 și din mărețele jertfe ale războiului de apărare a patriei*). Fie că este vorba de epopeea „Omului cu Arma”, sau de faptele istorice ale „Tinerei Gârzi”, fie că avem de-a face cu luptătorii ilegaliști din „Intervenția” sau cu eroii din spatele frontului din „Zboară cocorii”, sarcina colecțiilor artistice a fost la fel de grea. Firește, nu e tot una să miști în scenă figurații de zeci de persoane, sau să creiezi locuri de joc unei distribuții reduse; firește, nu aceleași probleme de montare li s-au pus regizorilor Ion Olteana sau M. Raicu de pildă. Ceea ce a constituit însă un examen la fel de dificil pentru directorii de scenă și pentru toți actorii celor patru teatre au fost problemele de interpretare, de redare la un nivel artistic superior al aceluia suflu de invincibilă încredere în cauza revoluției și a societății comuniste.

O anumită fizionomie morală câștigată în condiții de viață specifică, proprie luptătorilor sovietici, face ca interpretarea acestui gen de personaje să constituie un prag în evoluția artistică aproape a fiecărui actor. Ceea ce remarcă cu deosebită pătrundere artista Sandina Stan, secretara regională de partid din „Intervenția”, analizându-și propriul său proces de creație, și neocolind deloc dificultățile întâmpinate, poate căpăta caracter de generalizare. Abordarea veridică a eroilor sovietici nu mai poate fi realizată pe baza experiențelor de teatru trecute, interpretarea lor nu suportă maniera, modalitatea de joc gata acumulată. Mijloacele de expresie se cer primenite fundamental; personajele acestea impun trăirea unor sentimente, a unor stări de spirit noi, impun o intensă concentrare interioară, o echilibrare de potente, o armonie perfectă între dramatismul lor lăuntric și simplitatea expresiei scenice. De aici, greutatea îndepărtării aceluia „deja vu”, din creația actoricească, de aici explicarea neizbuirii a unor tineri actori, altfel dotați, cum sînt I. Ciprian (Oleg Coșevoi din „Tînăra gardă”) sau I. Darie (Boris din „Zboară cocorii”).

Ce explică însă succesul lui Ștefan Clubotărașu în rolul lui Ivan Șadrin? Prin ce emoționează de ta primele replici bolovănosul țăran rus îmbrăcat în haina omului cu arma? Ce constituie suportul lăuntric, pivotul în jurul căruia actorul își construiește rolul? Clubotărașu înțelege foarte bine un lucru în legătură cu eroul său, cu soldatul dizolvat în anonimul tranșelor, atent la vicisitudinile propriei sale existențe și devenit printr-o uriașă și definitivă încredere în rosturile revoluției, luptător activ al ei, dibaci conducător de mase. Actorul înțelege că traiectoria acestui rol, deși înregistrează pe parcurs fulgurante stări de conștiință, deși dezlănțuie cu putere latențe îndelung zăgăzuite și schimbă din temelii mentalitatea unui om, joacă totuși între niște limite apropiate și că, pe un registru relativ restrîns, el trebuie să gradeze în adîncime, cu mișcări sigure și puține, profilul neuitatului său erou. Clubotărașu vine în întâmpinarea personajului, am spune, cu mîinile goale. Actorul știe că are de-a face cu un om care se naște sub ochii spectatorului, care aduce cu el prospețimea, duritatea și forța noului, prin gura căruia va vorbi Revoluția, Lenin însuși; în strălucita minte a conducătorului proletariatului el va găsi deslegare propriilor sale gînduri, deslegare pe care o sezisa, dar n-o știa pune singur în formulă. Pe acest personaj, Clubotărașu îl desprinde din fundalul uman al Revoluției și-l aduce în prim plan, cu simplitate gravă, dar și cu impetuoșitate, cu îndrăzneală, dar și cu un țărănesc simț al măsurii. Realitatea noii orînduiri în care și-a topit propria lui existență dă personajului sentimentul de mîndrie

*) „Omul cu arma” de N. Pogodin (Teatrul Municipal); „Intervenția” de L. Slavina (Teatrul Armatei), „Tînăra gardă” de A. Fadeev (Teatrul Tineretului) și „Zboară cocorii” de V. Rozov (Teatrul C. Nottara).

al biruitorului. Măreția simplă, decența victorioasă a acestui om, care ajunge să vorbească despre problemele vitale ale Revoluției cu înțelegerea acordată adevărilor comune, constituie datele pe care le intuiește interpretul și cu ajutorul cărora recompune cu subtilitate destinul dramatic al eroului popular, mare și anonim făuritor al istoriei.

Într-o tonalitate scenică asemănătoare, mizând în primul rând pe sobrietatea cuvântului și pe emoția interiorizată, își rezolvă cu succes rolurile o bună parte din actorii repertoriului amintit. În majoritatea acestor piese, atitudinea față de problema morții eroice constituie proba de foc a eticii comuniste, piatra de încercare a caracterelor dramatice. Fiecare rol devine astfel o lecție de măreție și de simplitate interpretativă, fiecare personaj poartă cu el premisele posibile adevăratelor creații. De aceea emoționează atât de puternic artistul Ion Gheorghiu în rolul doctorului Borozdin din „Zboară cocorii”, sau Val Săndulescu, Interpretul lui Mihail Brodski din „Intervenția”, sau AL Andreescu interpretul Iul Serghei Tiulenin din „Tînăra gardă”.

Pe aceeași linie de amendare a efectului scenic, pe aceeași tendință de dominare a expresivității prin forța trăirii interioare se situează și interpretarea Olgăi Tudorache în Lluba – artista din „Tînăra gardă”. De-a lungul rolului, actrița folosește în alternări rapide aproape toate mijloacele de expresie artistică: de la modalitatea comică la prezentarea nudă a aureolei, tragice, de la inflexiunea reținută a cîntecului, la limbajul plastic al ritmului coregrafic. Olgă Tudorache cunoaște foarte bine semnificația cuvântului rostit, puterea de impresiune a comunicării scenice directe și totuși, în cel mai dramatic și mai bine construit moment al rolului, în scena cînd află că tatăl ei a fost ucis de fasciști, își anulează reacțiile imediate. Înfricoșătoarea înțepitură momentană face loc plînsului mut și actrița intră în durere ca într-o carapace, pentru ca, după ce joacă admirabilul intermezzo de comedie la apariția insolită a nemților, limitele capacității sale de rezistență să se spargă și emoția îndelung comprimată, în sfîrșit, să se exprime. Interpreta lasă în urmă un sentiment de clasică seninătate, de puritate în exteriorizarea emoției, sentiment cu care de altfel și-a obișnuit spectatorii.

În sfîrșit, în același cîmp de observații critice, se cere a fi remarcată interpretarea lui Liviu Ciulei în rolul lui Lenin. Nu despre greaua lui sarcină de a evoca scenic figura marelui geniu politic, nu despre limitele generale ale creației sale va fi vorba, (aceste probleme au fost analizate amănunțit atât în cadrul discuțiilor cît și în presă) ci, pe planul valorilor interpretative, interesant e. de subliniat un lucru – Actorul arsa capacitatea de-a cuprinde cerebral, cu plenitudine, realele dimensiuni ale personajului; discrepanța nu se produce decît la nivelul mijloacelor de expresie scenică. Ciulei este mai cu seamă, ca și în scenografie, artistul valorilor sugerate și, de aceea, scena mută din cabinetul de lucru, în care Lenin este surprins ca într-un cadru cinematografic, îi reușește atât de bine actorului. O vizibilă concentrare interioară, o anumită vibrație a sensibilității îi luminează figura și, dincolo de mesajul cuvîntului, spectatorul înțelege și aplaudă emoționat, intensă, pasionată muncă de concepție a marelui gînditor.

În luptă cu teatrallismul, cu dilatarea pompoasă a valorilor textului, simplitatea mijloacelor de expresie a celor cîteva roluri amintite își va găsi poate ecoul potrivit.

*

Caracterul de document Istoric, particularitățile specifice de compoziție au făcut ca reprezentarea pieselor sovietice să ridice colectivelor noastre artistice deosebite probleme de montare.

Fragmentarea acțiunii într-o diversitate de tablouri, necesitatea schimbărilor rapide de decor, folosirea unor distribuții numeroase au adus în luările de cuvînt ale

regizorilor N. Massim și Al. Şahiglan, problema dificultăților impuse de arhitectura nesatisfăcătoare a scenelor, de utilajul necorespunzător. Totuși, acolo unde soluția regizorală s-a acordat perfect cu rezolvările plastice ale scenografiei, deficiențele tehnice au fost depășite și rezultatele finale au satisfăcut integral. Afinitățile de concepție dintre realizatorii spectacolului „Omul cu arma” (regizor Ion Olteana, scenografi Liviu Ciulei – Paul Bortnovski) au creat în scenă un fundal istoric cu autenticitate de film documentar, au împletit forța dramatică a spațiului cu peisajul uman al Revoluției, au inclus personajele în compoziția scenică a decorului și au făcut sudura între montajul imaginilor fotografice și ritmul interior al maselor.

Realizarea cadrului plastic cu ajutorul panourilor fotografice, amenințată în principiu de pericolul naturalismului, reprezintă în cazul acesta un succes de scenografie. Nu numai succesiunea aproape cinematografică a tablourilor a fost astfel asigurată, dar echilibrul compozițional al planurilor în care se folosește cu artă convenția, speculara, anumitor valori din decor prin intermediul luminii, ridicarea la scară scenică a anumitor detalii, au multiplicat valențele dramatice ale scenei și, pe de altă parte, au rezolvat mult râvnita simplificare a decorului. Dramaturgia culorilor exploatată îndelung în scenografie își reduce aici efectul la contrastele dintre albul și negrul fotografiei; asamblarea acestora cu cenușii uniformelor militare creiază în scenă o unitate cromatică în care se integrează deopotrivă, ca într-un singur plan, siluete și volume și, în același timp, sugerează prin tonalitate cea atmosferă austeră de încordare, de înfrîncare dură, proprie istoricelor evenimente din Octombrie.

Sub masca simplității decorului nu se poate ascunde însă sărăcia de idei și încercările de stilizare nu acoperă lipsa de fantezie a artiștilor plastici. Mesajul pieselor revoluționare nu va fi în nici un caz diminuat dacă se conferă decorului importanța lui bine definită în ansamblul creației scenice.

Intr-o piesă ca „Tînăra gardă” închinată celor mai nobile virtuți ale sufletului uman, într-o piesă în care abundă suflul eroic al tinereții, lipsește din decor tocmai acea vibrație de poezie, tocmai acea luminozitate clară care să dea scînteiereă unui ascuțit de spadă caracterelor de consomoliști. Lipsește din decor și din costume acea armonie de culoare și forța asociativă, emoțională, pe care o realizează spectatorul pe baza simbolurilor cromatice folosite în spectacol.

Neutre, impersonale, decorurile din „Intervenția” lasă un penibil sentiment de improvizatie și dacă într-adevăr ele nu stînjesc evoluția semnificațiilor eroice ale piesei, în nici un caz nu le valorifică. În general, limbajul imaginilor plastice poartă în el un sîmbure de dramatism pe care regia spectacolului, a evitat să-l folosească. Pe cheiurile, pe străzile, în localurile Odesei, comuniștii ilegaliști din „Intervenția” organizează cu prețul vieții lor campania de cîștigare a soldaților Antantei de partea internaționalismului proletar. Nimic din viața portului, nimic din freamătul orașului nu vibrează în decor și acolo unde s-a încercat o viziune mai colorată (scena barului), prezentarea realității obiective și sublinierea ideilor de bază ale piesei s-au făcut iarăși nici o selecție, într-o arhitectură înghesuită și într-o aglomerare umană obositoare.

Oglîndirea unor mari evenimente istorice în conștiința oamenilor, reflectarea grandioaselor perspective ale Revoluției în mentalitatea individului anonim dă acestor piese o neabătută dimensiune interioară, un fundal de măreție și de simplitate, a cărui valorificare plastică în scenografia celor două spectacole amintite a rămas deficitară.

*

Grupat^ îndeosebi în jurul problemelor de interpretare actricească și de colaborare între regie și scenografie, discuția oamenilor de teatru asupra reprezentării celor cîtoroa piese sovietice, lărgeste calea către abordarea unor noi producții dramatice din repertoriul marii Tări a Socialismului. ^ j

CĂRTI NOI

PAUL GEORGESCU: „ÎNCERCĂRI CRITICE” *)

În scrisul lui Paul Georgescu se reflectă o feroventă pasiune pentru abstracții și un excelent simț al frumosului individualizat. Din aceste înclinații decurg formele sale predilecte: eseu speculativ și exegeză aplicată. Preponderența eseului în primul volum de „încercări critice” a servit unor comentatori pripiți ca pretext pentru a insinua carențele criticului. Acum, la al doilea volum, criticul este în avantaj: cronică literară ocupă majoritatea paginilor, spulberînd orice neîncredere. Această precizare se adresează amatorilor de criterii cantitative. Altminteri orice cititor obiectiv și onest observă că înclinațiile lui Paul Georgescu se manifestă într-o omogenitate perfectă, subliniată de orientarea generală a criticului.

În eseu ca și în cronică, în articolul de politică externă ca și în studiul literar se remarcă aceeași situație fermă pe pozițiile marxismului militant. Falselor valori burgheze, decadentismului iraționalist și formalist, le sînt opuse realizările literaturii îndrumată de partid pe făgașul fertil al realismului socialist. Permanent se introduc distincții edificatoare între influențele nefaste ale unei ideologii anti-umaniste, sterile din punct de vedere artistic, și tradițiile valoroase care se cer continuate și îmbogățite prin noile înfăptuiri. Receptivitatea, mobilitatea și toate celelalte atribute necesare unui critic, Paul Georgescu le condiționează de claritatea sa ideologică: „Cronicarul navighează între Scylla și Caribda, între primejdia de a înfățișa opere

de artă ca un univers închis, unic, ca un joc de tehnică și între primejdia de a reduce opera la elementele ei generale-comune, ceea ce ar face să semene opera literară, cu un prefabricat în serie. Nu putem scăpa de toate aceste primejdii decât dacă vom aplica metoda științifică marxist-leninistă, dacă vom fi animați de spirit de partid și de pasiune pentru gloria literaturii române” („în loc de cronică literară” – Gazeta literară, 26 iunie 1958).

Valabilitatea acestei orientări se verifică în acțiune. Criticul reacționează cu promptitudine la fenomenul literar actual. O bogată și variată recoltă literară se află comentată în volumul lui Paul Georgescu; de la reeditările din clasici (Rebreanu, Sadoveanu, Arghezi) pînă la producțiile tinerilor (T. Mazilu, Ție, Dumitru Radu Popescu). Ceea ce ar scăpa, poate, la lectura foiletoanelor izolate și distanțate în timp, se impune ia reluarea lor în bloc ca o trăsătură tonică, foarte prețioasă: este simpatia totală a criticului pentru cartea analizată, sentimentul de dăruire cu care sînt relevate meritele scriitorului din perspectiva evoluției sale și a literaturii în ansamblu. Exigența critică nu se confundă cu șicana, criticul fiind sever în constatarea lipsurilor, dar grăbindu-se să descifreze germenele originalității și să susțină afirmarea sa. (vezi. cronicile la Gheorghe Ștefan sau Petru Vintilă). În comentarea tinerilor evită acea îngăduință care mai mult descurajează decât stimulează. Faptul literar nu devine niciodată pretext pentru evidențierea meritelor criticului și aceasta, este una dintre trăsăturile

*) E. S. P. L. A., 1958

de prim rang ale modului cum înțelege să-și exercite profesiunea.

Critica practică de Paul Georgescu se întemeiază pe comunicare. Glosatorul ce se apropie de frumos „cu echer și pap” îi repugnă ca și pretenția fastuoasă, erudiția după ureche, sentințele vesele, subtilitatea cețoasă, crisparea doctorală și insensibilitatea solemnă. Cum afirmă programatic undeva, cronică sa își propune să fie „o radiografie fidelă și explicită”, Scopului acesta i se dedică cu simplitate și modestie. Dar tocmai de aceea, rezultatele sînt dintre cele mai valoroase. Criticul pune în lumină articulațiile operei și deduce din analiza particularităților observate cu subtilitate personalitatea dinamică a scriitorului. Critica la obiect este ajutată de fulgerătoare asociații, sugerînd filiații, note comune, afinități spirituale, menite tocmai să reliefeze individualitatea artistică. Aproape fără excepție, concomitent, cu interpretarea personală, se examinează și opiniile critice anterioare — și aici Paul Georgescu făcînd o notă aparte în comparație cu alți critici, care preferă să vadă vorbindu-se cît mai puțin de confrății lor. Nu este locul aici să urmărim în amănunt felul cum se organizează și se afirmă judecata de valoare în critica lui Paul Georgescu. Reținem numai că, exceplînd cîteva cazuri cînd nu s-a aflat înaintea unor realizări concludente, criticul a formulat aprecieri de care va trebui să se fie seama în orice analiză ulterioară. Judecățile sale

în legătură cu opera maestrului Sadoveanu sînt prea cunoscute, ca și admirația deosebită a criticului pentru scriitor, ca să mai insistăm. Dar despre Geo Bogza, despre Beniuc, acum mai recent despre Maria Bonus, a-făcut remarci esențiale, în afara cărora nu mai pot fi discutați nici unul dintre acești scriitori. Dealtminteri, în toate cazurile amintite, criticul n-a operat ca un simplu cronicar: el a întocmit adevărate profiluri, sau, cu un termen care-i este plăcut, „micromonografii” utile pentru înțelegerea întregii lor personalități.

Impresionismul critic primește o ripostă hotărîită prin prezența lui Paul Georgescu în frontul criticii noastre. În același timp însă, este pusă la punct și tendința spre rigiditatea academică, spre uscăciunea pretins „scientistă”. Paul Georgescu demonstrează că o critică riguroasă și expresivă nu se poate lipsi de aportul stilului sugestiv, plastic. G. Călinescu, pe care îl citează deseori — uneori aprobativ, alteori restrictiv — este prezent în experiența lui Paul Georgescu prin gustul pentru formulările concis-caracterizatoare, pentru asociațiile spontane, îndrăznețe, pentru aforismul li-vresc.

N-am notat aici decît unele caracteristici ale criticii, lui Paul Georgescu, propunîndu-ne să examinăm cu alt prilej, atît de interesante și instructive pentru noi modalități pe care le folosește în cercetarea cu dragoste a literaturii contemporane.

DUMITRU SOLO VfcW

NECULAI TĂUTU: „ ÎND AU PLECAT COCORII” :.)

Patriotică și militantă, poezia lui Tăutu nu are (deși „militară”) cadența de paradă sau impetuoșitatea șarjelor de cavalerie, cu care cîțiva mari înaintași au înscris pagini de glorie poeziei romînești. Cîrlova, Alecsandri, Bolintianu, Coșbuc, rămîn totuși prin expresia deschisă a patriotismului și prin suflul eroic, precursorii

literari ai poeziei lui Neculai Tăutu. Sensibilitatea contemporană a aflat însă căi noi de transmitere a unui sentiment care ei însuși a evoluat, primind sensuri și semnificații noi. Un cronicar literar nota, privitor la o poezie actuală în care era invocată ca model „Scrisoarea a III-a” a lui Eminescu: „Patriotismul a rămas, în esența sa, același, sugerînd perenitatea unui atare sentiment”. Falsitatea aserti-

*) Editura Tineretului, 1958.

unii e izbitoare. Sentimentul patriotic n-a putut rămâne același în decursul secolelor. Altcceva însemna patria pentru omul rob și exploatat, altceva este patria pentru 'omul liber al epocii socialiste. Sfera noțiunii s-a lărgit, a devenit mai cuprinzătoare și mai bogată. Revoluția a dăruit omului înțelesul cel mai desăvârșit al patriotismului.

Poezia lui N. Tăutu, pentru definirea căreia am făcut această mică digresiune, este o continuare a poeziei lui Cîrlöva, Alecsandri, Bolintineanu și Coșbuc, dar „în esența ei”, și filozofică și artistică, nu poate fi asemănătoare acesteia, așa cum nici patriotismul socialist care-o animă nu e același cu patriotismul vechilor poezi. La Tăutu există actul eroic, asociat țelului eliberării depline a omului prin comunism, sentimentul cert că prin lupta se realizează și un ideal social. De aceea jertfa n-a fost zadarnică: „Tu, omule care-n comunism vei desprinde /Dinjer-^ buri tabla veche cu număr ruginit / Să știi c- atunci în palmă un om vel cuprinde / Ce azi și pentru tine sub tanc s-a prăbușit !” („Semnul de identitate”).

Alecsandri deplîngea soarta eroilor dela Grioița care, uitați, lipsiți de grațitudinea stăpînirii, după ce s-au bătut și au învins pentru libertatea patriei, au ajuns niște bieți cerșetori, pe zdrențele căroră, inutul și ironic, strălucesc semnele vitejiei. Eroii 'lui Neculac Tăutu au, prin vrerea istoriei, alt destin. Cu trupurile lor au oprit invazia fascistă și au apărat lumea nouă care se năște și care azi a devenit o forță. Recunoștința contemporanilor și a posterității e profundă și veșnică. Prin moartea lor, acești eroi au trecut în nemurire. De aceea poetul consideră evocarea tovarășilor de luptă căzuți, o datorie sfîniă: „Daor mă simt acestor vechi morminte” /'_ Azi poate ploaia slovele le-a șters - / Să-mi picur caldă ceara din cuvinte / Și inima în țieoare vers!” Ideea recunoștinței față de eroi, precum și ideea nemurimilor, a trecerii în natură, în suflete, în istorie domină întregul volum, ca un răspuns al poetului la datoria de a le preamări sacrificiul.

Afirmam ta început că, deși „militară” (prin tematică, firește), poezia lui N. Tăutu nu are cadența sonoră a parăzilor sau Impetuoșitatea atacurilor, cu care ne-au obișnuit înaintașii. Aici intervine nu numai firea poetului (nostalgică și sentimentală), dar și necesitatea de a-și modela personalitatea artistică după sensibilitatea cititorului contemporan, mai receptiv la sensurile implicite, la tonalitatea gravă și reținută, la profunzime și nuanțare. Evocativă și sentimentală, poezia lui Tăutu s-a concentrat pe semnificații. Această particularitate care, în vechile volume, apărea de multe ori de un convenționalism supărător, ca un artificiu adesea ratat, a devenit acum proprie poetului. Semnificațiile capătă o justificare de structură, nu mai redau corespondențe formale, ci logice sau afective: „Alături e mortul. Avea ceas de buzunar cu sonerie / Și-acum s-a pornit să sune, să-l scoale la șase, / Și sună și sună în groapa pustie / Ca-ntr-un pumn de argint fărime de oase / Și sună și sună mai tare ca obuzele / Soneria-ntoarsă de mîna-nghetată, / Imi pătrunde-n carne, imi usucă buzele, / Voi, urmași, azi să n-o auziți niciodată” („în groapa individuală”). Soneria sinistră a ceasului de buzunar, devine într-un fel simbolul morții, al războiului. Posesorul ceasului a fost ucis și viața soneriei vine să amintească, prin contrast, aceasta. Semnificația nu e atașată faptului, ci decurge din el, reală și convingătoare.

Caracterul actualului volum (carnet de front, deci realitate trăită) favorizează un spor de autenticitate și, mai ales, îi face cunoștință poetului cu însăși personalitatea sa artistică. Poeziile recente îl recomandă pe Tăutu ca un fin și sensibil evocator al momentelor dramatice trăite în timpul războiului. (Cu Neculac Tăutu s-a petrecut, în alt plan, și la alte proporții, fenomenul caracteristic și prozei lui Aurel Mihale : pînă la descoperirea filonului atît de prețios dar și atît de apropiat și primordial, aflat în propria experiență de viață, creația sa a stat o vreme sub semnul con-

venționatului, al căutărilor prelungite și extenuante). Autentic și personal, cuprins cinci de o tristețe profundă în fața morții tovarășilor de luptă, când de o duioșie ironică în rememorarea unor clipe de destin-dere presărate în vălmășagul bătăliei, când îndurerat sau îngrozit, când sarcastic sau mintos, Neculai Tăutu și-a aflat în propria biografie, desfășurată într-o epocă cu adevărat dramatică, multiplele surse ale poeziei sale reprezentative. Talentul său a descoperit, se pare, abia în acest Carnet ele front line, un teren fertil de dezvoltare. Carnetul de front este carnetul de identitate al poetului, actul său cel mai legitim.

Neculai. Tăutu a riscat însă și o formulă poetică foarte îndrăzneată: catrenul. Această formă cere, în primul rând, o concentrare a ideii poetice. Tăutu a izbutit să realizeze acest lucru pentru, fiecare poezie în parte. Însă catrenul mai cere și o anumită sinteză filozofică, o anumită forță de generalizare, ca și aforismul. Altfel nu și-ar avea justificarea. Un catren trebuie să spună mai mult și mai general ca semnificație, decât un poem de zeci de versuri. Acest lucru n-a fost realizat de poet și de aceea catrenele sale (unele având imagini frumoase), n-au forța sugestivă a aforismului și par niște strofe scoase din poezii mai vechi ori simple schițe ale unor viitoare poezii.

Când ideea își găsește expresia concentrată, ne aflăm, cel puțin, în fața unor imagini memorabile: „**Ne arde cerul, sau pământul cu foc s-a repezit spre cer / Alb, amăgit de fierbințeală, un ghiocel cu pleoape moi, / Deschide ochii și privește, dar dintre pălării, stingher / Inspăimântat iar sc ascunde, timid, sub ghețuri înapoi!**” („Bombardament”)

Există însă în volum catrene care concurează, mai multe, la aceeași idee și la lectură, lasă o impresie de sterilitate, de rămânere pe loc. S-a încheiat: pacea. O serie de elemente care, în timpul războiului, au avut un caracter odios, devin acum inofensive, simple auxiliare pașnice sau inutilități. Ideea este unică. Dar iată, că, din ea, germinează vreo zece catrene, din care

niciunul nu spune mai mult decât celălalt. Astfel trotilul e folosit acum la pescuit („Trotilul”), un miel plăpând. urcat pe-o cazemată, pare mai puternic decât ea („Cazemata”), un apicultor și-a pus masca, de gaze ca să răscolească fagurii („Pax”). în țeava unui tun nemțesc s-a tolănit la soare(?) un pisoai („Tunul”) etc. Din toate aceste catrene s-ar fi putut face o singură poezie, care la rându-i n-ar fi excelat prin varietate dar, cel puțin, ar fi fost justificată prin ideea comună. Așa însă, răspîndită și repetată în fiecare din aceste catrene, ideea se șterge, se diluează și-și pierde prospețimea.

Alte catrene nici nu conțin o idee concentrată ci par strofe înfiripate din poezii încă nescrise: „**Fără strop de ceai în cană, fără colț uscat de piine / Galben samovar ni-e toamna, neaua, un aluat ne pare, / Atacăm la fel c-aseară, atacăm la fel ca miinc, / Dar această zi, prieteni, vom înscri-o-n calendare.**” („Sărbătoare”). Ideea este cât se poate de confuză, nu știm despre ce sărbătoare e vorba, de ce ziua „aceasta” va fi înscrisă în calendare, după cum nu putem înțelege, fiind vorba totuși de aceeași zi. cum pot conviețui toamna galbenă și neaua.

Despre poezia, lui Nicolae Tăutu se poate spune că are o evoluție (nu e o banalitate, căci există și poeți fără evoluție, egali). Primele volume, deși martore ale unei sensibilități reale, nu consacrau o personalitate. Apoi, către maturizare, autopastășarea a intervenit, precoce și a dat iluzia unui profil definitiv. Se pare că acest din urmă volum, după părerea noastră mai bun decât precedentele, aduce în sfârșit confirmarea existenței unei personalități artistice reale. Poezii ca „Plecarea”, „Frumoasa adormită”, „Când au plecat cocorii”, „Romantism”, „In groapa individuală”, „Gliei-tout”, „In adăpost”, „Concertul”, „Moartea fratelui meu”, „Iertare”, „Dragoste”, „Recunoștința” și altele, din care n-am avut spațiu pentru a. cita, sînt hotărîtoare în evoluția, poetului.

Ele consfințesc o creștere artistică și, implicit, îndreptătesc speranțe.

EUGENIA TUDOR

EM. GALAN: „DE IA POTOP ÎNCOACE" *)

Excepțional „Potopul", acea fantezistă și simbolică ripostă dată celor ce răspund zvonuri de război, toate povestirile cuprinse în actualul volum al prozatorului V. Em. Galan au apărut, în diverse publicații, și ultimul . . . Aceasta dovedește prezenta activă și consecventă a scriitorului. în actualitatea noastră literară.

Volumul de față se înfățișează divers ca modalitate de zugrăvire a personajelor și a mediilor sociale de care se apropie. Doua dintre scrierile pe care le cuprinde sînt portreia satirică de birocrați, reamintind pe amorul lui Teică-Pasăre, „A cincea roata la cerută" urmărește, cu mult umor, aventura unui foarte tînăr practicant din comerț socialist la iară și, în fine, „La Răzeși", piesa de rezistență a volumului este o evocare sobră a unor înfăptuiri tragice în vremea anilor de secetă în Moldova. Reunind proze în aparență foarte variate, cartea de față se prezintă totuși unitară și încheată. Aceasta se datorează nu numai, unei iernate iici ancorate puternic în realitatea socială (trăsătură foarte importantă și proprie pentru tot ceea ce scrie V. Em. Galan) dar mai ales printr-un patos optimist, robust, vizibil în prezentarea oamenilor și a faptelor : atitudinea scriitorului atunci cînd îmbracă uneori forma glumei sau a ironiei, nu apare mai puțin pregnantă decît atunci cînd descrie, în tonalități grave, dureroase, suferințele oamenilor.

Asa dar o diversitate de tonalități, dar reunite prin aceeași viziune clară, sigura asupra faptelor, prin aceeași atitudine mi-
Ulta'niă și profund partinică. Din aceasta cauză, deși mai toate aspectele din realitate de care se ocupă scriitorul. în povestirile de fală sînt negative, ele nu au nime comun cu negativismul. E o caracteristică mai veche a scrisului său, pe care am înțeles-o încă din romanul „Bărăgan". Deși aflăm că undeva, într-o instituție, un oare-

care Virgil Tăcu s-a ocupat cu afaceri necurate în legătură cu niște motociclete, sau că un fost militar deblocat Netea și prietenul, său, Dron, au ajuns în comerț, de stat, sînt gaia să comită tot felul de itlhării pentru a stoarce cît mai mult profit personal în dauna statului socialist, cititorul nu înecarea nici o clipă vreun sentiment apăsător sau deprimant. Deși aspectele prezentate sînt negative, viziunea pe care o imprimă autorul povestirilor, unghiul din care le înfățișează eMe unul clar, optimist. Uneori, pentru a zugrăvi înfăptuiri deloc plăcute autorul folosește chiar un ton glumeț, construiește o acțiune antrenantă, plină de neprevăzut și surpriză. Așa se întîmplă în nuvela „A cincea roată la căruță", care, aparent, se desfășoară ca o istorie aventuroasă al cărei erou este un tînăr practicant din comerț de stat, pe nume Chirică.Stan. Faptele, oamenii, sînt priviți din punctul de vedere al acestui tînăr naiv și fără experiență, care se mîndrește, pe drept cuvînt, că este fiu AL CLASEI MUNCITOARE(cu majuscule); el are încă o concepție romantică despre activității-eroi, judecă oamenii după înfățișare și crede că... toi ce zboară se mînnîncă. Ironia îngăduitoare a autorului față de eroul său, imprimînd un ion glumeț povestirii, îi conferă totodată multă savoare și autenticitate, lată de pildă momentul în care Stan Chirică, animat de cele mai nobile intenții dar de o candoare și o naivitate potrivite celor 17 ani. ai săi, rezemat de ghișeul casieriei, face în gînd caracterizarea celor din echipa în care este repartizat să lucreze. Chirică știe că în asemenea echipe, trimise să achiziționeze carne de la lărani, se strecoară uneori tot felul de afaceriști și oameni necinstiți și mai știe că sarcina lui este să „pună lucrurile la punct". Chirică este un Anion Filip foarte tînăr și lipsit de experiență, de aceea nu are, ca dînsul, conștiința greutăților, a obstacolelor care i-ar putea ieși în cale. Are, ce-i drept, ca și Anton .Filip, conștiința mi-

*) Ed. Tineretului, 1958

siunii sale sociale, dar aceasta îl îmbată, îl ametește, iar romantismul celor 17 ani îl fac să ia drept un activist model pe deblocatul Netea, pentru că e aspru și face gălăgie casierului în legătură cu un rest de treizeci de bani, recomandându-i să se lase de „găinării” —; în schimb se arată bănuitor față de prietenosul Lowe sau îl decretează fără întârziere drept chiabur pe comunistul Turcu. Dar aventura cunoașterii pe care o va trăi Clurică la fața locului, „pe teren”, îi va dovedi că s-a pripit în caracterizări și că tocmai acei a căror înfățișare i-au înflăcărat imaginația sînt de fapt niște oameni de nimic, gata să fure dacă n-ar fi supravegheați de cei bănuși a fi nepăsători. Intr-un ritm alert și plin de neprevăzut povestirea urmărește descoperirile neașteptate ale Hilarului și zelosului practicant în legătură cu felul cum arată și cum se comportă în realitate activiști eroi asemenea taciturnului Turcu. Acesta din urmă e frate bun cu Anton Filip din romanul „Bărăgan” și cu Zamfir Hrițcu din povestirea „La Răzeși” : modest, pătruns de importanța misiunii pe care i-a încredințat-o partidul, dovedind tact și pricepere, știind să se orienteze la fața locului în împrejurările cele mai grele.

În „La Răzeși” V. Em. Galan părăsește tonul glumeț, ironia. Faptele descrise sînt tragice, teroarea ia care sînt Supuși oamenii dintr-un sat răzășesc de chiaburul speculant Iosub Prisac în vremea secetei din 1946 cereau o tonalitate corespunzătoare. Autorul o găsește alegînd formula povestirii la persoana întîia. Cei care povestește este fostul argat al lui Iosub Prisac, căruia nu-i plac înfloriturile de stil nici amănuntele inutile ori senzaționale, și care prin relatarea directă, nudă, reținută și încărcată de suferință a întîmplărilor, conferă povestirii autenticitatea faptului trăit. Ideea povestirii, de a înfățișa aspectele cele mai crîncene pe care le prezintă lupta de clasă la țară în această privință, e întrupată artistic în procesul anevoios de limpezire a lui Ion Dohota.ru ca și în urmărirea atentă a evoluției caracterului lui Iosub. Figura, acestuia din urmă este memorabilă. Zugră-

vit în culori tari, Iosub, însetat de avere, de dorința de a-i supune pe cei din jur, de a se bucura de stima lor totală, trăiește un proces sufletesc învers, acelaia al argatului său. În locul speculantului pe care, în orașul amenințat de foamete, Ion Dohota.ru îl credea țăran ca și el, dar animat de o lăcomie cam năvingă, în vremea secetei el descoperă altă făptură, stăpînită de o lăcomie sălbatică, inumană. Aceasta îi dă puteri nebănuite care-l fac să are pămîntul pietros pînă ce caii mor iar el și argatul cad răpuși de oboseală.

Faptul acesta, la care se adaugă și existența celor patru cutii cu bancnote, fac să circule pe seamă-i legenda că ar fi posesorul unei comori și-i aduc din partea consătenilor și stima și titlul de „primar”. Patima de înavușire dublată de aceea de a stăpîni și a dispune de viața oamenilor din sat, fac din Iosub un tip monstruos. Iosub nu împarte Vădenilor răpuși de boală și de foame, doctoriile primite din partea statului, ba le fură pînă și alimentele aduse cu mari sacrificii de sora sa și de comunistul ce o însoțește.

Deși în această nuvelă comuniștii sînt apariții mai mult episodice, atît Zamfir Hrițcu, cumnatul lui Iosub, cit și moșul Aniței, primarul din satul vecin Borza, sau comunistul mort de foame în grajdul lui Iosub, sînt bine conturați. Prin figura comunistului fără nume care aduce alimente în sat, V. Em. Galan a creat tipul aceluia luptător anonim, care se jertfește pentru popor. Eroul său umblă flămînd pe lîngă căruțele de alimente pe care le împarte înfometajilor de la țară și este ucis de cruzimea monstruoasă a lui Iosub (acesta, spre a-l chinui, vine și mănîncă în fața lui). Oamenii din Vaduri află că în urma autopsiei doctorii au constatat moartea din cauza foamei a omului care le-a adus alimentele. În-tîmplările din „La Răzeși” sînt crude, cutremurătoare ; ele par reînviolate de undeva din străfundurile istoriei, iar personajele capătă o adevărată valoare simbolică. V. Em. Galan a încercat cu nuvela „La Răzeși” coarde noi, dovedind nebănuite

resurse în direcția cultivării unui dramatism profund, de esență șolohoviană. Și poate încercările în acest sens ar fi mai

rodnice, decât unele portrete satirice neimplinite cum e acela din „Alegeri”. Nu e o recomandare ci doar o sugestie.

REM US LUC A

ALECU IVAN GHILIA: „CÎNTECE DE DRUMETIE”

Alecu Ivan Ghilia și-a caracterizat just cartea recent apărută: cîntece de drumetie, fiindcă el nu face nici reportaj propriu zis – deși îi schițează – și nici note de călătorie nu înseamnă, deși amintește orașe și străzi și fluvii și monumente. El cîntă. E un poet. Chiar atunci cînd își închipuie că descrie, el evocă. Descrierile sale, colorate, plastice, sînt departe de precizia în investigație a reportajului și chiar prozei în general, descrierile sale sînt numai imagini poetice, numai expresii ale unor stări lirice. Poate că ieșenii vor putea recunoaște orașul lor din evocarea lui Ghilia, însă cei care n-au văzut Iașii niciodată, deși vor fi impresionați de efuziunea lirică a autorului, nu vor căpăta o imagine cit de cit reală a străvechiului oraș; elementele pe care ni le dă autorul, nu sînt ale unei reconstituiri literare, ale unui tablou, ci numai asociații lirice, evocare sentimentală, frumoasă, emoționată chiar. Nu-i o obiecție, ci o conștatare.

Genul – dacă pot să spun așa – profesat de Ghilia are avantajele și dezavantajele sale. Dezavantaje: lipsa de precizie, o oarecare plutire în generalități, o proză statică, fapte puține, date informative puține și nu totdeauna esențiale. Avantaje: culoare, atmosferă, plasticitate poetică, efuziuni lirice. Ghilia scrie bine, sinceritatea, exuberanța lui prinde, impresionează. Uneltele sale lirice sînt stăpînite cu pricepere: exclamațiile sale sînt firești, destăinuirile sate sînt grațioase, proza lui ritmată cîntă, imaginile sînt pregnante, plastice; el nu lasă nimic nefolosit din arsenalul poetului liric: atmosferă, culoare, arome, melodie, asociații neașteptate. Iată un cules de struguri:

„...Pe butuci... strugurii atîrnă grei, împlețiți printre frunzele ude și verzi; rotunzi și rozi, ca petalele trandafirilor; transparente și piramidali; cu boabe de chihlimbar; lunguiți, tari, gingași, tutunii, ca sîrcul sinului de fecioară; ruginiți de brumă și soare; negri și strălucitori, ca ochii țigăncilor”. (pag. 42).

Sau cu bine adusă proșpețime:

„Dintre toate orașele pe care le-am văzut, dintre toate orașele pe care le-am vizitat, Leningradul este cel mai frumos, mai somptuos, mai tulburător. E orașul în care te-ai întoarce oricînd, și mereu, și nu l-ai mai părăsi niciodată”, (pag. 149).

Poți să nu-l crezi, poți să te îndoiești?

Cartea lui Ghilia e aproape în întregime astfel scrisă, iar cînd ia un ton sobru și riscă precizia, exactitatea, cînd vrea să înformeze ca orice reporter, pana lui se dovedește săracă și mai puțin convingătoare. Atunci scrie sec, plat, lipsit de nerv, și nu pentru că n-ar avea resurse talentul său de reporter, ci pentru că nu vrea să se ia în serios ca reporter.

'S_crie:

„Dacă-i greu? Auzi vorbă! Are afurisita de cîtină o rădăcină de jumătate de metru. O dezbați (?) cu cazmaua, cum ai dezbătu (?) piatra. Oamenii au și început. Nu se dau îndrăt oamenii de la muncă”, (pag. 21).

Sau:

„Odată pornite, gîndurile îl duc – ah pîrdalnice de gînduri – la arături făcute „ca-n Uniune” cu pluguri electrice! Numai că „pînă atunci, mai este, băiete” –

se muștră el singur pornind grăbit spre multe, nenumăratele treburi care-l așteaptă- Până atunci caia să te descurci în greutățile de astăzi", (p. 24).

Așa nu mai convinge. Proza a devenit o relatare seacă, neinteresantă. Că Ghilia poate scrie bine și despre lucruri mai puțin „poetice”, o demonstrează scurta evocare a trecutului oi asului Botoșani, unde abundă cifrele, faptele.

Cartea lui Ghilia este în general o carte reușită, originală. E o carte interesantă, nu numai ca experiență literară (poemul în proză îngemănat cu reportajul) ci și ca o mărturie de talent și ca un capitol de literatură bună. 'Să descrii orașele, gospodă-

riile de stat, gospodăriile colective călă tortile și să izbutești, e un lucru mai obișnuit, să le cînți și să izbutești, e mai greu Ghilia a izbutit.

Șt o observație critică. Valoarea lucrării lui Ghilia ar fi sporit, incontestabil, dacă ar fi fost mai bogată în imagini ale vieții noi — dacă tonul său romantic ar fi fost mai generos în capitolele care descriu viața și lupta de azi a poporului, și dacă „poezia” volumului n-ar da o oarecare patină, care estompează într-o oarecare măsură, acuzația pe care o îndreaptă împotriva trecutului de împilare și suferință a poporului.

CARTEA SOVIETICĂ

K L A R A Z E T K I N D E S P R E A R T Ă Ș I L I T E R A T U R Ă

Preocupările multilaterale ale Klarei Zetkin pentru problemele artei și literaturii ne erau cunoscute pînă acum doar din însemnările ei despre convorbirile cu Lenin pe teme literar-artistice. Mai puțin sau deloc cunoscute sînt articolele ei de critică literară și estetică, înmănușiate recent într-un volum apărut în Editura de Stat pentru literatură din Moscova, volum care cuprinde pe lîngă amintirile însemnări, articole despre Schiller, Ibsen, Bjornsterne-Bjornson, Freiligrath, Reiter și studiul de sinteză „**Artă și proletariat**”.

Scrise între anii 1906–1912, lucrările Klarei Zetkin despre literatură și artă nu sînt numai documente ale istoriei gîndirii marxiste. Ele își păstrează în mare măsură actualitatea prin riposta fermă dată ideologilor burghezi și revizioniştilor, prin afirmarea înflăcărată a rolului proletariatului ca purtător unic al progresului artistic, ca singurul moștenitor legitim al celor mai bune valori din trecut. Studiul „**Artă și proletariat**” este, de altfel, un răspuns direct dat revizioniştilor germani, care, în 1912, în cadrul unei discuții despre literatură (în revista „**Neue Zeit**”) ajunseseră la concluzia imposibilității și inutilității unei arte de clasă proletare.

Apologetica nu strălucește niciodată prin spirit inovator. Acum 50 de ani, ca și astăzi, apologetii decadentismului și-au îndreptat armele împotriva artei „cu tendință”, a artei „politice”, a artei care-și soarbe forța emoțională din viața reală, văzută și înțeleasă de pe pozițiile înaintate ale clasei muncitoare. Artă burgheză a vremii, ca și clasa pe care o slujea, cobora ireversibil pe panta descompunerii „**Amurgul zeilor — iată atmosfera care a generat această artă**” — scrise Klara Zetkin. Naturalismul, care se afirmase la un moment dat în domeniul criticii sociale, își epuizase posibilitățile degenerînd într-o plată copiere a rea-

lității, neputincios în dezvoltarea sensurilor ei. În artă — scrie Klara Zetkin — au început să domine curente, a căror trăsătură comună era fuga de viață, de conflictele majore din sinul societății, neomisticismul; toate reflectau comanda socială și starea de spirit a unei burghezii, înspăimîntată de izbucnirea iminentă a Revoluției. Respingînd arta decadentă burgheză, mișcarea muncitorească, avangarda sa marxistă au afirmat necesitatea unei arte noi, pusă în slujba și însuflețită de ideile socialismului. Apariți-a creației artistice proletare s-a impus ca un fenomen necesar în dezvoltarea raporturilor și luptei de clasă. Lenin sublinia, în 1913, în articolele sale „**Eugene Pottier**” și „**Dezvoltarea corurilor muncitorești în Germania**”, semnificația precum și valoarea politică și educativă a cîntecului revoluționar.

Pornind de la principiul leninist al existenței celor două culturi în cadrul aceleiași culturi naționale din societatea burgheză, Klara Zetkin subliniază că, pe măsură ce lupta de clasă devine mai ascuțită și mai conștientă, se adîncește prăpastia dintre viața spirituală a proletariatului și cea a burgheziei. Lupta de clasă generează în sinul proletariatului noi idealuri spirituale și morale, năzuințe puternice de a gusta și crea opere de artă, opuse artei burgheze, însuflețite de idealuri estetice proprii. Artă și literatura clasei care se ridică nu putea fi decît o „artă cu tendință”, o „artă politică”, prevestind marea artă realist-socialistă care, în zilele noastre, a învins pe o întindere uriașă a globului, situîndu-se în fruntea mișcării literar-artistice mondiale. De altfel, adaugă Klara Zetkin, istoria artei și literaturii s-a îngrijit ea însăși să anuleze sentința după care tendința în artă a fost declarată în afara legii. „**Tendința clară, precisă, a inspirat cele mai caracteristice, mai con-**

vingătoare și artisticește mature dintre creațiile sale" — notează Klara Zetkin în articolul despre Schiller. Invariabil a rămas pînă în zilele noastre scopul nemărturisit al apologeților decadentismului, ai apolitismului și evazionismului : **„în numele artei, scrie Klara Zetkin, nu se combate „tendința” în genere, ci numai acea tendință care contrazice „tendențele” claselor dominante”**.

Cînd, la începutul secolului, arta burgheză se afla într-un impas iremediabil, marxiștii au întrevăzut cu certitudine științifică perspectiva unei noi înfloriri a creației artistice, care va fi determinată de un nou conținut de idei, izvorît din concepția despre lume a clasei muncitoare. Klara Zetkin și-a afirmat încrederea neîmurmurată în ideea că noua artă și literatură vor lăsa în urmă arta și literatura burgheză și că vor genera opere de înaltă valoare tocmai pentru că noua viziune socialistă, asupra vieții, oferă creatorilor posibilități infinite mai eficiente de investigare și înțelegere a conflictelor sociale și morale din epoca noastră. **„Numai atunci cînd ideile socialismului vor deveni trăiri personale ale artistului, arta va izbuti să ajungă la o percepere mai înaltă a vieții”** — scrie ea în articolul despre Bjornsterne-Bjornson.

I-a fost dat Klarei Zetkin să asiste la zămislirea și dezvoltarea impetuoasă a artei și literaturii realist-socialiste sovietice, care și-a afirmat în scurt timp valoarea, mareînd o nouă etapă în dezvoltarea artistică a omenirii.

Literatura clasică, marea literatură realistă din secolul trecut, a găsit în critica marxistă exegeți, care i-au pus în adevărată valoare, printr-o interpretare științifică și estetică înaintată, problematica socială și umană, aportul progresist dar și limitele în cunoașterea artistică a lumii. Evidențiind în poezia și dragaturgia schilleriană chemarea înflăcărată la luptă împotriva tiraniei pentru adevăr și libertate, Klara Zetkin subliniază totodată sterilitatea fizico-estetică a idealismului schillerian.

Opera lui Ibsen va ajuta proletariatul în lupta sa împotriva minciunii pe care se bazează societatea capitalistă. Acest răzvrătit împotriva ipocriziei moralei burgheze, acest căutător al adevărului, năzuit spre o înnoire a lumii. Dar negăsind calea adevărată, năzuințele sale s-au pierdut într-o perspectivă incertă : **Ibsen — răzvrătitul, scrie Klara Zetkin, va trăi cît trăiește societatea burgheză ; Ibsen — artistul și educatorul o va depăși**". Bjornsterne-Bjornson, care a intuit semnificația contradicțiilor sociale și s-a aplecat cu simpatie asupra vieții oamenilor simpli s-a oprit în pragul înțelegerii esenței luptei de clasă și a psihologiei muncitorului luptător. Moralistul mic-burghez din el a învins pe poet și pe dramaturg. Determinînd valorile și limitele artei și literaturii din trecut, critica marxistă de la începutul secolului, a întrezărit locul pe care acesta îl va avea în socialism. Cultura socialistă >a preluat această moștenire în patrimoniul său, în spiritul învățăturilor lui Lenin despre cultură, artă și literatură, apărîndu-i (fără a-i ascunde contradicțiile și limitele) democratismul și caracterul popular, împotriva denigratorilor ei contemporani, din lagărul decadentismului.

„Marea comunistă”, cum o murea Lenin, avea o încredere neclintită în imensa perspectivă pe care socialismul o va deschide artei, în superioritatea artei socialiste. Polemizînd cu avocații pretensei libertăți de creație, pe care i-ar acorda-o artistului societatea burgheză, Klara Zetkin scria : **„Numai atunci cînd munca va scutura jugul capitalismului și, prin aceasta, vor fi lichidate contradicțiile de clasă în societate, numai atunci visul despre libertatea artei va căpăta întruchipare reală și geniul artistului va putea să-și ia liber zborul în sus... Numai ciocanul revoluției, care va dărîma închisoarea capitalismului, va aduce artei libertatea...”** Sint anticipări confirmate astăzi prin prezența vie, succesul recunoscut și sporirea puterii de atracție a artei și literaturii realist-socialiste pe toate meridianele lumii.

REVISTA REVISTELOR

- Din tară -

„TRIBUNA” ~ octombrie ~ noiembrie 1958

Dună ce în atâtea fînduri s-a scris la
J 3 rubrică despre lacunele poeziei
din „Tribuna”, despre „B’foim”,
„ evazionism si manierism mod must
cui tivate în paginile sale - F^J° *TM
•stata că în ultima vreme sectot ul especUo
al revistei clujene în regis
ment nu poate decît sa ne bucuwe.K
• înțeles sensul criticilor ce i-au fost aduse
Viole vizibile eforturi pentru a pubUcao
pozie de actualitate, străbătută de s fu
"contemporaneității, chiar dacă P° fE
mai răzbate încă vagul senzațiilor sau sim
holismul ceșos. munitiue
„ succes real pentru revista il f ^ » ^ .
bogata recoltă lirică închinată sărbătoriră
Revoluției Socialiste. Aproape toți poeE
nbjsnJti ai revistei au fost prezenți la ce
tblZet Zenimentului, una compunîndci-
cluri anume, evocînd direct moment cUnR*;
volutie sau celebrînd sensurile sale nob
zatoare In toate cazurile se rematca gn,a
pen claritatea mesajului politic exprim^
•npiraiia neîncorsetată, comunicativa și
aeră Aceasta nu împiedică de cele nai
Zlte ori vibrația poetică ^ ^ ^
timbrul de originalitate șt de t^TM.Pf^TM
nală, de emoție individualizată. Job „
numai de autorii unor cicluri si ^caputem
observa notele particulare LeonidciNeamțu
„ „Orizontul lui Octombrie este atras de
elanul revoluționar, adoptînd pnuta roman-
tică și tonul Profe^z^r -JU^
Biiian în Jutlînire cu Revoluția urmărește
momente de istorie, căutînd sa relev ea
tismul conținut în ele fara nimic retoric,

discursiv - Al. Căprariu în „Meditații la
Octombrie”, este mai abstract (poate pe
alocuri chiar puțin intelectualist) vrînd sa
interpreteze semnificații, să descifreze poe-
zia marilor adeoăruri. Dintre ceilalți poeți
care au semnat versuri închinat lui Octom-
brie am reținut crochiurile leningrădene ale
lui Alexandru Lungu și prezența lui Miron
Scorobete cu două poezii.

În aceeași perioadă, Ion Rahoveanu o
semnat un amplu poem, „Din umbra anilor”,
iar Negoiiă Irimie un ciclu inspirat din
munca brigadierilor de pe șantierul Magis-
tralei de Sud. Poemul lui Ion Rahoveanu
elogiază memoria partizanilor romini din
cel de al doilea război mondial. Poetul, re-
compune atmosfera dramatică a luptei anti-
fasciste, punînd accentul, pe înălțimea idea-
lurilor care-i însuflețea pe luptători și le
insufla încredere în victoria cauzei. Esența
poemului este lirică și ar fi fost bine ca
poetul să nu evite expresia degajată, libera,
a sentimentelor. Uneori pare crispat, reține-
rea îl duce la contorsionarea versului, la
imagini ceșoase. Negoiiă Irimie își compune
ciclul din mai multe instantanee, remarca-
bile prin prospețime și spontaneitate.
Ce-l impresionează, îndeosebi, este înver-
șunarea cu care tinerii brigadieri înfrun-
ta duritatea naturii și o supun. Două catrene
intitulate „Drum peste stînci” surprind plas-
tic titanicul efort uman. Iată unul :

Perforatorul mușcă-n piatra dură,
Și-această geologică armură

Spre cerul clar î, țândări o aruncă,
Și drumul trece aspru peste stîncă.

Din această încleștare natura iese biruită, dar nu desfigurată. Omul creează în ordinea armoniei naturale și poetul sugerează excelent caracterul nobil al muncii prin zugrăvirea modificărilor survenite în peisaj în sensul umanizării acestuia :

Metanul și cu munții de cărbune
Trăiesc într-o măreață simbioză,
Și kilowații-nțiși pe-alpine strune
încununează noua lor osmoză.
Iar țevile-s artere subterane,
Nervuri de foc pe trupul țării mele,
Piloții-nalți cu harfele lor plane
Rotesc în noapte roiuri mari de stele.

Absorbit de aspectul pe care l-am putea numi peisagistic, poetul uită să acorde importanța cuvenită mobilurilor ce stau la baza tuturor transformărilor actuale. Realitatea socialistă care pulsează pe șantier nu pătrunde decît aluziv și foarte evaziv în poeziile ciclului.

O inițiativă binevenită a redacției este de a publica în grupaj producții ale poezilor "epători care citesc versuri în cenaclul local „Maxim Gorki”. Poeziile sînt inegale în realizarea lor de ansamblu, însă conțin versuri promițătoare. Emit Bunea în Se taie pădurea" dovedește capacitate de interiorizare. Marcel Mureșeanu pare liresc dar se impune printr-o scînteie de imaginație îndrăzneată. Cecilia Grigorescu atrage atenția prin orientarea spre actualitate. Inițiativa revistei se cere continuată, stimulîndu-i pe tinerii poeți spre teme majore ale prezentului.

În general, „Tribuna” ramine încă datoare din acest punct de vedere. În numărul din 22 noiembrie au apărut doar două poezii originale - vagi și inexpresive - iar în numărul din 29 noiembrie n-a mai figurat nici o poezie originală. Totuși în ciuda lipsurilor manifestate alte dați revista șt-a cîștigat un prestigiu datorită atenției acordate creației poetice originale.

G. S.

„IASUL LITERAR” — Nr. 7 și s/958

Cu aceste două numere actualitatea reintră în paginile „Iasului literar” în teate drepturile ei. Revista a lichidat cu o anumită optică anacronică, tributară paseismului. Efortul de a reflecta realitatea socialistă prin lucrări orientate în acest sens se întrevode atît în sectorul beletristic cît și în cel critic.

Axate pe o tematică actuală, poeziile din ciclul hunedorean semnat de Florin Mihai Petrescu și din cel intitulat „Șantier” al lui Andi Andrieș, ambele apărute în nr. 8, ca și versurile de o gingașă prosepime semnate de George Demetru Pan („Erioa”) și Const. Scripcă („Mîngierea”) în numărul anterior s. cer menționate.

Dacă socotim de bun-augur orientarea către o problematică majoră, inspirată din lupta poporului pentru socialism, nu pot fi trecute cu vederea lipsurile de ordin

artistic ce diminuează eficiența intențiilor laudabile ale colectivului redacțional și ale colaboratorilor. Suferind adeseori de prozaism, versuri de felul celor ce urmează deservesc ideile. Iată un exemplu dintr-o poezie semnată de Fl. M. Petrescu în nr. 7 : „Eroii simpli-n lupta cu focul și metalul! Au trăsătura demnă-a destinelor mărețe / Create de ei înșiși cînd curge-n noapte valul/ De-oțel topit în șarje rapide și-ndrăznețe”. Sau altul din poezia „Meșterul” (nr. 8) de Andi Andrieș: „Urcă sfidînd pe acei ce'se temi El , fecund ca pămîntul arabili. Mîinile lui parcă scriu un poem/ vast, luminos, anonim și durabil”.

Un fapt care surprinde este înrudirea — uneori pînă la similitudine — a tropilor din diverse poezii ce apar sub diverse iscălituri. Izbitoarea asemănare a unor met-a-

tore trebuie să le dea de gândit poezilor citați.

În „Vioara primă” (nr. 7) Nicolae Tațomir scrie: •'

„Să ascultăm deci omul, vioara lumii primă
În tinăra orchestră-a timpurilor noi”.

Iar la Florin Mihai Petrescu în poezia

„Unor prieteni...” (nr. 8) întâlnim imagi-
nea:

, Știu : dorm puțin și masa adesea nu mii
masa...

De geaba pentru aceasta acum cu vo^mă

Dar este-n mine-un demon ce-n pace nu mă
lasa :

_ Al primei violine în marele concert."

Proza înregistrează în aceste două ultime numere un cert progres. Francisc Munteanu semnează un fragment interesant din romanul în lucru „Născut în Europa”, inspirat din lupta antifascistă. O mențiune deosebită merită ciclul de schițe din numărul 8 al lui Aurel Leon, scrise cu nerv și sunt de observație. Fiecare dintre ele dezvoltă, în cadrul unui episod, o serie de detalii portretistice, pitorescul folosit cu pondere fiind subordonat caracterizării psihologice, ca în scurtele povestiri „Irina are o reclamație” și „Răzbunarea lui Mitruț”.

'Sectorul de critică se distinge prin varietatea preocupărilor legate de dezbateră

problemelor actuale ale literaturii. Cronica literară semnată de Al. Andriescu discută volumul de nuvele „Fuga” de D. R. Popescu (nr. 7) și „Paginile critice” ale lui Mihail Petroveanu (nr. 8). Dacă judecata critică asupra nuvelor din „Fuga” este atentă și obiectivă, acordând atenția cuvenită conținutului scrierilor tinărului prozator ardelean, în cel de-al doilea caz dispoziția simpatetică depășește formula aprecierilor binevoitoare. Probabil o greșit înțeleasă solidaritate de breaslă îl face pe Al. Andriescu să treacă cu vederea unele greșeli de interpretare ale lui Mihail Petroveanu atât în cazul cronicilor sale privitoare la volumele lui A. E. Baconsky cit și la Petre Stoica.

Interesant, studiul judicios al lui N. Barbu despre „Profil, actualitate și tradiție artistică”.

Rubricile „Carnet sovietic”, „Recenzii” și „Note” pe care le-am dori mai vioaie, întregesc sectorul de critică ce se resimte încă din pricina lipsei unor contribuții teoretice generalizatoare despre literatura noastră nouă. Lupta împotriva încercărilor revizioniste de a submina estetica marxista ca și realitățile literaturii actuale pe drumul realismului socialist comportă discuții combative și competente la desfășurarea cărora „lașul literar” își poate aduce o contribuție prețioasă.

H. Z.

— De pesle lioiare —

MIROVAIA EKONOMIKA I MEJDUNARODNFIE OTNOSENIA" Nr, II1958

Pe lângă diversele teorii ale „capitalismului popular”, ale „statului buneii stăni generale”, ale variantelor „palernahsmului”, e în vogă în ultimul timp doctrina sociologică, de origine americană, a „relațiilor umane în industrie” („Human relations m

industry”). Ea se bucură de o largă și susținută publicitate, este integrată în sistemul științelor umanistice, figurează în programele multor universități, iar pe lângă Universitatea din Yale (S.U.A.), de pildă, funcționează un institut special pentru studiul

„relațiilor umane în industrie”. Acestei doctrine îi consacră revista un articol semnat de M. Mosenski și I. Kiselev.

Autorii doctrinei „relațiilor umane” susțin că metodele de exploatare bazate pe constrângere, pe stoarcerea fizică a muncitorului și desconsiderarea demnității sale umane, încep să aparțină trecutului. „Lăcașul tainic al producției”, cum spunea Marx, în care muncitorul intră ca „unul care și-a dus propria sa piele la târg și pe care nu-l mai așteaptă nimic altceva decât tăbăcăria”, a devenit printr-o scamatorie, „comunitate uzinală”, în care relațiile dintre patroni și muncitori se inspiră din principiile umanismului și ale eticii creștine, iar „vechea” exploatare capitalistă este înlocuită printr-o colaborare bazată pe... drepturi egale. În asenenea condiții, scrie unul din teoreticienii „relațiilor umane” — K. Davis — munca nu mai este o povară, ea aducând muncitorilor „o satisfacție economică, psihologică și socială”. Extîngîndu-se treptat asupra tuturor domeniilor vieții sociale burgheze — pretind autorii acestei doctrine — „relațiile umane” vor determina o transformare calitativă substanțială a întregii societăți.

Este, firește, un semn al vremii că ideologia burgheziei sînt nevoiți să recurgă la asemenea travestiri umanitare și morale, tie reflectă complicarea și încordarea contradicțiilor interne ale capitalismului, și mai ales modificarea categorică a raportului de forțe pe plan mondial în favoarea socialismului. La rîndul ei, clasa muncitoare din lumea capitalistă s-a maturizat politiceste, s-a întărit organizatoric, iar muncitorul nu mai admite să fie tratat ca „o gorilă dresată”, — după expresia faimosului F. Taylor.

„Perseverența muncitorilor — scrie W. ti. Knowles — care pretind o atitudine umană față de ei, amenințarea comunismului din afară, precum și dorința noastră (!) de a ne comporta omeneste față de ființele umane, ne-au silit să adaptăm „concepția umană” intereselor dezvoltării eficiente a liberei întreprinderi”. Apariția doctrinei „relațiilor umane” mai este legată și de unele concluzii de ordin meu practic, la care au ajuns specialiștii burghezi. în organizarea

producției și a muncii în etapa actuală a dezvoltării tehnicii. Ei constată că ritmul sălbatic al muncii în industria puternic mecanizată a generat printre muncitori o așa numită „deprimare industrială”, care se exteriorizează în apatie, pierderea oricărui interes față de muncă, iritare excesivă etc Prof. Otto Gra\ (R-F.G.) spunea la Conferința de la Roma (1956) consacrată problemelor „relațiilor umane”, că „în multe întreprinderi unde domnesc „relații umane” proaste, se simte că situația este „critică”, că atmosfera este încărcată, ca într-o zi de vară cu zăduf, cînd simți că se apropie furtuna. În aer plutește ceva ce poate exploda în orice clipă. Munca se execută cu o vizibilă rezistență internă și fără vioiciune : fețe crispate, priviri pline de răutate, gesturi, amenințătoare — acestea sînt simptomele frecvente”. Iar dr. Davidson, președintele Institutului american pentru organizarea producției și a muncii, completează : „După toate ^ probabilitățile, noi am atins limita posibilului sporind productivitatea muncii numai pe calea studiului mișcărilor, a cronometrajului și altor metode similare; în viitor productivitatea muncii poate fi simțitor sporită numai cu condiția îmbunătățirii relațiilor cu muncitorii”.

Propaganda în jurul „relațiilor umane” se face pe o gamă foarte largă. Catolicii, ca A. Messinco, vorbesc despre „dragostea față de aproapele”, alții, ca Ni colo Pe ude susțin necesitatea creării unui flux de „radiații psihice” de la conducerea întreprinderii spre muncitori, iar un business-man practic ca A. Heron cere patronilor ca prin „relațiile umane” să ia ei conducerea revoluției prin care trece lumea capitalistă „pentru a nu-i permite să se abată spre anarhie sau dictatură”... Toată această literatură urmărește influențarea conștiinței muncitorilor prin cultivarea iluziilor care să ducă la abandonarea luptei de clasă.

Dar mai există și o altă literatură, lipsită de vorbărie emfatică, destinată unor cercuri restrînse, în care lucrurile se spun fără ocol. Aci nu vom întîlni nici urmă de „morală” sau de „radiații psihice”. În schimb, cu o claritate exhaustivă se precizează scopurile reale ale „relațiilor umane”.

Un grup de specialiști din R.F.G. care au vizitat S.U.A. pentru a studia **teoria** și practica „relațiilor umane”, au fost uimiți de cinismul cu care confrății lor americani le-au expus ce se urmărește prin ele. Uluitoare este sinceritatea cu care tu **s-a** subliniat de repetate ori, - scriu ei în raortul lor - că bunele „relații umane” au ca scop sporirea productivității și nu instaurarea unor norme etice”, iar un specialist englez, **Hatchings**, notează : „Relații umane” - înseamnă a pune omul la locul potrivit și a-l stoarce în modul cel mai bun”.

Strânsa legătură a doctrinei „relațiilor umane” cu practica exploatarea capitaliste în etapa actuală reiese cu evidentă și din metodele psihologice și organizatorice recomandate în manuale speciale. Elementele principale ale tehnicii întregului sistem sînt - sistemul „legăturilor reciproce și **ai informației**”, convorbiri ale „consilierilor Psihologiști” cu muncitorii prin organizarea de „confesiuni”, măsuri denumite parU-eiparea muncitorilor la luarea hotari'ilo, privind producția (business-meetings), favorizarea creării printre muncitori- a „grupurilor neformale”, pe categorii, în funcție de „statutul social” al acestora. Se urmărește astfel să se creeze muncitorilor iluzia ca sînt participanți la conducerea întreprinderilor, că administrația ar purta un interes deosebit față de părerea lor cu privire la bunul mers al „comunității uzinale”, ca se interesează de viața lor particulară, iar pe de altă parte - ele permit organizarea unei spionării mai rafinate a muncitor-do a unei acțiuni de contracarare a influenței sindicate prin gruparea muncitorilor în societăți sportive, grupe naționale etc **speculînd** interese materiale meschine, tendințe de parvenire personală, etc. Un ioc însemnat în acest sistem de măsuri ilocupă bineînțeles, propaganda prin lecții avantajelor ce le oferă întreprinderea capitalistă muncitorilor.

Dar eficiența acestei propagande și a metodei? Prof. **Semy** de la Universitatea din Liverpool spunea la Conferința de la Roma că muncitorii îi judecă pe patroni nu după

ceea **ce** spun, ci după **ceea** **ce** fac. Nu-i poți înșela prin rimplul fapt că „boss”-ul le spune „bună dimineața” sau se interesează de soția bolnavă a vreunuia, după presei ip-teziile manualului bunelor „relații umane” ... Practica, prin care se verifică orice teorie, înlătură fără jenă perdelele de fum ale oricărei propagande care ascunde un joc dublu.

După o scurtă retrospectivă asupra apariției primelor trusturi de armament și a evoluției împlerii intereselor lor internaționale, că și a relațiilor dintre monopoluri și cercurile politice reacționare, A. Leonidov urmărește într-un articol istoria acestei sinistre coaliții pînă azi. Tipică pentru zilele noastre este preponderența în maffia internațională a fabricanților de arme, a monopolurilor atomice, chimice, electrotehnice, în special a celor americane, care determină întreaga politică a „războiului rece”.

Revista publică sub semnătura lui A- Kirsanov și A. Pucikov o analiză a dării de seamă privind situația economică din Europa pe 1957 a Comisiei economice europene O.N.U. Relevînd prezentarea fragmentară și haotică a datelor privind economia U.R.S.S. și a altor țări socialiste, autorii subliniază modul tendențios în care este tratată economia sovietică, denaturările grosolane ale măsurilor economice adoptate de U.R.S.S. în 1957, a datelor privind dezvoltarea industriei și agriculturii sovietice, precum și comerțul cu țările capitaliste. În schimb este prezentată în culori trandașu economia țărilor capitaliste, ocolindu-se fenomene ca încetinirea considerabilă a ritmului de producție, adîncirea inflației, creșterea poverii înarmărilor și a efectelor lor dezastruoase asupra economiei acestor țări.

Ca de obicei, revista cuprinde numeroase articole cu caracter informativ și monografic: „Capitalul străin în India”, „United States Steel Corporation”, „Date despre structura clasei muncitoare în R.F.G.” „Tramatismele în producție și morbiditatea profesională în țările capitaliste”, recenza asupra literaturii economice sovietice și străine.

I. P.

.LETTRES NOUVELLES", aug,sept-oct. 1958

Citindu-i pe tinerii prozatori din „Lettres Nouvelles” îți dai seama că Sartre sau Camus au fost cu totul depășiți. Mathieu, eroul din „Drumurile libertății” e gata nu odată să se „angajeze”, are prieteni, iubite, discipoli. Te poți întreba dacă singurătatea lui sau cea a eroului din „Străinul” lui Camus nu au fost hotărâte arbitrar, forțate chiar. Și apoi în amîndouă aceste romane existențialiste, la fel ca în oricare dintre nuvelele lui Sartre sau Camus, cititorului i se oferă o povestire bine încheată, cu un început și un sfîrșit în funcție de eroi cu biografii precise, cari se trezesc dimineața și dorm noaptea, chiar dacă ziua lor începe la orele șase sau zece seara, iar noaptea la cinci sau unsprezece dimineața.

Ori e foarte greu, e aproape imposibil să-ți dai seama dacă eroii lui Jean Douassot sau Edouard Glissant visează, sînt treji sau au halucinații, iar despre „Prizonierul” lui Bernard Pingaud nu se știe nici măcar dacă trăiește sau a murit. În cinci din șase bucăți în proză, cît aduc ultimele trei numere ale revistei „Lettres Nouvelles”, nu se petrece de fapt nimic. Lipsesc nu numai acțiunea propriu zisă ci și gradația psihologică, ce ar putea-o eventual înlocui. Toate aceste nuvele și schițe sînt fragmentate. Fragmentele sînt statice, personajile par încremenite. Mișcările frenetice pe care le încearcă uneori subliniază lipsa de mișcare. Fragmentele sînt nelegate între ele pentru a sugera clar că nu există nici măcar posibilitatea unei scliimbări în timp.

Majoritatea acestor scriitori își plasează subiectul prozelor lor -- dacă se poate numi subiect un amalgam de priveliști statice -- în vreo cafenea I (Aici noțiunea timpului se pierde mai ușor). Uneori marmora meselor și tejghelei provine din pie-

trele funerare de prin cimitire. (Camilo Jose Cela „Cafeneaua Donei Rosa”) p, fațetele ei se mal pot descifra numele și datele răposaților iar patroana „surîde clienților pe care în fond îi detestă arătîndu-și dinții mici și negri” (Trebuie de altfel notat că în cuprinsul tuturor acestor nuvele nu am întîlnit decît două ființe frumoase -- în „Bariera de mărgean” a lui Pierre Gascar, și atunci erau niște primitive). Alteori cafeneaua se transforma într-un bar american asurzitor („Infernul albastru” de Jean Charles Plchou) unde patronul e un „Don Juan ce nu promite nici trupul, nici viața, ci eternitatea clipei”. Cafeneaua mai e situată uneori prin colonii (Pierre Gascar: „Bariera de mărgean”) deci într-un loc ce nu angajează trecutul și viitorul personagiilor. Localul acesta e ținut de un fost ofițer care gîndeste că „Ne petrecem viața iubind ființe înghițite de moarte. Nu vor fi niciodată cu toiu lîngă noi”.

Lîncede, precum cafeneaua Donei Rosa, unde mișună niște fîpturi fricoase și bolnave de grandomanie, șirete și speriate, arhimecanizate, precum barul „Infernul albastru” în care se învîrtesc psihopați pradă logoreei, alcoolului sau instinctelor sexuale ; izolate precum circiuma lui Luigi în care oaspeții se ascund și se tem unii de alții, toate aceste localuri se vor simboluri ale lumii. De altfel obișnuinții lor par a nu avea cămin. Dacă au vreo ocupație, vre-o meserie, atunci ele sînt adiacente vieții din cafenea. Nu se întîlnesc niciodată unii cu alții, ci cel mult se izbesc întîmplător unii de alții. Și atunci nu ca niște oameni cari văd ci ca orbii. Pipăindu-și fețele nu se recunosc și trec mai departe. Atunci, bine înțeles, se simt singuri. Fiîndcă sînt singuri le e frică. Și fiîndcă scriitorii vor, își pipăie singură-

tatea, o admiră, o dezmiardă, i se dedică, devin patologici, dezgustători și — de ce să ocolim termenul — scabroși.

Dacă totuși scriitorul le concede un cămin, acesta se află ori pe un meridian greu de definit (Edouard Glissant: „Șoprla”), ori e reprezentat printr-o încăpere sordidă în mijlocul căreia se află deschizătura unui canal (Edouard Douassot: „Chepengul canalului”). Eroul primei nuvele vrea să ucidă un prieten „nu din cauza trădării și nici a mizeriei ci fiindcă e de necrezut ca un om să fie exemplu și să propoie acest exemplu”. Cît despre eroul lui Douassot, e în vîrstă de zece ani. Obsedat de profunzimea canalului al cărui chepeng se află în încăpere, îi e frică să doarmă, îi e frică să se trezească și nu-și dai bine seama cînd doarme și cînd s-a trezit. (Trebuie de altminteri remarcat, că doar prin cafenele, eroii acestor nuvele sînt într-o oarecare stare de veghe. Bineînțeles și atunci se află sub influența drogurilor, alcoolului și excitației sexuale. Copilul se visează pătrunzînd în adîncimile canalului sau acoperit de revărsările apelor lui. Sînt visuri și reverii țesute din simboluri erotice, concretizate ziua în persoana unei vecine obscene. E singur cu spaima lui ce nu se poate împărtăși nimănui.

Scrisul acesta fragmentar, merit să dea impresia discontinuității lumii, încercările de a surprinde senzațiile unor ființe morbide, felul în care aceste senzații sînt redate nemijlocit (modul prezent e întrebuintat cu precădere) și apoi generalizarea și ridicarea lor ia rangul de simbol, nu se datorează întâmplării. Ar fi o copilărie să acordăm acestor scriitori scuza dezorien-

tării, să credem că anumite fenomene periferice occidentale, posteriore războiului i-au copleșit. Iată ce spune Camilo Jose Cela într-un fel de manifest-postfață: „Cultura și tradiția omului, asemeni tradiției hienei sau furnicii, nu se poate orienta decît în trei direcții: hrana, reproducerea și autodistrugerea. Cultura și tradiția nu sînt nicicînd ideologice, ci dimpotrivă, totdeauna instinctive”. Domnul Jose Cela, scriitor de origine spaniolă, își publică lucrările într-o revistă spaniolă. I s-ar putea spune că tradiția și cultura omului, spre deosebire de cultura și tradiția furnicilor, au ridicat catedralele din Burgos sau din Paris. I s-ar putea replica că există o tradiție a lui Cervantes și horea; a lui Montequieu și Anatole France, tradiție ce nu tinde spre autodistrugere și cu atît mai puțin spre distrugere. Dar în continuarea manifestului său, Camilo Jose Cela declară textual: „ideile sînt o boală”. Și cu asta ne lămurim asupra modului său de gîndire și deci asupra tradițiilor și culturii căreia vrea să aparțină. Într-adevăr, acum douăzeci de ani, într-o iarnă geroasă, grănicerii francezi s-au purtat asemenea hienelor cu refugiații ce încercau să treacă granița. Cei ce le porunciseră să se poarte astfel aveau aceleași păreri ca și Camilo Jose Cela despre cultură, despre umanitate, despre tradiție. Noi ne-am lămurit. Ne întrebăm doar ce gîndeste Jean Paul Sartre, fost rezistent francez și adversar al tendințelor de a se instaura un regim fascist în Franța despre urmașii săi întru existențialism ?

R. I.

LES LETTRES NOUVELLES, nr. 65|1958

Numărul din noembrie al revistei „Les lettres nouvelles” dedică două articole memoriei lui Roger Martin du Gard, încetat din viață la sfîrșitul lunii august. In pri-

mul, Francis Jourdain comunică două scrieri inedite ale autorului „Familiei Thibault”. Al doilea articol, mai amplu, al lui Jean Morand, „Intre literatură și viață” în-

cearcă să teoretizeze „imposibilitatea criticii de a sezișa esența artei lui Roger Martin du Gard”. Se pare că autorul a ținut să înceapă seria de exemplificări cu propriul său articol.

După teoria lui Morand, transpunerea vieții în literatură se face „prin ea însăși”, contribuția scriitorului e, deci, minimă, ea manifestându-se doar prin „primatul involuntarului”. Aplicând teoria la opera capitală a lui Roger Martin du Gard, „Les Thibault”, autorul se străduiește să demonstreze că semnificația socială a cărții este cu totul întâmplătoare. Aici, însă, metoda lui Morand se dovedește inoperantă, ducând la un impas irezolvabil. Dacă ar fi adevărat că tema socială apare în roman fără voia autorului, nu ar putea rezista paralela pe care o face semnatarul articolului între Martin du Gard și eroul său, Jacques. Pentru că, în ciuda faptului că Jean Morand nu operează decât o analiză unilaterală a personajului, el nu poate ocoli atitudinea activă, conștientă a lui Jacques Thibault. Și atunci, cum se poate păstra intact silogismul lui Morand : „Scriitorii nu sînt activi; Roger Martin du Gard e scriitor; Roger Martin du Gard nu e activ” ? Mai cu seamă, cum își poate păstra valabilitatea în fața numeroaselor probe pe care le oferă cartea, că autorul el nu putea primi orînduirea burgheză așa cum era ea, că descoperirea în viața obișnuită a acestei orînduiri semnele descompunerii sale inevitabile? Valoarea socială a operei lui Martin du Gard, analiza figurii lui Jacques, înversunat dușman al falsității și rigidității principiilor familiei burgheze, a lui Jean Barais, susținător al dreptății în procesul Dreyfus, nu intră în preocupările lui. Jean Morand. Nu l-a interesat pe autorul articolului din recentul număr al revistei franceze nici amănuntul că Jacques e purtătorul unuia mesaj de o mare valoare umanitară : o conștiință umană nu poate rămîne străină de

marile frămîntări ale semenilor săi. Așa cum afirma Jean Larnac într-un volum tipărit cu zece ani în urmă în „Editions Sociales”, „Jacques a fost un precursor, al generației eroice a rezistenței”.

Toate acestea sînt neglijate de Morand. Ceea ce face ca articolul său (care-l plasează pe Martin du Gard între literatură și viață, într-o fantezistă „țară a nimănu”) să fie neconvîngător.

Cu un inexplicabil spirit ospitalier pentru o revistă care se consideră de sîngă „Les Lettres Nouvelles” găzduiește un lung fragment dintr-o lucrare a lui Martin Heidegger, aflată sub tipar la o editură franceză. Extrasul se intitulează „Cine e Zarathustra lui Nietzsche ?” Sub masca unei analize de termeni, dusă uneori pînă la argumente de ordin lingvistic, Heidegger încearcă aici, de fapt, o reabilitare a operei care a constituit unul din temeiurile „filozofiei” naziste. El subliniază faptul că Zarathustra e un ultim termen al unei filiații filozofice idealist-metafizice care pornește de la revelația budistă, trecînd prin gîndirea reacționară a lui Schelling.

Clînd din Nietzsche, Heidegger încearcă să demonstreze că supraomul e „un spirit fortificat de războaie și de victorii, pentru care cuceririle, aventura, primejdia și durerea, au devenit necesare”. Nici Hitler nu susținea altceva.

Heidegger ajunge la concluzia că Zarathustra e „un purtător de cuvînt”. Și nu se sfîșie să precizeze: „un purtător de cuvînt al suferinței”. Îmbogățind această interpretare cu noi citate din alte opere ale lui Nietzsche, autorul încearcă să demonstreze că „suferința și destinul uman sînt Inseparabile”. După filozoful german, concepția autorului lui Zarathustra ar fi „determinată de spiritul de răzbunare”.

Auzisem că în filozofia occidentală s-a ivit, de scurt timp, un curent care vrea să demonstreze că Nietzsche a [ost falsi-

ficat de hiiërism, că acesta și-a însuși în mod fraudulos tezele filozofului „supra-omului”. Nu știu la ce rezultate vor fi ajuns cei care încearcă o reabilitare a gânditorului german. E limpede însă că Heidegger nu are asemenea scrupule; el re-pune în circulație, fără modificări (după cum se pare din fragmentul publicat de revista franceză) principiile care făceau

gloria „cămășilor brune” acum un sfert de veac- Pentru el, „Nietzche e învățătorul întregului pământ, de azi și de mâine”.

Cum se împacă ideile acestea cu manifestul prin care revista chema la unirea, tuturor forțelor intelectuale democratice împotriva instaurării puterii personale în Franța ?

D. G.,

.CRITIQUE", **august — septembrie 1958.**

„Obiectivitatea” lustruită cu grijă și afișată cu mare pompă în atitudinea civică și în „eseurile” lui Albert Camus convine perfect lumii burgheze, deși s-ar părea că scriitorul cade pradă unui teribil zbucium și unor teribile scrupule oridecâteori trebuie să opteze, să „aleagă” între cele două poziții fundamentale pentru omenirea de astăzi — iată o concluzie de mult impusă și pe care articolul din Critique „Albert Camus și căutarea unei legitimități” o face și mai evidentă. — în chip involuntar, ori deadreptul împotriva intențiilor semnatarului său, Rene Menard. Cunoscutul scriitor francez n-a izbutit, — cu tot efortul său de a găsi un punct de vedere „realist” și „conciliator” — să se aureoleze cu prestigiul unui arbitru, deși este limpede, în ciuda modestiei sale mărturisite, că aspiră spre acest titlu și spre acest prestigiu. Când numai una din tabere apreciază pe arbitru și aplaudă „obiectivitatea” sa, despre ce arbitru și despre ce obiectivitate mai poate fi vorba? Să ne referim de pildă la „problema algeriană”. Camus vorbește de dificultatea alegerii și nutrește ambiția să se păstreze obiectiv, deasupra „taberelor”, cîmăreșie dreptatea „unora” și a „celorlalți” afirmînd că vrea să evite orice exces. Dar în cele din urmă alege — **ȘI** alege foarte clar — optează pentru una din tabere, pronunțîndu-se destul de explicit pentru menținerea sistemului colonial și

împotriva patrioților algerieni. Curioasă obiectivitate, curios arbitru ! Nu e oare limpede că obiectivitatea cu care scriitorului îi place să se laude ca fiind corolarul unei îndelungi deliberări, al unui examen de conștiință și al analizei riguroase a faptelor în vederea descoperirii unei soluții eficace, „deloc metafizice” — cum zice comentatorul său — e mai curînd o formă de mistificare ? Faptul că „obiectivitatea” scriitorului e foarte gustată în anumite cercuri, nu schimbă cu nimic natura adeverată a atitudinii sale, dimpotrivă o subliniază și mai apăsător. Camus în căutarea unei legitimități ? Dar e limpede că scriitorul nu caută soluții — le-a găsit și le-a exprimat; dacă poate fi vorba de căutarea unei legitimități, aceasta se rezumă în ultimă instanță la o căutare de tipice justificări intelectualiste în stare să „legitimeze” o atitudine adoptată fără echivoc.

Care sînt argumentele, mai clar spus : justificările sale ? Articolul din Critique rezumă într-un comentariu extrem de favorabil trei cărți apărute în cursul acestui an sub semnătura lui Albert Camus : Discours de Suede, L'Envers et l'Endroit, (reeditarea unei opere din tinerele însoțită de o lungă prefață redactată azi) și înșfîșit Chronique Algerienne, culegere de articole și texte scrise pe parcursul a două decenii (1937—1958) și menite a fixa poziția

scriitorului originar din Algeria el însuși, față de problema algeriană. Toate trei sînt recomandate ca revelatoare ; prin intermediul lor „cine nu l-ar fi cunoscut încă sau l-ar fi cunoscut rău, îl va descoperi aproape în întregime” pe Albert Camus. Sînt în adevăr opere revelatoare. Cea dinții cuprinde profesiuni de credință în legătură cu problemele timpului și menirea scriitorului contemporan. Ultima, Cronică Algeriană, ar reprezenta o verificare a legitimității acestor profesiuni de credință în raport cu o problemă de mare însemnătate practică pentru Franța contemporană și lumea actuală în întregul ei. Și dece să n-o recunoaștem, fondul profesiilor de credință corespunde poziției lui Camus față de problema algeriană. Fondul — pentru că moralismul abstract profesat de scriitor (foarte sensibil la rezonanța cuvintelor mari : libertate, adevăr, solidaritate umană) nu poate iluziona decît pe cei naivi, într-o lume atentă pe bună dreptate la înțelesul concret, la „eficacitatea” cuvintelor mari. În acest sens comentatorul lui Camus nu se înșală afirmînd că „marea noastră necesitate este aceea de a Incarna” ; simțim nevoa să vedem întrupate ideile și declarațiile în atitudini efective, pentru a le verifica astfel tîria. Marele postulat al lui Camus este „solidaritatea umană” care împreună cu „adevărul” și „libertatea” — constituie sfinia sa trinitate. Care e înțelesul acestor cuvinte mari ? Pentru noi ele au o valoare ideologică, exprimă poziții de clasă, atitudini sociale și politice bine marcate. Camus este de părere însă că accepția „ideologică” a postulatelor amintite trebuie depășită, că trebuie să aspirăm l’i o esențializare a lor. Le tratează în consecință ca „idealuri perpetue”. Aici începe mistificarea. Constatăm, dealtfel, că nici Camus însuși cînd e vorba să se pronunțe, nu se păstrează, cum. poate ar dori, în zona „idealurilor perpetue”, ceea ce ne îndeamnă și pe noi să punem foarte serios sub semnul întrebării caracterul „perpetuu” al unor noțiuni cu un înțeles ideologic precis, precum : libertate, adevăr, solidaritate umană. Camus afirmă, cită vreme

se menține în sfera abstracțiilor, natura eminentă „perpetuă”, „ideală” st „esențială” a termenului libertate. Cînd părăsește vîrînd, nevrînd, sfera ideilor pure, el contestă în fond poporului nigerian dreptul la libertate. El optează așadar pentru un anumit înțeles al termenului de libertate și nu e desigur o întîmplare că acest înțeles nu corespunde năzuințelor poporului algerian, ci interesului cercurilor coloniale. Cum rămîne atunci cu „idealul perpetuu” al libertății ?

Cită vreme se menține pe terenul abstracțiilor morale, Camus proclamă o înțelegere „esențială” **Sadică** ne-ideologică) a termenului de „solidaritate umană”. Cînd părăsește acest teren, el se pronunță totuși pentru o anumită solidaritate, precis ideologică și care din păcate nu e deloc o solidaritate cu lupta nobilă a popoarelor coloniale. Cum rămîne atunci cu înțelesul „perpetuu” al noțiunii de „solidaritate umană” ?

Cită vreme stă pe terenul moralei abstracte, Camus afirmă „natura ideală” și „perpetuă” a noțiunii de adevăr. Cînd trebuie să aleagă, el preferă totuși un anumit adevăr care — e limpede — n-are nimic comun cu adevărul „ideal” ; din păcate sfidează și adevărul, elementar. Afirmă atunci pur și simplu că Occidentul în „generozitatea” sa „în ultimii zece ani a dat autonomie ia vreo zece colonii”, iar asta, susține el „merită respect”, ignorînd adevărul că nu Occidentul ci dat „autonomie” coloniilor, ci **Că** popoarele din colonii **și-au** cucerit libertatea și dreptul la o existență omenească într-o luptă eroică, purtată împotriva „generosului.” Occident! Nu Occidentul ci popoarele pînă mai ieri asuprite, care și-au cucerit libertatea cu arma în mînă și i-au silit pe asupritori să plece „merită respectul” celor care afirmă „idealurile perpetue” ale adevărului și libertății! Deșteptarea conștiinței patriotice a popoarelor coloniale este în zilele noastre o expresie foarte caracteristică a procesului istoric, o manifestare a istoriei — a acelei istorii disprețuite de Albert Camus care se teme de ea și **VOI-**bește mereu de „mizeriile istoriei”, de „mișcarea destructivă a istoriei”.

Camus își atribuie mari drepturi de obiectivitate, crede că rolul său este „să discearnă în fiecare tabără limitele respective”, se proclamă „egal și ostil” și unei tendințe și celeilalte, condamnă „toate tero-rile” și „nu separă cele două condamnări”, găsește că e „indecent și dăunător” să protesteze, cons'deră, dimpotrivă, că „vocația” sa este să fie totodată „realist și conciliator” — ca, în cele din urmă, după atît de mari precauții temperante, să afirme totuși deschis și deloc temperat că 1) „primul beneficiar al sistemului colonial este națiunea franceză în întregul ei”, 2) Occidentul e „generos” fiindcă „a dat” libertate coloniilor, drept care „merită respect”, 3) e „preferabilă” o Algeria „atașată Franței”. E greu să-ți stăpînești un sentiment de indignare față de această afirmare des-

chisă (venită din partea unui intelectual care se consideră și vrea să fie considerat „obiectiv”) a legitimității sistemului colonial, e greu să înțelegi logica acestei apologii ridicole a „generosului” Occident. Dacă așa stau lucrurile, dacă Occidentul „merită respect” iar menținerea sistemului colonial și înăbușirea, în consecință, a mișcării de eliberare sînt „preferabile” — sîntem îndreptățiți să ne punem întrebarea, de aslădată într-adevăr legitimă, de ce rost meu sînt necesare cuvintele mari, ce rost mai au profesurile de credință și abstracta apologie a trinității: adevăr, libertate, solidaritate umană. Nici un rost, decît doar pe acela de a construi o fațadă convenabilă, lustruită cu precepte morale — care, din fericire, nu mai sperie astăzi.

L. R.

„PKBENCE AERICAINE” febr. - mai 1958

Ciclul de articole pe care revista îl consacra așa numitei „Loi-cadre” („legea-cadru”) a lui Deferre (fostul ministru socialist al teritoriilor franceze de peste mări) reflectă — parțial — aspecte ale frămîntărilor prin care Africa își afirmă noua sa prezență în lume și totodată ipostaze noi ale politicii contemporane duse de colonialismul francez.

Votată în plin război, împotriva poporului algerian, completată apoi cu decrete, în atmosfera ce a urinat eșecului agresiunii anglo-franceze. În Egipt, antecedentele istorice ale legii lui Deferre pot fi aflate la conferința de la Brazzaville, la începutul anului 1944. La Brazzaville, colonialiștii francezi, miopi în fața perspectivei noi ce se contura în raporturile de forță pe arena internațională, și-au reafirmat, în esență, vechile poziții. „Scopurile operei de civilizație săvîrșită de Franța în colonii, în-litură orice idee de autonomie, orice evoluție dincolo de blocul francez al imperiului: chiar eventuala constituire, fie ea și îndepărtată, a unui self-gouvernement în colonii, trebuie respinsă”. Dar între timp,

în China a învins revoluția populară, Olanda a părăsit Indonezia, India a devenit independentă, iar victoria poporului vietnamez în lupta sa de eliberare a năruit total pozițiile imperialismului francez în Asia. Acestuia, nu i-a rămas decît să proclame lozincă: „Lâchons l'Asie! Gardons l'Afrique!” (Să abandonăm Asia! Să păstrăm Africa!). „Păstrării” Africii îi este menită să slujească „Legea-cadru”, al cărei scop oficial — „de a asocia mai strîns populațiile de peste mări la gestiunea treburilor lor proprii” — nu poate ascunde obiectivele ei reale. Dincolo de formula „promovării africane”, a transferării unor oarecare responsabilități locale unei subțiri elite indigene, — se profilează politica de menținere a înapoierii economice și sociale în teritoriile coloniale și de înăbușire a mișcărilor de eliberare. întregul mecanism economic și aclmin'strativ al coloniilor este în întregime subordonat guvernatorului francez și aparatului metropolitan. Prerogativele vice-președinților autohtoni ai consiliilor de guvernămînt și ale miniștrilor africani sînt restrînse, și,

pe deasupra, subordonate total aceleiași autorități supreme și discreționare metropolitane. Consiliile de guvernământ au, după expresia lui N. Ataugana, doar o competență... folclorică (organizare de blciuri, crearea de colectivități rurale, probleme ale instrucțiunii de bază). Au rămas neschimbate relațiile juridice între metropolă și colonii.

Franta continuă să aplice în Africa politica de malthusianism economic. Ea n-a fost și nu este interesată să creeze aci industrii prelucrătoare. Nici măcar în Sahara — acest „atout” economic al „reînnoirii” franceze! Economia africană este menținută forțat, în proporție de 85%, în corsetul monoculturilor: cacao și cafea — în Coasta de fildeș, ulci de palmier — în Dahorneia, arachide — în Senegal, banane — în Guinea, etc. Rezultatul. — epuizarea gravă a solului african. Un autor belgian a schițat recent un tablou impresionant al mizeriei africane într-o carte intitulată „Afrique — ierre qui meurt”. Imediat după apariție, cartea a fost retrasă din circulație. Dar a rămas faptul cert, că geografia foamei a dus aci la răsturnarea datelor echilibrului vital într-un grad ce n-a fost atins nici în epoca precolonială.

„Legea-cadru” a creat în Africa franceză teritorii descentralizate. Atîta timp cît ținea, ferm în mîinl frinele puterii, colonizatorului îi convenea structura federală a teritoriilor. Din momentul însă cînd africanii au început să-și croiască drum pe arena puterii publice, cînd șuvoiul mișcării antVmperialiste a început să cuprindă și continentul negru, structura federală devenea un pericol. Viabilitatea economică a

Senegalului sau a Coastei de fildeș izolate este șubredă, pe cînd unite într-o federație a Africei occidentale ele ar fi căpătat perspectiva certă de a-și crea o bază de dezvoltare economică multilaterală, ceea ce ar fi determinat totodată o întărire a mișcării de eliberare a maselor. Favorizînd fărâmișarea teritorială — așa zisă Jertorializare compensatorie” — colonialismul francez urmărește să contracareze forțele centrifugale, a’căror presiune se accentuează.

într-adevăr, de la decretarea legii și pînă azi, în zidul colonial african s-au produs breșe amenințătoare. Sudanul, Ghana și Guineea, au devenit independente, Anglia a fost nevoită să „fixeze” proclamarea independenței Nigeriei pentru anul 1960, împotmolirea Franței în războiul algerian a luat proporții, recrudescența mișcărilor de masă și revoltelor de genul celor din Kenya, Somalia sau Congo s-au adăugat Imensului front de luptă antlmperialist afro-aslatlc. Peste continentul negru s-a extins, într-un ritm istoric uimitor de rapid, ceea ce Louis Senainon Behanzln numește dezagregarea mitului „valorilor occidentale”, allmentînd concomitent afirmarea în iume a noii spiritualități progresiste africane, într-un bloc solidar al culturilor renăscute prin lupta comună de eliberare națională.

Legea lul Deferre, adaptată condiV.ilor în care este nevoit să acționeze astăzi colonialismul, servește manevrelor sale. Ea nu va putea opri însă un proces istoric, în care și popoarele Africii sînt angajate în mod ireversibil.

I. P.

COORDONATE LATINO-AMERIC ANE

— *Esprit*, oct. 1958 —

Ploaia de pătlăgele roșii care s-a abătut peste vicepreședintele S.U.A. — Nixon, ostavară, la Lima și Caracas, ca și strigătele : „Adu-ți aminte de Guatemala” au demonstrat nu numai că sud-americani nu

suferă de amnezie, ci și faptul că pe eșichierul social-politic latino-american au apărut elemente și forțe noi, pi care pînă acum Departamentul, de stat a refuzat să le recunoască și în nici un caz să le accepte.

Ciclul de articole consacrat de „Esprit” (octombrie 1958) problemei sud-americane aduce date care ilustrează — incomplet și adesea de pe poziții discutabile — aspecte ale unor contradicții între țările Americii Latine și S.U.A., cu semnificații în multe privințe comune relațiilor dintre toate țările slab dezvoltate și puterile imperialiste.

J. M. Domenach notează în concluziile sale că în cursul capitalismului american va intra în „dificultăți serioase” cu „nenorocirii săi frați mai mici din sud”, căci „S.U.A. îi ajută puțin dar îi exploatează mult” și că „împotriva lor s-a trezit mânia umiliților și săracilor”.

Practicând în America Latină o așa zisă politică a „investițiilor particulare”, S.U.A. nu aduc nici un aport la dezvoltarea economiei naționale a țărilor respective. Dimpotrivă. Prin înființarea așa ziselor „industrii exteritoriale”, americanii izolează întreprinderile lor de restul economiei și în fapt expropriază bogățiile naționale ale acestor țări. În Venezuela, pe fluviul Orenoxo, United States Steel exploatează un munte de minereu de fier, investit a ridicându-se la 300 milioane dolari. Dar în afara unor salarii „coloniale”, plătite citorva mii de salariați autohtoni și o redevență de 5% către stat, economia națională a Venezuelei nu beneficiază de nimic. Iar după ce rezerva de minereu se va epuiza, exploatarea, va fi închisă, iar pe malurile Orenoxului se va reintrona, odată cu liniștea, și starea de înapoiere de altădată. În 1946 s-a descoperit în Brazilia un masiv de mangan. La „sugestia” Consiliului Minelor, exploatarea manganului a fost concesionată pe 30 de ani lui Bethlehem Steel. Și aici, în afara salariilor derizorii plătite unui număr infim de 2000 salariați (utilajele, de la exploatare până la încărcarea minereului în vapoare, sînt ultra-moderne) și a unei redevențe de 60 milioane dolari. Brazilia nu se alege decât cu renumele iluzoriu de a fi devenit exportatoare de mangan, în realitate însă, amăgită de un fond de dolari, ea este pur și simplu expropriată de o prețioasă bogăție. Industria, „ex-teritorială” stoarce economia națională a țărilor sud-americane, le menține în stare de „Hinterland” furni-

zor de materii prime, fiind în toc dezvoltarea forțelor de producție naționale sau zădărniciind-o. Standard OU a împiedicat pînă acum toate încercările Argentinei de a-și valorifica propriile resurse petrol fere.

În 1944, folosind conjunctura favorabilă creată de război, Argentina a început să-și pună bazele unei siderurgii proprii, fiind imitată de Brazilia, Chile și Columbia. Dar toate aceste țări n-au putut evita calea oneroasă a împrumuturilor. Pentru fiecare dolar împrumutat de la Export-Import Bank, Chile a fost nevoită să cheltuiască 2 dolari în S.U.A. pentru utilaj, îngustimea pieții interne, lipsa unei industrii prelucrătoare consumatoare s-au adăugat greutăților înfrîmpinate în aceste încercări de industrializare. Se remarcă totuși un proces de creștere a industriilor prelucrătoare ușoare, consolidarea unei burghezii interesată în dezvoltarea economiei naționale și întărirea clasei muncitoare, ca principala forță anti imperialistă.

Monopolurile americane depun toate eforturile ca economia țărilor latino-americane să rămână preponderent agrară. Cu excepția Argentinei și Chile, majoritatea populației, din celelalte țări este ocupată în agricultură (60% în Peru, 57,5% în Mexic, 63,8 în Brazilia, 71% în Columbia ș.a.m.d.). Pretutindeni domină marea proprietate funciară. Numai în Mexic și Bolivia s-au efectuat reforme agrare, dar ele n-au schimbat datele problemei agrare. În Mexic mai există țărani fără pămînt, și pămînturi fără țărani — a declarat recent Laza.ro Cardenas, fostul președinte al republicii. În Brazilia 50% din pămîntul arabil sînt moșii de peste 1000 ha. În Chile 750 de mari proprietari dețin 64%, în Uruguay — 16 proprietari stăpînesc 50%, iar în Paraguay 96% din suprafața arabilă aparține unui număr infim de proprietari-

Marile plantații din zonele tropicale sînt la discreția monopolurilor americane. American Steel Co. controlează 73.000 ha de plantații de trestie de zahăr în Cuba, iar faimosul United Fruit Co posedă 3 milioane ha. plantații în America Centrală (dispunînd de cheiuri proprii în porturi,

2500 km cale ferată și flotă de transport proprie).

În agricultura țărilor latino-americane predomină forme de muncă semi-feudale. În Ecuador, Peru și Chile, de pildă, țărani muncesc jumătate din săptămână pe pământul proprietarului, iar restul zilelor pe lotul pe care l-au arendat de la acesta. Nivelul tehnic este scăzut, parcul de tractoare este mic, S.U.A. preferind să exporte autoturisme în aceste țări, decât mașini agricole (în 1957 parcul de autoturisme se ridica în America latină la 1.827.000).

Economia, agrară se caracterizează prin monocultură. 83% din exportul Braziliei este reprezentat prin cafea, cacao și bumbac, 80% din exportul Columbiei îl reprezintă cafeaua. În general, 50% din valoarea exportului se realizează la un singur produs în Columbia, Panama, Brazilia, Salvador, Guatemala, Honduras, Cuba și Haiti. De aceea întreaga situație economică a acestor țări este dominată de fluctuațiile prețurilor la materii prime și produse agricole pe piața mondială, în speță la bursa din New-York. Cu alte cuvinte, evoluția economiei latino-americane este determinată în etapa actuală de criza, (sau eufemistic – recesiunea) din S.U.A. Sau ca să cităm ziarul Y A din Madrid : „Nici cositorul din Bolivia, nici cu-

prul din Chile, nici cafeaua din Brazilia nu sînt plătite la prețurile proporționale acestora pe care marile puteri industriale le impun pentru produsele lor. E aci un tip de agresiune economică care nu e mai puțin ofensivă, nici mai puțin anti-juridică decît agresiunea, militară". De aci -- scăderea valurilor respective, agravarea inflației, care în Brazilia a împiedicat numeroase planuri de investiții Industriale.

În ultima vreme în țările latino-americane se manifestă tendințe puternice în favoarea intensificării comerțului cu țările lagărului socialist. Cuprul din Chile, carnea din Uruguay, cafeaua din Columbia care au început să-și afle debușuri în țările socialiste, ca și recentul acord petrolifer argentinso-sovietic sînt fenomene semnificative pentru tendințele care își fac loc în țările latino-americane. Tendințe de eliberare din cleștele monopolurilor S.U.A.. Aceste-tendințe corespond Intereselor dezvoltării acestor țări cu atîtea posibilități nevalorificate, intereselor maselor populare pe care dominația capitalului monopolist american le-a menținut la un nivel de trai de tip colon'al. Frământările politice din America latină se centrează în jurul a doua obiective : eliberarea națională și eliberarea socială.

CUPRINSUL REVISTEI „VIAȚA ROMÎNEASCĂ

PE ANUL 1958

ROMANE, NUVELE, SCHIȚE,
TEATRU, REPORTAJ

BACIU CAMIL : Douăzeci și patru de ore (schiță), Nr. 6
BARBU EUGEN ; Șoseaua Nordului (fragmente de roman), Nr. 9, 12
BRECHT BERTOLT : Povestiri despre domnul Keuner, Nr. 2
DAN SERGIU : Domnia lui Tase cel Mare (fragment de roman), Nr. 3
EVERAC PAUL : Poarta (piesă în 4 acte și un epilog), Nr. 11
GALAN V. Em. : A cincea război la căruță (povestire), Nr. 4 ; La răzeși (povestire, fragment), Nr. 7
GHILIA IVAN AL. : Cuscii (fragment de roman), Nr. 5
GRANEA PAUL : Așteptare (schiță), Nr. 6
LAMBRINO AUREL : Ostași sovietici (schiță), Nr. 8
LIMAN HORIA : Porcii (foileton), Nr. 7
LUCA REMUS : Timpul (nuvelă), Nr. 6
LUCA ȘTEFAN : însemnări de reporter de pe Magistrala de Est, Nr. 8
MIHALE AUREL : Ultima noapte de război (povestire), Nr. 8
NAGY ISTVAN : Cincizeci de ani în uzinele Ianoș Herbak (povestire), Nr. 11
NICOROVICI VASILE : Caleidoscop uman (reportaj), Nr. 7
PETRESCU CAMIL : Jurnal (fragmente), Nr. 1
POP SIMION : însemnări de reporter de pe Magistrala de Est, Nr. 8 ; Zile de noiembrie (reportaj), Nr. 12

PTIRCARU ILIE : Incorrigibilul Năstăsoiu, Nr. 12

SERGHI CELLA : Fetele lui Barotă (fragment de roman), Nr. 2

ȚIC NICOLAE : Un om invidiat (schiță), Nr. 4 ; însemnări de reporter de pe Magistrala de Est, Nr. 8 ; Șantier (povestire), Nr. 10 ; Rememorări ; Un prieten (reportaje), Nr. 12

VINTILA PETRU : Ultimii ani ai Păunei Varlam (nuvelă), Nr. 1

ZINCĂ HARALAMB : Gînduri, amintiri... Nr. 8

VERSURI

ALBU FLORENȚA : Pămînt pentru un stîmjen de fericire, Nr. 2 ; Satul vine la oraș, Nr. 2 ; Pe vîrfurile Omul — în fața munților — într-o zi are să vină, Nr. 4 ; Portret, Nr. 5 ; Noaptea comorilor — Pastel obișnuit, Nr. 6 ; Ghiuverle — Noi am adus ploaia, Nr. 7 ; Asfaltatorii — Omul din cîmp — Cota 1000, Nr. 9 ; Noapte la Bicaz — Moment — Sub semnul Revoluției, Nr. 10 ; Două muze — Cameră de oaspeți, Nr. 12

ANDRIȚOIU AL. : Miting, Nr. 7 ; Drum prin țară, Nr. 8 ; Pescărușul — Cîntec — Prieteni, Nr. 9 ; Trei oaspeți neașteptați, Nr. 10

ARGHEZI TUDOR : Vechi manuscrise» Nr. 1 ; Haruri, Nr. 3

BAGREANA ELISAVETA : Ostașului sovietic (în rom. de Aurel Storin), Nr. 9 ;

BANUȘ MARIA : Mitul lui Odiseu, Nr. 1 ; Cîntecul pură energie comunistă, Nr. 12

- BECHER JOHANNES : Moartea comisaru-
lui – Războiul rece – Victoriile noastre
(în rom. de Al. Philippide), Nr. 11
- BALTAZAR CAMIL : închinare lui N. Labiș
Nr. 1
- J3ENIUC MIHAI : Lăudărosul – Lună nouă
– Făcîncă coadă la glorie – Descoperiri
supărătoare – Cerbul – Galaxia –
Dintr-un caiet despre poezie, Nr. 1 ;
Racheta – Salut în zori – Liliac –
Cerbul fericire, Nr. 6 ; Răspunsul veacu-
lui, Nr. 8 ; Prag, Nr. 10 ; Roire, Nr. 12
- BÎRNA VLAICU : Nu veți răzbi, Nr. 10
- BOGZA GEO : Amintiri din Polonia, Nr. 1 ;
Iarnă, Nr. 2 ; Basmaua roșie, Nr. 3 ; So-
nata de Frank, Nr. 4
- BOICULESI VALERIA : Orașul acesta,
Nr. 7
- BOTEZ DEMOSTENE : Foaie de observație
la căpătiul unui poet, Nr. 1 ; Vacanță
de vară – Eliberare, Nr. 2 ; Dimineața,
Nr. 9 ; Drumul spre comunism, Nr. 12
- BOUREANU RADU : întoarcere – Cite
ceva din peisagiu, Nr. 2 ; Cromatica –
Călătorește – Zile, Nr. 7
- BRAD ION : Hotar de lumi mărunte,
Nr. 6 ; China, Nr. 10 ; Prin Transilvania,
Nr. 11
- BRIUSOV VALERII : *** (în romînește
de Ion Brad), Nr. 10
- CASSIAN NINA : Din „Caietul de zi”,
Nr. 1
- CATULL : Versuri (în rom. de Eugen Stă-
nescu), Nr. 1
- CONSTANTIN ILIE : Homer – Aș vrea
clădiri înalte, Nr. 1 ; înalt e malul de-
părtații Chine, Nr. 10
- COSMA MIHAIL : Apasionată – Exil, Nr. 4
- DANCEV STOICO : Ecoul (în rom. de Ion
Horea), Nr. 9
- DIB MOHAMED : Oraș (în rom. de Emil
Mănu) – Zorii mijesc (în rom. de Geor-
ge-Demetru Pan), Nr. 6
- DOLMATOVSKI EVGHENI : Pămîntul va
rodi (în rom. de Vladimir Colin), Nr. 10
- DRAGOMIR MIHU : Lui Cicerone Theodo-
rescu, Nr. 2 ; Descîntec, Nr. 3 ; Sub stele
eline – Areopagul, Nr. 5 ; Elegie berli-
neză, Nr. 6 ; Sint tot aici, Nr. 8 ; Cuvînt
pentru supunerea atomului – Aurora,
Nr. 11
- ESENIN SERGHEI : Cantata (în rom. de
Vladimir Colin), Nr. 10
- FRUNZĂ EUGEN : Bucurii – Casca albă,
Nr. 12
- GAVRIL MIHAI : Cîntec de fierar, Nr. 12
- GHEORGHE ION : Nașterea statornicei
moșii, Nr. 1 ; Pepeni, Nr. 5
- GHEORGHIU MIHNEA : Cîntarul lui Sima
Tzian, poetul, Nr. 11
- GRĂMESCU H. : De patruzeci de ani și
încă imul, Nr. 10
- GRIBACIOV NIKOLAI : Cînd salva detu-
nînd mareață (în rom. de Vladimir
Colin), Nr. 10
- HOREA ION : Spre ziuă, Nr. 7, Nu moar-
tea, Nr. 10
- ISAEVA LUDMILA : Vacanța (în rom. de
Victor Tulbure), Nr. 9
- ISAEV MLADEN : Poteca partizanilor (în
rom. de Valentin Deșliu), Nr. 9
- IUREȘ ȘTEFAN : Reinnoita vrajă, Nr. 11
- JEBELEANU EUGEN : Surisul Hiroshimei,
Nr. 3
- LIVADITIS TASSOS : Dacă vrei să fii om
(în rom. de Tașcu -Gheorghiu), Nr. 8
- MAIAKOVSKI VLADIMIR : Fragment din
„Poemul lui Octombrie” – Te-n dopi cu
ananas (în rom. de Cicerone Theodo-
rescu), Nr. 10
- MARANGOZOV NICOLAI : Nou locatar
(în rom. de Ion Horea), Nr. 9
- MELIUSZ JOZSEF : Elegie (în rom. de
Tașcu Gheorghiu), Nr. 9
- MUGUR FLORIN : Gînduri despre Franța,
Nr. 6 ; La Bicaz, Nr. 8 ; Seară, Nr. 9 ;
Din anii aceia, Nr. 12
- NICOLESCU VASILE : Noul Orfeu -
Marea rapsodie, Nr. 1
- NICOROVICI VASILE : Noi ; Nr. 11
- NISIPEANU CONSTANTIN : Porumbelul
păcii, Nr. 6 ; Primăvara lui Lenin, Nr. 10
- PARASCHIVESCU MIRON RADU : Mono-
log, Nr. 1 ; Pietrelor, Nr. 5
- PIERIDIS TIT. : Internaționalism liric (în
rom. de Tașcu Gheorghiu), Nr. 5 ; Un
poet străin se plimbă prin București
(în rom. de Tașcu Gheorghiu), Nr. 12
- PHILIPPIDE AL. : întîlnire. Nr. 1 ; Solie în
azur, Nr. 5
- POLIANOV DIMITĂR : întrebări (în rom.,
de Victor Tulbure), Nr. 9

- POTOPIN ION: Caleașca de aur; Discobolul, Nr. 4
- POPESCU ADELA: Autobiografie, Nr. 12
- RACOVSKI VITIO: Unde? (în rom. de Dan Deșliu), Nr. 9
- RETSINAS SAKIS: încă o zi a trecut (în rom. de Tașcu Gheorghiu), Nr. 8
- RENDIS DIMOS: Adevărul (în rom. de Ioanichie Olteanul, Nr. 11
- RITSOS IANIS: Datoria poetului (în rom. de Gheorghe Dinu), Nr. 8
- ROZEWICZ TADEUSZ: Șesul (în rom. de Toma-George Maiorescu) Nr. 7
- ȘCIPACIOV STEPAN: 1917-1942 (în rom. de Aurel Storin), Nr. 10
- SÎRBU CRISTIAN: Eu am auzit sirena, Nr. 2 i Felinarul lui Diogene, Nr. 3; Viziune, Nr. 4 i O pasăre roșie zboară - Cîntec de 1 Mai, Nr. 5. Cucuvăi, Nr. 6; Stanțe, Nr. 7; Agresorii, Nr. 8; Pastel bucureștean, Nr. 9; A vorbit Moscova, Nr. 11
- SMIRNOV SERGHEI: în ajun (în rom. de Vladimir Colin), Nr. 10
- SPERBER ALFRED MARGUL: Lumina lui August (în rom. de Ion Horea), Nr. 8
- Unui poet chinez din veacul al VIII-lea (în rom. de Ion Horea), Nr. 10
- STANCEV LĂCEZAR: Peste graniță (în rom. de Vasile Chiriță), Nr. 9
- STANCA DOMINIC: De-a halea malea, Nr. 2; Patrie, Nr. 4; Lîngă paltin, Nr. 5
- STOICA PETRE: Voi, păduri, Nr. 3
- SOLOMON PETRE: Grădina zoologică din Praga, Nr. 5; Școala din creștetul muntelui - în valea Arieșului - Tîrg pe muntele Găina, Nr. 8
- STORIN AUREL: U.R.S.S., -azi, Nr. 1; Ziua de mîine - Haine vechi, Nr. 5 - Trei scrisori de la Moscova, Nr. 10; Spre comunism, Nr. 11; Strada - Blocuri muncitorești, Nr. 12
- SZEMLER FERENC: Garoafe (în rom. de H. Grănescu), Nr. 2; în Dobrogea (în rominește de H. Grănescu) Nr. 12
- TĂUTU NECULAI: Din „Carnet de front”, Nr. 2, 5, 8
- THEODORESCU CICERONE: încrustări pe ziduri umede, Nr. 2; „Grand-Hotel” Șopot - Călătorii - Pe țărmul Balticeii - Furtuna - Presimțiri - Ecou - Ro-manța - Scrisoare de la mare - Mih-nire veche - Făt Frumos al mării -- Toamna - Sfirșit de vacanță - Plecarea - • Frumoasa adormită - Ai aceluiași drum, Nr. 3; Balada despre micul general - Baiul furnalistului - Arături de toamnă -- Pastel - Ploaie - Lipitori, Nr. 7
- TODOROV ANGHEL: Eșalon (în rom. de Ion Horea), Nr. 9
- TULBURE VICTOR: Catiușa, Nr. 8; Cuvîntul pescarilor japonezi, Nr. 10; Buruiana, Nr. 11
- VICOL DRAGOȘ: Poruncește omul, Nr. 7

ANIVERSĂRI

- CAMILAR EUSEBIU: Despre poezia chineză (9 ani de la eliberarea Chinei), Nr. 10
- CROHMĂLNICEANU Ov. S.: Geo Bogza și enciclopedia lumii zilnice, Nr. 2; Camil Petrescu și demonul polemicii, Nr. 5
- DIMA AL.: Opiniile estetice ale lui Duiliu Zamfirescu, Nr. 11
- LANGFELDER PAUL': Spre comunism, în apărarea poeziei (cu prilejul morții lui Johannes Becher), Nr. 11
- POPESCU RADU: Grivița și Al. Sahia (fragment), Nr. 2; Alexandru Sahia și ultimele numere ale „Bluzelor albastre”. Nr. 10
- RAICU LUCIAN: Sensul autenticității (un an de la moartea lui Camil Petrescu), Nr. 5
- SĂNDULESCU AL.: O sută de ani de la nașterea lui Al. Vlahuță, Nr. 9
- VIANU TUDOR: A. Vlahuță, Nr. 9
- *** La aniversarea lui Iorgu Iordan, Nr. 10
- *** La al o sutelea număr al revistei „Steaua”, Nr. 10

MĂRTURII

- CĂLINESCU GEORGE: Critică și creație, Nr. 4
- VIANU TUDOR: Idei trăite, Nr. 4

ANCHETE

- CĂLIN VERA, CIOPRAGA CONST., ELVIN B., IOSIFESCU SILVIAN, MUN-

TEANU GEORGE, NOVICOV MIHAI, MATUZEWSKI RYZSARD, MAYER HANS, PICON GAETAN: Criticii literari despre critică, Nr. 4

*** Răspunsul cititorilor, Nr. 12

POEZII LUMII

BROWNING ELISABETH: Sonetul XIV---

XLIII (tălmăcire de Maria Banuș), Nr. 2

KEATS JOHN: Cînd temeri mă cuprind

— Ultimul sonet (tălmăcire de Maria Banuș), Nr. 2

MAIAKOVSKI VLADIMIR: Tînăra gardă

(în rom. de Miha Dragomir), Nr. 7

NERUDA PABLO: Omul invizibil (în rom.

de Maria Banuș), Nr. 3

RITSOS IANIȘ: Schimbare -- Copiii noștri

— încetul cu încetul (în rom. de Ianis Veakis și Ștefan Popescu), Nr. 4

VORONCA ILARIE: Din „Poezia de toate

zilele" — Din „Frumusețea acestei lumi" (în tom. de Sașa Pană), Nr. 5

WOLKER JIRI: De afară — Consultație —

Se prăbușește o lume prin paturi de spital (în rom. de Suzana și Karel Tausinger), Nr. 2

*** Din poezia veche egipteană (în rom.

de Maria Banuș), Nr. 3

RECITIND PE CLASICI

CORNEA PAUL: „Țiganiada" lui Ion

Budai-Dele-anu, Nr. 2, 3

DISCUȚII

CROHMĂLNICEANU Ov. S.: Realismul socialist și revizionismul, Nr. 8

NOVICOV MIHAI: Realismul critic și realismul socialist, Nr. 11

SMEU GR.: împotriva unor vulgarizări idealiste asupra artei, Nr. 7

TOTH IMRE: Matematica și arta, Nr. 2

CRONICA LITERARĂ.

BĂLAN I. D.: Dan Deșliu: „Ceva mai greu", Victor Tulbure: „Cornul Pădurarului", Nr. 8

CROHMĂLNICEANU Ov. S.: N. Labiș: „Lupta cu inerția", Nr. 1; Francisc Munteanu: „Statuile nu rîd niciodată", Nr. 2; Aurel Mihale: „Nopti înfrigu-

rate", Nr. 3 i Eugen Jebeleanu: „Surisul Hiroshimei", Nr. 9; Francisc Munteanu:

„Cerule începe la etajul 3", Nr. 11; Eugen, Barbu: „Oaie și ai săi", Nr. 12

CROHMĂLNICEANU Ov. S.; ELVIN B., HORODINĂ GEORGETA; GALAN

V. E.: O discuție în jurul romanului „Setea", Nr. 6

CAZIMIR ȘTEFAN și SOLOMON DUMITRU: „Scara principală" — „Cronica literară" cum ar fi scris-o Radu Popescu,

Mihail Petroveanu, Paul Georgescu, Ion Vitner, Silviu Iosifescu, Ov. S. Crohmălniceanu (pastișă), Nr. 4

CRONICA IDEILOR

APOSTOL PAVEL: Marx și „climatul ideilor noastre", Nr. 5

BRATU HORIA: Conștiința nenorocită. Nr. 1. Estetica sovietică și categoriile realismului socialist, Nr. 8

JOJA ATHANASIE: Momentul chinez în istoria logicii, Nr. 8

STOIAN STANCIU: Școala sovietică în perspectiva viitorului apropiat, Nr. 12

TĂNASE AL.: Critica unor concepții revizioniste despre rolul statului în capitalism și socialism, Nr. 6, 7

TERTULIAN N.: Tratatul de „Istoria psihologiei", Nr. 10

WALD HENRI: Problema adevărului în filozofia contemporană, Nr. 3

CRONICAȘTIINȚIFICĂ

CAJAL N.: Cancer, virusuri, tumori, Nr. 11

HAAS NICOLAE: Căile evoluției biologice a omenirii, Nr. 12

NICOLAU EDMOND: Cibernetica și unele dintre problemele ei, Nr. 6

SANIELEVICI AL.: întrecerea mondială pe tărîmul aplicațiilor pașnice ale energiei nucleare, Nr. 4

ȚIȚICA ȘERBAN: Probleme noi în fizica nucleară, Nr. 1

CRONICA LIMBII

GRAUR AL.: Limbă, dialect și Stat, Nr. 3;

„Limba" scriitorului, Nr. 4. Caracterul sistematic al limbii, Nr. 6; Unele caracteristici ale lingvisticii sovietice, Nr. 11.

CRONICAPOLITICĂ

- BRUTUS : La cel mai înalt nivel, Nr. 1 ;
 întâmplări din realitatea imediată, Nr. 4
 GÎRNEAȚĂ AL. : Note despre climatul
 politic francez, Nr. 2 ; Cipru, Nr. 3 Si-
 tuația în Orientul Apropiat și Mijlociu,
 Nr. 5
 SĂRĂȚEANU L. : „Cuvîntul înțelepților”,
 Nr. 12

CRONICACINEMATOGRAFICĂ

- COSTIN D. : însemnări despre filmul și
 eroul revoluționar, Nr. 10
 SUCHIANU D. I. : însemnări în legătură
 cu cinematografia noastră viitoare,
 Nr. 1 ; Filmele franceze, Nr. 2 ; Contro-
 verse despre „Ciulini”, Nr. 4 ; Două
 filme sovietice, Nr. 5

ORIENTĂRI

- SZIGETI JOZSEF : în legătură cu problema
 Lukacs, Nr. 9

SCRIITORI ȘI CURENTE

- OPREA AL. : Denaturări în interpretarea
 vieții și operei lui Panait Istrati, Nr. 6, 7
 TERTULIAN N. : E. Lovinescu, Nr. 4, 5

PUNCTE DE REPER

- BRUTUS : O întâmplare ieșită din comun,
 Nr. 6 ; Reinarmarea literară, Nr. 7
 GRANEA PAUL : Interpretări hazardate,
 Nr. 3

TEXTE ȘI DOCUMENTE

- LIU NICOLAE : Rebreanu despre Sado-
 veanu, Nr. 11
 SIMION EUGEN : Din începuturile poetice
 ale lui B. Fundoianu, Nr. 1

PUBLICISTICĂ

- CRÎȘAN ION : Aspecte ale culturii ameri-
 cane, Nr. 3
 JUIN HUBERT : Scrisoare din Paris, Nr. 2,
 3, 4
 MAICU HORIA : Congresul Internațional
 al Arhitecților, Nr. 8

TEORIE ȘI CRITICĂ

- ALTERESCU SIMION : Aspecte ale dra-
 maturgiei actuale, Nr. 11

- BĂLAN I. D. : Poezia politică, Nr. 7
 BRATU HORIA : Pornind de la critici...
 (Ion Vitner : „Critica criticii”), Nr. 3
 Ținuta științifică și limbajul criticii lite-
 rare marxist-leniniste, Nr. 7 ; Julius
 Fucik sau tragicul în realismul socia-
 list, Nr. 9i „Un ioc sub soare” Nr. 11
 BĂLEANU ANDREI : Semnificația politică
 a „neutralismului” în literatură, Nr. 6
 CĂLIN LIVIU : Tendințe nesănătoase
 într-o publicație literară de provincie
 („Oltenia literară”), Nr. 7
 CĂLIN VERA : Social și psihologic în ro-
 manul actual, Nr. 12
 CROHMĂLNICEANU Ov. S. : Delimitări,
 Nr. 4
 DAMIAN S. : Spiritul de partid, trăsătură
 fundamentală a literaturii noastre noi,
 Nr. 8
 ELVIN B. : Miturile și interpretarea lor
 (Laurențiu Fulga : „Meșterul Manole”),
 Nr. 6
 GRANEA PAUL : Un picaro modern (Ilf și
 Petrov : „Vișelul de aur”), Nr. 1 ; Uni-
 versul comuniștilor (Zaharia Stancu :
 „Rădăcinile sînt amare” ; Eugen Barbu :
 „Șoseaua Nordului” ; Petru Dumitriu :
 „Nexus”), Nr. 7
 GUS M. : Partinitatea leninistă și criticii
 ei, Nr. 9, 10
 HORODINCĂ GEORGETA : Universul po-
 etic, expresie a concepției despre lume,
 Nr. 5 ; Literatura noastră nouă și ac-
 tualitatea, Nr. 8
 IOSIFESCU SILVIAN : Printre cărțile pen-
 tru copii, Nr. 6 ; Genuri și specii lite-
 rare, Nr. 7 ; Transformările personajului,
 Nr. 11, 12
 LUPAN RADU : Oameni dintr-un început
 de veac (Ion Marin Sadoveanu : „Ion
 Sîntu”), Nr. 3,- Poezia și prezentul,
 Nr. 6 ; Poezia din „Tribuna”, Nr. 9
 LUCA EUGEN : „Casa Șoarecilor” (Ion
 Călugăru), Nr. 7
 MANCAȘ MIRCEA : Poezie și simbol, Nr. 1
 MARTIN AUREL : Nuvele și schițe în
 publicațiile noastre (Dumitru Radu Po-
 pescu ; Vasile Rebreanu ; Remus Luca ;
 Dumitru Mircea), Nr. 10

MICU DUMITRU : Lirism și sensibilitate contemporană (A. E. Baconsky : „Fluxul memoriei” ; Nina Cassian : „Virsele anului”), Nr. 1 ; Arta criticului (G. Călinescu), Nr. 4

MIRODAN AL. : Vin scriitorii în teatru, Nr. 11

MOGLESCU V. : O încercare de proză analitică (Alexandru Sever : „Cezar Dragoman” și „Regele, spionul și actorul”), Nr. 2

OPREA ALEXANDRU : Tipologii umane și sociale în proza contemporană, Nr. 1,3 ; Revizionismul contemporan și adevărata libertate morală a creatorului, Nr. 9

PIRU AL. : Notă despre critica, poeziei (Mario Fubini : „Critica e poezia, saggi e discorsi di teoria letteraria”), Nr. 1 ; Lucrări monografice (J. Popper : „George Coșbuc”), Nr. 2 ; Tehnica criticii literare, Nr. 4 j în jurul istoriei literare, Nr. 12

POPOVICI. AL. : Tinerețea mesajului (Aurel Baranga : „Recolta de aur” ; Laurențiu Fulga : „Ultimul mesaj” ; L. Bruckstein : „Schimbul de noapte” ; Lucia Demetrius : „Cumpăna”), Nr. 10

REGMAN CORNEL : Perpessicius și istoria literară, Nr. 2

RAICU LUCIAN : Critica literară și prezentul, Nr. 4 ; Realismul socialist și fondul social al literaturii contemporane, Nr. 9

RÎPEANU VALERIU : Reportaje despre Patria socialistă (Horia Liman : „Motarul soarelui” ; Traian Coșovei : „Dobrogea de aur”), Nr. 9

SIMION AL. : Un eveniment cultural (Antologia poeziei românești în limba rusă), Nr. 11

ȘERBAN GEO : Discernămînt în reconsiderări Nr. 5

ȚOIU CONSTANTIN : Valoarea sugestiei în poezie, Nr. 1

TUDOR EUGENIA : Dramatismul autentic și efectele „tari”, Nr. 10

VIANU TUDOR : Shakespeare ca poet al Renașterii, Nr. 2

VITNER ION : Mariana Alcoforado, Nr. 3

CARTEA STRĂINA

HERIȘAN S. : Un eseu despre China (Simone de Beauvoir) Nr. 1.

GEORGESCU PAUL ALEXANDRU : Veșmînt spaniol pentru poeziile lui Eminescu, Nr. 7.

CARTEA SOVIETICĂ

ANTON E. : Sensurile Revoluției și opera lui Șolohov, nr. 10.

BRUNEA FOX F. : Boris Polevoi : „Impresii din America” nr. 10.

ELVIN B. : Nil și ceilalți (M. Gorki) nr. 10.

CAZIMIR ȘTEFAN : Pe baricadele revoluției, (Demian Bednii : „Versuri alese”) nr. 10.

DIM L. : Tolstoi despre literatura și arta decadentă, nr. 9.

P. I. : Klara Zetkin : Despre artă și literatură, nr. 12.

ȘERBANGEO : Lirica Verei Inber, Nr. 10

SUCHIANU D. I. : Eisenstein în românește nr. 11.

CĂRȚI NOI

ALBALA RADU : Un precursor al romanului de aventuri : Apuleius, Nr. 7.

BĂLAN ION : Aurel Gurgliianu : „Zilele care cîntă” Nr. 2.

BALTUCH I. : Duhamel : Nuvele, Nr. 3.

B. E. : Remus Luca : „Cămașa de mire”, Nr. 5.

BUCUR M. : M. Sadoveanu : „Frații Jderi”, Nr. 10.

CĂLIN LIVIU : Mihai Dragomir : „Odă pămîntului meu”, Nr. 8 ; Radu Boureanu : „Umbra stelelor”, Nr. 11.

CHIRIȚESCU FLORIN : Stendhal : „Vanina Vanini”, Nr. 9.

COMARNESCU PETRU : Progresul tipăriturilor privind creația plastică, 1947–1957, Nr. 1.

DUMITRESCU LUCA : Ilya Ehrenburg : „Pe nerăsuflete”, Nr. 11.

DUMITRESCU N. : Minai Bubenov : „Nemurire” Nr. 6.

ELVIN B. : F. Brunea Fox : „Hîrca piratului”, Nr. 3 —• Veronica Porumbacu : „Lirice”, Nr. 8 •• V. Mîndra : „însemnări despre literatură și teatru”, Nr. 7 —

- Lev Seinin : — • „însemnările unui judecător de instrucție", Nr. 11.
- FILIMON DOMNICA : A. P. Cehov : Despre munca literară, Nr. 2.
- GORUN SILVIA : Lion Feuchtwanger : „Goya", Nr. 4.
- GRANEA PAUL : Constantin Prisnea : „După alungarea faraonilor", Nr. 3
- GRIGORESCU DAN : Al. Şahighian : „De la Tian-San la munții de Jasp", Nr. 8 — Eugen Frunză : „Liberi și stăpîni", Nr. 10
- GRIGORESCU ION : Al. Jeleleanu : „Certitudini", Nr. 9
- HERIŞAN S. : Vasco Pratolini : „Cronica unor bieţi îndrăgostiţi", Nr. 7
- HOBANĂ ION : Dimos Rendis : „Copiii Atenei", Nr. 11
- HOREA ION : Maiakovseki : „Tineretului", Nr. 3 — Dimos Rendis : „Geneză", Nr. 3 — Prezenţa poetului (Isakovski : „Versuri alese"), Nr. 8 — AL Andriţoiu : „Porţile de aur", Nr. 9
- IACOB R. : Nazim Hikmet : „Versuri alese", Nr. 1 — Val. Panaitescu : „Satira lui Rabelais", Nr. 2 — Vercors : „Animalele denaturate", Nr. 3 — W. Faulkner : „Victorie", Nr. 5
- IACOBESCU R. : Heinrich Boli : „Unde-ai fost Adame?", Nr. 6
- LUCA REMUS : Alecu Ivan Ghilja : „Cin-tece de drumeţie", Nr. 12
- MUGUR FLORIN : George Dan : „Flori de mare", Nr. 1
- MĂNU EMIL : Baudelaire „Florile răului", Nr. 3
- MARINESCU SANDA : John Steinbeck : „Căluţul roib", Nr. 5 -- Heinrich Stahl : „Un român în lună", Nr. 11
- MARTIN AUREL : Tudor Arghezi : „Din drum", Nr. 8
- MĂCIUCĂ C. : Ştefan Gheorghiu : „Cum-păna inimii", Nr. 11
- MUNTEANU IOANA : Maria Dobrowska : „Popa Filip", Nr. 3
- NEGOIŢESCU I. : Ion Frunzetti : „Ostrovul meu", Nr. 2 -- Boccaccio : „Decameronul" Nr. 3
- ORNEA Z. : Ion Istrati : „Din neagra ţărănie", Nr. 10
- OPREA ALEXANDRU : Nicolae Stoian : „Fierul Dracului", Nr. 7
- PASCU PETRE : Profira Sadoveanu : „Viaţa lui Mihail Sadoveanu", Nr. 1 — Arany Ianos : „Versuri alese", Nr. 4 — Vorosmarty Mihaly : „Opere alese", Nr. 6 — G. Ciprian : „Măscărici şi rînzgălici", Nr. 10
- PAVEL ION : Paul Constant : „Haiducii", Nr. 2
- PELTZ I. : Jerome K. Jerome : „Trei într-o barcă", Nr. 5
- POTOPIN ION : Tudor Popeseu : „Ultima aventură", Nr. 4
- PRIBOI TITUS : Asztalos Istvan : „An nou", Nr. 7
- RADIAN SANDA : Floria Stancu „Cezar Petrescu", Nr. 3
- RADU I. : Paul Schuster : „Dracul şi domnişoara de la mănăstire", Nr. 6 — Alexandr Bek : „Viaţa lui Bereskov" Nr. 7 — Romain Rolland : Colas Breugnon", Nr. 8 — Vilis Laşis : „Primăvara pierdută", Nr. 9
- RAICU LUCIAN : D. Solomon : „Problema intelectualului în opera lui Camil Petrescu", Nr. 7 — Mihail Petroveanu : „Umbra stelelor", Nr. 11
- RÎPEANU VALERIU : Vasile Nicolescu : „Enescu" — Suite lirice — Nr. 7.
- R. L. : Marcel Breslaşu : „Dialectica poeziei", Nr. 9
- SĂNDULESCU AL. Acad. G. Oprescu : „Jurnal de călătorie", Nr. 8
- ŞERBAN GEO : Mihai Beniuc „Meşterul Manole", Nr. 3 — Paul Georgescu : „încercări critice", Nr. 12
- SIMION EUGEN : Victor Eftimiu : „Oda limbii române", Nr. 2 — Mihai Novicov : „Povestiri despre Doftana", Nr. 5 — Serghei Esenin : „Poeme", Nr. 4
- SOLOMON DUMITRU : Eugen Jeleleanu : „Poeţi ai libertăţii", Nr. 1. — Maria Vlad : „Drumuri", Nr. 5 — „O poezie a lup-tei" (Maria Banuş : Poezii), Nr. 8 — Neculai Tăutu : „Cînd au plecat cororii", Nr. 12
- SOLOMON PETRE : William Blake în româneşte, Nr. 8
- SIMION AL : „O nouă carte despre Ostrovski", Nr. 8
- TOESCU CRIŞAN : Al. O. Teodoreanu : „Berzele din Boureni", Nr. 3

ȚOIU CONSTANTIN : Nina Cassian :
 „Dialogul vântului cu marea”, Nr. 2
 TUDOR EUGENIA : Corneliu Leu : „Vîrsta
 de aur”, Nr. 2 – Sanda Movilă : „O vară
 la șipotul fîntinilor”, Nr. 3 – Octav
 Pancu Iași : „Ala-baia-portocala” Nr. 4
 – V. Tendriacov : „Hîrtoapele”, Nr. 5
 – Alexei Tolstoi : „Aelita” Nr. 6 – K.
 Fedin : „Opere”, vol. V., Nr. 8 – V. Em.
 Galan : „De la potop încoace”, Nr. 12
 TULBURE VICTOR : L. Bat și Al. Deici :
 „Taras Sevcenko”, Nr. 9
 VIRGOLICI TEODOR : Cezar Petrescu :
 „însemnări de călător, reflecții de scri-
 tor”, Nr. 7 – Valeriu Ripeanu :
 „George Mihail-Zamfirescu” Nr. 10
 ZALIS H. : K. Paustovski : „Povestea unei
 vieți”, Nr. 7

REVISTA REVISTELOR

„American Literature”, Nr. 1
 „Arta plastică”, Nr. 3 – „Arts”, Nr. 5
 „Cahiers du Sud”, Nr. 2
 „Contemporanul”, Nr. 2, 5, 6, 8
 „Critique”, Nr. 1, 12
 „Diogene”, Nr. 8
 „Esprit”, Nr. 7, 10, 12
 „Europe”, Nr. 6, 7
 „Figaro Litteraire”, Nr. 4, 9
 „Film”, Nr. 4
 „Flacăra”, Nr. 6
 „Gazeta literară”, Nr. 1, 4, 7, 9, 11
 „Iașul literar”, Nr. 3, 9, 12
 „Inostrannaia literatura”, Nr. 5, 9
 „Jeune Afrique”, Nr. 7
 „Limba română”, Nr. 11
 „Luceafărul”, Nr. 8
 „Lettres franchises”, Nr. 6
 „The london magazine”, Nr. 7
 „Literaturnaia Gazeta”, Nr. 7
 „Lettres nouvelles”, Nr. 3, 12
 „Meanjin”, Nr. 1
 „Mercure de France”, Nr. 7
 „Merkur”, Nr. 8
 „Mirovaia Ekonomika i Mejdunarodnie
 Otnoșenia”, Nr. 12
 „Neue deutsche Flefte”, Nr. 1, 4, 6
 „Neue deutsche Literatur”, Nr. 1, 6 10
 „Nouvelle critique”, Nr. 1

„Nuovi argomenti”, Nr. 5
 „Nouvelle nouvelle revue francaise”, Nr.
 8, 10
 „Novii Mir”, Nr. 1
 „Presence africaine”, Nr. 4, 12
 „Probleme ale păcii și socialismului”,
 Nr. 9
 „Revista literaria de la sociedad de es-
 critores de Chile”, Nr. 5
 „Ruskaia literatura”, Nr. 7, 11
 „Scrisul bănățean”, Nr. 5, 7
 „Steaua”, Nr. 3
 „La table ronde”, Nr. 1
 „Teatr”, Nr. 10
 „Teatrul”, Nr. 10
 „Theatre-Arts”, Nr. 5
 „Tempo presente”, Nr. 2, 11
 „Les temps modernes”, Nr. 3
 „Tribuna”, Nr. 2, 10, 12
 „Vestnik istorii Mirovoi Kulturi”, Nr. 4
 „Viața studențească”, Nr. 3
 „Voprosi literaturi”, Nr. 9
 „Wort in der Zeit”, Nr. 3, 9, 11
 „Znamia”, Nr. 6
 „Zvezda”, Nr. 6

EDITORIALE

BRATU HORIA : Lenin și critica literară,
 Nr. 4
 CROHMĂLNICEANU Ov. S. : Sarcinile cri-
 ticii literare marxist-leniniste, sarcinile
 „Vieții românești”, Nr. 6
 VIAȚA ROMÎNEASCĂ : Realismul socia-
 list și literatura noastră nouă, Nr. 9
 VIAȚA ROMÎNEASCĂ : O acțiune cu un
 caracter inedit, Nr. 12

ESEURI, DIVERSE

BANUȘ MARIA : Scrisoare d-lui Pierre
 Gaxotte, de la Academia Franceză,
 Nr. 10
 CASSIAN NINA : Scrisoare deschisă d-lui
 Albert Camus, Nr. 5
 CRONICAR : Pentru întărirea principiali-
 tății marxist-leniniste în critica literara,
 Nr. 6
 V. R. : Iser și scriitorii, Nr. 5
 *** Salut „Luceafărului”, Nr. 6